

IK ZAL VERDWIJNEN IN HET DONKER

Michelle McNamara

*Ik zal verdwijnen
in het donker*

Vertaald door Theo Schoemaker, Bart Gravendaal en
Gerda Baardman

Lebowski Publishers, Amsterdam 2018

Oorspronkelijke titel: *I'll Be Gone in the Dark: One Woman's Obsessive Search for the Golden State Killer*

Oorspronkelijk uitgegeven door: HarperCollins Publishers, 2018

© Tell Me Production, 2018

© Vertaling uit het Amerikaans: Theo Schoemaker, Bart Gravendaal en Gerda Baardman, 2018

© Nederlandse uitgave: Lebowski Publishers, Amsterdam 2018

Omslagbeeld: Ed Freeman, Getty Images

Omslagontwerp: Faber&Faber, UK

Beeldbewerking: Studio Jan de Boer, Amsterdam

Auteursfoto: Robyn von Swank

Typografie: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 90 488 4648 1

ISBN 978 90 488 4649 8 (e-book)

NUR 339

www.lebowskipublishers.nl

www.overamstel.com

OVERAMSTEL

uitgevers

Lebowski Publishers is een imprint van Overamstel uitgevers bv

Meld je aan voor de nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van de nieuwste boeken van Lebowski Publishers via www.lebowskipublishers.nl/nieuwsbrief

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever

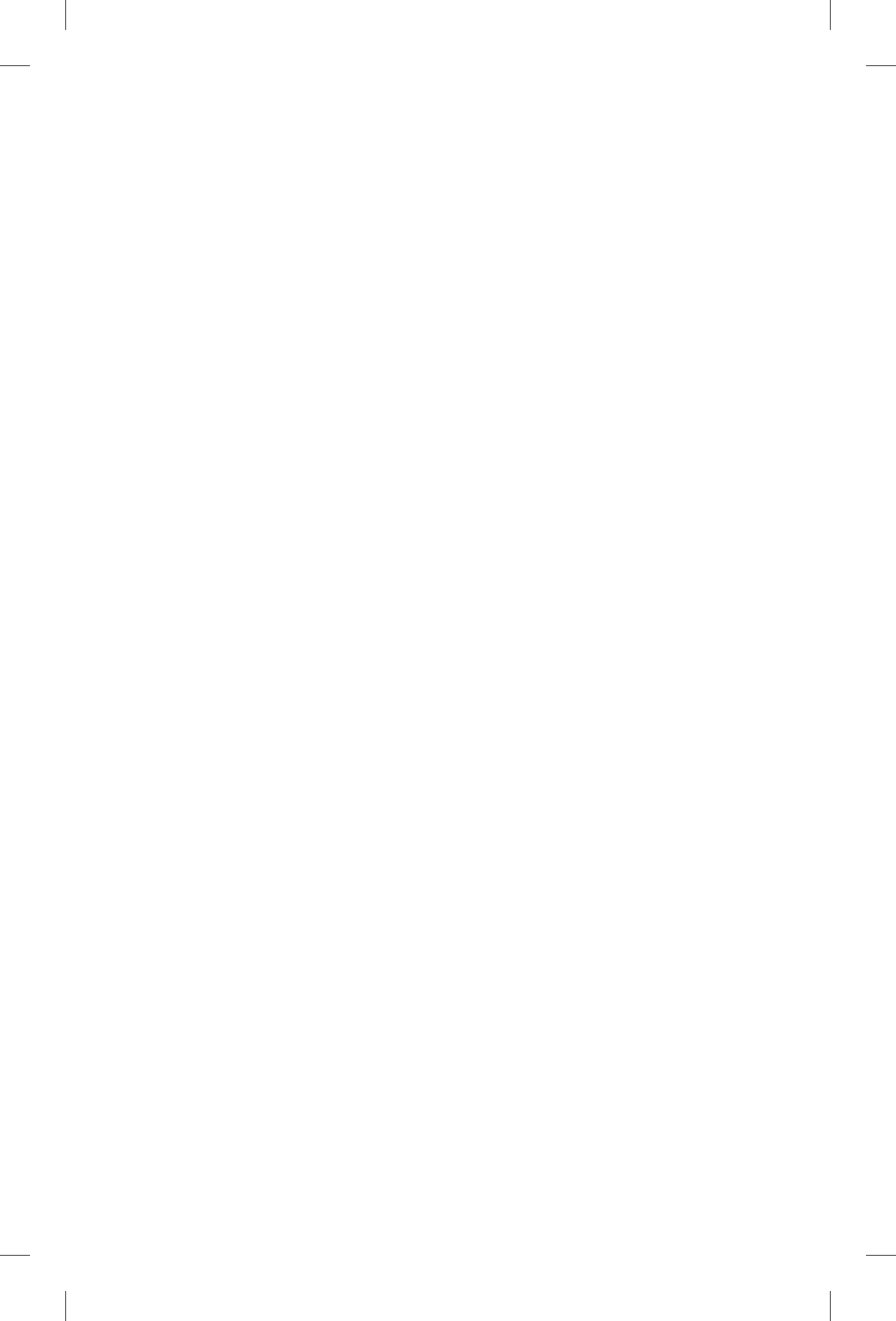

Geen butler, geen kamermeisje, geen bloed op de trap.
Geen excentrieke tante, geen tuinman, geen huisvriend
die glimlacht tussen bibelots en moord.
Alleen een huis buiten de stad, de open voordeur,
Een hond die naar een eekhoorn blaft, langsrijdende auto's.
Het lijk is dood. De vrouw in Florida.

Kijk naar de sporen: de pureestamper in de vaas,
de verscheurde foto van het Wesleyan-basketbalteam,
versnipperd naast strookjes van cheques in de hal,
de nooit verstuurde fanmail aan Shirley Temple,
het Hooverspeldje op het jasje van de dode,
het briefje: 'Zo worden vermoord vind ik niet erg.'

Geen wonder dat de zaak niet wordt opgelost,
of dat Le Roux, de speurder, ongeneeslijk krankzinnig werd,
nu heel alleen in een wit hemd in een witte kamer zit,
schreeuwt dat de wereld gek geworden is en dat
aanwijzingen niets aanwijzen, tegen hemelhoge muren;
de hele dag van oorlog schreeuwt, schreeuwt dat alles onoplosbaar is.

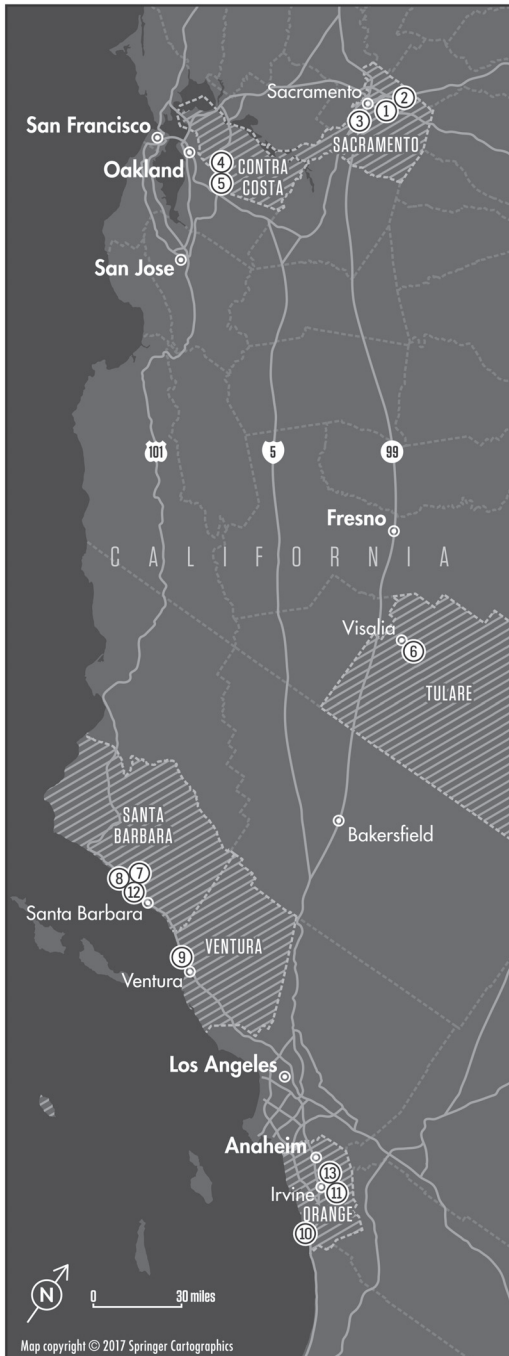
Weldon Kees, 'Crime Club'

INHOUD

KAART MET TIJDLIJN	9
LIJST VAN BETROKKENEN	11
INLEIDING DOOR GILLIAN FLYNN	13
PROLOG	17
DEEL I	25
IRVINE, 1981	27
DANA POINT, 1980	38
HOLLYWOOD, 2009	45
OAK PARK	49
SACRAMENTO, 1976-1977	70
VISALIA	105
ORANGE COUNTY, 1996	119
IRVINE, 1986	128
VENTURA, 1980	139
GOLETA, 1979	146
GOLETA, 1981	153
ORANGE COUNTY, 2000	170
CONTRA COSTA, 1997	178
DEEL II	189
SACRAMENTO, 2012	191
OOST-SACRAMENTO, 2012	200
DE MANCHETKNOPEN	210
LOS ANGELES, 2012	214

CONTRA COSTA, 2013	219
CONCORD	219
SAN RAMON	232
DANVILLE	242
WALNUT CREEK	258
DAVIS	266
FRED RAY	279
HIJ	284
LOS ANGELES, 2014	296
SACRAMENTO, 2014	299
SACRAMENTO, 1978	302
DEEL III, DOOR PAUL HAYNES EN BILLY JENSEN	305
NAWOORD DOOR PATTY OSWALT	339
EPILOOG: BRIEF AAN EEN OUDE MAN	344

Map copyright © 2017 Springer Cartographics

AANVALLEN VAN DE EAST AREA RAPIST

(Juni 1976 - juli 1979; in Californië vijftig vrouwen aangevallen, in zeven regio's)

① 18 JUNI 1976 – RANCHO CORDOVA

Een 23-jarige vrouw (in dit boek aangeduid als 'Sheila') wordt in haar bed door een gemaskerde indringer verkracht. Dit zou de eerste van tientallen aanvallen blijken te zijn, gepleegd door een man die in de pers en bij de politie bekend zou worden als de 'East Area Rapist'.

② 5 OKTOBER 1976 – CITRUS HEIGHTS

De East Area Rapist slaat voor de vijfde keer toe, ditmaal op de 30-jarige huisvrouw Jane Carson. Hij wacht tot de man van het slachtoffer naar zijn werk gaat en dringt direct daarna het huis binnen. Het 3-jarige zoonje van het slachtoffer blijft gedurende de hele beproeving in de slaapkamer.

③ 28 MEI 1977 – PARKWAY, ZUID-SACRAMENTO

De 28-jarige Fiona Williams* en haar man Phillip* worden met de EAR geconfronteerd in zijn tweëntwintigste bekende aanval – zijn zevende waarbij de man tijdens het voorval aanwezig is.

④ 28 OKTOBER 1978 – SAN RAMON

De teller van het aantal zaken komt officieel op veertig wanneer de EAR een volgend stel belaaft: de 23-jarige Kathy* en haar man David*.

⑤ 9 DECEMBER 1978 – DANVILLE

De 32-jarige Esther McDonald* wordt 's nachts gewekt, vastgebonden en verkracht, en is daarmee het drieënveertigste slachtoffer van de EAR.

INBRAKEN EN SCHIETPARTIJ DOOR DE PLUNDERAAR VAN VISALIA

(April 1974 - december 1975)

⑥ VISALIA

Onderzoek naar mogelijk verband met diverse inbraken en de moord op Claude Snelling.

DE FURIE VAN DE ORIGINAL NIGHT STALKER

(Oktober 1979 - mei 1986)

⑦ 1 OKTOBER 1979 – GOLETA

De Original Night Stalker valt in een mislukte overval een echtpaar aan: het stel weet te ontsnappen.

⑧ 30 DECEMBER 1979 – GOLETA

De ONS vermoordt Dr. Robert Offerman en Debra Alexandria Manning.

⑨ 13 MAART 1980 – VENTURA

De ONS vermoordt Charlene en Lyman Smith.

⑩ 19 AUGUSTUS 1980 – DANA POINT

De ONS vermoordt Keith en Patty Harrington.

⑪ 6 FEBRUARI 1981 – IRVINE

De ONS vermoordt Manuela Withuhn.

⑫ 27 JULI 1981 – GOLETA

De ONS vermoordt Cheri Domingo en Gregory Sanchez.

⑬ 5 MEI 1986 – IRVINE

De ONS vermoordt Janelle Cruz.

*Pseudoniem

LIJST VAN BETROKKENEN

SLACHTOFFERS

VERKRACHTING

Sheila (Sacramento, 1976)*
Jane Carson (Sacramento, 1976)
Fiona Williams (Zuid-Sacramento, 1977)*
Kathy (San Ramon, 1978)*
Esther McDonald (Danville, 1978)*

MOORD

Claude Snelling (Visalia, 1978)**
Katie en Brian Maggiore (Sacramento, 1978)**
Debra Alexandria Manning en Robert Offerman (Goleta, 1979)
Charlene en Lyman Smith (Ventura, 1980)
Patrice en Keith Harrington (Dana Point, 1980)
Manuela Witthuhn (Irvine, 1981)
Cheri Domingo en Gregory Sanchez (Goleta, 1981)
Janelle Cruz (Irvine, 1986)

* Pseudoniem

** Nooit definitief in verband gebracht met de Golden State Killer

ONDERZOEKERS

Jim Bevins	Onderzoeker, Sheriff's Department van Sacramento County
Ken Clark	Rechercheur, Sheriff's Office van Sacramento
Carol Daly	Rechercheur, Sheriff's Department van Sacramento County
Richard Shelby	Rechercheur, Sheriff's Department van Sacramento County
Larry Crompton	Rechercheur, Sheriff's Office van Contra Costa County
Paul Holes	Forensisch onderzoeker, Sheriff's Office van Contra Costa County
John Murdock	Directeur, Sheriff's Crime Lab van Contra Costa County
Bill McGowen	Rechercheur, Visalia Police Department
Mary Hong	Forensisch onderzoeker, Crime Lab van Orange County
Erika Hutchcraft	Onderzoeker, District Attorney's Office van Orange County
Larry Pool	Onderzoeker, Countywide Law Enforcement Unsolved Element, (CLUE), Sheriff's Department van Orange County
Jim White	Forensisch onderzoeker, Sheriff's Department van Orange County
Fred Ray	Rechercheur, Sheriff's Office van Santa Barbara County

INLEIDING

DOOR GILLIAN FLYNN

Vóór de Golden State Killer was er een meisje. Michelle zal je over haar vertellen: het meisje dat een zijsteeg van Pleasant Street in is gesleurd, vermoord en als oud vuil achtergelaten. Het meisje, een jonge twintiger, werd om het leven gebracht in Oak Park, Illinois, een paar straten van het huis waar Michelle in een druk, Iers katholiek gezin opgroeide.

Michelle, de jongste van zes kinderen, ondertekende de stukjes die ze in haar dagboek schreef met 'Michelle, de Schrijfster'. Ze zei dat die moord haar belangstelling voor de misdaad heeft gewekt.

We zouden een goed (hoewel misschien merkwaardig) team zijn geweest, zij en ik. Ook ik was als jonge tiener aspirant-schrijver in Kansas City, Missouri, al gaf ik mezelf in mijn dagboekantekeningen een hoogdravender bijnaam: Gillian de Grote. Net als Michelle groeide ik op in een groot Iers gezin, ging ik naar een katholieke school en was ik gefascineerd door de duistere kant van het leven. Ik had op mijn twaalfde *In Cold Blood* van Truman Capote gelezen – een goedkoop tweedehands exemplaar – waarmee mijn levenslange obsessie met de misdaad begon.

Ik lees graag *true crime*-boeken, maar ik ben me er altijd van bewust geweest dat ik er als lezer uitdrukkelijk voor kies me als consument tot de tragiek in andermans leven te verhouden. Net als iedere andere verantwoordelijke consument kies ik dus met zorg. Ik lees alleen de allerbeste: van vasthoudende, menselijke schrijvers met inzicht.

Het was dus onvermijdelijk dat ik Michelle zou vinden.

Ik ben altijd van mening geweest dat menselijkheid een van de minst gewaardeerde eigenschappen van een true crime-schrijver is. Michelle McNamara heeft een haast griezelig talent om zich niet alleen in een moordenaar te verplaatsen, maar ook in de rechercheurs die hem of haar proberen te vinden, in de slachtoffers en in de stoet rouwende nabestaanden. In mijn volwassen leven las ik geregeld haar bijzondere blog, True Crime Diary. ‘Je moet haar eens schrijven,’ opperde mijn man vaak. Zij kwam uit Chicago en ik woon daar, we zijn allebei moeder en we besteden beiden ongezonnd veel tijd aan het graven in de duistere kant van de mensheid.

Ik heb nooit gedaan wat mijn man voorstelde – het dichtst bij een ontmoeting met Michelle kwam ik nog toen ik bij een literaire bijeenkomst een gesprek aanknoopte met een tante van haar – ik mocht haar telefoon even lenen en stuurde Michelle een ongelooflijk a-literair appje: ‘Je bent geweldig!!!’ of woorden van die strekking.

Het punt was dat ik niet zeker wist of ik deze auteur wel wilde ontmoeten – ik voelde me door haar overtroefd. Ik verzin personages, zij werkte met echte feiten en volgde het verhaal waar het haar bracht. Ze moest het vertrouwen van door de wol geverfde, achterdochtige onderzoekers zien te winnen, bergen dossiers doorspitten op zoek naar één cruciaal stukje informatie en rouwende familie en vrienden overhalen oude wonden open te rijten.

Dat deed ze allemaal met een bijzonder menselijk inlevingsvermogen; ze schreef ’s nachts, als haar gezin sliep, in een kamer die bezaaid lag met tekenpapier waarop ze met kleurkrijt artikelen uit het Californische Wetboek van Strafrecht noteerde.

Ik heb een hele verzameling moordenaars aangelegd, maar over de man die Michelle de ‘Golden State Killer’ noemde, hoorde ik pas toen ze over de nachtmerrieachtige dader begon te schrijven die in de jaren zeventig en tachtig in Californië vijftig verkrachtingen en ten minste tien moorden pleegde. De zaak was al tientallen jaren onopgelost gebleven en de getuigen en slachtoffers waren verhuisd, verder gegaan met hun leven of overleden; bovendien speelde de geschie-

denis zich in verschillende rechtsgebieden af – in Zuid- en Noord-Californië – en waren de gegevens verspreid over talloze dossiers uit een tijd waarin men het nog zonder DNA of moderne laboratoriumanalyse moest stellen. Er zijn maar heel weinig schrijvers die aan zoiets zouden beginnen, en nog minder die het goed zouden doen.

Michelles vasthoudendheid is verbijsterend. Zo heeft ze een keer op de website van een vintagewinkel in Oregon een paar manchetknopen weten op te sporen die in 1977 van een plaats delict waren gestolen. En niet alleen dat – ze kon je ook vertellen dat ‘jongensnamen die met een N begonnen betrekkelijk zeldzaam waren, er stond er maar één in de top 100 van populairste voornamen in de jaren dertig en veertig, de periode waarin de oorspronkelijke eigenaar van de manchetknopen moest zijn geboren’. En dat was nog niet eens een aanwijzing die naar de moordenaar zou kunnen leiden, alleen een aanwijzing naar de manchetknopen die de moordenaar had gestolen. Die aandacht voor details was kenmerkend voor haar. Ze schreef: ‘Ik ben eens een middag bezig geweest met het zoeken naar alle details over een lid van het waterpoloteam van de Rio Americano High School in 1972, omdat hij op de foto in het jaarboek mager was en dikke kuiten had’ – een *mogelijk* uiterlijk kenmerk van de Golden State Killer.

Veel schrijvers die er met veel moeite in zijn geslaagd zoveel gegevens te verzamelen, verliezen zich in de details – statistieken en informatie verdringen het menselijk aspect. De eigenschappen van een zorgvuldig onderzoeker staan vaak op gespannen voet met de nuances van het leven.

Maar *Ik zal verdwijnen in het donker* is niet alleen een mooi stuk verslaggeving, maar ook een tijdsbeeld, een momentopname van plaatsen en personen. Michelle brengt de Californische wijken tot leven die werden aangelegd waar eens sinaasappelboomgaarden lagen, de nieuwe buurten met veel glas die de slachtoffers tot de sterren van hun eigen gruwelthrillers maakten, de plaatsjes in de schaduw van de bergen die een keer per jaar het toneel werden van duizenden tarantula's die soortgenoten zochten om mee te paren.

En de mensen, grote god, de mensen – optimistische ex-hippies, hardwerkende jonge stellen, een moeder en haar puberdochter die ruziemaakten over vrijheid, verantwoordelijkheid en badpakken zonder te beseffen dat het de laatste keer zou zijn.

Ik was al vanaf het eerste moment verkocht, net als Michelle, geloof ik. Haar jarenlange zoektocht naar de identiteit van de Golden State Killer heeft een zware tol van haar geëist: ‘In mijn keel ligt voortdurend een gil op de loer.’

Michelle overleed op haar zesenvestigste in haar slaap voordat ze dit opmerkelijke boek kon afmaken. Je zult ook aantekeningen van haar collega’s over de zaak aantreffen, maar de identiteit van de Golden State Killer blijft onduidelijk. Dat maakt me niets uit. Ik wil dat hij gepakt wordt, het kan me niets schelen wie hij is. Het gezicht van zo’n man is een anticlimax, en een naam is dat in nog sterkere mate. We weten wat hij heeft gedaan – alle aanvullende informatie zal onvermijdelijk alledaags, bleek, clichématig lijken: ‘Ik had een wrede moeder, ik haat vrouwen, ik heb nooit een gezinsleven gekend...’ enzovoorts. Ik wil meer weten over echte, complete mensen, niet over menselijk afval.

Ik wil meer over Michelle weten. Naarmate zij haar zoektocht naar die schimmige man verder verfijnde, betrapte ik me erop dat ik naar aanwijzingen ging zoeken die me naar de schrijver konden leiden die ik zo bewonderde: wie was deze vrouw, die ik zo vertrouwde dat ik haar in deze nachtmerrie durfde te volgen? Wat was ze voor iemand, hoe was ze zo geworden? Waaraan dankte ze haar innemende persoonlijkheid? Op een zomerse dag ben ik van mijn huis in Chicago naar Oak Park gereden, een ritje van twintig minuten naar de steeg waar ‘het meisje’ was gevonden, waar Michelle de Schrijfster haar roep hoorde. Pas toen ik daar was, begreep ik waaróm ik daar was: omdat ik zelf ook op zoek was, omdat ik jacht maakte op die bijzondere jager van de duisternis.

Gillian Flynn

PROLOOG

Die zomer joeg ik op de seriemoordenaar vanuit de speelkamer van mijn dochter. Dan speelde ik meestal eerst het bedtijdritueel van een normaal mens na. Tandem gepoetst. Pyjama aan. Maar zodra mijn man en mijn dochter sliepen, trok ik me terug in mijn provisorische werkkamer en zette mijn laptop aan, die 15-inch brede poort naar eindeloze mogelijkheden. Het is 's nachts opmerkelijk stil in onze buurt ten noordwesten van het centrum van Los Angeles. Soms hoorde je alleen het klikje van de muis als ik me met Google Street View steeds dichterbij de oprit klikte van mannen die ik niet kende. Ik bewoog amper, maar sprong met een enkele toetsaanslag decennia ver. Jaarboeken. Trouwakten. Politiefoto's. Ik bladerde door duizenden pagina's politiedossiers uit de jaren zeventig. Ik bestudeerde autopsierapporten. Ik zag er niets vreemds in dat ik dat deed te midden van een stel knuffelbeesten en een setje roze miniatuurbongo's. Ik had mijn uitvalsbasis gevonden, zo geheim als het gangenstelsel van een rat. Elke obsessie heeft een eigen kamer nodig. De mijne lag bezaaid met grote vellen tekenpapier waarop ik met kleurkrijt artikelen uit het Wetboek van Strafrecht van de staat Californië overkalkte.

Op 3 juli 2012, rond middernacht, opende ik een document waarin ik alle spullen had opgesomd die hij in de loop der jaren had gestolen. Tot nu toe had de helft van de lijst doodlopende sporen opgeleverd. Het volgende wat ik zocht was een paar manchetknopen dat in september 1977 in Stockton was gestolen. Op dat moment was de Golden State Killer, zoals ik hem was gaan noemen, nog niet

opgeklommem tot moordenaar. Hij was serieverkrachter en stond bekend als de verkrachter van de East Area, de East Area Rapist; hij vergreep zich aan vrouwen en meisjes in hun eigen slaapkamer, eerst in Oost-Sacramento County en daarna steeds verder weg, in gemeenschappen in de Central Valley en rond de East Bay in San Francisco. Hij was jong – ergens tussen de achttien en de dertig –, wit, atletisch, in staat te ontkomen door over hoge hekken te springen. Zijn favoriete doelwit was een gelijkvloers huis naast een hoekhuis in een rustige middenklassebuurt. Hij droeg altijd een masker.

Precisie en zelfbehoud waren zijn kenmerkende eigenschappen. Als hij een slachtoffer op het oog had, verkende hij vaak van tevoren haar huis als er niemand thuis was, hij bestudeerde familiefoto's en de indeling van de vertrekken. Hij maakte buitenverlichtingen en sluitingen van schuifpuien onklaar. Hij haalde kogels uit vuurwapens. Gesloten hekken van zorgeloze eigenaren werden opengelaten; foto's die hij had verplaatst werden achteloos teruggezet en de verplaatsing werd aan de chaos van het dagelijks leven toegeschreven. De slachtoffers sliepen ongestoord totdat het felle licht van de zaklantaarn hen dwong hun ogen open te doen. Ze werden verblind, gedesoriënteerd. Hun slaperige brein ontwaakte en begon koortsachtig te werken. Een gestalte die ze niet konden zien hield de lantaarn vast, maar wie, en waarom? Hun angst vond een richting als ze de stem hoorden, die ze beschreven als een hees gefluister door opeengeklemd tanden, abrupt en dreigend, al hoorden sommigen soms dat de stem oversloeg, trilde, dat de gemaskerde onbekende even stotterde, alsof hij niet alleen zijn gezicht verborgen hield, maar ook een rauwe onvastheid die hij niet altijd kon verhullen.

Het incident in Stockton in september 1977, waarbij hij de manchetknopen had gestolen, was de drieëntwintigste keer dat hij toesloeg, na een keurig afgebakende zomervakantie. Een negenentwintigjarige vrouw werd in haar slaapkamer in Noordwest-Stockton wakker van het schrapen van gordijnhaakjes langs de roe.

Ze richtte zich op. Buiten tekende een silhouet zich in de deur-opening af tegen het terraslicht. Het beeld verdampte toen zijn lichtbundel haar gezicht vond en haar verblindde; een golf energie stortte zich op het bed. Zijn laatste aanval had plaatsgevonden in het weekend van Memorial Day. Nu was het september, halftwee 's nachts op de dinsdag na Labor Day. De zomer was voorbij. Hij was terug.

Hij had het nu op stelletjes gemunt. Het vrouwelijke slachtoffer had geprobeerd de weerzinwekkende stank van haar belager te beschrijven tegenover de agent die haar aangifte opnam. Ze had moeite de geur thuis te brengen. Het was geen ongewassenlijvenlucht, zei ze. Het waren niet zijn oksels of zijn adem. De beste beschrijving die het slachtoffer kon geven, noteerde de agent in zijn rapport, was dat het een angstgeur leek die niet van een bepaald deel van zijn lichaam afkomstig was, maar uit al zijn poriën walmde. De agent vroeg of ze iets specifiek kon zeggen. Dat kon ze niet. Ze zei dat het niet leek op iets wat ze ooit eerder had geroken.

Net als bij de andere incidenten in Stockton tierde hij dat hij geld nodig had, maar hij negeerde het als het vlak voor zijn neus lag. Hij wilde voorwerpen die emotionele waarde voor zijn slachtoffers hadden: trouwringen met inscriptie, rijbewijzen, bijzondere munten. De manchetknopen, erfstukken, waren ontworpen in een bijzondere jarenvijftigstijl en gegraveerd met de initialen N.R.. De agent had er in de kantlijn van zijn rapport een ruw schetsje van gemaakt. Ik vroeg me af hoe uniek ze waren. Mijn zoektocht op internet leerde me dat jongensnamen die met een N begonnen betrekkelijk zeldzaam waren, er stond er maar één in de top 100 van populairste voornamen in de jaren dertig en veertig, de periode waarin de oorspronkelijke eigenaar van de manchetknopen moest zijn geboren. Ik googelde een beschrijving van de knopen en drukte op enter.

Het is behoorlijk overmoedig om te denken dat je een ingewikkelde reeks moorden kunt oplossen waar vijf Californische politie-

korpsen zelfs met hulp van de FBI niet uit zijn gekomen, vooral voor een amateur zoals ik. Mijn belangstelling voor misdaad heeft een persoonlijke oorzaak. Mijn fascinatie voor cold cases vindt haar oorsprong in de nooit opgeloste moord op een buurmeisje toen ik veertien was. Door de komst van internet kon mijn belangstelling tot een actieve zoektocht uitgroeien. Toen de politiearchieven werden gedigitaliseerd en geavanceerde zoekmachines werden uitgevonden, merkte ik hoe een hoofd vol details over misdrijven en een lege zoekbalk tot elkaar kunnen komen, en in 2006 begon ik een website, True Crime Diary. Als mijn gezin slaapt, maak ik tijdreizen en analyseer ik oude aanwijzingen met behulp van eenentwintigste-eeuwse technologie. Ik zit te klikken en speur het internet af naar digitale aanwijzingen die de overheidsdiensten misschien over het hoofd hebben gezien, kam gedigitaliseerde telefoongidsen, jaarboeken en plaatsen delict op Google Earth uit: een bodemloze put vol mogelijke sporen voor de laptopdetective die tegenwoordig in de virtuele wereld bestaat. Ik deel mijn theorieën met de trouwe bezoekers van mijn blog.

Ik heb over honderden onopgeloste misdrijven geschreven, van chloroformmoordenaars tot moordzuchtige priesters. De Golden State Killer houdt me echter het meest bezig. Naast vijftig verkrachtingen in Noord-Californië is hij verantwoordelijk voor tien sadistische moorden in Zuid-Californië. Dit is een zaak die een decennium overspande en er uiteindelijk voor heeft gezorgd dat de wetgeving rond DNA in de staat is gewijzigd. Noch de Zodiac Killer, die in de late jaren zestig en de vroege jaren zeventig San Francisco in zijn greep hield, noch de Night Stalker, die er in de jaren tachtig voor zorgde dat de mensen in Zuid-Californië hun ramen op slot deden, was zo actief als hij. Toch heeft de Golden State Killer weinig erkenning gekregen. Totdat ik er een bedacht had hij zelfs geen goed bekende bijnaam. Hij sloeg toe in verschillende rechtsgebieden in heel Californië, die niet altijd even goed met elkaar communiceerden. Toen uit DNA-tests bleek dat de misdaden

waarvan tot dan toe werd aangenomen dat ze los van elkaar stonden, het werk waren van één man, was er sinds zijn laatste bekende moord meer dan tien jaar verstreken en had zijn arrestatie geen prioriteit meer. Hij verdween onder de radar, ongeïdentificeerd en zo vrij als een vogel.

Maar hij bleef zijn slachtoffers angst aanjagen. In 2001 nam een vrouw in Sacramento haar telefoon op in hetzelfde huis waar ze vierentwintig jaar daarvoor was aangevallen. ‘Weet je nog dat we samen hebben gespeeld?’ fluisterde een mannenstem. Ze herkende hem meteen. Zijn woorden herinnerden haar aan iets wat hij in Stockton had gezegd toen het zesjarige dochttertje van het echtpaar naar de wc ging en hem in de gang tegenkwam. Hij stond een meter of zes bij haar vandaan, een man zonder broek, met een bruine bivakmuts en zwartwollen handschoenen. Hij had een riem om met een soort zwaard ertussen. ‘Ik ben met je vader en moeder aan het spelen, kom maar kijken,’ zei hij.

Wat mij niet losliet, was dat de zaak oplosbaar leek. Zijn werkterrein was tegelijk te groot en te klein; hij had zoveel slachtoffers en een overvloed aan aanwijzingen achtergelaten, maar altijd in betrekkelijk besloten gemeenschappen, wat het dataonderzoek naar mogelijke verdachten gemakkelijker maakte. De zaak had me al snel te pakken. Mijn nieuwsgierigheid groeide uit tot een razende honger. Ik was op jacht, ik ging helemaal op in de klikkoorts die me een dopamineroes bezorgde. Ik was niet alleen. Ik vond een groep fanatieke speurders die op een online forum aanwijzingen en theorieën over de zaak uitwisselden. Ik zette mijn vooroordelen opzij en volgde hun gesprekken; twintigduizend berichten, en het werden er elke dag meer. Ik filterde de griezels met bedenkelijke motieven eruit en concentreerde me op de echte onderzoekers. Soms verscheen er een aanwijzing, zoals een foto van een sticker op een verdacht voertuig dat in de buurt van een plaats delict was gesignaleerd, een poging tot crowdsourcing van een overwerkte onderzoeker die de zaak nog steeds probeerde op te lossen.

Voor mij was hij geen spookverschijning. Ik vertrouwde op de menselijke fout. Hij moest toch ergens een fout hebben gemaakt, dacht ik.

Op de zomeravond dat ik op zoek ging naar de manchetknopen was ik al bijna een jaar obsessief met de zaak bezig. Ik houd van blocnotes met gelinieerd geel papier, vooral de eerste tien pagina's, als alles er nog glad en hoopvol uitziet. De speelkamer van mijn dochter lag bezaaid met gedeeltelijk volgeschreven blocnotes, een verkwistende gewoonte die veel over mijn geestelijke toestand zei. Elke blocnote was een onderzoeksrichting die ergens begon en dan stakte. Ik vroeg advies aan de gepensioneerde rechercheurs die aan de zaak hadden gewerkt; velen van hen ben ik als vrienden gaan beschouwen. Hun overmoed was inmiddels wel weggeëbd, maar dat weerhield hen er niet van de mijne aan te moedigen. De jacht op de Golden State Killer, die inmiddels bijna veertig jaar aan de gang was, voelde niet meer als een estafetteloop, eerder als een groep aan elkaar gezekerde fanatici die samen proberen een onmogelijke berg te beklimmen. De ouderen moesten het opgeven, maar ze stonden erop dat ik doorging. Tegen een van hen klaagde ik dat ik het gevoel kreeg dat ik me aan strohalmen vastklampte.

‘Mijn advies? Grijp een strohalm en blijf je daaraan vastklampen tot hij helemaal fijngeknepen is,’ zei hij.

De gestolen voorwerpen waren mijn meest recente strohalm. Ik was niet optimistisch gestemd. Het was bijna 4 juli en ik zou dat weekend met mijn gezin Independence Day in Santa Monica gaan vieren. Ik had mijn koffer nog niet ingepakt. Het weerbericht beloofde weinig goeds. Toen zag ik het, dat ene beeld tussen de honderden op het scherm van mijn laptop, precies dezelfde manchetknopen als op het schetsje in het politierapport, met dezelfde initialen. Ik keek talloze keren heen en weer van het onbeholpen tekeningetje van de agent naar de foto op mijn computer. Ze werden voor 8 dollar aangeboden in een vintagewinkel in een plaatsje in Oregon. Ik kocht ze meteen en betaalde 40 dollar extra voor

expresbezorging. Ik liep naar de slaapkamer. Mijn man lag aan zijn kant van het bed, diep in slaap. Ik ging op de rand van het bed zitten en keek naar hem totdat hij zijn ogen opendeed.

‘Ik geloof dat ik hem heb gevonden,’ zei ik. Mijn man hoefde niet te vragen wie ik bedoelde.

IRVINE, 1981

Toen de politie klaar was met het huis, zeiden ze tegen Drew Witthuhn: 'Jouw beurt.' De gele tape werd weggehaald en de voordeur ging dicht. Door de onverstoorbare precisie waarmee de agenten te werk waren gegaan, was zijn aandacht afgeleid van de vlek. Nu was er geen ontkomen meer aan. De slaapkamer van zijn broer en schoonzus was vlak bij de voordeur, recht tegenover de keuken. Als Drew bij de gootsteen stond, hoefde hij alleen maar zijn hoofd naar links te draaien om de donkere spetterregen op de witte muur boven het bed van David en Manuela te zien.

Drew ging er prat op dat hij niet gauw van streek was. Ze hadden op de politieacademie geleerd met stress om te gaan en nooit een spier te vertrekken. Emotionele hardheid was een vereiste om je diploma te halen. Maar tot die avond van vrijdag 6 februari 1981, toen de zus van zijn verloofde bij hun tafeltje in de Rathskeller Pub in Huntington Beach verscheen en buiten adem 'Drew, bel je moeder' had uitgebracht, had hij niet gedacht dat hij die vaardigheden – mond houden en recht vooruitkijken als anderen verbijsterd gaan gillen – zo snel en zo dicht bij huis nodig zou hebben.

Columbus Street 35, waar David en Manuela woonden, was een gelijkvloerse woning in de nieuwbouwwijk Northwood, aan de rand van Irvine. De wijk was een van de tentakels waarmee de voorsteden doordrongen in wat er nog van het oude boerenland van Irvine over was. In het buitengebied dat het oprukkende asfalt en beton omzoomde, overheersten nu nog de sinaasappelboomgaarden, met hun lijnrechte beplanting, een loods en een verblijf voor de pluk-

kers. De toekomst van het veranderende landschap was af te meten aan het geluid: het gebulder van de cementwagens overstemde het slinkende aantal tractoren.

De lopendebandtransformatie van Northwood werd gecamoufleerd door een vleugje deftigheid. Rijen torenhoge eucalyptussen die in de jaren veertig door boeren tegen de straffe Santa Ana-winden waren geplant, werden niet neergehaald maar kregen een nieuwe bestemming. Projectontwikkelaars gebruikten de bomen als middenberm van de doorgaande wegen, en om buurten een groen aanzien te geven. Shady Hollow, waar David en Manuela woonden, was een wijk met 137 huizen met vier mogelijke indelingen. Ze kozen type 6014, 'De Wilg', van 140 vierkante meter, met drie slaapkamers. Eind 1979, toen het huis af was, trokken ze erin.

Drew vond het huis enorm volwassen, al waren David en Manuela maar vijf jaar ouder dan hij. Om te beginnen was het gloednieuw. De keukenkastjes glommen van nieuwigheid. De ijskast rook vanbinnen naar plastic. En het was ruim. Drew en David waren opgegroeid in een huis dat ongeveer even groot was, maar waar zeven mensen op elkaar gepropt zaten, die ongeduldig op hun beurt voor de douche moesten wachten en met hun ellebogen tegen elkaar aan de eettafel hadden gezeten. David en Manuela stalden hun fietsen in een van de drie slaapkamers; een andere slaapkamer was voor Davids gitaar.

Drew probeerde een opkomende jaloerse prikkel te negeren, maar het was waar: hij benijdde zijn broer. David en Manuela waren vijf jaar getrouwd en hadden allebei een vaste baan. Zij verstreekte leningen bij de California First Bank; hij zat in de verkoop bij House of Imports, een Mercedesdealer. Burgerlijke ambitie had hen nauw met elkaar verbonden. Ze overlegden uitvoerig of ze in de voortuin wel of niet bakstenen muurtjes zouden plaatsen, en waar je het best Perzische tapijten kon kopen. Columbus Street 35 was een lege huls die erom vroeg opgevuld te worden. De leegte hield een belofte in. Vergeleken met hen voelde Drew zich een tekortschoot.

Na de eerste rondleiding kwam hij nog nauwelijks bij hen over de vloer. Het probleem was niet zozeer rancune, maar eerder een soort onbehagen. Manuela was het enige kind van Duitse immigranten en kon onbegrijpelijk bits zijn. Bij de California First Bank, waar ze werkte, had ze de naam dat ze tegen mensen zei dat ze naar de kapper moesten, of hen betuttelde als ze iets verkeerd deden. Ze hield in het Duits een geheim lijstje van fouten van collega's bij. Ze was slank en knap, met uitstekende jukbeenderen en borstimplantaten – een ingreep die ze na haar trouwen had ondergaan omdat ze een klein maatje had en David, zo had ze met een misprijzend schouderophalen aan een collega verteld, meer van grote borsten hield. Ze pronkte niet met haar nieuwe silhouet. Integendeel, ze droeg het liefst coltruien en hield haar armen defensief over elkaar.

Drew zag wel dat de relatie goed was voor zijn broer, die teruggetrokken en weifelachtig kon zijn, en wiens manier van spreken eerder indirect dan rechtstreeks was. Maar heel vaak was Drew bedrukt als hij hen had gezien, door de heftigheid waarmee Manuela met haar telkens terugkerende grieven elke ruimte die ze betrad onder spanning zette.

Begin februari 1981 hoorde Drew via het familiecircuit dat David niet in orde was en in het ziekenhuis lag, maar hij had zijn broer al een tijdje niet gezien en was niet direct van plan hem op te zoeken. Manuela had David op maandag 2 februari naar het Santa Ana-Tustin-ziekenhuis gebracht, waar hij met een gevaarlijk maag-darmvirus werd opgenomen. De volgende paar avonden hield ze dezelfde routine aan: eten bij haar ouders thuis, daarna naar kamer 320 in het ziekenhuis om David te bezoeken. Ze belden elkaar dagelijks, overdag en 's avonds. In de loop van vrijdagochtend belde David naar de bank en vroeg naar Manuela, maar haar collega's zeiden dat ze niet was komen opdagen. Hij probeerde haar thuis te bellen maar er werd niet opgenomen, wat hem bevreemde. Hun antwoordapparaat ging normaal gesproken aan als de telefoon drie keer was overgegaan, en Manuela kende de gebruiksaanwijzing niet. Daarna

belde hij Ruth, haar moeder, die wel even naar hun huis wilde rijden om te zien wat er met haar dochter was. Toen er niet werd opengedaan gebruikte ze haar eigen sleutel om binnen te komen. Een paar minuten later werd Ron Sharpe*, een goede vriend van de familie, met een hysterisch telefoontje van Ruth te hulp geroepen.

‘Ik keek alleen maar naar links en zag haar geopende handen en al dat bloed op de muur,’ zei Sharpe tegen de rechercheurs. ‘Ik begreep niet hoe het van de plek waar ze lag op de muur had kunnen komen.’

Hij wierp één blik in de kamer en daarna nooit meer.

Manuela lag op haar buik in bed. Ze had een bruine fluwelen ochtendjas aan en was voor een deel in een slaapzak gewikkeld, waar ze soms in sliep als ze het koud had. Er zaten rode striemen om haar polsen en enkels, wat erop wees dat ze vastgebonden was geweest. Buiten op de betonnen patio lag op een halve meter van de glazen schuifdeur een grote schroevendraaier. De sluiting van de schuifdeur was opengewrikt.

Een 19-inch televisie was vanuit het huis naar de zuidwestelijke hoek van de achtertuin gesleept, pal naast een hoog houten hek. De hoek van het hek was losgeraakt, alsof er iemand tegenaan was gevallen of er te hard tegenop was gesprongen. De onderzoekers hadden in de voor- en achtertuin en boven op de gasmeter aan de oostkant van het huis schoenafdrukken met een patroon van cirkeltjes waargenomen.

Een van de eerste bijzonderheden die de onderzoekers opviel was dat het enige licht in de slaapkamer uit de badkamer kwam. Ze vroegen David ernaar. Hij was in het huis van Manuela's ouders, waar een groep familieleden en vrienden na het nieuws bijeen was gekomen, om hun verdriet te delen en elkaar te troosten. De onder-

* Pseudoniem

zoekers merkten op dat David geschokt en verdwaasd was; door het verdriet waren zijn gedachten stuurloos. Zijn antwoorden dwaalden af. Hij begon steeds over iets anders. De vraag over het licht bracht hem in verwarring.

‘Waar is de lamp?’ vroeg hij.

Een lamp met een vierkante voet en een bolvormige kap van verchromd metaal die op een speaker links van het bed had gestaan, ontbrak. Dat die weg was gaf de politie een sterk vermoeden welk zwaar voorwerp was gebruikt om Manuela dood te knuppelen.

Ze vroegen David of hij wist waarom het bandje van het antwoordapparaat weg was. Hij was overrompeld. Hij schudde zijn hoofd. De enig mogelijke verklaring was dat degene die Manuela had vermoord op het apparaat te horen was geweest, zei hij tegen de politie.

De hele gebeurtenis was uitermate bizar. Het was uitermate bizar voor Irvine, dat maar weinig misdaad kende. Het was uitermate bizar voor het politiebureau van Irvine, dat de zaak behandelde. Sommige agenten vonden dat het naar een opzette rook. Er waren sieraden weg en de televisie was naar de achtertuin gesleept. Maar welke inbreker laat nou zijn schroevendraaier achter? Ze vroegen zich af of de moordenaar een bekende van Manuela was. Haar man is die nacht in het ziekenhuis. Ze nodigt een mannelijke kennis uit. Het loopt uit de hand, hij pakt het bandje van het antwoordapparaat, wetend dat zijn stem erop staat, hij maakt braaksporen bij de schuifdeur, en als laatste staaltje van enscenering laat hij de schroevendraaier achter.

Maar anderen betwijfelden of Manuela haar moordenaar wel kende. De dag nadat het lichaam was gevonden, nam de politie David op het bureau een verhoor af. Ze vroegen of er eerder problemen met insluipers waren geweest. Hij dacht erover na en merkte op dat er vier of vijf maanden terug, in oktober of november 1980, schoenafdrukken waren geweest die hij niet kon thuisbrengen. Ze leken hem van tennisschoenen te komen en gingen van de ene kant

van het huis helemaal naar de andere kant, en de achtertuin in. De onderzoekers schoven een stuk papier over de tafel en vroegen David de schoenafdruk zo goed mogelijk na te tekenen. Hij schetste hem snel, verstrooid en uitgeput als hij was. Hij wist niet dat de politie een gipsafgietsel van de schoenafdruk van Manuela's moordenaar had, van toen hij de nacht van de moord door het huis had gelopen. Hij schoof het papier terug. Hij had de zool van een rechterschoen met een patroon van cirkeltjes getekend.

David werd bedankt en mocht naar huis. De politie legde de schets naast het gipsafgietsel. Het was een match.

De meeste gewelddadige criminelen zijn impulsief, in de war en makkelijk te pakken. Verreweg de meeste moorden worden door een bekende van het slachtoffer gepleegd, en ondanks verwoede pogingen de politie op het verkeerde spoor te zetten, worden deze daders doorgaans wel geïdentificeerd en gearresteerd. Slechts een kleine minderheid van criminelen, misschien 5 procent, vormt de grootste uitdaging: dat zijn degenen van wie de misdaden een uitvoerige planning en gewetenloze woede verraden. Manuela's moordenaar voldeed aan alle kenmerken van dit type. Je had de bindsnoeren en het verwijderen ervan. De gewelddadigheid van haar hoofdwonden. Het tijdsverloop van enige maanden tussen de beide verschijningen van de schoenafdruk met de cirkeltjes, wat deed denken aan een uiterst waakzaam rondsluipend persoon wiens beestachtige innerlijk en meedogenloze plannen alleen hemzelf bekend zijn.

Om twaalf uur op zaterdag 7 februari liep de politie, na vierentwintig uur sporenonderzoek, nog een laatste ronde door het huis en autoriseerde toen de teruggave aan David. Destijds bestonden de professionele plaatsdelictreinigingsbedrijven nog niet. Er zat roetig vingerafdrukpoeder aan de deurknoppen. De matras van David en Manuela vertoonde gaten waar forensische experts er stukken uit hadden gesneden, als bewijsmateriaal. Het bed en de muur zaten nog onder de bloedspatten. Drew wist dat het voor de hand lag dat hij als politieagent in opleiding de schoonmaak zou doen en hij

bood het aan. Hij vond ook dat hij het aan zijn broer verplicht was.

Tien jaar eerder had hun vader, Max Witthuhn, zichzelf na een ruzie met zijn vrouw thuis in een kamer opgesloten. Drew zat in de tweede van de middelbare school en was naar een schoolfeestje. David was achttien, de oudste van de kinderen, en hij was degene die de deur forceerde nadat het geweerschot het huis had doen trillen. Hij schermde het gezin van het tafereel af en nam het beeld van zijn vaders versplinterde brein in zijn eentje op. Hun vader had twee weken voor Kerstmis zelfmoord gepleegd. Die ervaring scheen David van zijn zekerheden te hebben beroofd. Nadien was hij altijd aan het twijfelen. Hij glimlachte soms wel, maar zijn ogen deden nooit mee.

Toen ontmoette hij Manuela. Hij had weer grond onder zijn voeten.

Haar bruidssluier hing aan de achterkant van de slaapkamerdeur. De politie, die dacht dat het misschien een aanknopingspunt was, vroeg David ernaar. Hij zei dat ze die daar altijd had hangen, een van haar zeldzame sentimentele gebaren. De sluiers zei iets over Manuela's zachtere kant, een kant die weinig mensen ooit hadden gekend en die nu niemand meer zou leren kennen.

Drews verloofde volgde een opleiding tot verpleegkundige. Ze bood aan hem te helpen de plaats delict schoon te maken. Ze zouden later twee zoons krijgen, in een huwelijk van achtentwintig jaar dat eindigde in een scheiding. Zelfs op het dieptepunt van hun relatie kon David plotseling stilstaan bij de herinnering aan haar hulp die dag; het was een resoluut gebaar van sympathie geweest dat hij nooit was vergeten.

Ze sleepten met flessen bleek en emmers water. Ze trokken gele rubberen handschoenen aan. Het was een gore klus, maar Drew deed het zonder blikken of blozen. Hij probeerde het als een leerervaring te beschouwen. Politiewerk vereiste dat je koelbloedig en analytisch was. Je moest flink zijn, ook al was je het bloed van je schoonzuster van de koperen bedstijlen aan het schrobben. In nog

geen drie uur hadden ze het huis van gewelddadigheid ontdaan en opgeruimd voor Davids thuiskomst.

Toen ze klaar waren stopte Drew de overgebleven schoonmaakspullen in de kofferbak van zijn auto en ging hij achter het stuur zitten. Hij stak de sleutel in het contact, maar verstijfde toen, hij kon niet meer bewegen, net alsof hij op het punt stond te gaan niezen. Een onbekend, onbeheersbaar gevoel maakte zich van hem meester. Misschien kwam het door de uitputting.

Hij ging niet huilen, dat was het niet. Hij wist niet meer wanneer hij voor het laatst had gehuild. Dat was niets voor hem.

Hij draaide zich om en keek naar het huis. De herinnering aan de eerste keer dat hij naar dat huis was gereden kwam boven. Hij wist nog wat hij had gedacht toen hij in zijn auto zat en zich voorbereidde om naar binnen te gaan.

Mijn broer heeft het helemaal gemaakt.

De onderdrukte snik ontsnapte, de strijd om die te bedwingen was voorbij. Drew drukte zijn voorhoofd tegen het stuur en hilde. Geen snikkend gehuil, maar het uitbrullen van rauwe smart. Zonder enige gêne. Het was louterend. Zijn auto rook naar ammonia. Het bloed onder zijn nagels zou er nog dagen blijven zitten.

Uiteindelijk dwong hij zichzelf zich te beheersen. Hij had een klein voorwerp bij zich dat hij naar de recherche moest brengen. Iets wat hij onder het bed had gevonden. Iets wat ze over het hoofd hadden gezien.

Een stukje van Manuela's schedel.

Rechercheurs Ron Veach en Paul Jessup van het politiebureau van Irvine belden op zaterdagavond aan bij Manuela's ouders in Loma Street, in de wijk Greentree, op zoek naar meer informatie uit haar directe omgeving. Haar vader, Horst Rohrbeck, deed open. Kort nadat een dag tevoren het huis was afgezet en tot plaats delict was verklaard, waren Horst en zijn vrouw Ruth naar het bureau gebracht en apart door gewone agenten verhoord. Dit was de eerste

keer dat Jessup en Veach, die hoofdresearcher op de zaak was, de Rohrbecks ontmoetten. Twintig jaar in de Verenigde Staten had de Duitse manier van doen van Horst niet milder gemaakt. Hij was mede-eigenaar van een plaatselijke garage en het verhaal ging dat hij met één moersleutel een Mercedes uit elkaar kon halen.

Manuela was het enige kind van de Rohrbecks. Elke avond at ze bij hen. In haar agenda stonden in de maand januari maar twee aantekeningen: de verjaardagen van haar ouders. *Mama. Papa.*

‘Iemand heeft haar vermoord,’ zei Horst bij zijn eerste verhoor. ‘Ik maak die gast af.’

Horst stond bij de voordeur met een glas cognac in zijn hand. Veach en Jessup gingen naar binnen. Een stuk of zes aangeslagen familieleden en vrienden zaten bij elkaar in de woonkamer. Toen de rechercheurs zichzelf voorstelden, liet Horst zijn ijzige blik varen en barstte hij los. Hij was niet groot, maar door zijn woede leek hij tweemaal zo fors. In een Engels met een sterk accent schreeuwde hij dat hij walgde van de politie en dat ze meer moesten doen. Toen de tirade zo'n vier minuten aan de gang was, beseften Veach en Jessup dat hun aanwezigheid ongewenst was. Horst was overmand door verdriet en uit op ruzie. Zijn woede maakte van hem een ongeleid projectiel. Ze konden niets anders doen dan hun visitekaartje op tafel leggen en vertrekken.

Horsts leed was gekleurd door iets wat hij in het bijzonder betreunde. De Rohrbecks hadden een enorme, militair afgerichte Duitse herder, Possum. Horst had Manuela voorgesteld dat ze Possum in huis nam zolang David in het ziekenhuis lag, als waakhond, maar dat had ze afgewezen. Het was niet moeilijk je Possums muil voor te stellen met het kwijl dat van zijn verscheurende tanden droop, als hij de indringer die aan het slot morrelde had aangevlogen en weggejaagd.

Manuela's uitvaart was op woensdag 11 februari, in de Saddlebackkapel in Tustin. Drew zag agenten aan de overkant van de straat foto's maken. Na afloop ging hij met zijn broer mee naar Columbus

Street 35. De broers zaten tot diep in de nacht in de woonkamer met elkaar te praten. David dronk veel.

‘Ze denken dat ik haar heb vermoord,’ zei hij ineens. Hij bedoelde de politie. Uit zijn gezichtsuitdrukking was niets op te maken. Drew bereidde zich voor op een bekentenis. Hij geloofde niet dat David fysiek in staat was Manuela te vermoorden; de vraag was of hij iemand ingehuurd kon hebben om het te doen. Drew merkte dat zijn politieopleiding ineens begon mee te spelen. Het beeld van zijn broer die tegenover hem zat vernauwde tot een speldengaatje. Hij bedacht dat hij één kans had.

‘En is dat waar?’ vroeg hij.

David, altijd al enigszins bedeesd, was – begrijpelijk – de laatste tijd nog aarzelender dan voorheen. Het schuldgevoel van de overlevende drukte op hem. Hij was met een gaatje in zijn hart geboren: als er iemand moest sterven, was hij het wel. In hun verdriet doolden Manuela’s ouders rond, op zoek naar een schuldige. In hun blikken lag steeds meer verwijt. Maar nu, in antwoord op Drews vraag, briepte David van zekerheid.

‘Nee, Drew,’ zei hij. ‘Ik heb mijn vrouw niet vermoord.’

Drew haalde opgelucht adem, voor misschien wel de eerste keer sinds hij over Manuela’s moord had gehoord. Het was nodig dat hij het David zelf hoorde zeggen. Toen hij zijn broers blik zag, gekwetst maar vol vlammeende overtuiging, wist Drew dat hij de waarheid sprak.

Hij was niet de enige met de overtuiging dat David onschuldig was. Forensisch specialist Jim White van het Sheriff’s Department van Orange County had meegeholpen met het onderzoek op de plaats delict. Goede forensisch specialisten zijn menselijke scanners: ze betreden smerige, onbekende ruimtes, isoleren belangrijke bewijsstukken en sluiten al het andere uit. Ze werken onder druk. Een plaats delict is tijdgevoelig en kan in één klap al zijn waarde verliezen. Iedereen die er binnenkomt is een mogelijke bron van verstoring. Forensisch specialisten hebben allerlei hulpmiddelen

voor het verzamelen en veiligstellen: papieren zakken voor bewijsstukken, zegels, meetlinten, wattenstaafjes, speciaal pakpapier, gips. Op de Witthuhn-locatie werkte White samen met inspecteur Veach, die aanwijzingen gaf. Hij verzamelde schilfertjes modder bij het bed. Hij maakte uitstrijkjes van een verwaterde bloedvlek in de wc. Hij stond naast Veach toen Manuela's lichaam werd omgerold. Ze namen nota van de enorme hoofdwond, de striemen van het vastbinden en een paar blauwe plekken op haar rechterhand. Er was een plek op haar linkerbil waarover de lijkschouwer later zei dat die waarschijnlijk door een stomp was veroorzaakt.

Het tweede deel van het werk van een forensisch specialist speelt zich af in het lab, waar ze de verzamelde bewijsstukken analyseren. White onderzocht de bruine verf op de schroevendraaier van de moordenaar en vergeleek die met de bekende merken, waarop hij concludeerde dat die het meest leek op een in een winkel gemengd Oxford Bruin van het merk Behr. Na het lab houdt het werk meestal op. Forensisch specialisten zijn geen rechercheurs. Ze nemen geen verhoren af en gaan geen aanwijzingen na. Maar White bevond zich in een unieke positie. De afzonderlijke politiebureaus van Orange County onderzochten misdaden binnen hun eigen jurisdictie, maar de meeste van hen gebruikten het forensisch lab van het Sheriff's Department. Wat inhield dat de onderzoekers van de Witthuhn-zaak alleen de zaken van Irvine kenden, maar White had plaatsen in de hele regio onderzocht, van Santa Ana tot San Clemente.

Voor de politie van Irvine was de moord op Manuela Witthuhn een zeldzaamheid.

Voor Jim White was de moord herkenbaar.

DANA POINT, 1980

Roger Harrington las het handgeschreven briefje dat onder de deurbel was gestoken. Het was gedateerd 20-8-'80, de dag ervoor.

Patty en Keith,

We zijn om 7 uur langsgekomen maar er was niemand thuis.

Bel even als de plannen zijn veranderd?

Het was ondertekend met 'Merideth en Jay', namen die Roger herkende als die van vrienden van zijn schoondochter. Hij wilde de voordeur opendoen, maar merkte tot zijn verbazing dat die op slot zat. Keith en Patty deden zelden de deur op slot als ze thuis waren en zeker niet als hij kwam eten. Toen Roger de oprit was opgereden, was hij langs de sensor van de garagedeur gekomen en daar stonden beide auto's van Keith en Patty: zijn MG en haar Volkswagen. Als ze niet binnen waren, zouden ze wel zijn gaan joggen, dacht Roger. Hij pakte de sleutel van de bovenrand van het portiek, ging naar binnen en nam meteen de post mee die in ongewone hoeveelheden op de grond lag.

Cockleshell Drive 33381 is een van de pakweg 950 huizen in Niguel Shores, een gated community in Dana Point, een badplaats in het zuiden van Orange County. Het huis was van Roger, maar hij woonde in een flat in het nabijgelegen Lakewood, dat dicht bij zijn kantoor in Long Beach was. Zijn vierentwintigjarige zoon Keith, derdejaars student geneeskunde aan de University of California-Irvine, en Patty, gediplomeerd verpleegkundige, woon-

den – pasgetrouwd – voorlopig in het huis, wat Roger tevreden stemde. Hij vond het fijn dat zijn familie in de buurt woonde.

Het huis was in de stijl van de late jaren zeventig ingericht. Zwaardvis aan de muur. Een glas-in-loodlamp. Plantenhangers van touw. Roger schonk zichzelf in de keuken een borrel in. Het huis lag er donker en verstild bij, ook al was de schemering nog niet ingetreden. Het enige wat bewoog was de oceaan die je door de ramen en glazen schuifdeuren op het zuiden kon zien glinsteren. Een boodschappentas met twee conservenblikken erin stond in de gootsteen. Er lag een brood op het aanrecht, met ernaast drie oudbakken sneden. Een angstig gevoel begon Roger te bekruipen.

Hij liep door de hal met het okerkleurige kleed naar de slaapkamers. De deur naar de logeerkamer, waar Keith en Patty sliepen, stond open. Door de gesloten luiken was het moeilijk iets te onderscheiden. Het bed was opgemaakt. Het dekbed was tot aan het donkere, houten hoofdeinde opgetrokken. Een vreemde bobbel onder de spreid trok zijn aandacht, net toen hij de deur wilde dichtdoen. Hij liep ernaartoe, drukte erop en voelde iets hards. Hij trok het dekbed weg.

Het contrast tussen de bovenkant van het opgemaakte bed en wat er onder het dekbed lag was moeilijk te bevatten. Keith en Patty lagen op hun buik. Hun armen lagen in vreemde hoeken gebogen, met de handpalmen open. Ze zagen er, letterlijk, gebroken uit. Als er geen plafond was geweest zou je denken dat ze van een grote hoogte waren gevallen, zo groot was de bloedplas onder hen.

Keith was de jongste van Rogers vier zoons. Een uitmuntende student. Korte stop in de honkbalcompetitie van de middelbare school. Hij had voor Patty één vaste vriendin gehad, een klasgenote van de vooropleiding, van wie iedereen dacht dat hij met haar zou trouwen totdat zij, tot Rogers verbazing, besloot naar een andere medische faculteit te gaan en ze uit elkaar gingen. Kort daarna maakte Keith op het UCI Medical Center kennis met Patty en binnen een jaar waren ze getrouwd. Ergens was Roger bang dat Keith

van de weeromstuit zo snel had willen trouwen, maar Patty was net zo innemend en keurig als Keith – ze had het met een vorig vriendje uitgemaakt omdat hij wiet rookte – en ze leken dol op elkaar te zijn. Roger had recentelijk veel tijd doorgebracht met de ‘kids’, zoals hij ze noemde. Hij had geholpen met het installeren van een nieuw sproeisysteem in de tuin. De afgelopen zaterdag hadden ze met z’n drieën onkruid gewied. Daarna hadden ze ’s avonds thuis een barbecue voor Patty’s jarige vader georganiseerd.

In films schudden mensen die een dood lichaam ontdekken altijd in ongeloof aan het lijk. Roger deed dat niet. Dat was niet nodig. Zelfs in het gedempte licht kon hij zien hoe paars de lichte huid van zijn zoon was.

Het leek niet of er gevochten was en er waren geen sporen van braak, maar een van de schuifdeuren was misschien niet op slot geweest. Patty had volgens de kassabon dinsdagavond om 21:48 uur boodschappen gedaan. Om 23:00 uur had haar zus Sue gebeld. Keith had slaperig opgenomen en de telefoon aan Patty gegeven. Die zei tegen Sue dat ze al naar bed waren; ze verwachtte de volgende ochtend vroeg een werkoproep. In Patty’s hoofd wond was een stukje metaal aangetroffen dat overeenkwam met koper. Dat wees erop dat op enig moment nadat Patty had opgehangen en vóór ze woensdagochtend niet op haar werk verscheen, iemand een van de net geïnstalleerde koperen sproeiers uit de tuin had gepakt en het huis was ingesloten. In een gated community met een bewaakte poort. En niemand had iets gehoord.

Toen forensisch specialist Jim White van het Orange County Sheriff’s Department zes maanden later de bewijsstukken van de Witthuhn-zaak bekeek, voelde hij aan zijn water dat er een verband met de Harrington-moorden was. De zaken vertoonden zowel grote als kleine overeenkomsten. Het betrof in beide gevallen middenklasse-slachtoffers die in bed waren doodgeknuppeld met voorwerpen die de moordenaar ter plekke had gevonden. In beide zaken nam de

moordenaar bij vertrek het moordwapen met zich mee. In beide zaken werd het vrouwelijk slachtoffer verkracht. Aan de lichamen van Keith en Patty Harrington was te zien dat ze vastgebonden waren geweest; er waren stukken macramédraad in en rond het bed gevonden. Bij Witthuhn waren een halfjaar later dezelfde sporen op het lichaam aanwezig, maar het bindmateriaal was van het toneel verdwenen. Dat verschil leek het resultaat van een leerproces.

De zaken hadden ook intrigerende medische aspecten gemeen. Keith Harrington was student geneeskunde aan de UC Irvine en Patty was verpleegkundige en draaide weleens diensten in het Mercy Hospital in Santa Ana.

Op de vloer van de keuken van de Harringtons was een lucifer gevonden die kort had gebrand. De Harringtons rookten geen van beiden; de onderzoekers denken dat hij van de moordenaar was.

In het bloemenperkje bij huize Witthuhn werden vier lucifers gevonden.

Witthuhn was een zaak van de politie van Irvine, Harrington was van de politie van Orange County. Onderzoekers van beide teams bespraken de mogelijkheid van een connectie. Twee mensen tegelijk aanvallen, zoals de moordenaar van de Harringtons had gedaan, werd als ongebruikelijk beschouwd. Het was zeer riskant. Het was een indicatie dat de moordenaar zijn genot deels ontleende aan het verhogen van de inzet. Zou dezelfde moordenaar dan zes maanden later een enkel slachtoffer in het vizier nemen, zoals bij Witthuhn? Het tegenargument luidde dat Davids verblijf in het ziekenhuis een toeval was geweest. Was de moordenaar verrast toen hij Manuela die nacht alleen aantrof?

Diefstal (Manuela's sieraden) versus geen diefstal. Braak versus geen braak. Ze hadden geen overeenkomende vingerafdrukken en DNA lag nog in het verre verschiet. De moordenaar had op geen van beide locaties een schoppenaas achtergelaten, bij wijze van visitekaartje. Maar kleine details bleven hangen. Bij Keith Harringtons fatale klap werd het houten hoofdeind boven hem gebutst. Uit de

locatie van een stukje hout dat tussen Patty's benen was gevonden concludeerden de onderzoekers dat Keith eerst was gedood en Patty daarna seksueel was misbruikt. Die volgorde had het oogmerk haar zo erg mogelijk te laten lijden. Manuela's moordenaar was zo lang met haar bezig dat ze misselijk van de stress was geworden: op het bed was braaksel van haar gevonden.

'Overkill' is een soms ten onrechte veelgebruikte term in crimineel onderzoek en misdaadverhalen. Zelfs doorgewinterde moordonderzoekers interpreteren het gedrag van een dader weleens verkeerd wanneer hij overmatig veel geweld gebruikt. Gewoonlijk wordt aangenomen dat een moord waarbij sprake van overkill is, duidt op een relatie tussen dader en slachtoffer, op een vrijkomen van opgekropte woede die uit vertrouwdheid voortkomt. 'Dit was iets persoonlijks,' luidt dan het cliché.*

Maar deze aanname houdt geen rekening met mogelijke externe oorzaken van gedrag. De mate van geweld kan afhangen van de mate van verzet die het slachtoffer biedt. Gigantische verwondingen die lijken op een vreselijk uit de hand gelopen persoonlijke relatie kunnen ook het gevolg van een langdurige worsteling tussen onbekenden zijn.

De meeste gewelddadige criminelen gaan wild om zich heen slaand door het leven. Ze hebben geen handen maar vuisten, en kijken niet verder dan hun neus lang is. Ze worden makkelijk gepakt. Ze praten hun mond snel voorbij. Ze keren terug naar de plaats delict, zo opzichtig als een auto met conservenblikken aan de

*Michelle's mening over het gebruik van 'overkill' in deze zaken is nadat dit geschreven was enigszins bijgesteld. Later kwam ze tot de conclusie dat er bij de GSK-moorden niet méér geweld was gebruikt dan strikt nodig was om te doden. Ze had deze informatie vergaard uit gesprekken met betrokken onderzoekers, waaronder Paul Holes (die zei dat hij 'niet onder de indruk' was van de felheid van de klappen, vergeleken met andere plaatsen delict die hij had onderzocht). Het gore, dramatische beeld van het doodknuppelen van het slachtoffer zou aanvankelijk tot de term 'overkill' kunnen leiden, en dat is wellicht bij sommige GSK-zaken gebeurd.

bumper. Maar heel soms doet zich iets bijzonders voor. Dan sluipt er een sneeuwpanter langs.

Soms komen onderzoekers een moord op een onbekende tegen waarbij sprake van overkill is op een slachtoffer dat zich niet verzette.

In aanmerking genomen dat Manuela en Patty waren vastgebonden en dus per definitie meegaand waren, wijst de hoeveelheid geweld waarmee ze waren doodgeknuppeld op een extreem grote, op de vrouw gerichte woede. Een dergelijke wilde woede in combinatie met zo'n weldoordachte planning was ongewoon. Er bestond tussen de zaken geen forensische overeenkomst, maar wel een gevoelsmatige, een gevoel dat hier één brein aan het werk was geweest, iemand die niet veel aanknopingspunten achterliet, nauwelijks sprak of zijn gezicht liet zien, iemand die onopvallend meeliep in de massa van de middenklasse, een gewone man met een gestoorde polsslag.

Het idee van een connectie tussen de zaken Harrington en Witthuhn werd nooit echt losgelaten, maar louter terzijde geschoven toen de zaken onopgelost bleven. In augustus 1981 werd in een aantal krantenartikelen de vraag gesteld of de Harrington-zaak gerelateerd was aan andere recente dubbele moorden in Zuid-Californië. 'Is een psychopathische "nachtstalker" bezig Zuid-Californische stellen in bed te vermoorden?' luidde de eerste regel van een artikel in de *Los Angeles Times*.

De politie van Santa Barbara was als eerste met het idee van een connectie gekomen. Ze hadden daar twee dubbele moorden, en een aanval met een mes waarbij het stel wist te ontsnappen. Maar Ventura en Orange, de andere regio's met veronderstelde gelieerde zaken, bagatelliseerden die gedachte. Beambten in Ventura, die nog last hadden van een intens gemediatiseerde openbare hoorzitting waarin hun zaak tegen een verdachte van een dubbele moord was gestrand, hadden gezegd dat Santa Barbara op de zaken vooruitliep. Ook Orange County was sceptisch. 'Wij zien die connectie niet,' zei inspecteur Darryl Coder.

En daar bleef het bij. Vijf jaar ging voorbij. Tien jaar. Er werd nooit gebeld met de doorslaggevende tip. De dossiers werden periodiek opnieuw bestudeerd, maar dat leverde nooit nadere informatie op. Roger Harrington was al die tijd geobsedeerd door de details en probeerde voortdurend de moorden op Keith en Patty te doorgronden. Hij huurde een privédetective in. Hij stelde een royale beloning beschikbaar. Vrienden en collega's werden opnieuw ondervraagd. Er kwam geen schot in. Wanhopig geworden stortte Roger, een harde, selfmade zakenman, in en raadpleegde een helderziende. Het medium kon geen licht op de zaak werpen. Roger liep alle momenten die hij met Keith en Patty voor hun dood had doorgebracht nog eens na. Hun moorden waren een zich eindeloos herhalende lus van fragmentarische details die constant in zijn hoofd bleven rondtollen.

HOLLYWOOD, 2009

Langs de rode loper stonden paparazzi vier rijen dik elkaar te verdringen. Patton, mijn man, trok voor de camera's gekke gezichten in zijn mooie, gestreepte blauwe pak. Een zee van flitslicht. Een stuk of tien handen duwden vanachter de dranghekken microfoons naar voren. Daar kwam Adam Sandler. De aandacht verschoof. Er werd luid geroepen. Toen Judd Apatow. Jonah Hill. Chris Rock. Het was maandag 20 juli, 2009, vlak na zessen. We waren in de ArcLight Cinemas in Hollywood voor de première van de film *Funny People*. Er is vast nog ergens een ongebruikte foto van een beroemdheid met op de achtergrond een vrouw met een zwart hemdjurkje en makkelijke schoenen. Ik zie er blij verrast uit en kijk op mijn iPhone, want op dat moment, net toen een paar van 's werelds bekendste sterren vlak langs me liepen, las ik dat een dubbele moordenaar op wie ik als een bezetene heb gejaagd en die de afgelopen zevenendertig jaar in het westen en noordwesten voortvluchtig was, was gevonden.

Ik dook achter een betonnen zuil en belde degene van wie ik wist dat hij het nieuws net zo graag zou willen horen als ik: Pete King, lange tijd verslaggever voor de *Los Angeles Times* en nu werkzaam als voorlichter voor de University of California. Hij nam meteen op.

'Pete, heb je het gehoord?' vroeg ik. Ik wist niet hoe snel ik moest praten.

'Wát gehoord?'

'Ik kreeg net een e-mail met een link naar een nieuwsitem. Er is ergens in de bergen in New Mexico een vuurgevecht geweest. Twee

doden. Een hulpsheriff en de man die ze achternazaten. Een mysterieuze man uit de bergen die in berghutten diefstallen pleegde.'

'Nee,' zei Pete.

'Ja,' zei ik. 'Ze hebben vingerafdrukken van de bergman.'

Ik geef het toe, hier wachtte ik even, om het dramatische effect te vergroten.

'Joseph Henry Burgess,' zei ik. 'Pete, we hadden gelijk. Hij heeft daar de hele tijd gezeten.'

Ons moment van stille verbijstering duurde maar kort. Ik wist dat Pete naar een computer wilde. De organisatoren van de première dreven de mensen naar binnen. Ik zag dat Patton naar me uitkeek.

'Probeer meer te weten te komen,' zei ik tegen Pete. 'Ik kan niet – ik ben hier bij een ding.'

Dat ding was niet mijn ding. Ik besef dat mijn ongemak met filmpremières geen heel herkenbare afwijking is en onder de categorie 'dat moet bijzonder zijn' valt. Dat snap ik. Maar wacht. Het is geen valse bescheidenheid als ik zeg dat ik nog nooit naar een Hollywoodevenement ben geweest waar niet iemand een labeltje naar binnen stopte, een knoop goed deed of tegen me zei dat er lippenstift op mijn tanden zat. Een keer sloeg een organisator mijn hand weg bij mijn mond omdat ik nagels zat te bijten. Mijn rode-loperpose kan het beste worden omschreven als 'gebogen hoofd, half gehurkt'. Maar mijn man is acteur. Ik hou van hem en bewonder zijn werk, en dat van onze vrienden, en af en toe aan dat soort evenementen deelnemen hoort erbij. Dan kleed je je dus mooi aan en soms word je professioneel opgemaakt. Een chauffeur haalt je op met een luxe auto, waardoor je je onwerkelijk en schuldig gaat voelen. Een opgewonden pr-figuur die je niet kent leidt je naar een rode looper waar ze 'kijk hier!' naar je roepen, en 'hier' bestaat uit honderd vreemden met flitslampen in plaats van een gezicht. En daarna, na die korte momenten van opgeklopte glamour, bevind je je in een doodgewone piepende oude bioscoopstoel nippend van suikervrije cola uit een plakkerige plastic beker, met zoute vingers

van de lauwe popcorn. De lichten gaan langzaam uit. Dan begint het geforceerde enthousiasme.

Bij het binnenlopen van de afterparty werd Patton voorgesteld aan de regisseurs van *Crank*, een actiefilm waar hij dol op is, met Jason Statham in de hoofdrol. Hij begon ze te onthalen op zijn favoriete fragmenten van die film. 'Ik ben een beetje op Statham,' bekende hij. Toen we van die regisseurs afscheid hadden genomen, hielden we even stil en overzagen de menigte die zich de balzaal van het Hollywood & Highland Center in perste. Drank, luxe mini-cheeseburgers en misschien zelfs Garry Shandling, een idool van Patton, wachtten ons op. Patton las mijn gedachten.

'Geen probleem,' zei hij.

Op weg naar buiten liep een vriendin op ons toe.

'Terug naar de kleine?' vroeg ze met een warme glimlach. Onze dochter Alice was drie maanden.

'Je weet hoe het gaat,' antwoordde ik.

De waarheid was natuurlijk nog veel gekker: ik liet een chic Hollywoodfeest schieten, niet om naar mijn slapende baby terug te keren maar naar mijn laptop, om de hele nacht naar informatie te graven over een man die ik nooit had ontmoet, en die mensen had vermoord die ik niet kende.

Ik ben al mijn hele volwassen leven bezig met gewelddadige, mij onbekende mannen – al lang voor 2007, toen ik voor het eerst over de dader hoorde die ik later de Golden State Killer ging noemen. Het deel van de hersenen dat gereserveerd is voor sportstatistieken, recepten voor toetjes of citaten van Shakespeare is bij mij een schrikwekkende verzameling beelden van naslepen: een kindermountainbike met nog draaiende wielen, achtergelaten in een greppel langs een landweggetje; een microscopisch plukje groene vezels, gevonden op de onderrug van een dood meisje.

Het is niet zo dat ik die beelden niet kwijt wil, daar gaat het niet om. Natuurlijk zou ik al die ellende graag uit mijn hoofd verbannen. Ik ben bijvoorbeeld jaloers op mensen die geobsedeerd zijn door de

Burgeroorlog, een onderwerp boordevol interessante details, maar afgebakend. In mijn geval treden de monsters wel terug, maar ze verdwijnen nooit. Ze zijn dood en begraven, en worden geboren terwijl ik aan het schrijven ben.

De eerste, onbekend en nooit gepakt, begon me te obsederen toen ik veertien was, en sindsdien ben ik op zoek naar antwoorden, ten koste van de leuke dingen van het leven.

OAK PARK

Voordat ik Terry Keating zie, hoor ik hem. Hij werkt als drummer en drumdocent, en zijn bulderende stem is waarschijnlijk het gevolg van ofwel gehoorverlies, ofwel een gewoonte tegen zijn studenten te schreeuwen om gehoord te worden. ‘Ik ben het, Terry!’ roept hij. Ik kijk op van mijn telefoon – ik stond op hem te wachten – en zie een witte man van gemiddelde lengte met zwierig bruin haar en een grote Starbucks-koffiebeker in zijn hand. Hij draagt jeans en een groen T-shirt met SHAMROCK FOOTBALL erop. Maar hij heeft het niet tegen mij. Hij steekt de straat over, richting S. Wesley Avenue 143, het bakstenen hoekhuis in Oak Park, Illinois, waar we hebben afgesproken. Hij roept naar een man van in de vijftig die op de oprit met zijn auto bezig is. Hij is lang, slungelig, lichtelijk krom, en zijn ooit donkere haar is grijs geworden. Hij heeft zo’n gezicht dat soms onvriendelijk omschreven wordt als ‘scherp uitgehouwen’. Er is niets vriendelijks aan hem.

Maar hij heeft iets bekends. Hij lijkt sterk op het gezin dat in dat huis woonde toen ik opgroeide; een paar van de kinderen waren van rond mijn leeftijd en ik kende ze uit de buurt. Hij moet een oudere broer zijn, realiseer ik me, en hij heeft het huis van zijn ouders gekocht of geërfd.

De man kijkt naar Terry zonder blijk van herkenning. Ik zie dat Terry zich niet laat afschrikken en krijg plotseling een onbehaaglijk gevoel. Ik heb een moederinstinct dat contact wil leggen, bijsturen en sussen. Maar ik begrijp dat Terry wil dat de man zich herinnert wie hij is. Ze zijn tenslotte oude burens.

‘Ik ben een van de jongens die het lichaam vonden,’ roept Terry.

Vanaf de zijkant van zijn auto staart de man Terry aan. Hij zegt niets. Zijn uitdrukkingeloosheid is hartgrondig vijandig. Ik kijk weg en richt mijn blik op een Mariabeeldje dat in de noordoostelijke hoek van de voortuin is gezet.

Het is zaterdagmiddag 29 juni 2013, een ongebruikelijk koude, winderige dag voor hoogzomer in Chicago. Een straat verder naar het westen kan ik de torenspits van de St. Edmund-parochiekerk afgetekend tegen de lucht zien, onze oude familiekerk, waar ik van de eerste tot en met de derde naar school ging.

De man begint weer aan zijn auto te prutsen. Terry slaat af naar rechts. Hij ziet me 30 meter verderop, op de stoep. Ik veer op zodra we oogcontact hebben en zwaai heftig naar hem, ter compensatie van wat er zojuist is gebeurd. Terry zat op St. Edmund een klas hoger dan ik. De laatste keer dat ik hem zag is vijfendertig jaar geleden. Ik weet weinig van hem, behalve dat ik kortgeleden ontdekte dat dezelfde avond in augustus 1984 een keerpunt in ons beider leven betekende.

‘Michelle!’ roept hij, terwijl hij op me afloopt. ‘Hoe is het in Hollywood?’

We omhelzen elkaar ongemakkelijk. Zijn manier van doen brengt me direct terug naar het Oak Park van mijn jeugd. De vlakke klinkers in zijn vette Chicago-accent. De manier waarop hij wat later zegt dat hij moet ‘opkrassen’. Hij heeft een vetkuif, een rauwe roze blos op zijn wangen en een totaal gebrek aan decorum. Tussen wat hij denkt en wat hij zegt zit geen enkel berekenend filter. Hij steekt direct van wal.

‘Ja, wat er dus gebeurde...’ zegt hij, terwijl hij voor me uit naar het huis loopt. Ik aarzel. Misschien uit angst voor de reactie van de huiseigenaar, die toch al niet blij was. Misschien is het mijn voor gevoel dat een stukje lopen ons misschien kan terugvoeren naar die akelige zomeravond, toen we nog fietsten maar wel al ons eerste biertje hadden geproefd.

Ik kijk in zuidelijke richting de steeg in.

‘Zullen we dezelfde route lopen als jullie die avond?’

Oak Park grenst aan de westkant van Chicago. Ernest Hemingway, die er opgroeide, noemde het in een bekend citaat: ‘een plaats met weidse gazons en bekrompen geesten’, maar zo heb ik het niet ervaren. Wij woonden in een tochtig negentiende-eeuws huis met twee verdiepingen op South Scoville nummer 300-zoveel, een doodlopende straat in het centrum. Ten noorden van ons had je de Frank Lloyd Wright Home and Studio en een welvarende villawijk met linkse mensen met vrije beroepen die hip wilden blijven. Mijn vriendinnetje Cameron woonde in een van de Wright-huizen. Haar stiefvader was burgerrechtenadvocaat en haar moeder was geloof ik pottenbakker. Bij hen maakte ik kennis met vegetarisch zout en het woord ‘kabuki’. Ik weet nog dat de stiefvader zei dat Cameron en ik, die allebei een hang naar zwarte jurkjes en vrome liederen hadden, wel wat vrolijkheid konden gebruiken en eens naar de muziekmovie *Stop Making Sense* van Talking Heads moesten.

Ten zuiden van ons had je voornamelijk katholieke Ierse arbeidersgezinnen. De huizen waren altijd een paar graden te koud en aan de bedden zat geen hoofdeind. Soms ging een vader er met een meisje van twintig vandoor om nooit meer terug te komen, maar gescheiden zou er niet worden. Een studievriendin die in het tweede jaar de voorjaarsvakantie bij ons thuis doorbracht, dacht dat mijn vader een show opvoerde toen hij me van de plaatselijke roddels op de hoogte bracht. Zei ze dat de achternamen zo uitgesproken, uitdagend Iers hadden geklonken. De Connelly’s. De Flannery’s. De O’Leary’s. Ga zo maar door. Ik hoorde eens een afgematte Ierse katholieke moeder uit Oak Park een vraag over ons gezin afhandelen. ‘Hoeveel kinderen hebben de McNamara’s?’ werd haar gevraagd.

‘Maar zes,’ antwoordde ze. Zij had er elf.

Mijn familie was in beide kanten van Oak Park geworteld. Mijn ouders waren er geboren en maakten deel uit van de groep die gewoonlijk de ‘West-Ieren’ wordt genoemd. Ze kenden elkaar van

school. Mijn vader had spleetjes tussen zijn tanden en was goedlachs. Mijn moeder was de niet-drinkende oudste dochter van twee feestbeesten. Ze was gek op Judy Garland en haar leven lang gefascineerd door Hollywood. ‘Ze zeiden vroeger altijd dat ik op Gene Tierney leek,’ vertelde ze eens verlegen. Ik wist niet wie dat was. Toen ik jaren later *Laura* zag, werd ik gebiologeerd door de mysterieuze hoofdpersoon die net zo’n vracht goudbruin haar en zulke fraaie jukbeenderen had als mijn moeder.

Het verhaal gaat dat mijn ouders een stelletje werden toen mijn vader eens bij mijn moeder thuis aanbelde, zogenaamd op zoek naar een vriend van hem. Ik geloof dat. Zo’n indirecte aanpak van gevoelszaken paste bij hen. Ze hadden allebei heel grote ogen, mijn vader blauwe en mijn moeder groene, die met veel gevoel verrieden wat ze zelf vaak niet konden uiten.

Toen mijn vader op Notre Dame zat, heeft hij kort de priesteropleiding overwogen. Hij werd broeder Leo genoemd. Mijn moeder overwoog andere vrijers en speelde in gedachten met allerlei mogelijke toekomstige achternamen. Maar broeder Leo besloot dat de seminaristen niet genoeg dronken. Eerwaarde Malachy Dooley, een vriend van hen, zegende op tweede kerstdag 1955 hun huwelijk in. Mijn oudste zus Margo werd in september daarop geboren. Als je mijn moeder plagend en met een opgetrokken wenkbrauw naar het rekensommetje vraagt, gaat ze blozen. Op school werd ze heilig boontje genoemd, omdat ze zo braaf was.

Na zijn rechtenstudie aan de Northwestern Law School ging mijn vader in de stad bij de firma Jenner & Block werken. Hij bleef er achtendertig jaar. Hij begon zijn dag meestal in een stoel op onze afgeschermd veranda met in zijn ene hand de *Chicago Tribune* en in zijn andere een kop thee, en hij eindigde de dag met een extra droge gin-martini met ijs. Toen hij in 1990 besloot te stoppen met drinken, kondigde hij het nieuws op zijn gebruikelijke, eigenzinnige manier aan. Elk kind kreeg een getypte brief van hem. ‘Aan mijn lievelingskind,’ was de aanhef. ‘Ik heb besloten me aan te sluiten

bij de Pepsi Generation.’ Hij beweerde later dat maar twee van de kinderen de aanhef geloofden. Ik was er een van.

Mijn broer en zussen kwamen snel na elkaar: vier meisjes en een jongen. Ik was de jongste; er zat een gat van zes jaar tussen. De zus boven mij, Mary Rita, was al te groot om een speelkameraadje voor me te zijn. Als ik nu terugkijk, lijkt het alsof ik werd geboren op een feestje dat over zijn hoogtepunt heen was. Tegen de tijd dat ik kwam, hadden mijn ouders al een setje bij elkaar passende relaxleunstoelen. Onze voordeur was deels van glas en daarvandaan kon je de achterkant van mijn moeders beige stoel in de woonkamer zien. Als er vriendjes van de kinderen aanbelden, stak ze altijd haar hand omhoog en maakte ze een draaiende beweging. ‘Omlopen,’ riep ze dan, doelend op de open achterdeur.

De gezinnen bij ons in de straat waren dik met elkaar bevriend, maar de kinderen waren allemaal van dezelfde leeftijd als mijn oudere broer en zussen. Ze trokken met z’n allen op en kwamen pas met zonsondergang thuis. Ik kan me goed herinneren hoe het was om in de jaren zeventig tiener te zijn, want ik ging vaak met hen mee. Mijn tien jaar oudere zus Kathleen was, en is, de meest extraverte van ons gezin en ze sjouwde me overal mee naartoe als een geliefd stuk speelgoed. Ik weet nog dat ik wiebelig bij haar achterop zat als ze naar de winkel op Madison Street fietste. Iedereen leek haar te kennen. ‘Hé, Beanie!’ riepen ze dan, haar bijnaam.

Tijdens Beanies eerste jaar op de middelbare school werd ze smoorverliefd op Anton, een stille blonde jongen die hardliep. Ze nam me eens mee naar een van zijn wedstrijden. We zaten hoog op de tribune stiekem naar hem te kijken. Ik herinner me de bijna wanhopig verliefde uitdrukking op haar gezicht toen we hem van de startlijn zagen wegknallen. Ik besepte het toen nog niet, maar ik was haar aan het verliezen aan het ingewikkelde gedoe van de middelbare school. Niet veel later zat ik in mijn eentje boven aan de achtertrap tussen de keuken en de eerste verdieping naar jongens met bakkebaarden te kijken die aan onze ontbijttafel bier zaten te

hijzen terwijl ‘The Joker’ van de Steve Miller Band te hard op stond.

Iedereen bij ons thuis spreekt met gespeelde dankbaarheid over de dag, in 1974, dat de zusjes Van – Lisa van mijn leeftijd en Kris, een jaar ouder – aan de overkant kwamen wonen.

‘Godzijdank,’ plagen ze. ‘Wat hadden we anders met jou aan ontmoeten?’

Mijn ouders kenden veel van hun beste vrienden nog van school. Ze waren er trots op dat ze in een voortdurend veranderende, losgeslagen wereld zulke nauwe banden wisten te onderhouden en dat was terecht, maar het had waarschijnlijk ook een isolerend effect. Zodra ze even uit hun comfortzone waren, voelden ze zich slecht op hun gemak. Ik vermoed dat ze allebei eigenlijk nogal verlegen waren. Ze voelden zich aangetrokken tot sterkere persoonlijkheden. Ze gebruikten – soms scherpe – humor om spanningen te neutraliseren. Vooral mijn moeder leek voortdurend iets te onderdrukken: emoties of verwachtingen. Ze had kleine handen met sproeten en de gewoonte om aan haar vingers te trekken als het onaangenaam werd.

Ik wil niet de verkeerde indruk wekken. Het waren intelligente, nieuwsgierige mensen die zo gauw ze het konden betalen de halve wereld afreisden. Mijn vader had in 1971 gepleit – waarbij hij trouwens verloor – in een zaak voor het Hooggerechtshof die nog steeds bij de colleges Staatsrecht wordt bestudeerd. Ze hadden een abonnement op *The New Yorker*. Ze waren altijd geïnteresseerd in populaire cultuur en alles wat goed of hip werd gevonden. Mijn moeder liet zich overhalen om mee te gaan naar de film *Boogie Nights*. (‘Om dat te vergeten zal ik twintig keer achter elkaar naar *The Sound of Music* moeten,’ zei ze.) Ze waren aanhangers van Kennedy. ‘Politiek progressief,’ zei mijn moeder graag, ‘maar sociaal conservatief.’ Mijn vader nam mijn oudere zussen, die toen tien en acht waren, mee naar de stad om Martin Luther King te zien spreken. In 1984 stemden ze op Mondale. Maar toen ik negentien was maakte mijn moeder me een keer ’s morgens vroeg in paniek wakker met – haar

onbekende – pillen in haar hand. Het woord ‘pil’ kreeg ze niet over haar lippen.

‘Je bent aan de...’ zei ze.

‘Vezeltabletten,’ zei ik, en ik draaide me om en viel weer in slaap.

Maar onze relatie is altijd wat problematisch geweest. Mijn zus Maureen weet nog dat ze een keer thuiskwam toen ik twee was en mijn moeder op de veranda ijsberend aantrof. ‘Ik weet niet wie er nu gek is, ik of Michelle,’ zei ze, vechtend tegen haar tranen. Mijn moeder was toen veertig. Ze had alcoholistische ouders en de dood van een baby moeten doorstaan. Ze voedde zonder hulp zes kinderen op. Ik weet zeker dat ik de gek was. Haar levenslange bijnaam voor mij was ‘het heksje’, wat maar half een grapje was.

We hebben elkaar ons hele leven dwarsgezet. Ze was nooit meegaand. Ik tarte haar. Ze krabbelde briefjes en schoof die onder mijn deur. ‘Je bent een ijdelruit, onattent en brutaal,’ luidde een van de beruchtste, dat vervolgde: ‘maar je bent mijn dochter en ik hou natuurlijk heel veel van je.’ We hadden een zomerhuisje bij Lake Michigan en ik herinner me een middag waarop ik als kind in de golven speelde en zij op het strand een boek zat te lezen. Ik had door dat de golven net hoog genoeg waren zodat ik onder water kon blijven en dan, als de golf op zijn hoogst was, buiten zicht snel even naar boven kon komen om adem te halen. Ik liet mijn moeder haar rug rechten en het water afturen. Ik liet haar haar boek neerleggen, ik liet haar opstaan. Ik liet haar naar de vloedlijn rennen, klaar om te gillen. Pas toen kwam ik nonchalant boven.

Nu zou ik willen dat ik aardiger tegen haar was geweest. Ik plaagde haar er altijd mee dat ze niet tegen bepaalde scènes in films of tv-programma's kon. Ze kon niet tegen scènes waarin iemand een feestje gaf en niemand kwam opdagen. Ze vermeed films waarin zakenmannen ten onder gaan. Dat heel specifieke vond ik vreemd en grappig; ik zie nu in dat dat op een grote gevoeligheid wees. Haar vader was ooit een succesvolle zakenman die kopje-onder ging. Ze

was getuige van de drankproblemen van haar ouders en hun nadrukkelijke niets-aan-de-handgedrag dat veel te lang duurde. Nu zie ik haar kwetsbare kanten. Haar ouders lieten zich voorstaan op maatschappelijk aanzien en wezen alle tekenen van mijn moeders snelle, leergierige geest af. Ze voelde zich gedwarsboemd. Haar opmerkingen konden ondermijnend en sarcastisch zijn, maar toen ik ouder was, zag ik in dat dat een reflectie van haar eigen ondermijnde zelfbeeld was.

We vechten tegen onze tekorten in het leven of gaan eraan ten onder, en zij deed haar best mij te stimuleren op een manier die haarzelf was ontzegd. Ik herinner me nog dat ze me afraadde op school audities te doen om cheerleader te worden. ‘Wil je niet liever degene zijn die wordt toegejuicht?’ zei ze. Ze was razend enthousiast over al mijn academische en literaire successen. Als middelbare scholier vond ik een brief die ze jaren eerder eens was begonnen te schrijven aan mijn tante Marilyn, de zus van mijn vader, die hoogleraar theologie en een ervaren archeoloog was. Mijn moeder wilde weten hoe ze mij als schrijfster het best kon aanmoedigen. ‘Hoe voorkom ik dat ze eindigt als iemand die teksten voor kerstkaarten schrijft?’ had ze geschreven. Ik moest later vaak aan die vraag terugdenken, op de veelvuldige momenten dat ik dolblij zou zijn geweest als ik geld had gekregen voor het schrijven van kerstwensen.

Maar ik voelde haar verwachtingen, de hoop die ze op mij vestigde, en ik steigerde. Ik hunkerde naar haar goedkeuring en tegelijkertijd vond ik haar bemoeienis verstikkend. Ze was er trots op dat ze een gedecideerde dochter had grootgebracht en tegelijk haatte ze mijn uitgesproken opvattingen. Dat mijn generatie er een van analyse en deconstructie was en de hare niet, maakte het er niet beter op. Mijn moeder kon en wilde niet op die manier navelstaren. Ik herinner me dat ik het met mijn zus Maureen eens over de extreem korte kapsels had waarmee we als kind allemaal moesten rondlopen.

‘Duidt dat er niet op dat ma ons wilde deseksualiseren?’ vroeg ik. Maureen, die zelf drie kinderen had, onderdrukte een half geïr-

riteerd lachje. ‘Wacht maar tot je zelf kinderen hebt, Michelle,’ zei ze. ‘Kort haar is niet deseksualiserend. Het is gewoon praktisch.’

De avond voor mijn trouwdag hadden mijn moeder en ik onze grootste aanvaring ooit. Ik zat zonder werk en was stuurloos, schreef niet en voerde verder ook niet veel uit, en had veel, waarschijnlijk té veel tijd in de trouwerij gestoken. Bij het proefdiner had ik groepjes mensen die elkaar niet kenden bij elkaar geplaatst; het enige wat ik had gezegd was dat ze allemaal iets gemeen hadden en dat ze moesten uitzoeken wat dat was. Aan een van de tafels had iedereen ooit eens in Minnesota gewoond. Aan een andere tafel waren het allemaal bevlogen amateurkoks.

Midden onder het eten kwam mijn moeder naar me toe, net toen ik naar de wc ging. Ik had haar gemeden omdat een vriendin zo stom was geweest me te vertellen dat ze eerder die avond tegen mijn moeder had gezegd dat ze mij de beste schrijver vond die ze kende. ‘Weet ik. Vind ik ook,’ had mijn moeder geantwoord, ‘maar vind je niet dat het te laat voor haar is?’ Haar woorden staken me en bleven de hele avond in mijn kop hangen.

Ik zag haar vanuit mijn ooghoek naar me toe komen. Ze lachte, bedenk ik achteraf. Ik kon zien dat alles was zoals ze het graag had; ze was nooit goed in het rechtstreeks geven van complimentjes. Ik weet zeker dat ze dacht dat ze grappig was. Ze maakte een gebaar naar de tafels.

‘Jij hebt duidelijk niks te doen, hè?’ zei ze. Ik draaide me om en keek haar aan met een waarschijnlijk van woede vertrokken gezicht.

‘Donder op,’ beet ik haar toe. Ze schrok en probeerde het uit te leggen, maar ik liet haar niet uitspreken. ‘Wegwezen. Nu.’

Ik ging naar de wc, sloot mezelf op, liet vijf minuten lang mijn tranen de vrije loop, ging terug en deed alsof er niets aan de hand was.

Ze was in alle opzichten kapot van mijn reactie. We hebben er nooit over gesproken, maar kort na de trouwerij schreef ze me een

lange brief met daarin een hele lijst aan redenen waarom ze trots op me was. Daarna bouwden we onze relatie langzaam weer op. Eind januari 2007 besloten mijn ouders een cruise naar Costa Rica te maken. Het schip zou van een haven ten zuiden van Los Angeles vertrekken. De avond voor hun vertrek gingen we met ons vieren, mijn man Patton, mijn ouders en ik, samen eten. Er werd veel gelachen, en de volgende ochtend reed ik ze naar hun terminal. Bij het afscheid omhelsden mijn moeder en ik elkaar innig.

Een paar dagen later ging om vier uur 's nachts de telefoon in de keuken. Ik stond niet op. Toen ging hij weer, maar hield op voordat ik kon opnemen. Ik luisterde naar de voicemail. Het was mijn vader. Zijn stem klonk verstikt en bijna onverstaanbaar.

‘Michelle,’ zei hij. ‘Bel je zussen en je broer.’ Klik.

Ik belde Maureen.

‘Weet je het niet?’ zei ze.

‘Wat?’

‘O, Michelle,’ zei ze. ‘Ma is dood.’

Mijn moeder, suikerpatiënt, was aan boord ziek geworden door complicaties van haar diabetes. Ze brachten haar per helikopter naar San Jose, maar het was te laat. Ze was vierenzeventig.

Twee jaar later werd mijn dochter Alice geboren. Ik was twee weken lang ontroostbaar. ‘Postnatale depressie,’ zei mijn man tegen vrienden. Maar het was geen nieuwemoedertreurnis. Het was oudemoedertreurnis. Het kwam opzetten als ik mijn pasgeboren dochter vasthield. Ik voelde die verterende liefde, dat gevoel van verantwoordelijkheid die je wereld versmalt tot twee vragende ogen. Op mijn achtendertigste begreep ik voor het eerst de liefde van mijn moeder voor mij. Door het hysterische snikken kon ik haast niet uit mijn woorden komen, maar ik eiste dat mijn man naar onze klamme kelder ging om de brief te zoeken die mijn moeder me na de trouwerij had geschreven. Hij was er uren zoet mee. Elke doos werd omgedraaid. De vloer lag vol papier. Hij kon hem niet vinden.

Kort na mijn moeders overlijden gingen mijn vader, zussen, broer en ik naar het appartement van mijn ouders in Deerfield Beach in Florida, om haar spullen uit te zoeken. We snuffelden aan haar kleren die nog steeds naar het parfum Happy van Clinique roken. We maakten ons vrolijk over haar eindeloze verzameling tassen, een levenslange obsessie van haar. Ieder van ons nam iets mee. Ik koos een paar roze met witte sandalen. Ze staan nog steeds in mijn kast.

Daarna gingen we vroeg op de avond met z'n zevenen eten in Sea Watch, een restaurant in de buurt met uitzicht op de oceaan. We lachen graag bij ons in de familie, en we vertelden verhalen over mijn moeder die ons aan het lachen maakten. Zeven hard lachende mensen, dat valt wel op.

Een oudere vrouw die net wegging, kwam met een verwonderd glimlachje naar onze tafel. 'Wat is het geheim?' vroeg ze.

'Pardon?' zei mijn broer Bob.

'Van zo'n vrolijke familie?'

We zaten even met onze mond vol tanden. Niemand had de moed te zeggen wat iedereen dacht: we hebben net de spullen van onze overleden moeder opgeruimd. We losten het op door nog harder te gieren van het lachen.

Mijn relatie met mijn moeder is en blijft de meest complexe van mijn leven.

Nu ik dit schrijf word ik overvallen door twee pijnlijke, elkaar uitsluitende waarheden. Niemand zou blijer met dit boek zijn geweest dan mijn moeder. Tegelijk zou ik me waarschijnlijk niet vrij genoeg hebben gevoeld om het te kunnen schrijven toen ze nog leefde.

Elke dag liep ik dezelfde 800 meter naar St. Edmund: linksaf bij Randolph Street, rechtsaf op Euclid Street, en nog een keer links op Pleasant Street. De meisjes droegen een grijs geruite overgooier en een witte bloes, de jongens een mosterdkleurig overhemd en een lange broek. Juf Ray, die voor de eerste klas stond, had een zandloperfiguurtje en een dikke vracht karamelkleurig haar en ze was altijd uitgelaten. Alsof de actrice Suzanne Somers een meute zesjarigen hoedde. Toch is zij niet mijn meest levendige herinnering aan St. Edmund. Gek genoeg ook de godsdienstlessen of de kerkbezoeken niet, hoewel beide er in overvloed waren. Nee, St. Edmund zal voor altijd in mijn geheugen gegrift staan met één beeld, dat van een rustige, nette jongen met zandkleurig haar en oren die een beetje uitstaken: Danny Olis.

Mijn kalverliefdes liepen zowel qua uiterlijk als qua persoonlijkheidstype zeer uiteen, maar ik kan met de hand op mijn hart verklaren dat ze één ding gemeen hadden: ze zaten op school altijd vóór me. Anderen konden gevoelens krijgen voor mensen die naast hen zaten, of achter hen, maar ik niet. Dan moest je direct contact met iemand maken, soms zelfs door helemaal je nek uit te steken, om volledig oogcontact te krijgen. Mij te intens. Ik vond niets fijner aan een jongen dan zijn achterhoofd. Ik kon eindeloos projecteren op de schone lei van iemands gebogen achterkant. Hij had met halfopen mond kunnen zitten of in zijn neus kunnen peuteren, en ik zou het nooit weten.

Voor een dromerig, veel projecterend kind als ik was Danny Olis ideaal. Ik kan me niet herinneren dat hij ooit ontevreden was, maar ik kan me ook geen glimlach van hem voor de geest halen. Hij was heel beheerst voor een kleine jongen, en enigszins plechtstatig, alsof hij iets wist waar wij, melkmuilen die nog in sprookjes geloofden, pas veel later achter zou komen. Hij was de Sam Shepard van onze eerste klas. Ik had bij mijn geboorte een knuffelaapje cadeau gekregen en iets in Danny's ronde, elfachtige gezicht met die grote oren deed me aan mijn aapje denken. Elke avond viel ik wang aan wang

met hem in slaap. Mijn verliefdheid op Danny was thuis groot nieuws. Toen ik bij een verhuizing eens door mijn oude rommel ging, kwam ik een kaart tegen die Beanie me tijdens haar eerste jaar op de University of Iowa had geschreven. ‘Lieve Mish, ik mis je. Hoe gaat het met Danny Olis?’

In de vierde stapte ik over naar de William Beve-school, de plaatselijke openbare lagere school. Daar zaten mijn beste vriendinnen, de zusjes Van, die mij behoedden voor de eenzaamheid door tegenover ons te komen wonen, ook op. Ik wilde bij hen zijn. Ik wilde zelf uitmaken welke kleren ik aantrok. Na een tijdje verloor ik Danny Olis uit het oog. Mijn aapje verdween, net als de andere dingen uit mijn kindertijd.

Op een avond tijdens mijn eerste jaar op de middelbare school hielp een vriendin me met de voorbereidingen van een feest dat ik thuis gaf terwijl mijn ouders de stad uit waren. Ze ging de laatste maanden om met een paar jongens van Fenwick, de plaatselijke katholieke jongensschool, en vroeg of ze er een paar mee mocht nemen. Natuurlijk, zei ik. Eigenlijk, zei ze aarzelend, ging ze min of meer met een van hen.

‘Min of meer,’ benadrukte ze.

‘Leuk,’ zei ik. ‘Hoe heet hij?’

‘Danny Olis.’

Ik sperde mijn ogen wijd open en slaakte een wilde kreet. Ik kalmeerde en haalde diep adem, zoals je doet als je op het punt staat een groot geheim te verklappen.

‘Dit geloof je niet,’ zei ik. ‘Maar ik was op de basisschool smoorverliefd op Danny Olis.’

Mijn vriendin knikte.

‘Het begon op de muziekles, want jullie moesten van de docent elkaars handen vasthouden,’ zei ze. Aangespoord door mijn zichtbare verwarring voegde ze toe: ‘Dat zei hij.’

Ik herinnerde me niets van handjes vasthouden en muziekles. En hij wist het? In mijn herinnering was ik het stille meisje dat achterin

zat, dat trouw maar discreet elke draaiing en buiging van zijn hoofd observeerde. Nu leek het erop dat mijn fixatie zo subtiel als een Braziliaanse soapserie was geweest. Ik bestierf het.

‘Hij is heel mysterieus,’ zei ik, lichtelijk geïrriteerd.

Ze haalde haar schouders op.

‘Vind ik niet,’ zei ze.

Die avond stroomde onze tuin tot aan de straat vol met pubers met rode wegwerpbekers. Ik dronk te veel gin en dook zigzaggend heen en weer tussen de hordes onbekende mensen in mijn huis. Er waren jongens met wie ik iets had gehad en jongens met wie ik later iets zou krijgen. Iemand draaide onophoudelijk ‘Suspicious Minds’ van de Fine Young Cannibals.

De hele avond was ik me scherp bewust van een stille jongen met zandkleurig haar die in de hoek van de keuken bij de ijskast stond. Zijn haar kwam nu over zijn oren. Zijn gezicht had dat ronde verloren en was meer getekend, maar door korte blikken op hem te werpen kon ik zien dat die stabiele, raadselachtige uitdrukking was gebleven. De hele avond ging ik hem uit de weg. Ik heb hem geen enkele keer rechtstreeks aangekeken. Ondanks de gin was ik nog steeds dat meisje achter in de klas, kijkend, maar nooit bekeken.

—

Zesentwintig jaar later wilde ik op een middag in mei net mijn laptop dichtklappen toen ik het bekende belletje hoorde dat er een nieuwe e-mail was. Ik keek naar mijn inbox. Ik ben niet zo’n consistente e-mailschrijver en soms, moet ik met schaamte toegeven, kost het me wel een paar dagen of meer voor ik antwoord. Het duurde even voordat ik de naam in mijn inbox herkende: Dan Olis. Aarzelend klikte ik op het bericht.

Dan, die nu ingenieur was en in Denver woonde, legde uit dat hij een geschreven portret van mij doorgestuurd had gekregen dat in het tijdschrift voor oud-leerlingen van Notre Dame had gestaan. In

het artikel, met de titel ‘Speurder’, stond dat ik de initiator was van de website True Crime Diary, die onopgeloste moordzaken beoogt op te lossen. De schrijver vroeg naar de oorsprong van mijn obsessie met onopgeloste moorden, en citeerde mijn antwoord: “Het begon allemaal toen ik veertien was,” zegt ze. “Een buurmeisje van me werd gruwelijk vermoord. Heel vreemde zaak. Ze was dicht bij huis aan het hardlopen. [De politie] heeft het nooit opgelost. Iedereen in de buurt was door angst gegrepen en ging vervolgens over tot de orde van de dag. Maar ik kon dat niet. Ik moest uitzoeken hoe het was gegaan.”

Dat was de korte versie. Een andere versie gaat als volgt. Op de avond van 1 augustus 1984 zit ik te dreutelen in de hermetisch afgesloten vrijheid van de gerenoveerde zolderslaapkamer op tweehoog van ons huis. Elk kind van ons gezin heeft een deel van zijn tienerjaren daar doorgebracht. Nu is het mijn beurt. Mijn vader had een hekel aan de zolder vanwege het brandgevaar, maar voor mij, een veertienjarige tsunami van emoties die haar dagboekstukjes met ‘Michelle, de Schrijfster’ signeerde, betekende het een heerlijke ontsnapping. De hoogpolige vloerbedekking is donkeroranje, de muren lopen schuin af. Er is een boekenkast ingebouwd die met een draai toegang biedt tot een geheime vliering. Het mooist is nog het enorme houten bureau dat de helft van de ruimte beslaat. Ik heb een pick-up, een schrijfmachine en een raampje dat uitkijkt op het pannendak van de burelen. Ik heb een plek om te dromen. Over een paar weken ga ik naar de bovenbouw.

Op hetzelfde moment is Kathleen Lombardo, vierentwintig, een halve kilometer verderop met haar walkman op aan het joggen in Pleasant Street. Het is een zwoele avond. Buurtbewoners zien Kathleen vanaf hun veranda rond 21:45 uur langskomen. Ze heeft dan nog een paar minuten te leven.

Ik weet nog dat ik iemand de trap hoorde opkomen, ik geloof mijn zus Maureen, en daarna gefluister, iemand die inademt, en toen mijn moeders snelle voetstappen die naar het raam gaan. We

kenden de familie Lombardo van St. Edmund. Het verhaal ging als een lopend vuurtje. Haar moordenaar heeft haar de steeg tussen Euclid Street en Wesley Street in getrokken. Hij heeft haar keel doorgesneden.

Ik had geen bijzondere belangstelling voor misdaad, al las ik als kind wel af en toe een boek van Nancy Drew. Maar twee dagen na de moord liep ik zonder het tegen iemand te zeggen naar de plek dicht bij ons huis waar Kathleen was aangevallen. Op de grond zag ik stukjes van haar kapotte walkman. Ik raapte ze op. Ik was niet bang, voelde alleen een prikkelende nieuwsgierigheid, een zo onverwachte, stuwende drang om te gaan speuren dat ik me elk detail van dat moment kan herinneren: de geur van pas gemaaid gras, de afgebladderde bruine verf van de garagedeur. Wat me aangreep was het spookbeeld van dat vraagteken op de plek waar het gezicht van de moordenaar had moeten zijn. De gapende kloof van zijn identiteit vond ik intens heftig.

Onopgeloste moorden werden een obsessie. Ik werd een vergaarbak van onheilspellende en raadselachtige details. Ik ontwikkelde een pavlovreactie op het woord 'mysterie'. Mijn uitleengeschiedenis bij de bibliotheek was een bibliografie van alles wat macaber en waargebeurd was. Als ik mensen ontmoet en hoor waar ze vandaan komen, dan plaats ik ze in mijn gedachten bij het dichtstbijzijnde onopgeloste misdrijf. Als je zegt dat je op Miami University of Ohio hebt gezeten, dan denk ik elke keer dat ik je zie aan Ron Tammen, de worstelaar en bassist in de jazzband van de school die op 19 april 1953 zijn studentenflat uit liep – met de radio en het licht nog aan en zijn psychologieboek open – en voorgoed in het niets verdween. Zeg dat je uit Yorktown, Virginia komt en ik breng je altijd in verband met de Colonial Parkway, het stuk weg langs de Yorkrivier waar tussen 1986 en 1989 vier stellen verdwenen dan wel vermoord werden.

Pas toen ik halverwege de dertig was, accepteerde ik mijn fascinatie en kon dankzij de komst van de internettechnologie mijn doe-het-zelf-detectivewebsite True Crime Diary het levenslicht zien.

‘Waarom ben je zo in misdaad geïnteresseerd?’ vragen mensen vaak, en dan ga ik altijd terug naar dat moment in die steeg, met de stukjes walkman van het dode meisje in mijn hand.

Ik moet zijn gezicht zien.

Hij verliest zijn macht als we zijn gezicht kennen.

De moord op Kathleen Lombardo is nooit opgelost.

Af en toe schreef ik over haar zaak en ik sprak er in interviews over. Ik heb zelfs met de politie van Oak Park gebeld om het een en ander te verifiëren. Het enige aanknopingspunt waren getuigenverklaringen over een zwarte Amerikaanse man met een mouwloos geel t-shirt en een hoofdband, die ingespannen naar Kathleen keek toen zij aan het joggen was. De politie ontcrachtte een gerucht dat ik me van destijds herinner: dat getuigen hadden gezien dat de moordenaar uit de metro was gekomen en Kathleen was gaan volgen. De opzet van het gerucht was duidelijk: de moordenaar had zich van buitenaf onder ons gemengd.

De politie van Oak Park maakte me heel duidelijk dat het een doodlopende zaak was. En ik dacht dat dat nog steeds zo was, tot de dag dat Dan Olis’ naam in mijn inbox verscheen. Hij had iemand anders in zijn e-mail aan mij ge-cc’d: Terry Keating. Ik herkende die naam vaag, het was een jongen die een klas hoger op St. Edmund zat. Dan en Terry bleken neven te zijn. Ze namen contact met mij op omdat ook zij achtervolgd werden door de moord op Kathleen Lombardo, maar om andere, meer persoonlijke redenen. Dan schreef: hallo, hoe gaat het met je, en kwam toen direct ter zake.

‘Wist je dat een paar jongens van St. Edmund Kathleen hebben gevonden?’ schreef hij.

Het was voor de jongens een gruwelijke en ontredderende ervaring geweest. Ze spraken er vaak over, schreef Dan, vooral omdat ze kwaad waren: de bekende, algemeen aanvaarde theorie over wat er die avond met Kathleen was gebeurd klopte volgens hen niet. Ze dachten dat ze wisten wie de dader was.

Sterker nog, ze waren hem die avond tegengekomen.

Terry en Dan zijn niet alleen neven: ze woonden in hun jeugd in hetzelfde huis. Dans familie woonde op de begane grond, die van Terry op de eerste verdieping en hun grootmoeder op de tweede verdieping. Vanuit de steeg bekijken Terry en ik de achterkant van hun oude huis.

‘Hoeveel mensen waren dat bij elkaar?’ vraag ik aan Terry. Het huis is hooguit 250 vierkante meter.

‘Elf kinderen. Vijf volwassenen,’ zegt hij.

Dan en Terry scheelden maar een jaar; ze waren dikke vrienden en zijn dat nog steeds.

‘Die zomer was echt een overgangstijd voor ons,’ zegt Terry. ‘Soms jatten we bier en bezopen we ons. Andere keren klierden we maar wat aan, als kleine kinderen.’

Hij gebaart naar het betonnen stuk grond in de achtertuin dat doorloopt tot de garage.

‘Ik weet nog dat we die avond hebben gehockeyd of gebasketbald.’ De groep bestond uit Terry, Danny, Danny’s jongere broertje Tom en twee schoolvriendjes, Mike en Darren. Het was even voor tien ’s avonds. Iemand stelde voor om via de steeg naar de White Hen te gaan, een winkeltje op Euclid Street, twee straten verder. Ze gingen voortdurend naar de White Hen, soms wel drie of vier keer per dag, om er KitKats of cola te kopen.

Terry en ik lopen van het huis naar het noorden. Hij heeft als kind zoveel tijd in die steeg doorgebracht dat hij er de kleinste veranderingen kan zien.

‘Destijds was het hier ’s avonds donkerder,’ zegt hij. ‘Bijna als in een grot. De takken waren langer en hingen meer naar beneden.’

Een hem onbekende boom in de tuin van een buur trekt zijn aandacht. ‘Bamboe,’ zegt hij. ‘Niet te geloven, toch?’

Bijna 20 meter voor de kruising met Pleasant Street houdt Terry halt. Als een stel tieners loopt te dollen, zoals Terry zich herinnert,

kan het er luidruchtig aan toegaan. Ze haalden voor de gein de idiotste capriolen uit. Deze plek blijft Terry door zijn hoofd spoken. Als je recht vooruitkijkt, zie je aan de overkant van de straat de ingang van de doorgaande steeg.

‘Als we hadden opgelet hadden we haar voorbij kunnen zien rennen,’ zegt hij. ‘We hadden kunnen zien dat hij haar pakte.’

We steken de straat over, naar de nis achter South Wesley Avenue 143. De vijf jongens liepen op een rij naast elkaar. Danny liep rechts van hem, herinnert Terry zich. Hij legt zijn hand op het hek bij de garage en rammelt eraan.

‘Dit is geloof ik hetzelfde hek, maar toen was het rood geverfd,’ zegt Terry.

Hij dacht dat hij bij de vuilnisbakken een glimp van een opgerold kleed zag. Kathleens benen waren erg wit en in het donker zag Terry ze aan voor een lichtgekleurd tapijt. Toen gaf Danny, die het dichtst bij haar was, een schreeuw.

‘Het is een lichaam!’

Terry en ik kijken intens naar de plek aan de zijkant van de garage waar Kathleen op haar rug lag. Het was direct duidelijk dat haar keel was doorgesneden. Er lag een plas bloed tot aan haar voeten. Het stonk er vreselijk. Waarschijnlijk haar darmgassen, denkt Terry nu. Darren, een ‘gevoelige jongen’ volgens Terry, trok zich met zijn handen op zijn hoofd langzaam achteruitlopend terug, naar de tegenoverliggende garage. Tom rende naar de dichtstbijzijnde achterdeur en riep om hulp.

Het volgende moment wijkt in de herinnering van Terry en Dan af van de geaccepteerde versie van Kathleen Lombardo’s moord. Ze herinneren zich dat Kathleen nog tekenen van leven gaf en stierf in de minuten tussen hun ontdekking en de komst van een zwerm politie. Ze herinneren zich dat de rechercheurs zeiden dat ze de man zonet moesten zijn tegengekomen.

Ze herinneren zich dat er een man uit de steeg kwam, bijna op hetzelfde moment dat ze Kathleen zagen liggen. Hij was lang en leek

van Indiase komaf te zijn. Hij droeg een linnen shirt dat tot op zijn navel openstond, een korte broek en sandalen.

‘Wat is hier aan de hand?’ vroeg hij. Terry zegt dat de man geen enkele keer naar het lichaam keek.

‘Er is iemand gewond. We moeten de politie bellen,’ riep Mike naar de man. Die schudde zijn hoofd.

‘Ik heb geen telefoon,’ zei hij.

Door de chaos ter plekke zijn de daaropvolgende gebeurtenissen niet duidelijk. Terry herinnert zich dat er een politieauto aankwam met een ongelovige agent in uniform achter het stuur die sarcastisch vroeg waar het lichaam was. Hij herinnert zich de verandering in zijn toon en het urgente radioverkeer om hulp zodra de agent Kathleen zag. Hij herinnert zich de partner van de agent, een jonger iemand, misschien zelfs iemand in opleiding, die kokhalzend tegen de auto leunde.

Hij herinnert zich dat Darren bij de garage heen en weer stond te wiegen, met zijn handen nog op zijn hoofd. En daarna een overdaad aan lampen en sirenes zoals Terry nog nooit had gezien en sindsdien ook niet meer.

Zeven jaar later reed Terry naar een concert met Tom McBride mee, die een paar deuren van de moordlocatie woonde. Terry en Tom waren als kinderen vijanden geweest, zoals dat gaat als je elkaar niet kent en naar een andere school gaat. Terry zegt dat Tom ‘een openbare’ was, zoals de katholieke kinderen ze noemden. Maar Terry ontdekte dat Tom eigenlijk een prima vent was. Ze kletsten de hele avond door.

‘Was jij niet een van de jongens die het lijk vonden?’ vroeg Tom.

Terry zei dat dat klopte. Tom kneep zijn ogen tot spleetjes.

‘Ik heb altijd gedacht dat mijn buurman het had gedaan.’

Er kwam een beeld bij Terry boven: de man met het open linnen shirt, de vreemde manier waarop hij vermeed naar Kathleens lijk te kijken. Hoe hij hen had gevraagd wat er aan de hand was, terwijl er duidelijk iets verschrikkelijks gaande was.

Terry's maag kromp ineen.

'Hoe zag je buurman eruit?' vroeg hij.

Tom omschreef hem. Hij was arts. Een lange man. Uit India. Sloeg zijn vrouw. Echt een griezel.

'Die was daar toen we haar vonden!' zei Terry.

Tom trok wit weg. Hij kon het niet geloven. Hij herinnerde zich duidelijk dat de buurman, in alle herrie na de ontdekking van het lichaam, fris gedoucht in badjas zijn achterdeur uitkwam om naar de politieauto's te kijken. Hij was naar Tom en zijn familie gelopen, die buiten in hun achtertuin stonden.

'Zei hij iets?' vroeg Terry.

Tom knikte.

'Wat is hier aan de hand?' had de buurman gevraagd.

—

Ze hebben de moordenaar nooit gepakt. En die stukjes van haar kapotte walkman die ik op de plaats delict oprapte, jengelen dertig jaar later rond in mijn hoofd terwijl ik in mijn huurauto Capitol Avenue in Sacramento op rijd. Ik neem de oostkant, de stad uit, totdat de avenue verandert in Folsom Boulevard. Ik blijf op Folsom, rij voorbij Sac State en het Sutter Center for Psychiatry, voorbij de lege stukken vol onkruid en hier en daar een eik. Rechts loopt parallel de Golden Line, een spoorverbinding die van het centrum naar Folsom loopt, 40 kilometer westwaarts. Een historische route. Het spoor werd ooit gebruikt voor de Sacramento Valley Railroad, de eerste stoomtrein die in 1856 de stad met de mijnkampen in de Sierra's verbond. Als ik Bradshaw Road oversteek zie ik bordjes met PAWN SHOP en 6 POCKET SPORTS BAR. Aan de overkant staan achter een roestig draadhek tanks voor olieopslag. Ik ben op mijn bestemming. Waar het allemaal begon: de stad Rancho Cordova.

SACRAMENTO, 1976-1977

In de jaren zeventig noemden de jongelui die hier niet woonden het 'Rancho Cambodja'. De American River snijdt de oostkant van Sacramento County in tweeën, en Rancho Cordova, op de zuidelijke oever, is afgesneden van de groenere, chiquere buitenwijken aan de noordzijde. Het gebied ontstond als een Mexicaanse landtoewijzing van 2000 hectare voor landbouw. Nadat James W. Marshall in 1848 zo'n 50 kilometer stroomopwaarts in de afvoer van een waterrad glanzende schilfertjes metaal had gezien en 'Ik heb het gevonden' had geroepen, streken de baggermachines in Rancho Cordova neer en lieten enorme bergen riviergruis achter. Een tijdlang was het een wijngebied. De luchtmachtbasis Mather opende er in 1918 haar poorten. Maar de Koude Oorlog transformeerde Rancho Cordova pas echt. In 1953 opende Aerojet, de fabrikant van raketten en geleide projectielen, er zijn hoofdvestiging, wat gepaard ging met een hausse in woningbouw voor de werknemers. De bochtige straten in het stadje, als Zinfandel Drive en Riesling Way, werden plotseling geplaveid, keurig herverkaveld en voorzien van eenvormige, lage huizen. Alle gezinnen hadden banden met de luchtmachtbasis of met Aerojet.

Maar ruigere toestanden lagen op de loer. Een man die medio jaren zeventig op La Gloria Way opgroeide, weet zich de dag nog te herinneren waarop de ijscoman die rond de Cordova Meadows-basisschool werkte, ineens was verdwenen. De man met het lange haar, de grote baard en de spiegelende zonnebril die de kinderen elke dag ijslolly's had verkocht bleek ook lsd en cocaïne te verko-

pen en was door de politie opgepakt. Verhalen over opgroeien in Sacramento in de jaren zeventig gaan vaak over zulke dekmantels, als een mix van zoet en zuur, of knusse oude ansichtkaarten met een onheilstijding achterop.

Op warme zomerdagen gingen we in de American River pootje-baden, herinnert een vrouw zich; daarna volgt nog een herinnering, nu aan hardlopen op de paden langs de rivier waarbij ze in de bosjes op een kamp van daklozen waren gestuit. Er werd beweerd dat het bij sommige stukken van de rivier spookte. Een groep tienermeisjes hing rond in het Land Park en keek naar de jongens met ontbloom bovenlijf die hun auto's in de was zetten; ze gingen naar Days on the Green in Oakland, het muziekfestival van die tijd, om The Eagles, Peter Frampton of Jethro Tull te zien. Ze reden naar de rivierdijk bij Sutterville Road en dronken er bier. Op de avond van 14 april 1978 waren ze op die dijk aan het drinken toen er op de weg onder hen een konvooi politieauto's met loeiende sirenes voorbijvloog. Er kwam geen eind aan het konvooi. 'Zoiets had ik nog nooit gezien, en sindsdien ook niet meer,' zei een van de tieners, nu een vrouw van tweeënvijftig. De East Area Rapist, oftewel EAR – de man die ik later de Golden State Killer zou noemen – had weer toegeslagen.

Op Folsom ging ik bij Paseo Drive linksaf, de centrale woonwijk van Rancho Cordova in. Deze plek betekende iets voor hem. Hier sloeg hij het eerst toe en hij bleef er terugkomen. In november 1976 waren er in zes maanden negen aanvallen in Sacramento County die aan de East Area Rapist werden toegeschreven, waarvan er vier plaatsvonden in Rancho Cordova. In maart 1979, toen hij een jaar lang niet had toegeslagen en voorgoed vertrokken leek, kwam hij nog een keer naar Rancho Cordova terug. Was het zijn thuisbasis? Sommige onderzoekers, met name degenen die in het begin aan de zaak werkten, geloven van wel.

Ik parkeerde bij de plaats van zijn eerste aanval, een eenvoudig L-vormig bungalowtje van krap 100 vierkante meter, met een vlak afgezaagde boomstam in het midden van de tuin. Hiervan-

daan kwam de eerste melding binnen, op 18 juni 1976 om vijf uur 's morgens, van een vrouw van drieëntwintig die op de grond lag en zo goed als het ging in de hoorn sprak, met haar handen zo strak op haar rug gebonden dat haar bloedsomloop was gestremd. Sheila* was naar de telefoon op haar vaders nachtkastje geschuifeld, had die op de grond getrokken en met haar vingers naar de nul gezocht. Ze belde om een inbraak en een verkrachting te melden.

Ze legde nadrukkelijk uit dat hij een vreemd masker droeg. Het was wit en van een stug soort gebreid materiaal, met ooggaten en een naad in het midden, maar het zat heel strak om zijn gezicht. Toen Sheila haar ogen opendeed en hem in de deuropening van haar slaapkamer zag staan, dacht ze dat ze droomde. Wie draagt er nu in juni in Sacramento een bivakmuts? Ze knipperde met haar ogen en nam het beeld beter in zich op. Hij was ongeveer 1,80 meter, gemiddeld gespierd, en hij droeg een donkerblauw T-shirt en grijze canvas handschoenen. Nog een detail – en dat was zoiets abnormaals dat het ineens weer uit haar onderbewuste opkwam: witte benen met donker haar. De gegevens vloeiden samen en vormden een geheel. De man had geen broek aan. Hij had een erectie. Zijn borst rees en daalde: hij ademde, hij bestond echt.

Hij dook op Sheila's bed en drukte een mes van tien centimeter tegen haar rechterslaap. Ze trok de lakens over haar hoofd om hem af te weren. Hij rukte ze weg. 'Als je één beweging of geluid maakt, steek ik dit mes in je,' fluisterde hij.

Hij bond haar polsen op haar rug met touw dat hij had meegebracht, en daarna bond hij ze nogmaals vast met een ceintuur van rood-witte stof die hij in haar kast had gevonden. Hij propte een van haar witte nylon slipjes in haar mond, bij wijze van knevel. Zijn gedrag vertoonde al iets van de patronen die later zo herkenbaar zouden worden. Hij deed babyolie op zijn penis voor hij haar

* Pseudoniem

verkrachtte. Hij haalde het huis overhoop; ze kon de handgreepjes van de bijzettafels in de woonkamer horen rammelen als hij laden opentrok. Tussen zijn opeengeklemd kaken door sprak hij met een diep, raspnd gefluister. Er kwam bloed uit de paar centimeter lange snee bij haar rechterwenkbrauw, waar hij het mes tegenaan had gedrukt als waarschuwing om vooral geen geluid te maken.

Je gezonde verstand – of iedereen die bij de politie werkt – zal je vertellen dat een verkrachter zonder broek een naïeve adolescente gluurder is die zojuist de stap van overtreding naar ruw aangepakt misdrijf heeft gezet. De idioot die zijn broek niet aan kon houden weet zijn impulsen niet te beheersen en zal snel worden opgepakt. Dankzij zijn loerende blik staat hij in zijn omgeving ongetwijfeld al bekend als engerd. De politie zal hem in een mum van tijd in het huis van zijn geagiteerde moeder van zijn bed lichten. Maar déze idioot zonder broek werd niet gepakt.

Er bestaat zoiets als wat ik de paradox van de slimme verkrachter noem. Roy Hazelwood, een voormalige profiler bij de FBI die in gewelddadige zedendelinquenten is gespecialiseerd, heeft het erover in zijn boek *The Evil That Men Do*. Stephen G. Michaud, Hazelwoods medeauteur, citeert Hazelwood hierover: ‘De meeste mensen begrijpen wel dat voor een complexe beroving intelligentie vereist is. Maar een martelverkrachting is zoiets monsterachtigs dat ze daar met geen mogelijkheid bij kunnen. Vandaar dat ze dergelijke misdadigers geen intelligentie toekennen. Dit geldt zelfs voor politiemensen.’

Als we nauwkeurig naar de aanpak van Sheila’s verkrachter kijken, zien we dat hier een zeer berekenend persoon aan het werk is. Hij lette erop dat hij nooit zijn handschoenen uittrok. In de weken voor de verkrachting ontving Sheila anonieme telefoontjes, alsof iemand haar aanwezigheid naging. In april kreeg ze het gevoel dat ze werd gevolgd. Ze zag telkens een zwarte, middelgrote Amerikaanse auto. Maar gek genoeg kreeg ze de bestuurder nooit te zien, ook al wist ze zeker dat het steeds dezelfde auto was.

In de nacht van de verkrachting was het vogelbadje in de achtertuin naar een plek onder de telefoonkabel verplaatst, duidelijk om als opstapje te dienen. Maar de kabel was maar half doorgeknipt, het onhandige handelsmerk van een beginner, als de kromgeslagen spijker van een timmermansleerling.

Vier maanden later stond Richard Shelby op de stoep van Shadowbrook Way in Citrus Heights.

Volgens de regels van het Sacramento Sheriff's Department zou Shelby niet op deze, noch op welke zaak dan ook mogen zitten. Hij zou zelfs zijn uniform niet mogen dragen. Shelby kende de regels – om in 1966 voor het Sacramento Sheriff's Department te kunnen werken moest je over alle tien volledige vingers beschikken – maar hij had zijn schriftelijk gehaald en was medisch goedgekeurd, dus hij vond dat hij het er wel op kon wagen. Hij had wel vaker geluk gehad; in feite was zelfs het missen van een flink stuk linkerringvinger een gelukje geweest. Hij had door de afgedwaalde kogel uit het jachtgeweer in tweeën geschoten kunnen zijn. De artsen zeiden dat hij op een haar na zijn hele hand kwijt was geweest.

Toen ze bij de selectie Shelby's vinger zagen, werd het sollicitatiegesprek meteen afgebroken. Shelby werd zonder omhaal weggestuurd. Hij zou uiteindelijk dus niet bij het SSD komen. Die afwijzing deed pijn. Zijn hele leven had Shelby zijn familie met ontzag horen praten over een oom die sheriff in Oklahoma was. Misschien was het een voorteken. Hij wilde sowieso liever in een minder dichtbevolkte regio werken. In Yolo of Placer. De open vlaktes van Central Valley waren het landschap van zijn jeugd. 's Zomers werkte hij buiten op de ranches en boerderijen in het oostelijke deel van Merced County. Ging naaktzwemmen in de kanalen. Joeg op konijn en kwartel in de lagere uitlopers van de Sierra Nevada. De afwijzingsbrief van het SSD kwam een week later, maar de volgende dag kwam er nog een brief. Daarin stond waar en wanneer hij zich voor het werk moest melden.

Shelby belde om uitleg te vragen. Vietnam kwam steeds meer in het nieuws. In februari 1965 werden 3 000 man opgeroepen en dat aantal was in oktober gegroeid tot 33 000 man. Door het hele land lieten zich proteststemmen horen, die steeds feller werden. Er waren steeds minder jongemannen beschikbaar. Het SSD zag in Shelby een nieuw en relatief zeldzaam verschijnsel. Tien jaar eerder, dertien dagen na zijn zeventiende verjaardag, was hij bij de luchtmacht gegaan en had daar zijn dienstplicht vervuld. Hij had zijn prope- deuse strafrecht gehaald. Hij was getrouwd. En ondanks zijn tekort op vingergebied typte hij sneller dan de secretaresse van de sheriff. Ze pasten de regels over vingerlengte aan. Shelby meldde zich op 1 augustus op het werk. Hij bleef er zevenentwintig jaar.

Het SSD was destijds bepaald geen chique werkplek. Er werd ge- vochten om de enige patrouilleauto met een buiglamp en een klem- bord op het dashboard. In het wapenmagazijn lagen nog tommy- guns uit de jaren twintig. De sirene zat direct op het dak van de auto's; de agenten die erin hadden gereden, dragen nu allemaal een hoorapparaat. Gespecialiseerde afdelingen zoals die voor zedendelic- ten bestonden nog niet. Je was al expert met ervaring als je één keer de telefoon had opgenomen en naar een verkrachtingslocatie was opgeroepen. Zodoende stond Shelby op de ochtend van 5 oktober 1976 op de stoep van Shadowbrook Way.

Een speurhond die een geurspoor volgde had hem naar deze plek gevoerd. Het spoor was bij het raam van een kinderslaapkamer be- gonnen, liep over een hek en door een veld vol onkruid en hield op bij de stoep. Shelby klopte op de dichtstbijzijnde deur en keek over het veld naar het huis van het slachtoffer, zo'n 70 meter verderop. Hij wou dat hij zich wat minder ongemakkelijk voelde.

Anderhalf uur eerder, even na halfzeven 's morgens, was Jane Carson in bed met haar drie jaar oude zoontje aan het knuffelen toen ze een lichtknopje aan en uit hoorde gaan en daarna iemand door de gang hoorde rennen. Haar man was vlak daarvoor naar zijn werk gegaan. 'Ben jij dat, Jack? Ben je iets vergeten?'

Er kwam een man met een groenbruine bivakmuts de kamer in. ‘Kop dicht, ik wil je geld, ik doe je niets,’ zei hij.

Shelby was gefascineerd door de exacte timing. De man was vlak na het vertrek van Janes man door het slaapkamerraam van het zootje het huis binnengegaan. Twee weken eerder waren ze het slachtoffer geweest van een ongewone inbraak, waarbij de dief een stuk of tien ringen had meegenomen maar een aantal sieraden achterliet die hij bij de burens had gestolen. De dief was toen ook door het raam van het zootje binnengekomen en vertrokken. Dezelfde gast, dacht Shelby. Methodisch en geduldig.

De verkrachting van Jane zou uiteindelijk de vijfde zijn die aan de verkrachter van de East Area werd toegeschreven, maar het was de eerste waaraan Shelby en Carol Daly werkten, twee rechercheurs die onlosmakelijk met de reeks verbonden zouden worden. Daly was een vrouwelijke rechercheur met ervaring in zedendelicten, die uitermate geschikt was voor de slachtofferverhoren. Dankzij haar sociale vaardigheden zou ze een bliksemcarrière maken en uiteindelijk adjunct-sheriff worden. Shelby daarentegen was goed in het afzeiken van mensen. Hij deed altijd een beroep op collega’s voor verdachtenverhoren, want bij hem liepen die meestal uit op een chaos. Hij had altijd bonje met ‘de vierde verdieping’, waar de bazen zaten. Zijn problemen kwamen niet zozeer door arrogantie als wel door zijn directheid. Hij was niet erg subtiel. Als je je jeugd dwalend over verlaten vlaktes doorbrengt, draagt dat wellicht niet bij aan de ontwikkeling van bepaalde communicatieve vaardigheden. ‘De gave van de tact is mij altijd ontgaan,’ zegt hij.

Die oktobermaand volgden er kort achter elkaar nog drie verkrachtingen. Aanvankelijk dachten veel van zijn collega’s dat een niet-geïdentificeerde serieverkrachter die bekendstond als ‘De Vroege Vogel’ ervoor verantwoordelijk was, maar Shelby wist dat ze van doen hadden met een slimmere, vreemdere man dan De Vroege Vogel. Dat was lang voordat misdadigersprofilering en termen als ‘signatuur’ of ‘ritueel gedrag’ hun intrede hadden gedaan. Destijds zou-

den rechercheurs misschien ‘de aanwezigheid’, ‘de persoonlijkheid’ of ‘riekt naar...’ hebben gezegd. Ze doelden daarmee op een bepaalde, bijzondere ordening van de details, die even specifiek kan zijn als een geur, of een déjà-vugevoel op een plaats delict. Er was natuurlijk de consistente fysieke omschrijving. Hij was blank, rond de twintig, ongeveer 1,80 meter lang, gemiddeld postuur, atletische bouw.* Met altijd iets van een masker op. Een geforceerd, boos fluisteren. Kaken op elkaar. Als hij zich kwaad maakte ging zijn stem omhoog. Kleine penis. En dan zijn vreemde gedrag – hij sprak vaak gehaast, maar zo was zijn manier van doen niet. Soms trok hij een la open en stond er minutenlang stil naar te kijken. Aangiften van insluipeers die ten tijde van een aanval in de buurt waren gezien bevatten vaak het detail dat wanneer de insluiper doorhad dat hij gezien was, hij altijd op zijn gemak wegliep. ‘Zonder een spoor van haast,’ zei een getuige.

Hij had nauw omschreven psychoseksuele behoeften. Hij bond de handen van de vrouwen op hun rug, knoopte ze vaak meerdere keren vast, soms met verschillende materialen. Hij beval ze hem met hun gebonden handen te masturberen. Hij betastte ze nooit. Toen hij eenmaal was begonnen met het overvallen van stellen nam hij de vrouw altijd mee naar de woonkamer en legde een handdoek over de tv: verlichting leek van belang te zijn. Hij geilde op het stellen van seksuele vragen. ‘Wat ben ik aan het doen?’ vroeg hij aan een geblinddoekt slachtoffer terwijl hij masturbeerde met handlotion die hij in het huis had gevonden. ‘Is dit net als met de kapitein?’ vroeg hij aan Jane; haar man was kapitein bij de luchtmacht. Hij zei minstens vijftig keer dat ze haar kop moest houden, zei Jane, maar toen hij haar verkrachtte had hij andere verzoeken, die hij haar toebeet als een regisseur tegen zijn actrice. ‘Leg er wat meer gevoel in,’ beval hij haar, ‘of ik gebruik mijn mes.’

* In de politiedossiers uit de jaren zeventig en tachtig sprak men over blanke mensen, maar tegenwoordig is die term niet meer geaccepteerd en spreken we over witte mensen.

Hij kende geen schaamte. Tweemaal ging hij onversaagd en onverschrokken huizen binnen terwijl hij wist dat de slachtoffers hem gezien hadden en hysterisch de politie aan het bellen waren. Kinderen konden hem niets schelen. Hij deed ze nooit lichamelijk kwaad, maar afhankelijk van hun leeftijd bond hij ze vast of bracht hen naar een andere kamer. Bij de verkrachting van Jane legde hij haar peuterzootje op de vloer van de slaapkamer. De jongen viel in slaap. Toen hij wakker werd, keek hij naar het bed. De EAR was vertrokken. Zijn moeder was vastgebonden met repen van handdoeken, en een washandje diende als mondprop. Hij zag de bindingen voor verband aan.

‘Is de dokter weg?’ fluisterde hij.

Shelby was vertrouwd met de meedogenloosheid van perverselingen met een bivakmuts, maar was van zijn stuk gebracht door de toewijding waarmee deze zijn terreinverkenningen uitvoerde. Dat was ongebruikelijk. De anonieme telefoontjes. Van tevoren al insluipen. Inbraken. De EAR wist hoe hij buitenlampen moest uitzetten, zelfs als ze op een tijd klok werkten. Hij wist waar een moeilijk vindbare garageknop zich bevond. De gesprekken die Shelby had gevoerd, deden vermoeden dat de verdachte niet alleen Jane, maar ook haar burenen had geobserveerd, zodat hij wist waar hij kon parkeren, en hoe laat de burenen hun vuilnis buiten zetten en naar hun werk gingen.

Carol Daly, zijn partner op die bewuste dag, zou een jaar later in de *The Sacramento Bee* over de zaak zeggen: ‘De gemiddelde verkrachter heeft niet zulke uitgewerkte plannen.’ Die gedachte ging ook door Shelby’s hoofd toen hij met de speurhond op de stoep stond en over het veld naar Janes huis keek. Nog iets anders zat hem dwars. De dader had zijn schilmesje tegen Janes linkerschouder gedrukt en daar een kleine wond veroorzaakt. Jane dacht dat het niet zijn bedoeling was haar te verwonden, dat de wond een onge-

lukje was. Shelby was daar niet zo zeker van. Hij dacht dat de man een aandrang om meer pijn te veroorzaken onderdrukte en dat die aandrang zou toenemen totdat hij gepakt zou worden.

Dat was inderdaad zo. De verdachte begon vlak bij het oor van geblinddoekte slachtoffers met een schaar te knippen waarbij hij dreigde tenen te zullen afknippen: eentje voor elke keer dat ze zich bewogen. Hij stak met het mes in het bed, vlak naast de plek waar ze lagen. Hij werd opgehitst door ze psychologisch te kwellen. 'Je kent me niet, hè?' fluisterde hij tegen een slachtoffer, dat hij bij haar naam noemde. 'Het is te lang geleden, hè? Het is ook lang geleden. Maar ik ken jou.' Hij deed hen altijd geloven dat hij was vertrokken, maar dan, net als ze zich wat ontspanden en met hun verstijfde vingers de banden om hun polsen begonnen af te tasten, maakte hij ze met een plotseling geluid of een beweging aan het schrikken.

Na de verkrachting van Jane Carson, in oktober, verspreidden zich in de omgeving geruchten over een loslopende serieverkrachter, maar het Sheriff's Department vroeg de plaatselijke pers niet over de misdaden te publiceren omdat ze vreesden dat die aandacht de verdachte er misschien toe zou bewegen het gebied te verlaten waar ze hoopten hem te kunnen pakken. Shelby, Daly en hun collega's van de recherche gingen in stilte door met het onderzoek naar aanknopingspunten. Ze spraken met de reclassering. Ze namen postbestellers, melkboeren, bewakers en stoffeerdere onder de loep. Ze lieten hun kaartje achter bij de voordeuren in de buurt en gingen de binnengekomen tips na, meestal over jongemannen die te nadrukkelijk om zich heen keken, te laat nog op straat waren of, zoals een tipgever over zijn jongere broer zei, 'getikt' waren. Ze blinddoekten Jane en draaiden opnamen van de stem van een paar verdachten voor haar af. Ze lag met trillende armen op haar bed. 'Dat is hem niet,' zei ze. Ze liepen pandjeshuizen af op zoek naar gestolen goederen, bezochten House of Eight, een pornozaak op Del Paso Boulevard, en informeerden naar klanten die aan bondage deden. Ze gingen een tip na over een man die de Dienst Wegverkeer

betaalde voor informatie over vrouwen die hij daarna met zijn auto volgde. Ze ondervroegen hem op straat bij zijn huis, waar ze hem in de goot zagen staan, zo afgeleid dat hij niet doorhad dat het water over zijn nette leren schoenen stroomde. Hij was niet de EAR, maar ze zorgden er wel voor dat de Dienst Wegverkeer niet meer toeliet dat er privé-informatie kon worden gekocht. Ze lieten op verdachten die bloosden, met hun ogen knipperden, hun armen over elkaar sloegen of – om tijd te winnen – vragen herhaalden. Niets van dit alles leidde naar de EAR.

Door het achterwege blijven van officiële verklaringen veranderde ondertussen het geroddel in de gemeenschap. De politie deelde het publiek niets mee over de verkrachtingen, zo ging het gerucht, omdat de details te gruwelijk voor woorden waren. Hij zou de borsten van vrouwen verminken. Niets daarvan was waar, maar door de mediastilte sprak niemand de geruchten tegen. De spanning bereikte een hoogtepunt op 18 oktober, toen de EAR tweemaal binnen vierentwintig uur toesloeg. Een van de slachtoffers, een tweeëndertigjarige huisvrouw met twee kinderen, woonde op Kipling Drive in Carmichael, een van de meer welvarende buurten aan de oostkant. Sommigen speculeerden dat de EAR er genoeg van had in de pers doodgezwegen te worden en naar de betere buurten doorschoof om zich van publiciteit te verzekeren. Het werkte. Op 3 november waren vijfhonderd mensen aanwezig op een gemeentelijke bijeenkomst over misdaadpreventie in de Del Dayo-basis-school. Shelby en Daly wisselden elkaar bij de microfoon af in hun onhandige pogingen de verhitte en paniekerige vragen over de EAR te beantwoorden.

De volgende ochtend bracht *The Sacramento Bee* een verhaal van misdaadverslaggever Warren Holloway, getiteld: ‘Jacht op verdachte van 8 verkrachtingen’. De pers zweeg niet langer.

Misschien was het toeval, maar op de avond van 10 november, toen de *Bee* met een vervolgerhaal uitkwam (‘East Area Rapist... Angst houdt vredige buurten in zijn greep’), ging een man met een

leren kap op via een raam een huis op Citrus Heights binnen en besloot een zestienjarig meisje dat in haar eentje in de studeerkamer zat te kijken. Hij richtte een mes op haar en gaf een ijzingwekkende waarschuwing: 'Eén beweging en ik leg je voorgoed het zwijgen op, en ik verdwijn in het donker.'

Deze keer nam de EAR zijn slachtoffer mee naar buiten en leidde hij haar via een dijk naar een betonnen afvoerkanaal van bijna 7 meter breed en ruim 3 meter diep, dat ze driekwart kilometer volgden naar een oude wilg. Naderhand heeft het meisje met Shelby en een paar andere rechercheurs nog eens over het pad gelopen; afgeknipte schoenveters, flarden van een spijkerbroek en een groen slijpje lagen op een hoopje in het onkruid bij de wilg. Het meisje zei dat ze niet verkracht was. Informatie uit mensen zien te krijgen na een gewelddadige aanval is lastig, vooral als je, als Shelby, een 1,90 meter lange, lompe, oudere man bent en het slachtoffer een tienermeisje is dat emotioneel aan het eind van haar Latijn is. Je kijkt haar aan en stelt een directe vraag. Je gelooft het antwoord wel of niet. Later stel je de vraag nog eens, maar dan terloops, als je over iets anders praat. Ze herhaalt het antwoord dat ze eerder gaf. Meer kun je niet doen.

De EAR kan haar voor iemand anders hebben aangezien. 'Zit je niet op het American River College?' vroeg hij. Toen ze ontkennend antwoordde, zette hij zijn mes tegen haar keel en vroeg het nogmaals. Ze zei weer nee. Het meisje vertelde de rechercheurs dat ze op een buurmeisje leek dat naar het American River College ging, een plaatselijke school. Maar er was ook weer die vreemde exacte timing. Ze zou maar kort alleen thuis zijn. Haar ouders waren in het ziekenhuis op bezoek bij haar broer en ze had voor later een afspraakje met haar vriendje gepland. Voordat de EAR haar meenam naar het afvoerkanaal had hij nauwkeurig de hor teruggeplaatst voor het raam waardoor hij binnen was gekomen en de tv en het licht uitgedaan, alsof hij wist dat er snel mensen thuis konden komen die hij niet wilde alarmeren.

Het meisje kon aan de almaar groeiende lijst enkele details toevoegen die ze in het donker door de loszittende blinddoek had opgevangen. Zwarte schoenen met een vierkante neus. Een zaklantaarn, klein genoeg om in zijn linkerhand te verdwijnen. Legerbroek. Toen ze was vastgebonden kroop hij telkens de westkant van de dijk op om ergens naar uit te kijken, zei het meisje. Op en neer. Op het neurotische af. Shelby klom de dijk op. De tijd die ze op hem achterliepen was een kwestie van minuten dan wel uren. Je kon met je voeten in zijn voetafdrukken staan, maar als je niet wist wat hem naar die plek had getrokken, was jouw uitzicht om gek van te worden: je tuurde domweg de horizon af, op zoek naar een hint. Begroeiing. Riet. Hekken. Achtertuinen. Te veel. Niet genoeg. Terug bij af.

De leren kap die het meisje beschreef liep door tot onder het shirt van de EAR en had spleten voor de ogen en de mond, wat volgens Shelby wees op het soort kap dat door lassers onder hun helm wordt gedragen. Hij vroeg bedrijven voor lasapparatuur om namen van klanten. Dat leverde niets op. Intussen werd er op het bureau gebeld door mensen die iemand wilden verklikken. De rechercheurs probeerden iedereen te zien. Iedereen met grote voeten, een kippenborst, een dikke pens, een baard of een loensend linkeroog werd uitgesloten, net als mensen die mank liepen of steunzolen hadden en de schoonzus die meedeelde dat ze eens met haar jongere zwager was gaan naaktzwemmen en dat hij een grote penis had.

Op 18 december verkrachtte de EAR weer een tienermeisje, dit keer in Fair Oaks. In januari waren er nog twee slachtoffers. 'Verkrachter slaat weer toe, 14e keer in 15 maanden' luidde de krantenkop in de editie van 24 januari van *The Sacramento Bee*. Een citaat van een anoniem gebleven rechercheur verraadde dat er enige vermoeidheid begon te ontstaan: 'Het was precies als al die andere keren.'

—

Op de ochtend van 2 februari 1977 lag in Carmichael een dertigjarige vrouw vastgebonden, geblinddoekt en gekneveld op bed. Na lange tijd geluisterd en niets gehoord te hebben werkte ze de prop uit haar mond en riep naar haar zevenjarige dochter, wier aanwezigheid ze in de kamer kon voelen. 'Ben je in orde?' vroeg ze. Haar dochter zei: 'Stil, mam.' Iemand duwde abrupt op het bed van de vrouw en liet weer los om duidelijk te maken dat hij er nog was. Een paar minuten lang lag ze met haar ogen wijd open onder de oranje met witte badstof blinddoek naar zijn ademhaling ergens vlakbij te luisteren.

Hypnotiseurs ontlokten bijzondere details van verdachte waarnemingen. Rechercheurs zochten naar een zwart-witte motorfiets met zijtassen van glasvezel. Een zwarte auto, mogelijk een oude surveillancewagen met een luidruchtige uitlaat. Een wit busje zonder zijramen. Een motorrijder die Don heette, met bakkebaarden en een grote snor. Een vrouw belde over een medewerker van een buurtwinkel. De penis van die man, zei ze veelbetekenend, 'is heel ruw, alsof hij daar de vreselijkste dingen mee heeft gedaan'.

Naarstig op zoek naar vingerafdrukken probeerde de recherche een nieuwe methode met zilverjodide om niet-zichtbare afdrukken van de menselijke huid aan de oppervlakte te brengen. Carol Daly kreeg de opdracht om door een buisje een fijn poeder over het naakte lichaam van de slachtoffers te blazen. Niets. Er waren wel kleine successen. In februari had een vrouw in Carmichael met de EAR om zijn vuurwapen gevochten. Hij had haar een klap op haar hoofd gegeven. Toen Shelby en Daly de hoofdwond van het slachtoffer onderzochten, zagen ze 5 centimeter van de wond vandaan een bloedvlek op haar haar. Daly knipte de bebloede lok uit het haar en liet die in het lab op bloedgroep onderzoeken. De bloedgroep van het slachtoffer was B. Het bloed op de bewuste plek moest afkomstig zijn van de EAR; het was bloedgroep A+.

[NOOT VAN DE REDACTIE: het volgende stuk is samengesteld op basis van Michelles aantekeningen.]

Het was 16 februari 1977, ongeveer halfelf 's avonds. De familie Moore* ging rustig haar gangetje thuis op Ripon Court in College-Glen, een buurt in Sacramento. De achttienjarige Douglas pakte een stuk taart in de keuken en zijn zusje Janine van vijftien keek tv in de woonkamer. De rust van hun doordeweekse avond werd plotseling verstoord door een hard geluid – een klap in de achtertuin. Dat was de elektrische rookoven. Er was iemand over het hek gesprongen en erbovenop gevallen.

Mavis Moore deed het buitenlicht aan en keek door de gordijnen, net op tijd om een figuur door de achtertuin te zien rennen. Douglas zette impulsief de achtervolging in; zijn vader Dale pakte een zaklantaarn en kwam via de zijdeur achter hem aan.

Dale kon zijn zoon niet bijhouden, maar zag hoe hij achter de blonde man aan zat die in hun achtertuin had rondgeslopen – dwars over Ripon Court en tussen twee buurhuizen door, waar de indringer over het hek verdween. Douglas volgde, en net toen hij boven op het hek was geklommen klonk er een harde knal. Dale zag zijn zoon achterover op het gras vallen.

‘Ik ben geraakt,’ riep Douglas toen zijn vader bij hem kwam. Er volgde nog een schot, dat geen doel raakte. Dale trok Douglas uit de vuurlijn.

Een ambulance bracht Douglas snel naar het ziekenhuis. De kogel was zijn maag binnengedrongen en had zijn darmen, blaas en rectum doorboord.

Bij het buurtonderzoek van deur tot deur raakten de notitieblokken van de politie steeds voller met details die griezelig veel leken op

* Alle namen van de familie Moore zijn pseudoniemen

beschrijvingen die rechercheurs steeds na een EAR-aanval hoorden: burens hadden geluiden in hun tuin gehoord alsof er iemand over het hek klom, een buurvrouw had iemand op haar dak horen lopen, er waren latten uit hekken geschopt en tuinpoortjes waren open aangetroffen. Een golf van blaffende honden leek te wijzen op de route van een spooksluiper. In het hele gebied hadden bewoners in de weken voorafgaand aan de beschieting bij de familie Moore insluipincidenten en inbraken gemeld.

En alle getuigenverklaringen, die van Doug Moore inbegrepen, gaven een herkenbare reeks beschrijvingen: blanke man tussen de vijfentwintig en dertig, lengte 1,75 tot 1,80 meter, stevige benen en rossig-blond haar tot in zijn nek, met een gebreide muts, een jack, een ribbroek en tennisschoenen.

Tussen de gevonden aanwijzingen zat de gebruikelijke uitschieter, een intrigerende potentiële aanwijzing die misschien helemaal geen verband hield met het incident dat leidde tot het neerschieten van Douglas Moore – en zelfs als het wel zo was, bood het nog weinig concrete informatie: een conciërge die na zijn werk bij de Thomas Jefferson-school naar huis ging, was bij een van de schoolgebouwen twee rondhangende gasten tegengekomen. Een van hen vroeg toen hij langsloep hoe laat het was, terwijl de andere iets onder zijn jas leek weg te stoppen – mogelijk een transistorradio.

Beide personen leken achttien of negentien te zijn en zo'n 1,75 meter. Een was kennelijk Mexicaan, met donker, schouderlang haar, een blauw windjack en een spijkerbroek, de ander was blank en droeg net zulke kleren.

De conciërge was al zeven jaar op de school werkzaam en goed bekend met de vaste gasten die 's avonds laat bij school rondgingen. Deze twee had hij nooit eerder gezien.

—

In de vroege ochtend van 8 maart sloeg de EAR weer toe, in Arden-Arcade. In *The Sacramento Bee* verscheen een artikel over de aanval ('Verkrachting kan bij serie horen'). De verslaggever meldde dat 'het slachtoffer gescheiden van haar man leefde en een klein kind had, dat die maandagnacht ergens anders logeerde. De East Area Rapist heeft nooit toegeslagen als er een man in huis was, maar soms waren er wel kinderen bij.' Als ooit de vraag was gerezen of de EAR de nieuwsberichten over zichzelf las, dan was die vraag na dit artikel beantwoord. Zijn volgende slachtoffer was een tienermeisje, maar daarna richtte hij zich op heterostellen, elf op rij, en vanaf dat moment bleef zijn aandacht hoofdzakelijk gericht op stellen.

Op 18 maart kreeg het Sheriff's Department tussen 16:15 en 17:00 uur drie telefoontjes. 'Ik ben de EAR,' zei een man lachend en hing op. Het tweede was een herhaling van het eerste. Toen kwam het derde: 'Ik ben de East Area Rapist. Ik heb mijn volgende slachtoffer in het vizier en jullie krijgen me niet te pakken.'

Die avond kwam in Rancho Cordova een zestienjarig meisje thuis van haar bijbaantje bij Kentucky Fried Chicken, zette haar tas op het aanrecht en pakte de telefoon om een vriendin te bellen. Haar ouders waren de stad uit en ze was van plan bij die vriendin te gaan logeren. De telefoon was anderhalf keer overgegaan toen een man met een groene bivakmuts uit de slaapkamer van haar ouders kwam met een hakbijl boven zijn hoofd geheven.

Deze keer kon het slachtoffer het gezicht van de EAR wat beter zien, omdat het middenstuk uit zijn bivakmuts was geknipt. In de veronderstelling dat de EAR een jonge inwoner van Rancho Cordova was, kwamen Shelby en Daly met een stapel jaarboeken uit de buurt en keken toe hoe het meisje ze doorbladerde. Ze stopte bij een pagina in het jaarboek van 1974 van de Folsom High School. Ze gaf het boek aan Shelby en wees op de foto van een jongen. 'Daar lijkt hij het meest op.' Ze gingen zijn geschiedenis na. Labiliteit: vinkje. Vreemd gedrag: vinkje. Hij werkte bij een benzinstation op Auburn Boulevard. Ze verborgen het slachtoffer

achter in een gewone auto en lieten haar op een meter afstand naar hem kijken terwijl hij de tank vulde. Ze kon hem niet positief identificeren.

—

De gevallen konden verschillen. Sommige slachtoffers waren jonge tieners die kussens tegen hun buik geklemd hielden en met een gepijnigde en verwarde blik hun hoofd schudden als hun gevraagd werd of ze wisten wat een 'climax' was. Andere waren midden dertig, recent gescheiden van hun tweede man, ze volgden een opleiding tot schoonheidsspecialiste en waren actief bij vrijgezellenclubs. Maar voor de rechercheurs die in de vroege uurtjes uit bed werden gebeld, vertoonden de scènes telkens weer meer van hetzelfde. Doorgeknipte schoenveters op een hoogpolig tapijt. Donkerrode striemen rond de polsen. Braaksporen op raamkozijnen. Openstaande keukenkasten. Bierblikjes en dozen van crackers verspreid over de achterplaten. Het geluid van een soort zak, ritselend papier of ritssluiting als hij sieraden met inscripties stal, rijbewijzen, foto's, munten, soms geld – hoewel diefstal duidelijk niet zijn hoofdmotief was, aangezien hij waardevolle spullen liet liggen en wat hij stal vaak ergens in de buurt werd teruggevonden, zoals een dierbare trouwring die met geweld van een gezwollen vinger was gerukt.

Op 2 april voegde hij een nieuwe variant aan zijn techniek toe die hij zou blijven gebruiken. Het eerste stel dat hij aanviel werd gewekt door een fel licht in hun ogen van een zaklantaarn met vierkante lens. Hij fluisterde bars dat hij een vuurwapen had ('een .45 met veertien kogels'), gooide een stuk koord naar de vrouw en beval haar haar vriend vast te binden. Als de man was vastgebonden, zette de EAR een kop en schotel op zijn rug. 'Als ik het kopje hoor rinkelen of een geluid van het bed hoor, knal ik iedereen in dit huis neer,' fluisterde hij. Tegen de vrouw zei hij op een gegeven moment: 'Ik heb in het leger gezeten en daar heb ik veel geneukt.'

De mogelijkheid dat de EAR een connectie met het leger had, werd vaak besproken. In een straal van een uur rijden vanuit Sacramento had je vijf militaire locaties; alleen de luchtmachtbasis Mather, pal naast Rancho Cordova, had al achtduizend man personeel. Ook was er zijn hang naar legergroen en de sporadische melding van zwarte legerlaarzen met vetes. Voor sommigen die hem hadden ontmoet, deden zijn autoritaire houding en zijn harde gedrag denken aan iemand met een achtergrond in het leger. De kop-en-schoteltruc, zoals zijn ongewone alarmsysteem was gaan heten, werd door sommigen geassocieerd met een guerrillatechniek.

Er was ook het gekmakende feit dat hij hun te slim af was. Hij bleef maar op vrije voeten. Het politiebureau leende drie hoogtecamera's van de dienst bosbeheer die ze gewoonlijk gebruiken om brandstichters te pakken. Ze besteedden hun overwerkbudget aan intensieve patrouilles van de buurten die de EAR bezocht, door agenten in burger. Ze leenden militaire kijkers met nachtvizier en bewegingssensoren die in Vietnam waren gebruikt. Toch bleef hij maar vrij rondlopen, gewoon tussen het publiek, als een man wiens onopvallendheid zijn masker was.

Het Sheriff's Department haalde er een kolonel bij die in commandotechnieken was getraind, om hen te helpen de tactiek van de EAR beter te begrijpen. 'Het belangrijkste bij de training is geduld,' zei de kolonel. 'De speciaal getrainde persoon kan en zal als het nodig is urenlang in dezelfde houding zitten en zich niet bewegen.' De gevoeligheid van de EAR voor geluid – hij schakelde airco's en cv's vaak uit, om beter te kunnen horen – was een vaardigheid die bij commando's werd benadrukt. Hetzelfde gold voor messen, knopen en het plannen van meerdere ontsnappingsroutes. 'Hij kan en zal gebruikmaken van elke mogelijke dekking,' zei de kolonel. Zoek hem 'op de voor mensen onwaarschijnlijkste plekken, zoals onder buiten-wc's of tussen de bramenstruiken'. De kolonel herhaalde: 'Onthoud dat geduld.' Hij weet dat hij meer uithoudingsvermogen

heeft dan wie ook en dat iedereen het eerder zal opgeven dan hij.

Shelby vroeg zich af of ze hem soms om een andere reden niet hadden gepakt. Het was hem opgevallen dat hij op de avond in kwestie altijd ergens anders toesloeg wanneer zij in burger in een buurt patrouilleerden waar de EAR geregeld kwam. Hij leek beter op de hoogte van politieprocedures dan de gemiddelde burger. Hij droeg altijd handschoenen en parkeerde zijn auto buiten de algemeen door de politie gehanteerde straal. Hij riep eens ‘Halt!’ tegen een vrouw toen ze probeerde van hem vandaan te kruipen. Shelby was niet de enige die het naar voren bracht. Anderen bij het bureau hadden er ook aan gedacht. Was hij een van hen?

Op een avond trok Shelby een tip over een insluiper na. De vrouw die erover gebeld had, leek verrast toen Shelby aanklopte en zichzelf bekendmaakte. Ze dacht dat er al een paar minuten een agent aanwezig was, zei ze; ze wist zeker dat ze vlak bij haar huis een politieradio had gehoord.

‘Hij zal de speurders tot op een paar centimeter laten naderen zonder enige beweging te maken,’ had de kolonel gewaarschuwd.

Tegen eind april stond het aantal slachtoffers op zeventien. De EAR maakte gemiddeld twee slachtoffers per maand. Als je daarbij stilstond, wat de meeste mensen deden, was dat heel beroerd.

Toen werd het mei.

—

Het Sheriff's Department nam het aanbod van een helderziende aan die zei dat ze de identiteit van de EAR kon vaststellen. Ze deed aan chanting en at rauw vlees. Ze bekeken de mogelijkheid van een ‘bioritmekaart’ van de EAR, maar die zou niet werken zonder zijn geboortedatum. Op 2 mei, iets meer dan twee weken na de laatste aanval, hoorde een dertigjarige vrouw op La Riviera Drive rond middernacht buiten een plof, hetzelfde geluid dat haar zootjes maakten als ze over het hek van de dijk de tuin in sprongen. Ze

liep naar het raam, maar zag niets. De plotselinge lichtstraal van een zaklantaarn, de eerste aanwijzing van gevaar, alarmeerde haar en haar man, een majoor bij de luchtmacht, om ongeveer 3:00 uur.

Twee dagen later sprong een man met een beige bivakmuts en een donkerblauw jack, dat veel weg had van een mariniersjack, uit de duisternis op een jonge vrouw en haar mannelijke collega af, toen ze naar haar auto liepen die op zijn oprit in Orangevale stond. Beide zaken hadden de vertrouwde kenmerken. De anonieme telefoontjes van tevoren. De kop-en-schoteltruc. In één geval de verontrustende combinatie van een meedogenloze verkrachting gevolgd door een pauze om in de keuken crackers te gaan eten. Beide stellen vertelden de rechercheurs dat het leek alsof de EAR zijn best deed er hard uit te zien, alsof hij een slechte acteur was die extra zwaar ademhaalt in een poging kwaad en gestoord te lijken. De vrouw uit Orangevale zei dat hij een paar minuten in de wc had gestaan; volgens haar klonk het alsof hij daar stond te hyperventileren.

‘De East Area Rapist overvalt 20ste slachtoffer in Orangevale’ luidde de kop in de *Bee* van de volgende dag.

Op het Sheriff's Department nam de druk toe. Superieuren die normaal gesproken geen researchewerk deden, begonnen zich er geagiteerd mee te bemoeien. Het was pas mei en het jaarbudget voor overwerk was al bijna op. Ze zaten tot aan hun nek in de tot niets leidende telefoontjes over ex-vriendjes en medewerkers van publieke werken die straatlantaarns repareerden. Er maar wat bij hangen en op je gemak koffie uit een plastic beker drinken was er op de dagelijkse briefings niet meer bij: dit had plaatsgemaakt voor geijsbeer en nerveus wippende voeten. Rechercheurs tuurden op kaarten en probeerden zijn volgende aanval te voorspellen. Ze dachten dat hij de volgende keer in het gebied rond het Sunrise-winkelcentrum in Citrus Heights zou toeslaan: daar kwamen meldingen van inbraken en rondsluipende figuren vandaan.

Rond kwart voor een 's nachts op 13 mei hoorde een familie op Merlindale Drive, niet ver van het winkelcentrum Sunrise, iemand

op hun dak. In aangrenzende tuinen begonnen honden te blaffen. Een buurman belde de familie om 1:00 uur om te zeggen dat zij ook iemand over hun dak hoorden kruipen. Binnen enkele minuten waren de politieauto's er; de daksluiper was weg.

De volgende nacht werden een straat verderop een jonge serveerster en haar man, een restaurantmanager, de volgende slachtoffers.

Ongeloof stak de kop op. Een ruwweg 15 kilometer lange corridor die de American River oostwaarts tot in het braakliggende stuk van Sacramento County volgde, lag onder beleg. Niemand had nog uitleg nodig. Je hoorde niet: 'Heb je het gehoord?' Je had het al gehoord. 'Er is iemand die...' werd vervangen door 'hij'. Docenten op Sacramento State University gaven geen les meer en hele colleges werden aan discussies over de EAR gewijd, waarbij iedere student die nieuwe informatie had werd uitgehoord.

Mensen begonnen anders tegen de natuur aan te kijken. De motregen en dichte grondmist in de winter, het weer van de angst, had plaatsgemaakt voor heerlijke warmte, voor een schouwspel van fris groen, bespikkeld met de rode en roze camelia's zover het oog reikte. Maar Sacramento's geroemde overdaad aan bomen, al die essen en blauwe eiken langs de rivier, werden door een andere bril bekeken: waren ze voorheen een groengekleurd zonnedak, nu zag men ze als obstakels voor de jacht. Een drang om te snoeien kreeg de overhand. De bewoners van de oostkant zaagden grote takken van de bomen en groeven de struiken rond hun huizen uit. Glazen schuifpuien vastpinnen met stangen volstond niet. Dat kon hem misschien wel buiten houden, maar ze wilden meer: ze wilden hem elke mogelijkheid ontnemen om zich te verbergen.

Tegen half mei verlichtte een gloed van zojuist geïnstalleerde schijnwerpers de oostkant als een kerstboom. In één huis waren aan alle deuren en ramen tamboerijnen bevestigd. Hamers werden onder hoofdkussens gelegd. Tussen januari en mei werden in Sacramento County drieduizend vuurwapens verkocht. Veel mensen vertikten het om tussen 1:00 en 4:00 uur te slapen. Sommige

stellen sliepen in ploegendienst, met een van hen altijd op de bank in de woonkamer, met een geweer op het raam gericht.

Alleen een idioot zou nu weer toeslaan.

Op 17 mei hield iedereen zijn adem in en wachtte af wie er zou sterven. Ze waren die ochtend gewekt met het nieuws dat de EAR voor de vierde keer die maand had toegeslagen, de eenentwintigste aanval die in nog geen jaar tijd aan hem werd toegeschreven. Zijn laatste slachtoffers, een stel uit de Del Dayo-buurt, vertelde de politie dat hij had gedreigd die nacht twee mensen te vermoorden. Binnen een tijdsbestek van vierentwintig uur, tussen 17 en 18 mei, ontving het politiebureau 6169 telefoontjes, bijna allemaal over de East Area Rapist.

De agenten reageerden op het telefoontje dat op 17 mei 's nachts om 3:55 binnenkwam. Een eenendertigjarig mannelijk slachtoffer stond buiten zijn huis in een lichtblauwe pyjama met een stuk witte schoenveter aan zijn linkerpols. Hij was boos en sprak een met Italiaans doorspekt Engels. 'Haast je maar niet, hoor,' zei hij tegen de agenten. 'Hij is al weg. Kom maar binnen!' Toen Shelby op de locatie kwam aanrijden, herkende hij de man onmiddellijk. In november, toen hij met Daly de drukbezochte gemeentelijke bijeenkomst over de EAR had geleid, was de man gaan staan en had hij het onderzoek bekritiseerd. Shelby en hij hadden verhitte woorden gewisseld. Dat incident had zeven maanden geleden plaatsgevonden en misschien was het toeval, maar het verband droeg bij aan de indruk dat de EAR brutaal genoeg was om evenementen te bezoeken die op zijn eigen arrestatie waren gericht, dat hij zich onder de mensen bewoog, nauwkeurig waarnam, zich dingen herinnerde en uitblonk in een kwaadaardig soort geduld.

De aanval op American River Drive in Del Mayo, bij een waterzuiveringsbedrijf, had veel weg van eerdere aanvallen, maar deze keer was de stemming van de EAR, net als van de gemeenschap, uitgesproken nerveus. Hij stotterde en dat leek niet geveinsd. Hij had

een boodschap over te brengen, die hij er opgewonden en kwaad bij zijn vrouwelijke slachtoffer zowat uitspuugde. ‘Die hufters, die klootzakken – versta je me? Ik heb nog nooit iemand vermoord, maar dat ga ik nu wel doen. Zeg maar tegen die hufters, die klootzakken, dat ik naar huis ga, naar mijn flat. Ik heb een heel stel televisies. Ik ga naar de radio luisteren en tv-kijken en als ik hier iets over hoor, ga ik morgenavond twee mensen vermoorden. Er gaan mensen sterven.’

Maar hij gaf de echtgenoot, die vastgebonden in een andere kamer lag, een iets andere versie. ‘Vertel die hufterige klootzakken maar dat ik vannacht twee mensen had kunnen vermoorden. Als ik dat niet uitgebreid in de kranten en op de televisie zie, vermoord ik morgen twee mensen.’

Voor zijn vertrek verslond hij een pak kaascrackers en een halve meloen.

De stad ontwaakte met een schokkende kop in *The Sacramento Bee*: ‘East Area Rapist valt nr. 23 aan, gaan de volgende slachtoffers vannacht dood?’ In het artikel stond dat het Sheriff’s Department een panel plaatselijke psychiaters had geconsulteerd en de conclusie had getrokken dat de EAR wellicht een ‘paranoïde schizofreen’ was en waarschijnlijk in een ‘homoseksuele paniektostand verkeerde omdat hij (lichamelijk) ontoereikend geschapen is’. Het ontoereikend geschapen zijn werd in het artikel diverse keren herhaald. Of dit nu wel of niet het soort publiciteit was dat de EAR zocht, of dat hij überhaupt de publiciteit zocht, wist niemand, noch het antwoord op de vraag of hij zijn doodsb bedreiging waar zou maken.

Mei 1977 was de maand waarin iedereen smeedijzeren tralies liet plaatsen en de nachtelijke wakes begonnen, toen een groep van driehonderd buurtbewoners in het oosten van Sacramento County in pick-uptrucks met radiocommunicatie op patrouille gingen. Harde kunststof panelen werden met bouten achter ramen en deuren bevestigd. Nachtsloten raakten uitverkocht. Meteropnemers hielden hun ID voor zich uit en kondigden zich herhaaldelijk en luid aan

als ze tuinen van mensen in gingen. Bestellingen voor schijnwerpers in de achtertuin stegen van tien per maand naar zeshonderd. Een voor die tijd typerende brief in *The Sacramento Union*: ‘We waren gewend ’s nachts met open raam te slapen. Nu niet meer. We lieten ’s avonds de hond uit. Nu niet meer. Mijn zoons voelden zich thuis altijd veilig. Nu niet meer. We werden nooit wakker van gewone nachtelijke geluiden. Nu wel.’

In diezelfde periode was Shelby eens in het zuiden van Sacramento in een burgerauto met een andere rechercheur overdag aan het surveilleren. De auto stond met zijn neus naar het oosten, en links van hen was een korte zijstraat waar ergens halverwege een partijtje ‘tag football’ werd gespeeld. Een heel langzaam rijdende auto passeerde hen in oostelijke richting. De lage snelheid was ongewoon, maar wat Shelby vooral opviel was de extreme concentratie waarmee de bestuurder naar het spel keek. Shelby bekeek de spelers eens goed. Het waren allemaal jongens, op één verdediger na, een jonge vrouw van een jaar of twintig met lang haar. Een paar minuten later kwam dezelfde auto terug en kroop voorbij, terwijl de bestuurder weer geconcentreerd naar de spelers keek. Shelby noteerde het merk en type van de auto. Toen de auto voor de derde keer langskwam noteerde hij het kenteken en meldde het via de radio. ‘Als hij weer langskomt houden we hem aan,’ zei Shelby tegen zijn partner. Maar dat was de laatste keer dat de bestuurder, een blonde jongen van begin twintig met een opvallend dunne hals, voorbijkwam. Zijn intense concentratie ligt Shelby nog vers in het geheugen. Plus het feit dat de EAR een paar dagen later voor het eerst zou aanvallen in het zuiden van Sacramento, ongeveer anderhalve kilometer daarvandaan. Die plaats delict zou de laatste zijn waaraan Shelby werkte, voordat hij van de zaak werd gehaald en een andere opdracht kreeg.

Het kenteken bleek niet geregistreerd te staan.

In de loop der tijd heb ik ontdekt dat de mensen die al generaties lang in Sacramento wonen een zekere trotse, onafhankelijke no-nonsensementaliteit hebben. Ik had eens een ontbijtinterview gepland in het stijlvolle hotelletje in het centrum waar ik logeerde. De echtgenoot van de vrouw die ik zou interviewen, een meubelmaker, vergezelde haar naar de afspraak. Ik had mijn ontbijt al besteld, een gedeconstrueerd yoghurtijsje dat in een miniweckpotje werd geserveerd met een antieke zilveren lepel. Ik drong erop aan dat mijn gasten ook iets namen, maar toen de serveerster vroeg wat hij wenste, schudde hij met een glimlach zijn hoofd. 'Heb vanmorgen zelf m'n eigen ontbijt al gemaakt.' Ik had letterlijk een zilveren lepel in mijn mond toen hij dat zei.

Ik breng dit alleen te berde omdat het kan helpen om bepaalde dingen te begrijpen. Bijvoorbeeld: twee dagen na de aanval van 17 mei maakte een plaatselijke tandarts bekend dat hij 10 000 dollar zou bijdragen aan de beloning (waarmee deze op 25 000 dollar kwam) en dat hij samen met een zakenman een burgerwacht zou opzetten: de EARS (East Area Rapist Surveillance) Patrouille. Honderden wijkbewoners woonden een bijeenkomst bij en begonnen elke nacht in hun auto, met radiocommunicatie, door de oostkant te patrouilleren. De adjunct-sheriff gaf blijk van zijn ontevredenheid over deze ontwikkeling in een artikel in de *Bee* op 20 mei, waarin hij feitelijk zei: doe dit alstublieft niet. De burgers zetten hun klopjacht onverstoorbaar voort, begeleid door het lawaai en het licht van een gestaag rondcirkelende surveillancehelikopter die van de Californische verkeerspolitie was geleend.

Een ander voorbeeld: in een artikel in *The Sacramento Union* van 22 mei, getiteld 'Twee slachtoffers van de East Area Rapist blikken terug', werd Jane onder pseudoniem geciteerd, maar er waren voldoende herkenbare details waardoor de EAR, als hij het las, had kunnen weten wie het was, wat haar woorden des te opmerkelijker maakt.

'Ik zou me bedrogen voelen als iemand zijn kop eraf zou schieten. Ik zou die persoon willen vragen alsjeblieft laag te mikken,' zei ze.

Op vrijdagochtend 27 mei, het begin van het Memorial Day-weekend, deed Fiona Williams* wat huishoudelijke klusjes en ging toen met haar driejarige zoontje Justin naar de Jumbo Market op Florin Road om boodschappen te doen. Daarna bracht ze hem naar de oppas en ging ze naar haar afspraak met de optometrist. Ze haalde bij de bibliotheek waar ze parttime werkte haar salarischeque op, bracht die naar de bank en kocht nog het een en ander bij Penny's. Daarna haalde ze Justin op en gingen ze bij Mel's Coffee Shop eten. Toen ze thuiskwamen, zwommen ze een tijdje in hun zwembad. Tegen zonsondergang ging ze, nog steeds in badpak, de voortuin sproeien terwijl Justin wat rondscharrelde.

Natuurlijk wist Fiona wat er gaande was; het plaatselijke televisienieuws galmde het elke avond met frisse hysterie rond. Maar ze was niet extra op haar hoede. Het ging tenslotte om de East Area Rapist. Hij had nooit toegeslagen in het zuiden van Sacramento, de buurt waar Fiona met haar man Phillip en Justin woonde, in een nieuw huis. Maar gedachten over de EAR speelden wel door hun hoofd. Phillip werkte als opzichter bij een waterzuiveringsbedrijf in Del Mayo. De meest recente slachtoffers, het stel dat op 17 mei was aangevallen, woonden maar een paar meter van dat bedrijf vandaan. Phillip zat in de avondploeg en toen hij was aangekomen, hadden zijn collega's hem op de politiemacht aan de overkant van de weg gewezen. De EAR had een pistool tegen het hoofd van de echtgenoot gedrukt. 'Kop dicht, als je nog een woord zegt maak ik je af, begrepen?'

Phillip kende het stel niet; het waren vreemden, weggestopt achter politieauto's, over wie je praatjes hoorde op je werk. Maar hij zou ze gauw genoeg leren kennen.

Toen Phillip die nacht rond halfeen thuiskwam, sliepen Fiona en Justin al. Hij dronk een biertje en keek even televisie, ging toen

* Alle namen van de familie Williams zijn pseudoniemen

naar bed en dutte in. Zo'n twintig minuten later werden Fiona en hij tegelijk wakker en kropen ze naar elkaar toe. Ze begonnen wat te vrijen. Een paar minuten later werden ze opgeschrikt door een krassend geluid. De glazen deur naar de patio ging open en er kwam een man met een rode bivakmuts binnen. Dat ze meteen wisten wie het was, maakte de schok er niet minder op. Het was een surrealistische gewaarwording, alsof een flamboyant filmpersonage, iemand die je net nog op tv had gezien, ineens vanachter de gordijnen tevoorschijn kwam en tegen je begon te praten. In zijn linkerhand had hij een kleine zaklantaarn. In zijn rechterhand had hij wat leek op een .45 pistool, dat hij in de lichtstraal van de zaklantaarn hield, om het hun te laten zien.

'Blijf doodstil liggen, anders maak ik jullie allebei af,' zei hij. 'Ik maak jou af. Ik maak haar af. Ik maak jullie zoontje af.'

Hij gooide een dun stuk touw naar Fiona en zei dat ze Phillip moest vastbinden. Daarna bond de EAR haar vast. Hij rommelde rond en dreigde, door met zijn zaklantaarn hakkende bewegingen door de slaapkamer te maken. Hij stapelde bordjes op Phillips rug en nam Fiona mee naar de woonkamer.

'Waarom doe je dit?' vroeg ze.

'Kop dicht!' siste hij.

'Sorry,' zei ze impulsief als reactie op het getier.

'Kop dicht!'

Hij duwde haar op de vloer van de woonkamer, waar hij al handdoeken had neergelegd. Na haar meerdere keren verkracht te hebben zei hij: 'Je moet voor mij iets tegen dat politietuig zeggen. De vorige keer hebben ze het verknald. Ik zei dat ik twee mensen zou afmaken. Ik ga jullie niet afmaken. Als dit morgen op de tv is of in de krant staat, maak ik twee mensen af. Begrepen? Hoor je me? Ik heb tv's in mijn flat en ik ga kijken. Als dit op het nieuws is, vermoord ik twee mensen.'

Toen hij het over 'tv's' in zijn flat had, kwam in Fiona's hoofd een beeld op van Lyndon B. Johnson in het Oval Office die naar drie

televisies keek die hij bij zijn bureau had staan, een opname die op het nieuws in de jaren zestig vaak was getoond. De EAR stotterde duidelijk bij woorden met een 'l', in het bijzonder 'luisteren'. Zijn ademhaling was snel, met harde, zuigende geluiden. Ze hoopte bijna dat hij deed alsof, want anders klonk hij totaal gestoord.

'Mijn mama wordt bang als het op het nieuws is,' zei hij, tussen de luidruchtige ademteugen door.

Kort na vier uur 's morgens kwam de eerste agent de open patio-deur binnen en zocht aarzelend zijn weg naar de roepende vrouw. Ze lag op haar buik op de vloer van de woonkamer, naakt, met haar polsen en enkels met schoenveters vastgebonden op haar rug. Een vreemde met een bivakmuts had Fiona en haar man zojuist anderhalf uur lang geterroriseerd. Hij had haar meedogenloos verkracht. Fiona was 1,57 meter en woog 50 kilo – een poppetje. Ze was in Sacramento geboren en getogen. Ze had een droge, zakelijke manier van doen en een alerte weerbaarheid die in tegenspraak leek met haar tendere gestalte.

'Nou, volgens mij is de East Area Rapist nu de South Area Rapist,' zei ze.*

Shelby kwam om 5:00 uur aan bij het geel met bruine huis. Een technisch onderzoeker had plastic zakken neergelegd op het stuk van de vloer waar de verkrachting had plaatsgevonden, om het bewijs veilig te stellen. Een groene wijnfles en twee pakken worstjes lagen verspreid over het terras achter het huis, zo'n 5 meter van de deur. Shelby liep met de speurhond en zijn geleider mee terwijl de hond een spoor volgde, door de achtertuin naar een bloembed in de noordoostelijke hoek, waar ze schoenafdrukken vonden.

* Dit was de enige bekende EAR-aanval in de South Area. De tandarts die de EARS-patrouille (mede)oprichtte en de 10 000 dollar beloning uitloofde, hetgeen in de week voor de aanval veel publiciteit had gekregen, had op amper 800 meter ervandaan een praktijk, wat al dan niet puur toeval kan zijn geweest.

Highway 99 liep langs het huis en op de plek waar de hond het reukspoor verloor, in de berm van de rijstroken naar het noorden, waren bandensporen van, naar het leek, een kleine buitenlandse auto, misschien een Volkswagen Kever. Een technicus haalde een meetlint tevoorschijn. De bandensporen lagen van hart tot hart 1,30 meter van elkaar.

Toen de onderzoekers met hun notitieblokjes Fiona vlak na de aanval vroegen wat ze zich kon herinneren, was de garagedeur het enige wat ze kon bedenken dat die avond enigszins vreemd was geweest. Ze had heen en weer gelopen tussen het huis en de garage toen ze met de was bezig was, en ze wist zeker dat de zijdeur naar de garage dicht was geweest. Toen ze weer naar de garage liep, stond hij open. De wind, dacht ze. Ze deed hem dicht en op slot. Ze woonden pas drie weken in het huis en moesten nog wennen aan de indeling en de eigenaardigheden. Het was een hoekhuis met vier slaapkamers en een zwembad in de achtertuin. Er was een beeld dat maar aan Fiona bleef knagen, van een man die, toen de makelaar open huis hield, naast haar stond terwijl ze naar het zwembad keken. Ze wist niet waarom dat beeld haar was bijgebleven. Had hij te dichtbij gestaan? Was hij iets te lang blijven staan? Ze probeerde er tevergeefs een gezicht bij te bedenken, maar het bleef een witte vlek. Een man, daar bleef het bij.

Tussen het huis en de snelweg lag een strook grond van bijna 100 meter met een rij grote coniferen. Direct achter hen, aan de andere kant van een krakkemikkig hek, lag een lege bouwkvavel. Fiona begon de open ruimte om hen heen anders te zien dan voorheen: wat eerst een prettige ruimte was, werd nu een kwetsbaar toegangspunt. Het was niet hun bedoeling geweest en ze konden het zich niet veroorloven, maar na wat hen dat weekend van Memorial Day was overkomen, besteedden ze 3000 dollar aan een bakstenen muur rond hun nieuwe huis.

Shelby nam nota van het 'verkocht'-bord van de makelaar op de veranda. Een van de belangrijkste onderzoeksrichtingen was de

vraag wat de slachtoffers gemeen hadden. De rechercheurs gaven de slachtoffers uitgebreide vragenlijsten en onderzochten nauwkeurig wat ze hadden aangestreept. Interesses en achtergronden die veel genoemd werden, waren: studenten en onderwijs, werkzaam in de gezondheidszorg en het leger. Meerderen hadden aangegeven hetzelfde pizzarestaurant te hebben bezocht. Maar verreweg het opvallendste was het verband met onroerend goed. Bij Jane, de eerste EAR-zaak die Shelby onderzocht, in oktober 1976, had hij een bord van Century 21 in de tuin pal tegenover haar huis gezien. Meerdere slachtoffers waren net verhuisd, stonden op het punt te verhuizen of woonden naast nieuwbouw die net verkocht werd. Toen een nieuw decennium aanbrak en de zaak steeds complexer werd, dook de onroerendgoedfactor steeds weer op, maar het belang daarvan, als dat er al was, bleef wazig tot het moment dat een makelaar nonchalant een sleutel uit een kluisje haalde en op het laatste slachtoffer van de EAR stuitte, een prachtig meisje, maar als dode onherkenbaar.

Na de aanval op Fiona en Phillip in het weekend van Memorial Day liet de EAR zich de hele zomer in Sacramento niet meer zien. Hij kwam pas in oktober terug. Tegen die tijd zat Shelby niet meer op de zaak en was hij teruggeplaatst naar de straatsdienst. Zijn schermselingen met zijn superieuren waren steeds heftiger geworden. Bij prominente zaken die veel publiciteit trekken gaat iedereen bij de politie op zijn hiërarchische strepen staan en Shelby had nooit goed raad geweten met dat spel. Toen hij in 1972 tot rechercheur werd benoemd had zijn baas, inspecteur Ray Root, een losse, proactieve visie. Ga de straat op en bouw een netwerk van informanten op, instrueerde Root, breng misdaden aan het licht die anders nooit worden aangegeven, ontwikkel je eigen zaken in plaats van af te wachten tot ze je worden toegewezen. Die visie kwam goed met Shelby's karakter overeen. Beleefd belangstelling tonen voor de ideeën van zijn superieuren niet. Hij betreurde zijn overplaatsing niet, benadrukt hij. Hij was gestrest door de jacht op de EAR. Uitgeput door de onderlinge strijd. Als je op zo'n prominente zaak als

de EAR zat, werd je voortdurend op de vingers gekeken, wat Shelby deed steigeren. In hem sluimerde nog de herinnering aan die trotse jongeman die hoopvol voor het selectiecomité van het Sheriff's Department stond, en weggestuurd werd omdat men had besloten dat hij niet over de juiste capaciteiten beschikte.

In de dagen na de aanval merkte Fiona dat ze net zo stotterde als de EAR. Carol Daly organiseerde een bijeenkomst voor de vrouwelijke slachtoffers bij een van hen thuis. Fiona herinnert zich veel onderlinge gesprekjes als 'Wat ben jij goed bezig' en 'Ik ben vijf dagen mijn huis niet uit geweest'. Daly speelde een paar opnamen van mannenstemmen voor hen af, maar Fiona herinnert zich niet dat een van de slachtoffers iemand herkende. Daarna was er een periode waarin ze begon door te slaan op het gebied van persoonlijke veiligheid. Ze weigerde 's nachts voordat Phillip thuiskwam naar het achtergedeelte van het huis te gaan, waar de slaapkamer was. Soms verborg ze in de auto een geladen vuurwapen onder haar stoel. Ze bleek veel nerveuze energie te hebben, en toen ze die er op een avond uitgooide door hevig te stofzuigen sloeg er een stop door en het hele huis en de achtertuin werden donker. Ze werd hysterisch. Haar burens, een stel op leeftijd dat wist wat er eerder was gebeurd, kwamen snel naar haar toe en vervingen de stop.

Tijdens een pauze op zijn werk, niet lang na de aanval, ging Phillip naar het huis van het andere stel en stelde zich voor. Hij vertelde het Fiona pas jaren later, maar hij en de andere man spraken soms in de vroege uurtjes af om samen in een auto rondes te maken en tuinen en lege kavels te controleren. Dan weer sneller, dan weer langzamer. Zoekend naar het silhouet van een figuur die langs de heggen sloop. Hun onderlinge band was onuitsproken. Weinig mannen zouden ooit ervaren wat zij hadden doorgemaakt, zouden de verpletterende razernij begrijpen van gebonden en gekneveld op je buik op bed te liggen terwijl je je vrouw vanuit een andere kamer hoort jammeren. Ze jaagden op een man van wie ze niet wisten

hoe hij eruitzag. Maakte niet uit. De actie, je voortbewegen met ongebonden handen, fysiek iets te doen, was het enige wat gold.

Een fragment van een artikel dat op 28 februari 1979 verscheen in de inmiddels ter ziele gegane keten van regionale weekbladen die plaatselijk bekendstond als de 'Green Sheet' kan misschien verduidelijken hoe het er in Sacramento in de jaren zeventig aan toeling. 'Drie verkrachtingszaken doemen op' is de kop, met als subkop: 'Vragen over publiciteit'. De eerste alinea: 'Het kantoor van pro-Deadvocaten zal pogen aan te tonen dat de publiciteit rond de East Area Rapist het voor drie mannen, die worden beschuldigd van veelvuldige verkrachtingen, onmogelijk maakt in Sacramento County een eerlijk proces te krijgen.'

In februari 1979 had de East Area Rapist in geen tien maanden in Sacramento County toegeslagen. Er waren aanwijzingen dat hij naar de East Bay was vertrokken en daar rondsloop. Het artikel beschrijft dat het kantoor van pro-Deadvocaten toch telefonisch onderzoek bij bewoners verrichtte om te peilen 'in hoeverre er in deze gemeenschap een sfeer van angst heerst vanwege de East Area Rapist'. De advocaten vreesden dat door de beruchtheid van de East Area Rapist toekomstige juryleden vooringenomen zouden raken en hun cliënten – de 'Wollen Handschoen-verkrachter', de 'Middag-verkrachter' en de 'City College-verkrachter' – zouden veroordelen in een misplaatste poging de nog onbekende dader te straffen wiens bijnaam nog steeds zo'n grote schrik teweegbracht dat veel respondenten van de peiling de telefoon er al op smeten zodra de interviewer de woorden 'East Area Rapist' had uitgesproken.

Dat in een artikel over drie serieverkrachters die door een vierde overschaduw worden, een vijfde loslopende serieverkrachter niet eens wordt genoemd, maakt wel duidelijk hoe de sfeer in Sacramento in de jaren zeventig was. De Vroege Vogel-verkrachter

was in Sacramento actief van 1972 tot begin 1976, toen hij ondergronds leek te gaan. Vier jaren van inbraken, aanrandingen en zo'n veertig slachtoffers, maar als je hem googelt krijg je alleen referenties naar hem in relatie tot de EAR.

Ik kreeg een e-mail van een vrouw over een ontmoeting die zij met de East Area Rapist meent te hebben gehad toen ze een tiener was. Onderweg naar haar school in Arden-Arcade, een buurt in het oosten van Sacramento County, had ze met een vriendin een sluipteggetje genomen. Ze weet nog dat het een koude ochtend was en denkt dat het in de herfst of winter van 1976 of 1977 moet zijn geweest. Ze hadden besloten een pad langs een beekje te nemen, maar dat liep dood op het hek van een achtertuin. Toen ze zich omdraiden, stond er zo'n 7 meter van hen vandaan een man. Hij droeg een zwarte bivakmuts die behalve zijn ogen zijn hele gezicht bedekte. Hij liep op hen af, met een hand in zijn jaszak. In een snelle reactie draaide ze haar hand achter het hek op zoek naar een grendel. Het hek ging open, en de twee vriendinnen renden schreeuwend de tuin in. Gealarmeerd door het lawaai kwamen de bewoners naar buiten en haalden de meisjes binnen. Ze weet nog dat ze destijds door de recherche was ondervraagd. Ze schreef me dat de gemaskerde man anders gebouwd was dan ik in mijn artikel over de EAR had beschreven. De man die zij was tegengekomen was extreem gespierd, schreef ze. 'Echt overdreven.'

Ik stuurde de e-mail door naar Shelby, inmiddels met pensioen. 'Zag waarschijnlijk de EAR,' schreef hij terug. 'Maar beschrijving spieren past precies bij Richard Kisling.'

Richard Kisling? Ik zocht Kisling op – nog een serieverkrachter die ooit in de regio Sacramento actief was en die, net als de EAR, een bivakmuts droeg en de echtgenoten vastbond als hij de vrouwen verkrachtte.

Sacramento was niet de enige stad met dergelijke problemen. Wat daar misging stond niet op zichzelf. Misdaadcijfers in de Verenigde Staten vertonen een gestage stijging van geweldsmisdrijven

gedurende de jaren zestig en zeventig, met een piek in 1980. *Taxi Driver* kwam uit in februari 1976; deze naargeestige, gewelddadige film werd geprezen als een doeltreffende samenvatting van de tijdgeest, en dat was voor niemand een verrassing. Veel gepensioneerde politiemensen met wie ik heb gesproken, uit Sacramento maar ook uit andere plaatsen, herinneren zich de jaren tussen 1968 en 1980 als een bijzonder akelige periode. En anders dan andere plaatsen staat Sacramento, een stad die werd gebouwd door pioniers die rivieren overstaken en besneeuwde bergtoppen trotseerden om er te komen, bekend om zijn keiharde overlevingsdrift.

Het is niet mijn bedoeling een plaag aan te tonen, maar om iets opvallends te benadrukken: in een stad met geharde inwoners en vergeven van de agressieve misdadigers, stak er één schurk boven uit.

Het kan misschien verduidelijken hoe het er in Sacramento in de jaren zeventig aan toging (zoals het ook iets zegt over de EAR), dat altijd als ik een belangstellende inwoner vertel dat ik over een serieverkrachter uit Sacramento schrijf, niemand me ooit vraagt: welke?

VISALIA

[NOOT VAN DE REDACTIE: het volgende stuk is samengesteld uit Michelles aantekeningen en oude kladjes van haar artikel 'In the Footsteps of a Killer', in het tijdschrift Los Angeles, gepubliceerd in februari 2013 en later ook online geplaatst.]

Op een vrijdagmorgen eind februari 1977 zat Richard Shelby aan zijn bureau op het Sacramento County Sheriff's Department toen zijn telefoon ging. Aan de andere kant van de lijn was brigadier Vaughan van het politiebureau van Visalia. Vaughan dacht dat hij misschien nuttige informatie voor hun EAR-onderzoek had.

Van april 1974 tot december het jaar daarop was Visalia geteisterd geweest door een golf bizarre inbraken, gepleegd door een jonge dader die ze de bijnaam 'de Plunderaar' hadden gegeven. De Plunderaar sloeg maar liefst honderddertig keer toe in een periode van amper twee jaar, maar sinds december 1975 had hij zich stilgehouden, en de EAR-reeks in Sacramento begon slechts zes maanden later. Bovendien leken er veel overeenkomsten tussen beide daders te zijn. Misschien was deze invalshoek een onderzoek waard.

De Plunderaar was even productief als geschift. Hij brak vaak in meerdere huizen per nacht in – soms vier, soms vijf, één keer zelfs tien. Hij nam herhaaldelijk dezelfde vier buurten op de korrel. Hij had een voorkeur voor persoonlijke voorwerpen zoals foto's en trouwringen, en liet zaken van grotere waarde liggen. Het viel de recherche op dat hij iets met handlotion had.

Maar het was een perverseling met een vals trekje en kennelijk had hij een appeltje te schillen met het gezinsleven. Als er familiefoto's waren, verscheurde hij ze of verstopte ze, soms brak hij de lijstjes of nam ze in hun geheel mee. Hij goot sinaasappelsap uit de ijskast op kleren uit de kast, als een verwend, driftig kind. Hij haalde het huis grondig overhoop. Dit scheen een belangrijker doel dan de diefstal zelf, vandaar zijn bijnaam. Op de koop toe haalde hij geld uit diverse verstopplaatsen en liet dat achter op het bed. Hij stal alleen snuisterijen en persoonlijke sieraden, spaarvarkens en spaarzegels. Hij trok de stekker uit apparaten en wekkerradio's. Van oorbellen nam hij er graag één mee. Hij leek ongelooflijk rancuneus.

Het seksuele aspect van de inbraken door de Plunderaar bleek uit zijn neiging damesondergoed overhoop te halen en overal rond te laten slingeren of tentoon te stellen. In één geval stapelde hij het op in een wieg. Bij een andere gelegenheid legde hij het herenondergoed netjes op een rij in de gang, van de slaapkamer naar de badkamer. Hij had een speciaal talent om in een huis van alles te vinden dat als glijmiddel kon dienen – met een bijzondere voorkeur voor handlotion van het merk Vaseline Intensive Care. Hij was ook sluw: hij liet bijna altijd meer dan één vluchtweg open, zodat hij uit meerdere wegen kon kiezen als de bewoners terugkwamen voordat hij klaar was. Hij paste een zelfbedacht alarmsysteem toe door dingen als parfumsflesjes of spuitbussen op de deurknoppen te leggen.

In de kleine uurtjes van 11 september 1975 nam de criminele carrière van de Plunderaar een beangstigende wending.

Het was rond twee uur 's nachts. De zestienjarige dochter van Claude Snelling, docent journalistiek aan het College of the Sequoias, werd wakker doordat er een man schrijlings op haar zat, met zijn gehandschoende hand stevig over haar mond. Hij hield een mes tegen haar hals gedrukt. 'Je gaat met me mee, niet schreeuwen of ik steek je,' fluisterde de indringer met de bivakmuts grommend. Toen ze tegenstribbelde, haalde hij een pistool

tevoorschijn: 'Als je schreeuwt, schiet ik je dood.' Hij leidde haar de achterdeur uit.

Snelling, gealarmeerd door het geluid, kwam de achterplaats opperen.

'Hé, wat moet dat, wat doe je met mijn dochter?' riep hij.

De indringer mikte en loste een schot. Het raakte Snelling rechts in de borst, waardoor hij een draai maakte. Er volgde nog een schot, en deze kogel raakte Snelling links en, via zijn arm, in zijn hart en beide longen. Hij wankelde het huis in en was binnen een paar minuten dood. De aanvaller schopte zijn slachtoffer drie keer in het gezicht en rende weg. Het was een blanke man van bijna 1,80 meter met 'boze ogen', meldde het beoogde slachtoffer aan de politie.

Ballistisch onderzoek toonde aan dat het gebruikte handwapen een Miroku .38 was dat tien dagen eerder bij een inbraak door de Plunderaar was gestolen. De recherche kwam ook te weten dat Claude Snelling in februari van dat jaar bij thuiskomst een gluurder op zijn hurken onder het raam van zijn dochter had aangetroffen. Hij had de man achtervolgd, maar was hem in het donker kwijtgeraakt.

—

Het bewijs wees sterk in de richting van de Plunderaar. De nachtelijke politieaanwezigheid werd opgevoerd met speciale surveillance-eenheden. Met name een huis aan West Kaweah Avenue, dat al drie keer doelwit was geweest, stond in de belangstelling, in een gebied dat intensief door de Plunderaar onder handen was genomen. Op 10 december verraste rechercheur Bill McGowen de Plunderaar bij het huis; de verdachte sprong over een hek en de achtervolging werd ingezet. Toen McGowen een waarschuwingsschot loste, gebaarde de verdachte dat hij zich overgaf.

'O god, niet schieten,' piepte hij met een vreemd hoog stemmetje. 'Kijk, ik hou mijn handen omhoog!'

De man, die een kinderlijk gezicht had, draaide slinks een beetje weg, trok een wapen uit zijn jaszak en schoot direct op McGowen. McGowen viel achterover en plotseling was alles donker. De kogel had de zaklantaarn van de agent geraakt.

Op 9 januari 1976 waren rechercheurs Bill McGowen en John Vaughan vroeg opgestaan en hadden drie uur zuidwaarts gereden, naar Parker Center, het hoofdbureau van de politie van Los Angeles, de LAPD, in het centrum van de stad. McGowen had kortgeleden oog in oog gestaan met een misdadiger wiens vermogen de politie te ontwijken de wetten der logica tartte en wiens arrestatie, het moet gezegd, het complete politiebureau van Visalia in zijn ban hield. Zijn contact met de Plunderaar werd als een doorbraak in de zaak beschouwd en daarom waren er afspraken met een speciale onderzoekseenheid van de LAPD gemaakt om McGowen onder hypnose te brengen, in de hoop dat daardoor nieuwe details aan het licht zouden komen.

Op Parker Center maakten de twee rechercheurs uit Visalia kennis met hoofdinspecteur Richard Sandstrom, hoofd van de hypnose-eenheid van de LAPD. Ze lichtten Sandstrom in over de details van de zaak. McGowen maakte een kaart van de woonbuurt waar zijn confrontatie met de Plunderaar had plaatsgevonden. Een politietekenaar maakte op basis van McGowens informatie een compositietekening. Daarna kwam de groep bijeen in kamer 309. Kaart en schets werden voor McGowen op de tafel gelegd. Om 11:10 uur begon de hypnosessie.

Kalm bracht Sandstrom McGowen ertoe zich te ontspannen. Over elkaar geslagen benen kwamen van elkaar, gebalde vuisten werden losgelaten, het ademen werd dieper. Hij stuurde de aandacht van de rechercheur naar diens herinneringen van een maand geleden, naar de avond van 10 december 1975. Die avond waren een

stuk of zes agenten aan het werk in de buurt rond de Mt. Whitney High School, sommige op een vaste, verborgen plek, andere te voet en één in een gewone auto. Doel van het georganiseerde toezicht was het 'opsporen en aanhouden' van hun grootste tegenstander, de Plunderaar van Visalia.

De avond ervoor had McGowen een interessant telefoongesprek gehad. De beller maakte zich bekend als mevrouw Hanley* van West Kaweah Avenue. Ze belde over schoenafdrukken. Wist hij nog dat hij had gezegd dat ze op schoenafdrukken moest letten? Dat wist hij nog.

In juli was de negentienjarige dochter van de Hanleys, Donna*, in hun achtertuin een indringer met een bivakmuts tegengekomen. Toen ze het voorval aangaf, had McGowen haar gezegd dat ze haar achtertuin regelmatig op schoenafdrukken moest controleren en hem moest waarschuwen als ze iets zag. Dat was nu het geval.

Op grond van deze informatie kreeg McGowen de taak de volgende avond bij het huis te surveilleren.

Zittend in zijn stoel in het Parker Center gingen McGowens gedachten, onder begeleiding van de hypnotherapeut, geleidelijk terug naar die avond.

Hij had positie gekozen in een garage aan de overkant, op West Kaweah Avenue 1505. Hij had het idee dat de Plunderaar weleens kon terugkeren naar het huis van de Hanleys, waar onder Donna's slaapkamerraam afdrukken van zijn tennisschoenen waren gevonden.

Om zeven uur 's avonds zette McGowen zijn eenvoudige surveillancepost op. Hij liet de garagedeur open. Al het licht was uit. Hij zat in het donker en keek door een zijraam naar het huis aan de overkant, maar lette ook op iedereen die langs de garage kwam. Een uur ging voorbij. Geen beweging. Nog een halfuur ging voorbij.

* Pseudoniem

En toen, om halfnegen, kroop er een ineengedoken gestalte langs het raam. McGowen wachtte. De gestalte verscheen in de deuropening van de garage en keek om zich heen. McGowen overwoog de mogelijkheden. De huiseigenaar? Een collega-agent? Maar zijn ogen waren aan het donker gewend geraakt en hij kon zien dat de gestalte in het zwart gekleed was en een muts droeg.

McGowen zag de gestalte langs de zijkant van de garage bewegen, naar de achterkant van het gebouwtje. De gestalte was groot, grofgebouwd en merkwaardig geproportioneerd. McGowen liep naar buiten achter hem aan en scheen met zijn zaklantaarn op de gedaante toen die aan een zijpoort morrelde.

Zijn collega Vaughan maakte aantekeningen terwijl McGowen, onder hypnose, vertelde wat er verder gebeurde. De verrassende confrontatie. De achtervolging naar de achtertuin. De gil, als de gil van een vrouw.

O god, niet schieten!

‘Was het een vrouw?’ vroeg Sandstrom, de hypnotiseur.

‘Nee,’ zei hij.

McGowen hield zijn zaklantaarn op de wegrennende gestalte gericht, en riep meerdere keren dat hij halt moest houden. De Plunderaar leek over zijn toeren en schreeuwde keer op keer: ‘O god, niet schieten, niet schieten!’, vloog van links naar rechts, en dook uiteindelijk over een laag houten hekje een aangrenzende tuin in. McGowen greep zijn dienstpistool uit zijn holster en vuurde een waarschuwingsschot in de grond. De Plunderaar bleef stokstijf staan en draaide zich om. Hij stak zijn rechterhand op, bij wijze van overgave.

‘Ik geef het op,’ zei hij met trillende stem. ‘Kijk maar, ik hou mijn handen omhoog.’

Door onder hypnose aan dit moment terug te denken, raakte McGowen dieper in trance. Hij concentreerde zich op het gezicht dat door de zaklantaarn uitgelicht werd.

‘Kind. Rond. Zacht kindergezicht.’

‘Scheert zich niet eens.’

‘Heel lichte huid. Zacht. Kindergezicht.’

‘Kind.’

Daar bij dat hekje moet McGowen dolblij zijn geweest. De slopende, anderhalf jaar durende jacht op de man was voorbij. Binnen een paar tellen zou hij een misdadiger in de kraag vatten die zo behendig onzichtbaar was gebleven dat menig agent zich had afgevraagd of ze soms een spook achternazaten. Maar de Plunderaar van Visalia was echt. En kwaadaardig. Maar in het echt was hun kwaadaardige tegenstander allesbehalve intimiderend. Een slapjanus, dacht McGowen, een slapjanus die onbeholpen voortploeterde en McGowen met een hoog piepstemmetje smeekte hem niet neer te schieten. McGowen was dat niet van plan. Hij was gelovig. Een ouderwetse politieman die volgens het boekje werkte. De opwinding zat hem in het feit dat de nachtmerrie voorbij was. Hij had de griezel in zijn macht. McGowen stapte over het hekje om hem te arresteren.

Maar de Plunderaar had alleen zijn rechterhand in overgave gegeven. Met zijn linkerhand trok hij een blauwstalen revolver uit zijn jaszak en vuurde recht op McGowens borst. Gelukkig hield McGowen zijn zaklantaarn met gestrekte arm voor zich – zuiver een kwestie van spiergeheugen, nog van de opleiding. De kogel trof de lens. Door de kracht van het schot viel McGowen achterover. Gealarmeerd door de schoten sprintte zijn partner de tuin in en zag McGowen bewegingloos op de grond liggen. Hij dacht dat hij was neergeschoten en rende in de richting waarvan hij vermoedde dat de Plunderaar was gevlucht, en riep onderwijl met zijn radio om assistentie. Opeens hoorde hij een beweging achter zich. Hij draaide zich snel om. Het was McGowen. Er zaten kruitsporen op zijn gezicht. Zijn rechteroog was rood. Verder was hij in orde.

‘Daar gaat-ie,’ zei McGowen.

Zeventig agenten van drie verschillende bureaus sloten een blok van zes straten af. Niets. De vreemd gebouwde man met het kinder-

gezicht rende ervandoor en verdween in de nacht als een mot die door de duisternis werd opgeslokt en liet een sok met munten en sieraden plus twee boekjes met spaarzegels achter.

McGowens weergave van het karakteristieke uiterlijk en bizarre gedrag van de Plunderaar klopte met de verslagen van eerdere ontmoetingen die Visalianen met de overal opduikende gluurder hadden gehad.

Ze kwamen tot de conclusie dat hij nooit bij daglicht buiten kwam. Zo bleek was hij. De paar mensen die hem hadden gezien, zeiden allemaal iets over zijn huid. Het valt niet mee om zo wit als een doek te blijven in Visalia, een boerenstadje midden in Californië waar de temperatuur 's zomers tot 38 graden kon oplopen. Om te begrijpen waarom zijn bleekheid vreemd werd gevonden, is het nuttig te weten dat Visalia grotendeels bevolkt is door afstammelingen van mensen die in de jaren dertig de Grote Droogte waren ontvlucht. Geboren Visalianen hebben een vergaand natuurinstinct. Ze herinneren zich de overstromingen. Ze anticiperen op de droogtes. Ze leunen tegen hun pick-up en kijken naar de neerdalende as van bos- en struikgewasbranden van 65 kilometer verderop. Het buitenleven is geen ideaal, maar harde werkelijkheid. Een door de zon geblakerde huid is steno voor kennis en vertrouwen. Daarmee zeg je: ik weet wat het betekent om een citrusboom te omheinen, ik weet dat 'katoen hakken' wieden van katoenstruiken met een hak is, ik ben in een binnenband de St. John's-rivier afgedreven, waarbij het loozout van mijn voeten oploste in het koffiëleurige water.

Zijn bleekheid gaf niets van die lokale vertrouwdheid te kennen. Dat was ongewoon en dus verdacht. Het wees op een afgezonderd leven, dat aan het smeden van snode plannen werd besteed. Zijn achtervolgers op het politiebureau van Visalia wisten niet wie hij was of waar hij zich verborgen hield. Ze wisten dat hij zich 's nachts verplaatste. Ze wisten vrij goed wat hem uit zijn tent lokte.

De tienermeisjes zagen hem als een glimp in het duister terwijl ze

hun gordijnen sloten. Een afdwalend straaltje licht dat hen even stil deed houden. Maar het was moeilijk om het 's nachts goed te zien. Ergens in de winter van 1974 trok Glenda*, een meisje van zestien dat op West Feemster woonde, haar gordijnen dicht, keek toevallig naar beneden en zag een marmerachtig, maanvormig object in de struiken. Uit nieuwsgierigheid schoof ze haar raam open om het beter te zien. Het vollemaansgezicht keek terug en het wezen had een schroevendraaier in zijn linkerhand geklemd.

En weg was hij. Waar zojuist nog harde oogjes waren, was nu alleen duisternis. Je kon voortsnellende geluiden horen, als van een beest met een dikke staart dat van het licht wegrent. Struiken ritselden. Hekken klapten dicht. Het gescharrel werd zwakker, maar dat maakte niet uit. Een angstkreet overstemde alles. In die tijd, in 1974, sloten de winkels in Visalia om negen uur 's avonds en als er ooit narigheid was, bleef dat meestal beperkt tot groepjes mannen die bij de irrigatiegreppels over waterrechten ruzieden. Maar dit geluid kon je onmogelijk ontgaan. In films krijgen ze dat effect niet vastgelegd. Je kunt het onmogelijk in een studio nabootsen. Gesprekken vallen stil. Hoofden gaan met een ruk omhoog. Trommelvliezen dreunen na van angst, want nooit klinkt ontzetting zo heftig als in de woeste, uitzinnige gil van een tienermeisje in de nacht.

Het bleke gezicht van de onbekende was niet zijn enige veront-rustende kenmerk. Een week na het incident met de gluurder zat Carl*, Glenda's vriendje, bij haar huis op haar te wachten. Het was een avond vroeg in de herfst, nog warm en al donker. Glenda's huis was net als de andere huizen in de middenklassebuurt bij Mt. Whitney High School in het zuidwesten van Visalia: gelijkvloerse, degelijke jarenvijftigbouw en met 140 vierkante meter niet bijzonder groot. Carl zat op het gazon, op een donkere plek die nauwelijks opviel door het contrast met het felverlichte raam aan de voorkant

* Pseudoniem

van het huis. Vanuit zijn verdekte positie in de tuin zag Carl een man van het pad komen dat langs het kanaal aan de overkant van de straat liep. De man kuierde voort maar hield stil toen zijn blik zich ergens op fixeerde. Carl volgde die geïnteresseerde blik naar het raam, waar Glenda, gekleed in een haltertopje en een short, in de woonkamer met haar moeder stond te praten. De man zakte op handen en voeten.

Carl was bij Glenda geweest op het moment dat zij door haar raam de gluurder had gezien; hij had hem tot in de tuin van de burens achtervolgd en was hem daarna in het duister kwijtgeraakt. Hij wist dat dit dezelfde man was. Toch werd hij verrast door wat nu volgde. De man begon in militaire stijl op handen en voeten naar Glenda's huis te kruipen, alsof hij magnetisch werd aangetrokken door wat hij in het venster zag.

Carl hield zich stil en bleef in het donker. Hij liet de man zich zijn weg naar de heg bij de voortuin tijgeren. De man wist duidelijk niet dat Carl daar zat. Om maximaal effect te bereiken moest Carl zich precies op het juiste moment laten horen. Carl wachtte totdat de man iets omhoogkwam en over de heg naar binnen begon te gluren.

‘Wat moet dat daar?’ riep Carl.

De man kromp ineens van schrik. Hij schreeuwde iets onverstaanbaars en zette het op een lopen, op een paniekerige, bijna kolderieke manier. Glenda had haar belager als mollig omschreven. Carl bevestigde dat hij aan de zware kant was en afhangende schouders en stevige benen had. Hij rende op een vreemde manier, niet erg snel. De achtervolging kwam plotseling tot een einde toen de man naar links afsloeg en een nis van een buurman indook die aan de andere kant was afgeschermd. Carl posteerde zich voor de nis en blokkeerde de uitweg. De man zat in de val. Door het licht van de straatlantaarns kon Carl de belager van zijn vriendin van dichtbij bekijken. Hij was ongeveer 1,78 meter, woog zo'n 82 kilo, en had korte, dikke benen en mollige armen. Hij had vlassig, blond, achterovergekamd haar. Hij had een stompe neus. Zijn oren waren klein en vlezig en

hij had spleetogen. Zijn onderlip puilde wat naar voren. Zijn gezicht was rond en uitdrukingsloos.

‘Wat zat jij bij mijn vriendin naar binnen te loeren?’ vroeg Carl.

De man keek weg.

‘Nou, Ben, het ziet ernaar uit dat die gast ons te pakken heeft!’ zei hij luid en opgewonden, alsof hij het tegen een medeplachtige verderop had.

Er was niemand.

‘Wie ben jij? Wat moet je hier?’ vroeg Carl.

Toen hij geen antwoord kreeg, kwam Carl dichterbij.

‘Laat me met rust,’ zei de man. ‘Ga weg.’

Hij sprak langzaam en mat nu, met iets van een accent uit Oklahoma.

Carl zette nog een stap naar voren. De man reageerde door een hand in zijn zak te steken. Hij droeg een bruin katoenen jack met gebreide manchetten; die stijl was jaren geleden populair geweest maar inmiddels uit de mode.

‘Laat me met rust,’ zei hij weer op vlakke toon. ‘Ga weg.’

Carl zag een bobbel in de zak waar de man zijn hand in had. In een fractie van een seconde analyseerde Carl dat en intuïtief deed hij een stap terug. Heel even had hij het duistere brein achter het masker met de doffe ogen in werking gezien, wat hem een ongekend verontrustend gevoel gaf. De sukkel met zijn ronde gezicht, zijn ouderwetse kleren en die vlakke stem van een boerenkinkel uit Oklahoma was, zo bleek uit de beweging naar ongetwijfeld een verborgen wapen, heel iemand anders. Carl stapte opzij. Toen de man langs hem kwam, zag hij hoe bleek en ongewoon glad zijn gezicht was; Carl wist zeker dat de man minstens vijftig moest zijn, maar vreemd genoeg voor iemand die, zoals ze in Visalia zeiden, ‘de jaren des onderscheids’ had bereikt, leek het alsof hij zich nog niet eens kon scheren.

Carl keek hoe de man noordwaarts Sowell Street in liep. Elke paar tellen draaide hij zich al lopend om, om er zeker van te zijn dat

Carl hem niet volgde. Zelfs op dat moment, toen zijn lichaam door argwaan en angst schokkerig bewoog, bleef het ronde, bleke gezicht van de man onbewogen, zo glad en effen als een ei.

Nog langer geleden, in september 1973, had Fran Cleary* een vreemde ontmoeting vlak voor haar huis op West Kaweah Avenue. Net toen ze in haar auto wilde stappen, hoorde ze een geluid, keek op en zag een man met lichtblond haar en een glad rond gezicht uit haar achtertuin komen. Toen hij naar de straat holde, zag hij Cleary, maakte rechtsomkeert en riep: 'Tot straks, Sandy!' waarna hij een dwarsstraat in holde en uit zicht verdween. Fran vertelde het voorval aan haar dochter Shari* van vijftien, die onthulde dat ze een week eerder iemand met hetzelfde signalement door haar slaapkamerraam had zien gluren. De gluurder zou hen nog twee maanden lang lastigvallen; de laatste keer dat hij het huis aandeed was in oktober.

Van 1973 tot begin 1976 hadden tal van tienermeisjes en jongvrouwen in de buurt confrontaties met een raamgluurder die aan dezelfde omschrijving voldeed.

Maar toen half december 1976 de politietekening die op Bill McGowens confrontatie met de Plunderaar was gebaseerd eenmaal aan de lokale pers was vrijgegeven, sloeg hij in Visalia niet meer toe.

—

Het onderzoek naar de Plunderaar ging echter op volle kracht verder. Om in een onopgeloste seriezaak vooruit te komen moet je in het verleden duiken. Eerdere meldingen worden met de kennis van nu opnieuw onder de loep genomen. Er wordt opnieuw contact opgenomen met slachtoffers en ooggetuigen. Vage herinneringen kunnen soms scherper worden. Af en toe komt er een aanwijzing los die over het hoofd was gezien. Er kan iemand een voorval te binnen

* Pseudoniem

schieten dat misschien niet officieel was gemeld. Er komt een naam boven water maar geen nummer. Er wordt veel rondgebeld.

Toen de recherche van Visalia in 1977 contact had met de politie van Sacramento werden er minstens tien overeenkomsten tussen beide daders gesignaleerd. Onder andere: beide daders haalden de boel overhoop. Allebei stalen ze snuisterijen en persoonlijke sieraden terwijl ze waardevollere spullen lieten liggen. Beiden hadden eenzelfde aanpak: schrijlings op hun slapende slachtoffers gaan zitten en een hand over hun mond leggen. Beiden gebruikten huishoudelijke voorwerpen om een geïmproviseerd alarmsysteem te maken. Beiden hadden een vergelijkbare manier om binnen te komen, waarbij ze iets duns gebruikten om tussen een kozijn en het slot te wrikken. Beiden sprongen over hekken, beiden waren krap 1,80 meter, beiden namen tasjes uit de woning mee en dumpten de inhoud ergens buiten. Het was een fascinerende lijst. De rechercheurs van Visalia dachten dat ze iets op het spoor waren.

De politie van Sacramento vergeleek de gegevens van beide daders en zag onoverkomelijke verschillen. Om te beginnen kwamen zes van de negen aanpakindicatoren niet overeen. De schoenafdrukken verschilden. Zelfs de schoenmaten verschilden. De EAR stal geen spaarzegels. En de lichamelijke omschrijvingen waren fundamenteel anders. De omschrijvingen van de Plunderaar wezen althans op een heel afwijkende verschijning: een reusachtige baby met korte, dikke ledematen en vingers en een gladde, bleke huid. De EAR werd qua bouw omschreven als gemiddeld tot dun; een slachtoffer ging zelfs zover om hem 'miezerig' te noemen. In de zomermaanden was hij gebruind. Zelfs als de Plunderaar was afgevallen, leek het nog onwaarschijnlijk dat hij een andere bouw had gekregen.

Visalia was het er niet mee eens en stapte naar de pers. In juli 1978 publiceerde *The Sacramento Union* een artikel waarin een mogelijk verband werd gepropageerd en waarin het Sacramento County Sheriff's Department werd bekritiseerd om zijn geborneerdheid. De dag daarop sloeg het SCSD terug in de pers, door de *Union* van on-

verantwoorde journalistiek te betichten en de politie van Visalia te beschuldigen van publiciteitsgeilheid en radeloosheid.

De stadspolitie van Sacramento bleef echter openstaan voor de mogelijkheid van een verband. Richard Shelby heeft deze onderzoeksrichting ook af en toe verkend. Het scsd vroeg bij de lokale energiebedrijven lijsten van medewerkers op die tussen december 1975 en april 1976 van de regio Visalia waren overgestapt. Ze vonden er twee. Beide mogelijkheden werden vervolgens geëlimineerd.

Veertig jaar later is de officiële opinie nog altijd verdeeld, zij het minder onwelwillend. Ken Clarke, het tegenwoordige hoofd onderzoek van Sacramento, gelooft dat beide reeksen misdaden het werk van één en dezelfde dader zijn. De FBI is het daarmee eens. De hoofdonderzoeker van Contra Costa, Paul Holes, niet. De Dikke wordt niet zomaar ineens de Dunne, zoals Holes daarover snedig pleegt op te merken.

ORANGE COUNTY, 1996

Roger Harrington raakte van één ding overtuigd en bleef daar heilig in geloven, ondanks de onaangename gevolgen. In oktober 1988 werd hij geciteerd in een verhaal in het tijdschrift *Orange Coast*, acht jaar na de moord op zijn zoon en schoondochter: hij wist zeker dat het motief iets met Patty's achtergrond te maken had, en niet met die van Keith. Ze waren pas een paar maanden getrouwd. Er leek niets op Patty aan te merken, maar wat wisten ze nu eigenlijk van haar verleden? Eén detail had hem ervan overtuigd dat het stel de moordenaar moest hebben gekend: de spreij. De moordenaar had de tijd genomen de spreij over hun hoofd te trekken.

‘Wie dit ook heeft gedaan kende hen en had spijt van zijn daad,’ zei Roger tegen het blad.

Vroeger werden onopgeloste zaken opgelost door het onverwachte telefoontje. Het schrille gerinkel van zo'n telefoon met een draaischijf van iemand die op zijn sterfbed iets te bekennen had of van een tipgever met controleerbare feiten. Maar voor Keith en Patty Harrington of Manuela Witthuhn kwam dat telefoontje nooit. Voor hen kwam de doorbraak in de vorm van drie reageerbuisjes in bruine enveloppen die in geen vijftien jaar van hun plaats waren geweest.

Weinig mensen zouden het nieuws over de doorbraak met meer enthousiasme hebben ontvangen dan Roger Harrington. Het blanco gezicht van de moordenaar van zijn zoon domineerde grote lege vlakken van zijn mentale kaart. Het stuk in het tijdschrift *Orange*

Coast over zijn zoektocht naar Keiths en Patty's moordenaar eindigt met een macaber maar oprecht citaat:

‘Daarom blijf ik leven: ik wil niet gaan voor ik het weet.’

De drie reageerbuisjes die de oplossing van het mysterie dichterbij brachten, werden in oktober en november 1996 geopend en getest. Tegen december was de recherche van Orange County zover om de betrokken families telefonisch over de resultaten in te lichten. Maar Roger Harrington heeft dat niet mogen meemaken. Hij was anderhalf jaar eerder overleden, op 8 maart 1995.

Als Roger nog had geleefd, had hij meer over de achtergrond van de moordenaar gehoord en zou hij te weten zijn gekomen dat hij het mis had wat betreft de reden dat de hoofden van zijn zoon en schoondochter met de sprei waren afgedekt. Het was niet uit wroeging. De laatste keer dat de moordenaar een stel had doodgeknuppeld was het een smerige toestand geweest: hij wilde niet dat Keiths en Patty's bloed op hem kwam.

Op een zondagochtend in 1962 vond een Britse krantenjongen een dode kat langs de kant van de weg. De twaalfjarige jongen stopte het dier in zijn tas en nam het mee naar huis. Dat gebeurde in Luton, bijna 50 kilometer ten noorden van Londen. Het zou nog even duren voor het lunchtijd was, dus legde de jongen de kat op de eettafel en begon hem open te snijden met zelfgemaakt gereedschap, waaronder een scalpel van een platgeslagen speld. Er verspreidde zich een smerige stank door het huis, tot ongenoe-gen van de huisgenoten van de jongen. Als de kat had geleefd toen hij ontleed werd, zou deze anekdote uit het levensverhaal van Ted Bundy afkomstig kunnen zijn. Toevallig zou de jongen in kwestie, een wetenschapper in de dop, later de grootste tegenstan-der van seriemoordenaars worden, de maker van hun kryptoniet. Zijn naam is Alec Jeffreys. In september 1984 ontdekte Jeffreys de mogelijkheid om personen te identificeren door middel van DNA, waarmee hij de forensische wetenschap én het strafrecht voorgoed veranderde.

De eerste generatie DNA-technologie is in vergelijking met de huidige techniek zoets als een Commodore 64-computer vergeleken met een smartphone. Toen het forensisch lab van Orange County in de vroege jaren negentig met het testen van DNA begon, kon het werk aan één zaak een forensisch specialist wel vier weken kosten. Het biologische monster dat werd getest moest groot genoeg zijn – bijvoorbeeld een bloedvlek zo groot als een stuiver – en ook in goede conditie zijn. Nu kunnen enkele huidcellen al in een paar uur iemands genetische vingerafdruk onthullen.

De DNA-identificatiewet van 1994 autoriseerde de FBI om een nationale database aan te leggen en zo ontstond CODIS (Combined DNA Index System). De beste manier om uit te leggen hoe CODIS tegenwoordig werkt is het je voor te stellen als de top van een grote piramide van forensisch onderzoek. Aan de basis van de piramide heb je honderden lokale forensische laboratoria door het hele land. Die labs nemen onbekende DNA-monsters van plaatsen delict en samen met monsters van bepaalde verdachten die ze hebben verzameld, worden die ingevoerd in de database van hun staat. In Californië worden de ingevoerde monsters elke dinsdag automatisch geüpload. De staat is op zijn beurt verantwoordelijk voor het verzamelen van DNA uit gevangnissen en gerechtsgebouwen. Vervolgens worden alle verzamelde monsters in de databases van de staat door een verificatieprocedure gehaald en binnen de staat met elkaar vergeleken. Daarna gaan de monsters een tree hoger op de ladder: naar het nationale CODIS.

Snel, efficiënt en grondig. Dat was medio jaren negentig, toen de databases net werden opgezet, nog niet het geval. Forensische labs waren toen voor DNA-profielen aangewezen op RFLP-analyse, een omslachtig procedé dat uiteindelijk dezelfde weg ging als de fax. Maar het lab van Orange County stond erom bekend dat het op de rest vooruitliep. In een artikel in de *Orange County Register* van 20 december 1995, getiteld 'Doel van het OM: daders oude moordzaken achter slot en grendel', werd uitgelegd hoe lokale openbare aankla-

gers, in samenwerking met de recherche en forensisch onderzoekers, voor het eerst DNA-bewijs uit oude onopgeloste zaken voorlegden aan het nieuwe lab van het ministerie van Justitie van Californië, in Berkeley, waar vierduizend DNA-profielen van bekende geweldsmisdadigers, onder wie veel zedendelinquenten, waren opgeslagen. De DNA-database van Californië stond in de kinderschoenen en Orange County zorgde voor de groei.

Een halfjaar later, in juni 1996, had Orange County zijn eerste 'cold hit', de term voor een match tussen DNA van een plaats delict met dat van een bekende dader in de database. Die eerste cold hit was tevens een buitengewone: een gedetineerde, Gerald Parker geheten, werd geïdentificeerd als de seriemoordenaar van vijf vrouwen. Een zesde slachtoffer van Parker was zwanger en overleefde de aanval, maar haar voldragen foetus niet. De echtgenoot van het zwangere slachtoffer, wier verwondingen tot ernstig geheugenverlies hadden geleid, had voor deze aanval zestien jaar in de gevangenis gezeten. Hij werd onmiddellijk vrijgelaten. Parker zou over een maand vrijkomen toen de cold hit werd gemaakt.

De politie van Orange County en de staf van het forensisch lab stonden versteld. Ze leveren voor het eerst DNA aan de nieuwbakken database van de staat en ze lossen er zes moorden mee op? Het was alsof de lucht in het bewijsstukkenarchief, waar het altijd bedompt en grijs was, plotseling was opgeklaard en er licht op de monotone rijen kartonnen dozen scheen. Oud bewijs lag daar decennialang ongestoord weg te kwijnen. Elke doos was een reis terug in de tijd. Een handtasje met franje. Een geborduurd hesje. Spullen uit levens die allemaal gewelddadig waren geëindigd. De sectie 'onopgelost' van een bewijzenarchief is het domein van de teleurstelling. Het is de to-dolijst waar nooit wat aan wordt gedaan.

Nu raakte iedereen verrukt van de mogelijkheden. Het was een ronduit opwindend idee dat je uit een vlek op een quilt uit 1978 een mens tevoorschijn kon toveren, dat je de loop van de geschiedenis kon keren. Als je een moord pleegt en vervolgens verdwijnt, laat je

niet alleen leed achter maar vooral een afwezigheid, een opperste leegte die al het andere overheerst. De niet-geïdentificeerde moordenaar is altijd degene die de deurknop vastgeklemd houdt aan de andere kant van een deur die nooit opengaat. Maar zodra we weten wie het is, vervliegt zijn macht. We komen zijn banale geheimen te weten. We zien hoe hij, geketend en bezweet, een helder verlichte rechtszaal wordt binnengeleid en hoe iemand die een stuk hoger zit met een strak gezicht op hem neerkijkt, met een hamer tikt, en ten langen leste elke afzonderlijke lettergreep van zijn voor- en achternaam uitspreekt.

Namen. De politie zocht namen. De opgegeven dozen in het archief zaten barstensvol spullen. Wattenstaafjes in reageerbuisjes. Ondergoed. Goedkope witte lakens. Elke centimeter stof en elke millimeter van een wattenstaafje hield een belofte in. Behalve onmiddellijke aanhoudingen waren er meer resultaten mogelijk: DNA-profielen die van bewijsstukken kwamen matchten soms niet met een bekende dader uit de database, maar profielen van verschillende zaken konden met elkaar matchen en een seriemoordenaar aan het licht brengen. Of de informatie kon een onderzoek in een bepaalde richting duwen. Er een impuls aan geven. Ze konden door.

Het forensisch lab berekende de getallen. Tussen 1972 en 1994 had Orange County 2479 moorden onderzocht en er 1591 opgelost, dus er waren bijna 900 onopgeloste zaken. Er werd een strategie voor het opnieuw bekijken van cold cases ontwikkeld. Moorden in combinatie met verkrachting kregen voorrang, aangezien die moordenaars neigen te recidiveren, en ze vaak het soort materiaal achterlaten dat zich goed voor DNA-onderzoek leent.

Mary Hong was een van de forensisch specialisten die de taak kreeg zich op cold cases te concentreren. Jim White nam haar even apart. Vijftien jaar na dato was hij zijn oude vermoeden nog niet vergeten.

‘Harrington,’ zei hij. ‘Witthuhn.’

Die namen zeiden Hong niets, want ten tijde van die moorden werkte ze niet op het lab. White drong erop aan dat ze die twee zaken prioriteit gaf.

‘Ik heb altijd gedacht dat het om een en dezelfde dader ging,’ zei hij.

Een korte, niet-wetenschappelijke uitleg over DNA-identificatie is misschien nuttig. DNA, oftewel desoxyribonucleïnezuur, is de volgorde van scheikundige stoffen die ervoor zorgt dat ieder mens uniek is. Elke cel in je lichaam (behalve de rode bloedlichaampjes) heeft een kern met daarin je DNA. Een forensisch wetenschapper die een genetisch profiel wil bepalen zal eerst het beschikbare DNA uit een monster (sperma, bloed, haar) halen en het daarna isoleren, onder de microscoop leggen en analyseren. DNA bestaat uit vier zich herhalende elementen en de exacte volgorde van die elementen is bij ieder mens anders. Zie het als een soort menselijke streepjescode. De nummers op de streepjescode stellen dan genetische markers voor. In de begintijd van DNA-onderzoek konden er maar een paar markers worden bepaald en geanalyseerd. Vandaag de dag zijn er dertien standaard CODIS-markers. De kans dat twee individuen, behalve eeniige tweelingen, dezelfde menselijke streepjescode hebben, is ruwweg één op een miljard.

Eind 1996, toen Mary Hong de dozen van de zaken Harrington en Witthuhn uit het bewijsstukkenarchief ging halen, waren er bij het DNA-onderzoek spannende ontwikkelingen gaande. Bij de database van de staat was de oude RFLP-procedure nog steeds in gebruik, maar daar was veel DNA voor nodig dat in geen geval verouderd mocht zijn. Maar het forensisch lab van Orange County had net een nieuwe techniek geïntroduceerd, PCR-STR, die veel sneller werkt dan RFLP en tegenwoordig de ruggengraat van forensisch onderzoek vormt. Het verschil tussen RFLP en PCR-STR is als het verschil tussen cijfers handmatig overschrijven of ze met een supersnel kopieerapparaat kopiëren. De nieuwe techniek was bijzonder nuttig voor cold cases waarbij het DNA minuscuul was of in de loop van de tijd was beschadigd.

Een van de eerste voorbeelden van forensisch onderzoek waarbij een moord werd opgelost staat in een boek met de titel *The Washing Away of Wrongs* dat in 1247 werd gepubliceerd door Song Ci, een Chinese lijkschouwer en rechercheur. De schrijver vertelt over een boer die met een sikkel in mootjes was gehakt. De plaatselijke magistraat, die maar niet vooruitkomt met zijn onderzoek, beveelt dat alle mannelijke dorpsbewoners zich buiten moeten verzamelen met hun sikkel. Ze moeten hun sikkel in de grond steken en dan een paar stappen naar achteren zetten. Het is bloedheet. Er klinkt gezoem. Metaalgroene vliegen komen in een chaotische zwerm aangevlogen en landen, als op een collectief signaal, op één sikkel, terwijl ze de andere sikkels met rust laten. De magistraat wist dat bloedsporen en menselijk weefsel aasvliegen aantrekken. De eigenaar van de met vliegen bedekte sikkel boog beschaamd het hoofd. De zaak was opgelost.

De technieken zijn niet meer zo primitief; de centrifuge en de microscoop hebben de insecten vervangen. Het niet-geïdentificeerde mannelijke DNA dat uit de dozen van Harrington en Witthuhn was gehaald, werd onderworpen aan de fijnste gereedschappen van het lab: restrictie-enzymen, oplichtende kleurstoffen en thermocyclers. Maar eigenlijk draait het bij de vooruitgang in de forensische wetenschap gewoon om de nieuwste manier te vinden om een aasvlieg op een bebloede sikkel te krijgen. Het doel is hetzelfde als in de dertiende eeuw op het Chinese platteland: zekerheid op celniveau die schuld vaststelt.

Hong verscheen in de deuropening van Jim White. Hij zat aan zijn bureau.

‘Harrington,’ zei ze. ‘Witthuhn.’

Vol verwachting keek hij op. Forensisch onderzoekers als Hong en White zijn een methodisch slag mensen. Ze moeten wel. Hun werk wordt in de rechtszaal door advocaten van de verdediging altijd aangevallen. Ze formuleren hun conclusies altijd ruim (‘een stomp voorwerp’), wat soms spanning geeft bij politieagenten, die

hen ervan beschuldigen te veel op hun eigen hachje te letten. Agenten en forensisch onderzoekers hebben elkaar nodig, maar zijn heel verschillend van karakter. Agenten moeten het van de actie hebben. Van te lang zitten krijgen ze de kriebels en ze ontwijken hun met papieren bezaaide bureaus. Ze willen naar buiten. Herkenning van boevengedrag zit in hun spiergeheugen; als ze bijvoorbeeld iemand benaderen die opeens naar rechts draait, verbergt hij waarschijnlijk een wapen. Ze weten welke drugs brandvlekken op vingerafdrukken geven (crack) en hoelang iemand zonder polsslag ongeveer nog leeft (vier minuten). Ze zwoegen zich een weg door chaos en zijn bestand tegen flauwekulverhalen en ellende. Ze kunnen beschadigd raken. Op zijn beurt kan een agent ook schade berokkenen. Hij is op zijn schadelijkst als hij, wanneer het kwaad bezit van hem heeft genomen zoals zwarte inkt in water oplost, wordt opgeroepen om de ouders van een overleden meisje te troosten. Voor sommige agenten wordt de omslag van chaos naar troost steeds moeilijker te maken, tot ze het mededogen helemaal achterwege laten.

Forensisch onderzoekers draaien met latex handschoenen om de chaos heen. Het lab is een steriele omgeving en wordt grondig schoongehouden. Er worden geen grove grappen gemaakt. Niemand haalt zijn neus op voor een kwaliteitsverbeteringsprogramma, maar alle stappen worden nauwkeurig opgevolgd. Agenten worstelen van dichtbij met de wanorde van het leven; forensisch onderzoekers brengen het in kaart. Maar het zijn ook mensen. Details van zaken waaraan ze hebben gewerkt blijven hen bij. Bijvoorbeeld het babydekentje van Patty Harrington. Zelfs als volwassene nam ze het witte dekentje elke avond mee naar bed en ze wreef over de zijden randen, want dat gaf haar een veilig gevoel. Het babydekentje werd tussen haar en Keith in gevonden.

‘Zelfde dader,’ zei Hong.

Jim White permitteerde zich een glimlach voor hij doorging met zijn werk.

Een week later, toen 1996 ten einde liep, zat Hong aan haar bureau op haar computer een Excel-spreadsheet te bekijken. Het spreadsheet was een samenvatting van de stuk of twintig onopgeloste zaken waarin met succes DNA-profielen waren vastgesteld. De tabel legde verbanden tussen zaaknummers of slachtoffernamen en de DNA-profielen, die bestonden uit vijf PCR-loci oftewel markers, die toen werden gebruikt voor het matchen. Je kon bijvoorbeeld onder de marker 'THOI' het resultaat '8,7' zien staan, enzovoorts. Hong wist dat de profielen van Harrington en Witthuhn matchten. Maar toen haar blik over het spreadsheet dwaalde, deed een ander profiel haar verstijven. Ze las de sequentie meerdere keren en vergeleek die met Harrington en Witthuhn, om zeker te zijn. Geen twijfel mogelijk. Het was dezelfde.

Het slachtoffer was een achttienjarige die Janelle Cruz heette; haar stoffelijk overschot was op 5 mei 1986 in haar ouderlijk huis in Irvine aangetroffen. Niemand was ooit op het idee gekomen dat Cruz met Harrington en Witthuhn te maken kon hebben, ook al woonde Cruz in Northwood, dezelfde wijk als Witthuhn, en lagen hun huizen maar 3 kilometer van elkaar. Het kwam niet alleen door het tijdsverschil van vijf jaar. Of door het feit dat Janelle tien jaar jonger was dan Patty Harrington en Manuela Witthuhn. Ze was anders.

IRVINE, 1986

[NOOT VAN DE REDACTIE: het volgende stuk is samengesteld aan de hand van Michelles aantekeningen.]

Het korte leven van Janelle Cruz was niet minder tragisch dan haar dood. Haar biologische vader was al snel buiten beeld. Ze had een hele reeks stiefvaders en invallers doorstaan, van wie de meesten haar op allerlei manieren misbruikten. Haar moeder had meer op met uitgaan en drugs dan met haar opvoeding – althans, zo kwam het op Janelle over.

Ze verhuisde vaak: van New Jersey via Tustin, Lake Arrowhead en Newport Beach naar, uiteindelijk, Irvine.

Op haar vijftiende werd ze gedrogeerd en verkracht door de vader van haar beste vriendin toen ze daar een keer was blijven slapen. Janelle zei het tegen haar familie, die een confrontatie aanging met de man, die toevallig artilleriesergeant op de nabijgelegen marinebasis was. Hij ontkende. Toen Janelles familie aandrong, stuurde hij een paar militaire handlangers op hen af om hen zo te intimideren dat ze de zaak zouden laten vallen. Er werd geen aangifte gedaan.

De daaropvolgende jaren begon Janelle te rebelleren. Ze droeg zwarte kleren. Ze trok zich terug. Ze sneed zichzelf. Ze gebruikte cocaïne – meer om af te vallen dan voor haar plezier. Haar moeder stuurde haar naar diverse instellingen, variërend van YMCA-kampen tot het Job Corps – een loopbaanbegeleidingsdienst in Utah – en een psychiatrisch ziekenhuis voor kort verblijf.

Ze haalde bij het Job Corps haar middelbareschooldiploma en ging terug naar Irvine, waar ze zich inschreef bij een plaatselijk hogeschool. Ondertussen stelde ze een wisselend menu van sekspartners samen, meestal mannen die een paar jaar ouder waren. Ze ging als gastvrouw werken bij restaurant Bullwinkle, een familie-eethuis in de stijl van Chuck E. Cheese, dat zijn naam ontleende aan de eland uit de titel van *The Rocky and Bullwinkle Show*.

Volgens een grapje is het motto van Irvine: ‘zestien postcodes, zes soorten huizen’. Of: ‘Irvine: we hebben wel tweeënzestig woorden voor beige’. Janelle doolde al zoekend in een soort ongedurige verdwazing door haar eentonige omgeving. De verrassing die ze zocht, de grote liefde, is nooit gekomen.

Op 3 mei gingen haar moeder en stiefvader met vakantie naar Cancun.

De avond daarop was Janelle in gezelschap van een mannelijke collega van Bullwinkle, tegen wie ze had gezegd dat ze maar alleen thuis zat nu haar ouders weg waren. Ze zaten op de vloer van haar slaapkamer en ze las hem een paar van haar gedichten voor. Zijn hoop op romantische vooruitzichten zorgde ervoor dat hij bleef, ook toen ze een bandopname van drie kwartier afspeelde waarop ze in een therapieessie uithaalde naar haar verknipte familie. Ze schrokken op van een geluid buiten, iets van een deur of een hek dat dichtging. Janelle keek even naar buiten en sloot de luiken. ‘Het zullen de katten wel zijn,’ zei Janelle geruststellend toen ze naar buiten keek. Iets later was het geluid er weer, deze keer uit de richting van de garage.

Janelle wuifde het weer weg. ‘Dat is gewoon de wasmachine.’

De jonge collega bedacht dat hij de volgende ochtend naar school moest en vertrok korte tijd later. Janelle gaf hem als afscheid een vriendschappelijke knuffel.

Op 5 mei 1986 verliet Linda Sheen* 's middags haar kantoor bij makelaardij Tarbell om voor een gegadigde een huis in Irvine te bezichtigen. Het pand, op Encina Street 13, was een gelijkvloers huis met drie slaapkamers en twee badkamers dat al enkele maanden op de markt was. Het werd nog bewoond door de eigenares, samen met haar vier kinderen – onder wie twee volwassen dochters – en haar man. Het huis viel praktisch niet te onderscheiden van vele andere in Northwood, inclusief het huis op Columbus Street 35, amper 3 kilometer ervandaan, waar een negenentwintigjarige huisvrouw vijf jaar terug in haar bed was doodgeknuppeld: een onopgeloste misdaad die snel was vergeten.

Het huis op Encina Street 13 grensde aan de achterzijde aan een park en was het een-na-laatste huis van een doodlopende weg, die aan het eind was afgesloten door een hoge heg met in het midden een onderbreking die toegang gaf tot braakliggend land, het eind van de beschaving: kilometerslange stukken sinaasappelboomgaarden en open velden die Northwood van het naburige Tustin en Santa Ana scheidden. Nog geen tien jaar geleden bedekten diezelfde sinaasappelgaarden het land waarop nu Encina Street 13 en de omringende buurt stond. Twintig jaar verder en de laatste boomgaarden hebben praktisch geheel ruim baan gemaakt voor stadsontwikkeling, met een gigantisch winkelcentrum en gelijkvormige nieuwbouwwoningen; het hele terrein tot aan de andere steden bestraat.

Sheen arriveerde op het adres en belde aan. Hoewel er een beige Chevette op de oprit stond, bleef het muisstil in het huis, dus belde ze nogmaals aan. Wederom stilte, net als 's middags toen ze had gebeld en er niet werd opgenomen. Ze liep naar het sleutelkuisje, haalde de sleutel eruit en liet zichzelf binnen.

Ze keek om zich heen en zag dat het licht in de eetkamer aan was. In de keuken stond een pak melk op de ontbijttafel. Er lag een krant

* Pseudoniem

open, bij de pagina 'personeel gevraagd'. Ze legde haar visitekaartje op de eettafel en liep naar de woonkamer. Onderweg keek ze door de glazen schuifdeur in de achtertuin. Ze zag meerdere tuinstoelen en een ligstoel waarover een handdoek hing. Ze liep naar de echtelijke slaapkamer en draaide aan de deurknop, maar die zat op slot. De tweede slaapkamer leek die van een kind te zijn, en toen Sheen aan het eind van de gang de laatste slaapkamer in ging, zag ze het lichaam van een jonge vrouw bewegingloos in bed liggen met een deken over haar hoofd.

Er ging een scheut van angst door haar heen. Ze vermoedde dat ze misschien niet alleen in het huis was. Misschien was ze op de verkeerde tijd op de verkeerde plaats en zag ze iets wat ze beter niet kon zien. De vrouw leek niet in slaap te zijn, maar was óf bewusteloos – misschien door een overdosis – óf dood. Sheen stormde naar buiten en ging terug naar kantoor, waar ze aan haar baas, Norm Prato*, vertelde wat ze had ontdekt. Hij zei dat ze nog eens moest opbellen. Dat deed ze, twee keer. Niemand nam op.

Linda en Norm gaven de situatie door aan hun collega's Arthur Hogue* en Carol Nosler*, die sceptisch langsgingen bij Encina Street 13 en binnen inderdaad het lichaam van een jonge vrouw aantreffen, onmiskenbaar dood. Hogue belde de politie en zei dat hij een jongedame met een ingeslagen schedel had gevonden.

Agent Barry Aninag van het politiebureau van Irvine was als eerste op de plaats delict. Toen hij binnenkwam, kwam Arthur Hogue vanuit de keuken direct op hem af en meldde op dringende toon: 'Er ligt een lijk in de slaapkamer. Er ligt een lijk in de slaapkamer.'

Dat herhaalde hij nog een paar keer, terwijl Aninag zich naar de laatste slaapkamer aan het eind van de gang begaf. Op het bed lag het naakte lichaam van een jonge vrouw die later geïdentificeerd zou worden als Janelle Cruz. Ze voelde koud aan en had geen polsslag.

* Pseudoniem

Ze lag op haar rug, met over haar borst en gezicht een deken met een grote, donkere vlek, waarschijnlijk ter hoogte van haar hoofd. Aninag peuterde de deken, die weerbarstig aan het gezicht van het slachtoffer bleef plakken, weg en onthulde een enorme wond op haar voorhoofd, blauwe plekken op haar neus, en een waar masker van bloed. Er waren drie tanden uit haar mond geslagen. Twee daarvan werden in haar haar teruggevonden.

Tussen haar benen zaten schilfertjes opgedroogde vloeistof, wat op het lab sperma bleek te zijn. Op haar lichaam werden plukjes blauwe vezels gevonden, wat erop wees dat iemand een stuk stof aan flarden had gerukt terwijl hij over haar heen gebogen stond.

Aan de oostkant van het huis werden afdrukken van tennisschoenen gevonden. Er werden in het huis geen bindmateriaal of wapens aangetroffen.

Later werd vastgesteld dat er een zware, rode pijptang weg was die in de tuin had gelegen.

Grondig politieonderzoek in de buurt leverde weinig bruikbare aanwijzingen op. Een huis-aan-huiscolporteur van een glazenwasserij had de avond voor de moord gele folders verspreid. Een buurtjongen zei dat hij had gehoord dat het meisje van nummer 13 was doodgeslagen en attendeerde de politie op een kapotte honkbalknuppel die hij in een veld in de buurt had gezien. Ze volgden hem naar de plek. Er kroop traag een slak over de knuppel, die nauwelijks kapot was. Er groeide gras op. Hij lag daar duidelijk al een hele tijd.

Een van de burens had gehoord dat Janelles Chevette, met zijn duidelijk herkenbare, luide knalpot, rond 23:15 uur de oprit opreed – ongeveer een halfuur nadat Janelles collega de woning zou hebben verlaten. Hij hoorde de motor afslaan en een portier dichtklappen.

Om 4:00 uur respectievelijk om 5:30 uur die ochtend zagen twee verschillende burens ‘een ongewoon fel licht’ uit de woning komen.

Janelles zus Michelle was met vakantie in Mammoth toen ze het telefoontje kreeg: ‘Janelle is vermoord.’

De verbinding was niet vlekkeloos. Michelle herhaalde wat ze tot haar stomme verbazing gehoord meende te hebben: 'Is Janelle *getrouwd!*'

Toen ze het voor de tweede keer hoorde was het duidelijker.

Hoofdrechercheur Larry Montgomery en zijn medewerkers begonnen Janelles activiteiten na te gaan en brachten een hele waslijst jongemannen aan het licht met wie ze in de dagen voor haar moord contact had gehad. Er was ene Randy Gill* van het YMCA-kamp, die seks met Janelle had gehad en haar de avond van de moord had gebeld. Hij had een drankprobleem. Twee weken voor ze werd vermoord had Janelle het met hem uitgemaakt. Er was ene Martin Gomez*, een ex-gedetineerde; hij had Janelle bij Bullwinkle ontmoet en kreeg een seksuele relatie met haar. En Philip Michaels*, een strandwacht met wie Janelle net iets was begonnen en die haar de dag voor ze werd vermoord had gezien. Hij ging ook met Janelle naar bed – hoewel hij dat aanvankelijk ontkende.

En dan waren er de Davids: David Decker*, die Janelle op het YMCA-kamp had ontmoet waar hij begeleider was toen zij daar was en die haar twee dagen voor haar dood had gezien; David Thompson* (niet te verwarren met Ron Thomsen*, de jongen die haar het laatst in leven had gezien), die ook met haar bij Bullwinkle werkte; en David Kowalski*, een ander vriendje dat Janelle op de dag van haar dood thuis had bezocht, hij had toen gezegd dat hij van haar hield. Als bewijs van zijn gevoelens gaf hij haar een Seiko-horloge. Dat werd naast haar lichaam gevonden.

En dan had je nog een buitenbeentje als Bruce Wendt*, een vreemde vogel die kort voor de moord bij Janelle thuis was en bij wiens naam Janelle in haar adresboekje had geschreven: 'Klootzak, eikel, hufter, homo.'

En dan had je degene die had bekend.

* Pseudoniem

Tom Hickel* reed in zijn busje van de bioscoop naar huis, met naast hem zijn vriend Mike Martinez*. Halverwege de rit draaide Martinez zich opeens naar hem toe en zei: ‘Ik moet je iets vertellen.’ Hickel zette zich onvoldoende schrap voor wat volgde.

‘Ik heb haar vermoord,’ bracht Martinez uit. ‘Ik heb Janelle vermoord.’

Hij keek er bloedserius bij.

‘Weet je nog dat ijzeren ding van mij?’

‘Ik weet niet over welk ijzeren ding je het hebt,’ antwoordde Hickel.

‘Maakt niet uit,’ vervolgde Martinez. ‘Ik wilde gewoon zien of ik de moed had iemand te vermoorden. Het begon in de badkamer, en eerst heb ik met haar gevochten. Ik heb haar met dat ijzeren ding geslagen.’

Hickel vroeg hoe dat voelde.

Martinez zei: ‘Niets bijzonders. Normaal.’ Hickel probeerde zijn kippenvel te verbergen.

‘Ik wilde weten of ik de moed had Jennifer* te vermoorden,’ legde Martinez uit. Jennifer was zijn vriendin. ‘Kan me niet schelen of ze me vijftientig jaar in de bak gooien. Ze hebben hier geen doodstraf. Ik heb Janelle vermoord en zal ervoor boeten.’

Martinez vertelde Hickel dat hij de week voor Janelles dood bij haar thuis was geweest. Hij had met haar ouders kennisgemaakt. Hij hoorde dat ze de stad uit zouden gaan en Janelle alleen thuis zou zijn.

‘Ik heb bij Big Five een enkelloops geweer gekocht,’ vertrouwde Martinez hem toe. ‘Dat ga ik gebruiken om Jenny neer te knallen, want ze moet dood.’

* Pseudoniem

Hickel bleef zijn uiterste best doen om niet te reageren.

‘Als ik dat gedaan heb, geef ik me aan,’ beloofde hij. ‘Ik ga het zaterdag doen.’ Hij zei niet welke zaterdag.

Voor ze afscheid namen zei Martinez dat hij de moord op Janelle maar voor de grap had bekend.

‘Ik was benieuwd wat je zou doen.’

Wat Hickel deed: hij ging naar de politie – voor wie Mike Martinez bepaald geen onbekende was. Hij was eerder aangehouden voor marihuanabezit, winkelinbraken, woninginbraken en geweldpleging, en hij had twee zelfmoordpogingen gedaan – eenmaal door een ontstoppingsmiddel te drinken. De aanklachten voor woninginbraak en een van de geweldsdelicten gingen terug op een incident met Jenny, de vriendin die Martinez van plan was te vermoorden.

Het bleek dat Martinez deze reeks misdrijven had herhaald, en wel op de avond voordat Janelle werd vermoord. Om een uur ’s nachts drong Martinez, straalbezopen, via de glazen schuifdeur Jennifers appartement binnen en zocht ruzie met haar: hij wilde weten waarom ze hem had genegeerd toen ze elkaar een week geleden bij Carl’s Jr. waren tegengekomen. Met een glazige blik en wankelend op zijn benen bekende Martinez zijn liefde voor Jennifer, en in één moeite door viel hij haar geloof aan. Ze smeekte hem weg te gaan. Hij negeerde haar. Van zijn uitdrukingsloze gezicht viel niet af te lezen of hij haar zelfs maar gehoord had.

‘Waarom heb je me niet gebeld?’ bleef hij maar vragen.

Toen ging hij de kamer uit. In de veronderstelling dat hij weg was, liep Jennifer behoedzaam naar beneden en trof Martinez in de keuken aan. Hij had een mes vast waarmee hij een handdoek in repen sneed. Omdat ze dacht dat hij haar zou gaan vastbinden, zette ze het op een gillen. Hij greep haar beet en hield zijn hand voor haar mond, sleurde haar naar de slaapkamer en gooide haar op bed. Ze schreeuwde en vocht en het lukte haar hem het huis uit te krijgen. Maar slechts voor korte tijd.

Toen hij terugkwam om zijn sleutels te zoeken, begon Jennifer opnieuw te krijsen en eiste dat hij wegging. Hij mepte haar tegen de bank aan en sloeg haar twee keer op haar mond en een keer op haar hoofd. Daarna ging hij weg en kwam niet meer terug.

Op 21 juni werd Mike Martinez bij zijn huis in Garden Grove gearresteerd.

In de politieauto, onderweg naar het bureau, bleef Martinez maar zeggen: 'Ik wou mezelf aangeven. Tom heeft me erin geluisd. Ik heb het niet gedaan. Het is niet eerlijk! Waarom ik?'

Hij begon te tieren. 'Hebben jullie wel genoeg bewijs om me op te sluiten? Ik geloof er niks van, want ik... ik heb Janelle in geen drie jaar gezien.'

'Jullie zullen vast wel genoeg bewijs hebben,' ging hij verder. 'Ik ben dus Mexicaan. Ik heb geen cent. Kan geen advocaat betalen. Ik krijg een pro-Deoadvocaat. Die zegt dan dat ik vijftien of vijftiengintig jaar moet accepteren. Het wordt vast moord met voorbedachten rade. Dan krijg ik vijftiengintig jaar. Wat gaan jullie me eigenlijk ten laste leggen? Moord of doodslag? Het is niet eerlijk. Waarom moeten jullie mij hebben?'

Wat hij zei werd opgenomen. De politie liet hem maar bazelen. Hij groef zijn eigen graf.

'Oké, het zit zo, voor mij zeg maar, het lijkt op moord met voorbedachten rade, toch? Een hoop mensen zijn onschuldig, meestal negers en Mexicanen zoals ik, en die worden vals beschuldigd. Jullie moeten minstens bloed afnemen. Uitzoeken dat ik onschuldig ben en de ware dader vinden. Als ik onschuldig ben, kan ik dan Tom beschuldigen? Maar ik zal er wel niet onderuit komen. Montgomery gaat gewoon gebruiken wat-ie heeft en daarmee uit.'

Eenmaal op het bureau nam een deskundige van Gold Coast Laboratories bij Martinez bloed af. Een forensisch rechercheur hielp bij het nemen van haarmonsters.

Begin juli kwamen de labresultaten van Michael Martinez' bloedmonster terug bij Montgomery. Martinez werd uitgesloten.

De collega werd ook uitgesloten. Het zou nog een jaar duren voordat DNA-profilering bij het forensisch onderzoek haar intrede deed, maar dankzij de vorderingen op het gebied van serologie – het onderzoek naar serum en andere lichaamsvloeistoffen – kreeg de recherche toch wat meer inzicht.

Het genetische plaatje van Janelles moordenaar was tamelijk zeldzaam. Hij was een 'niet-uitscheider', wat betekent dat iemand de antigenen van zijn bloedgroep niet uitscheidt in andere lichaamsvloeistoffen, zoals speeksel en sperma. Ongeveer 20 procent van de populatie bestaat uit niet-uitscheiders. Zijn PGM, een eiwitenzym, was ook van een ongebruikelijk type. Een forensisch wetenschapper van het lab van Orange County informeerde een rechercheur in de zaak-Cruz dat de combinatie van niet-uitscheider en dat PGM-type, zoals bij de moordenaar, bij ongeveer 1 procent van de bevolking voorkomt.

Dat was verder niet van invloed op zijn uiterlijke voorkomen. Het had geen gevolgen voor zijn gezondheid of gedrag. Hij had alleen maar zeldzame markers.

Bij de recherche waren ze blij met de forensische uitkomsten, maar ze hadden een gezicht en een naam nodig. Ze meenden zeker te weten dat het antwoord in Janelles directe omgeving lag. De theorie dat een van de jongemannen in haar directe omgeving verantwoordelijk was, bleef overeind.

—

Tien jaar later werden Martinez en al die andere kennissen en vriendjes met wie Janelle zich had omringd definitief uitgesloten, toen het DNA-profiel van haar moordenaar was vastgesteld. Het matchte met geen van de oorspronkelijke verdachten. Het matchte wel met een nog niet geïdentificeerde dader die drie andere moorden op zijn kerfstok had.

Mary Hong heeft de afstandelijkheid van een wetenschapper en laat zich niet gauw van de wijs brengen. Maar de match tussen Harrington, Witthuhn en Cruz was een aanslag op haar zelfbeheersing. Met wijd opengesperde ogen keek ze indringend naar het spreadsheet.

‘Niet te geloven,’ zei ze tegen haar computerscherm.

VENTURA, 1980

Het Sheriff's Department riep een speciaal coldcaseteam in het leven om de plotselinge toevloed van nieuwe aanwijzingen te behandelen. Leden van dit regionale team voor onopgeloste zaken, bekend onder de naam CLUE, begonnen in januari 1997 de coldcasedossiers door te spitten. In diezelfde periode faxte Mary Hong het DNA-profiel van Harrington/Witthuhn/Cruz naar honderden forensische labs door het hele land. Zonder resultaat.

In 1998 werd rechercheur Larry Pool van 'zeden' overgeplaatst naar CLUE. Pool is een luchtmachtveteraan met een onbuigzaam karakter. Zijn visie op moraal kent geen grijstinten. Hij aanbidt God en heeft een afschuw van vloeken. Als je politiemensen vraagt wat hun favoriete werkzaamheid was, blikken de meesten terug op de keren dat ze als infiltrant werkten en de adrenaline die vrijkwam zodra ze hun bedachte identiteit de vrije teugel gaven zonder te weten waar het op uit zou draaien. Pool heeft nooit als infiltrant gewerkt. Je kon je moeilijk voorstellen dat hij dat zou kunnen. Hij verhoorde eens in een andere staat een ter dood veroordeelde seriemoordenaar, die ook werd verdacht van de moord op een vrouw die in het zuiden van Californië vermist werd. Pool stuurde erop aan dat de moordenaar vertelde waar het lichaam te vinden was. Want dat was goed en juist, en hij moest het juiste doen. Voor zijn geweten. Voor de familie van de vrouw. De moordenaar begon een beetje te marchanderen en merkte op dat de omstandigheden in de gevangenschappen van Californië beter waren. Kon er misschien een overplaatsing geregeld worden, in ruil voor informatie?

Pool raapte zijn papieren bij elkaar en stond op.

‘Je zult hier sterven,’ zei hij, en liep weg.

Cold cases bevielen hem. Het waren blanco vlakken die nerveuzere agenten, de types die het liefst deuren intrapten, wellicht nooit konden inkleuren. Pool wel. Hij leed aan slapeloosheid en hield ervan zijn brein ‘een opdracht’ te geven en een onderzoeksvraag lang te overpeinzen totdat hij er op een gegeven moment, tijdens het tandenpoetsen of als hij net in zijn auto stapte, het antwoord op vond. Door de wol geveerde agenten, degenen die in staat waren een vader, die zijn gezin in brand had gestoken, te ondervragen alsof het hun gabber was met wie ze bij een sportwedstrijd een biertje dronken, accepteerden een zekere mate van morele souplesse. Voor een man als Pool, die niet kon doen alsof, waren cold cases ideaal. Hij werkte al twaalf jaar op het Sheriff's Department, maar was betrekkelijk nieuw bij moordzaken. Zijn nieuwe opdracht bestond uit een kartonnen doos met daarin drie zaken: Harrington, Witthuhn en Cruz. Er zaten vier wederrechtelijk ontnomen levens in. En één monster zonder gezicht. Pool nam zich voor zichzelf opdrachten te geven tot hij hem gevonden had.

In een van de rapporten in het Harrington-dossier zag Pool in de marge een zaaknummer van het politiebureau van Ventura gekrabbeld. Hij belde om nadere informatie. Ze zeiden dat het nummer de moord op Lyman en Charlene Smith betrof. Een beruchte zaak in Ventura. Lyman was een bekende advocaat. Hij stond op het punt om tot rechter bij het Gerechtshof te worden benoemd. Charlene was zijn woest aantrekkelijke voormalige secretaresse, die zijn tweede vrouw was geworden. Op zondag 16 maart 1980 fietste Gary Smith, Lymans zoontje van twaalf uit zijn eerste huwelijk, naar zijn vaders huis om het gras te maaien. De voordeur was niet op slot. Een wekker die afging trok hem aarzelend naar de echtelijke slaapkamer. Er lagen stukken boomschors over de goudgele vloerbedekking verspreid. Bij het voeteneind lag een smal blok hout. De twee figuren onder de dekens waren de lichamen van zijn vader en stiefmoeder.

De recherche werd overstromd met aanwijzingen. Het hooggelegen huis van de Smiths met uitzicht over de haven bleek een schitterende dekmantel voor labiliteit en drama. Affaires. Minder nette zakendeals. De aandacht richtte zich al snel op een bevriende voormalige zakenpartner van Lyman, Joe Alsip. Alsip was de avond voor de moorden bij hen op bezoek geweest: zijn vingerafdrukken zaten op een wijnglas. Erger nog, zijn dominee vertelde de politie dat Alsip het in feite bij hem had opgebiecht. Alsip werd gearresteerd. Blakend van zelfvertrouwen traden de politie en de openbaar aanklager aan bij de voorlopige hoorzitting. Ze waren met name verheugd dat Alsips advocaat Richard Hanawalt bleek te zijn. Hanawalt genoot in de stad de dubieuze faam met succes dronken automobilisten te verdedigen, niet vanwege zijn intelligentie maar vanwege zijn vermogen zijn opponenten in de war te brengen en uit te putten. Hij was dol op verhaspelde beeldspraak en onlogische gevolgtrekkingen.

‘Tijdens de lunchpauze heb ik kort stilgestaan bij de vraag wat de definitie van het woord “sterk” was,’ verkondigde hij deze keer in de rechtszaal. Over de elkaar tegensprekende verhalen in de zaak-Alsip zei hij: ‘Beetje bij beetje begint het zich te ontrollen, als een loper voor de ingang van een hotel.’

Achter Hanawalts klunzige capriolen zat een tijdbom. Anonieme tipgevers hadden hem aangespoord het verleden van de dominee na te gaan. Hij vond een geschiedenis van tientallen jaren waarin de dominee in het hele land op bizarre wijze om politiebescherming had verzocht, en van pogingen zichzelf bij recherchewerk te betrekken. Brigadier Gary Adkinson, een van de leidende rechercheurs op de zaak, was al enigszins op de verklaring van de dominee vooruitgelopen en wist niet waar hij het zoeken moest toen Hanawalt met leedvermaak zijn verhaal uit de doeken begon te doen. De hoofdcommissaris had de dominee een politieradio gegeven toen hij volhield dat hij, nadat hij Alsip had aangegeven, met de dood werd bedreigd. Op een middag klonk de doodsbanne

stem van de dominee hijgend op de radio. ‘Hij is hier! Hij zit achter me aan!’ riep hij. Adkinson bevond zich toevallig op het kruispunt van Telegraph Street en Victoria Street, maar één straat van het huis van de dominee vandaan, en vloog ernaartoe. De dominee stond in zijn voordeur, met de radio suf tegen zijn borst geklemd, en leek ondersteboven van de snelle komst van Adkinson.

‘Hij is weg,’ zei hij zacht.

In zijn slotpleidooi slaagde Hanawalt er ook in de plaats delict af te schilderen als een naargeestig toneel dat eerder wees op het werk van een onbekende psychopaat dan op iemand die de Smiths hadden gekend. Er was het vastbinden met het gordijnkoord, de verschrikkelijke klappen met het houtblok tegen hun hoofd en het ontbreken van licht in het huis, wat erop wees dat het gewelddadige treffen wellicht in complete duisternis had plaatsgevonden. En dan het badkamerraam. Als je daar stond, had je goed zicht op de slaapkamer. Een paar meter van het raam lag een stapel hardhout waar de moordenaar het stuk hout had gepakt.

Na de hoorzitting liet de officier van justitie van Ventura County Joe Alsip vrij wegens gebrek aan bewijs. Het rechercheteam was terug bij af. Ze waren verdeeld. De ene helft dacht dat de moordenaar een bekende van de Smiths was, de andere helft dacht dat het een willekeurig, seksueel gemotiveerd misdrijf was. Jarenlang bleef het dossier Smith op een plank in het rechercheurshok liggen; na tien jaar werd het naar de bewijsstukkenkluis verbannen.

Larry Pool legde de politie van Ventura uit dat Orange County een onopgeloste seriezaak met vier moordslachtoffers had die gelijkenissen vertoonde met de zaak-Smith. Hij verzocht ze elk forensisch bewijs dat ze nog van de zaak-Smith hadden naar het lab van Orange County te sturen. Mary Hong maakte het pakketje van de politie van Ventura open. Er zaten een paar diagraasjes in. De moed zonk haar in de schoenen. Wattenstaafjes die altijd bij een verkrachtingsonderzoek worden gebruikt, worden afgewreven op glazen diaraampjes omdat je met dia's makkelijk onder een microscoop

sperma op kunt sporen. Maar meestal worden de wattenstaafjes bij de dia's bewaard. Een forensisch onderzoeker wil voor zijn werk altijd zo veel mogelijk biologisch materiaal hebben.

Op 17 februari 1998 kreeg Pool het rapport van Hong. Ze was erin geslaagd een DNA-profiel vast te stellen van het sperma op de dia's. Lyman Smith kon als bron worden uitgesloten. Het DNA-profiel kwam overeen met het DNA-daderprofiel van Harrington, Witthuhn en Cruz. Enkele rechercheurs van de oude stempel in Ventura weigerden dat te geloven. Rechercheur Russ Hayes, een van de hoofdonderzoekers van de zaak-Smith, werd geïnterviewd voor een aflevering van *Cold Case Files* die een paar jaar later werd uitgezonden. 'Ik denk dat je me met één vinger omver had kunnen duwen,' herinnerde hij zich over het DNA-verband. Het wantrouwen in technologie deed de oude baas zijn hoofd schudden.

'Ik kon het niet geloven,' zei Hayes. 'Ik geloofde er niets van.'

Hayes bracht zijn theorie in herinnering waarin de dader buiten het badkamerraam aan de noordkant van het huis stond, het venster waardoor hij in Lyman en Charlenes slaapkamer kon kijken, en woest werd over iets wat hij zag, wellicht een intieme handeling.

'Ik dacht dat het een goede vriend van hen moest zijn. Dat het iemand was die iets door dat raam had gezien toen hij de slaapkamer in keek. Daar werd hij gewoon zo razend van dat hij naar binnen moest en daar tot zijn daad kwam.'

Hayes had waarschijnlijk gelijk wat betreft die positie buiten bij het raam. En de woede. Maar niet wat betreft de vertrouwdeheid. Charlene Smith was gewoon de laatste ongelukkige plaatsvervangster van de wellustige, honende vrouwen zoals zijn moeder, schoolvriendinnetje en ex-vrouw, die in zijn dagdromen in een afkeurende kring om hem heen stonden en wier minachtende gekakel hem altijd weer op de knieën dwong. Het daadwerkelijk grijpen van het stuk hout was seksuele opwinding die in haat was getransformeerd, een wrede straf die werd opgelegd door één rechter: zijn aangetaste brein.

De teller stond op zes doden. Bijna twintig jaar na dato begon de recherche zijn aanpak te begrijpen. Hoe hij zich aanpaste. En dat hij mobiel was. Het op de kaart zetten van de misdrijven kreeg iets van een speurtocht naar een besmettingshaard, het zoeken naar het eerste slachtoffer. Waar was hij voor Ventura geweest? Iemand groef oude krantenartikelen op over de vraag of niet alleen Ventura en Orange verband met elkaar hielden, maar ook Santa Barbara. ‘Mogelijk verband tussen dubbele moorden, volgens politie’, luidt de kop in de *Santa Ana Register* van 30 juli 1980. Bijna twintig jaar later vergeleken de drie county’s de informatie opnieuw. Sommige dingen kwamen niet overeen – twee van de mannelijke slachtoffers in Santa Barbara waren doodgeschoten toen ze terugvochten – maar er waren te veel parallellen om een verband buiten beschouwing te laten. Het rondsluipen en gluren. Nachtelijke aanvallen op middenklasseslachtoffers die liggen te slapen. Het doodknuppelen. Van tevoren op maat gesneden bindmaterialen die naar de plaats delict werden meegebracht. Afdrukken van tennisschoenen. Veel aspecten die ook aanwezig waren bij twee dubbele moorden in een stad 65 kilometer noordwaarts.

[NOOT VAN DE REDACTIE: het onderzoek in Ventura was ontegenzeggelijk het meest ingewikkelde van alle opzichzelfstaande onderzoeken. Michelle was van plan het zeer uitvoerig te bespreken, maar Ventura komt in het boek maar kort aan de orde, omdat ze eindeloos veel moeite moest doen om het ongrijpbare dossier in handen te krijgen.

In 2014 betaalde Michelle de rechtbank van Ventura County 1400 dollar voor kopieën van de afschriften van de voorlopige hoorzittingen in de zaak-Joe Alsip. Alle 2806 pagina’s moesten van microfilm worden geprint. Achteraf herinnerde Michelle zich de blik van de assistente, een mengeling van verwarring en hoon, toen ze Michelle de enorme stapel net geprint archiefmateriaal overhandigde.

Door het lezen van de afschriften, die vol aanlokkelijke verwijzingen zaten naar dingen die in de officiële rapporten uitgebreider waren gedocumenteerd, werd Michelle nog begeriger naar het complete dossier Ventura. In januari 2016 had ze het eindelijk in handen, toen ze zesendertig dozen Golden State Killer-materiaal van het Orange County Sheriff's Department had geleend. Voordat ze overleed had ze het grootste deel van het dossier, dat zich voornamelijk richtte op dwaalspoor Joe Alsip, doorgelezen – maar er was haar geen tijd meer vergund om het in het verhaal te verwerken.

Voor een uitgebreidere weergave van het onderzoek in de zaak-Smith en de zaak tegen Joe Alsip is de artikelenreeks 'The Silent Witness', in november 2002 door Colleen Cason gepubliceerd in de Ventura County Star, een uitstekende referentie.]

GOLETA, 1979

[NOOT VAN DE REDACTIE: delen van het volgende stuk zijn samengesteld uit diverse conceptversies van 'In the Footsteps of a Killer', een artikel dat Michelle voor het tijdschrift Los Angeles schreef, oorspronkelijk verschenen in februari 2013 en later online aangevuld.]

De man kwam op Linda* af toen ze 's morgens op het punt stond naar haar werk te gaan. 'Mijn hond is vannacht in jouw achtertuin neergestoken,' zei hij. Hij was jong, begin twintig, had een elfachtig gezicht en leek nogal hyperactief. Hij wees naar de voetgangersbrug over de beek, zo'n 70 meter van de plek waar ze stonden, op Berkeley Road in Goleta. Hij legde uit dat hij en zijn hond Kimo daarvandaan waren gekomen. Kimo liep los en hij had achter hem aan gekuierd. Goleta is een slaapstad met een veilige, zo niet saaie reputatie, maar niet veel mensen zouden 's nachts in hun eentje de San Jose Creek trotseren. De smalle riviergeul slingert zich aan de oostkant van de stad uit de beboste bergen naar beneden en wordt verhuld door enorme bomen met breed neerhangende takken: platanen, elzen en eucalyptusbomen met hun papierachtige, gebarsten schors die er rafelig uitziet. Er is nergens licht en het enige wat je hoort is het gestommel en geritsel van onzichtbare beesten die voedsel zoeken. Maar Kimo was een grote hond, een kruising tussen een Duitse herder en een Alaskaanse husky van 55 kilo, die bescherming

* Pseudoniem

bood. Dat de hond iets zou kunnen overkomen was nooit bij de man opgekomen. Toen hij na de voetbrug de woonwijk in liep, zag hij Kimo tussen Linda's huis en dat van haar burens weggeschieten. Daar moest iets zijn aandacht hebben getrokken. Kimo was nieuwsgierig. Van waar de man stond, leek dit stuk van Berkeley Road heel stil. Tot in de jaren zestig was Goleta een zee van walnootbomen en citroenboomgaarden geweest en op sommige plekken, vooral dicht bij de beek, voelde je nog hoe het destijds moest zijn geweest, zonder draaiende motoren of zoemende elektronica – alleen een allesomvattende, doodstille duisternis, sporadisch wat licht uit een bungalow, een surfplank op een Volkswagenbusje op iemands oprit om je eraan te herinneren dat het vroeg in het najaar van 1979 in een voorstad in zuidelijk Californië was.

Een doordringend gejam verbrak de stilte. Vlak daarna kwam Kimo tevoorschijn. Hij wankelde naar de stoep en zakte aan de voeten van de man in elkaar. De man draaide hem om. Uit een lange snee in zijn buik sijpelde bloed.

Kimo overleefde het: na verwoed bij diverse huizen te hebben aangeklopt kreeg de man eindelijk een telefoon te pakken en hij belde een dierenarts van de eerste hulp, die de wond met zeventig hechtingen sloot. Kimo hield er een litteken van zijn borstbeen tot het eind van zijn buik aan over. Maar de man bleef in het ongewisse over de oorzaak van de verwonding. Linda begreep wat hij zei. Haar werk kon wachten. Ze riep de hulp van haar buurman in en gedrieën kamden ze zorgvuldig de zij- en achtertuinen uit op scherpe voorwerpen, zoals een blad van een grasmaaier of een stuk van een kapot hek waar de hond zich aan kon hebben gesneden. Ze vonden niets. Dat was vreemd. Wat ook gek was: Linda's overstroomde voortuin. Rond dezelfde tijd dat Kimo gewond raakte, had kennelijk iemand haar tuinslang opengedraaid.

Linda heeft de naam van de eigenaar van de hond nooit vernomen. Hij bedankte haar beleefd en vertrok. Ze was het voorval alweer grotendeels vergeten toen in juli 1981 een andere man haar

voor haar huis aansprak. In de anderhalf jaar sinds Kimo's verwonding was er veel veranderd. Tot drie keer toe was er geel afzetlint in de buurt verschenen, wat ongewoon was voor een gebied dat zo klein – amper 3 vierkante kilometer – en knus was dat de politie de tieners die geregeld uit de avocadobosjes werden gejaagd als ze daar wiet rookten, teder 'de rode-ogenclub' noemde.

Dit was Santa Barbara County, waar president Reagan een 275 hectare grote vakantieranch had en waar veel kunstzinnige, hippieachtige types met geld woonden, waar je de hele dag op slippers kon rondlopen of met een nep-rodeo kon meedoen, en waar je van de goed geconserveerde historische Spaanse architectuur kon genieten die niet verpest werd door opzichtige reclameborden (een verbod dat een groep esthetisch aangelegde burgers na een jarenlange strijd voor elkaar had gekregen). Van 1950 tot 1991 waren vier verkeerslichten in Santa Barbara de enige stopplaatsen op Highway 101 op de verder onbelemmerde 700 kilometer tussen Los Angeles en San Francisco: afhankelijk van wie je geloofde was dat te danken aan plaatselijke bewoners die vreesden dat een doorgaande snelweg hun uitzicht op de oceaan zou bederven, of wilden dat toeristen de middenstand aandeden, of omdat ze vonden dat mensen gestimuleerd moesten worden om even stil te staan om het leven te beschouwen – en waar kun je dat beter doen dan in Santa Barbara, de Amerikaanse Rivièra, ingeklemd tussen een ruige bergketen en de Stille Oceaan? Wie wilde niet even stilstaan bij een stoplicht in het paradijs? Uiteindelijk luidde het antwoord: niemand. Er waren legio ongelukken, in de weekends stond het verkeer muurvast en de luchtverontreiniging door de stationair draaiende motoren was enorm.

De recherche meende te weten in welke nacht hij had geleerd dat hij voorzichtig moest zijn. Ze wisten welke nacht hem had veranderd. Het eerste misdrijf waarmee ze hem in verband konden brengen, waar ze stopten met terugspoelen, had op 1 oktober 1979 plaatsge-

vonden, minder dan een week nadat Kimo was neergestoken. Die nacht werd een stel op Queen Ann Lane in Goleta gewekt door een verblindend zaklantaarnlicht en het verbeterde gefluister van een jonge man. De vrouw moest haar vriend vastbinden. Daarna bond de indringer haar vast. Hij haalde alles overhoop, trok lades open en smeed ze weer dicht, vloekend en dreigend. Hij vroeg om geld, maar was daar niet echt op uit. Hij leidde de vrouw naar de woonkamer, legde haar op haar buik op de grond en gooide bij wijze van blinddoek een tennishort over haar hoofd. Ze hoorde hem de keuken in gaan. Ze hoorde hoe hij zichzelf bezwoer: 'Ik maak ze af. Ik maak ze af. Ik maak ze af.'

Door een golf van adrenaline kon de vrouw zichzelf bevrijden en gillend de voordeur uit vluchten. Haar vriend, vastgebonden in de slaapkamer, was in staat de achtertuin in te hoppen. Toen hij de indringer hoorde aankomen, liet hij zich vallen en rolde achter een sinaasappelboom, waardoor hij ternauwernood aan de zoekende lichtstraal van de zaklantaarn ontsnapte.

De buurman van het stel was een FBI-agent buiten dienst. Gealarmeerd door het geschreeuw van de vrouw kwam hij net op tijd naar buiten om een man als een razende langs te zien fietsen op een gestolen zilvergrijze Nishiki met tien versnellingen. Geruit flanel overhemd. Spijkerbroek. Mesfoedraal. Tennisschoenen. Verward bruin haar. De agent zette met zijn auto de achtervolging in en zag de fietser twee straten verder, op San Patricio Drive, in de lichtbundel van zijn koplampen. De verdachte liet de fiets meteen vallen en sprong over het hek tussen twee huizen.

Het stel kon slechts een heel algemene beschrijving geven. Blanke man. Donker haar tot boven de kraag. Iets onder 1,80 meter. Een jaar of vijfentwintig, dachten ze.

Daarna heeft niet één van zijn slachtoffers ooit nog een beschrijving kunnen geven, omdat ze het niet overleefden.

De lijken lagen in de slaapkamer.

In de ochtend van 30 december 1979 gaf de politie van Santa Barbara County gehoor aan een telefoontje op Avenida Pequena 767, waar het appartement van osteopathisch chirurg dr. Robert Offerman was. Offermans goede vrienden Peter en Marlene Brady* waren daar aangekomen voor een afgesproken potje tennis met hem en zijn nieuwe vriendin Alexandria Manning en hadden de glazen schuifpui open aangetroffen. Ze waren naar binnen gegaan en hadden Offerman geroepen, maar geen antwoord gekregen. William liep de woonkamer door en keek de gang in, naar de slaapkamer.

‘Er ligt een naakt meisje op het bed,’ meldde hij zijn vrouw.

‘Wegwezen,’ zei Joan, die zich er niet mee wilde bemoeien. Ze gingen naar buiten.

Maar na een paar stappen hield William stil. Er klopte iets niet. Hij had Offerman toch luid geroepen? Hij maakte rechtsomkeert en ging terug naar de slaapkamer om nog eens goed te kijken.

Toen de agenten arriveerden stond Joan buiten te huilen.

‘Er liggen twee dode mensen binnen,’ zei ze.

Debra Alexandria Manning lag aan de rechterkant van het waterbed met haar hoofd naar links gedraaid; haar polsen waren met wit nylondraad op haar rug gebonden. Offerman zat op zijn knieën aan het voeteneind; hij had een stuk van hetzelfde draad in zijn hand geklemd. Wriksproren gaven aan dat de dader een schroevendraaier had gebruikt om zich toegang tot het huis te verschaffen, waarschijnlijk midden in de nacht, toen het stel sliep. Door met een wapen te zwaaien kan hij te kennen hebben gegeven dat hij ze wilde beroven: twee ringen van Manning werden tussen het matras en de bedrand aangetroffen.

Hoogstwaarschijnlijk heeft de aanvaller Manning de draad toegegooid en geëist dat ze Offerman vastbond, wat ze deed, maar

* Pseudoniemen

niet zo strak. De recherche vermoedt dat Offerman op een gegeven moment, misschien toen de dader klaar was met het vastbinden van Manning, zich heeft weten te bevrijden en heeft geprobeerd zich te verzetten.

Buren meldden dat ze om drie uur 's nachts een reeks schoten hoorden, waarop een stilte en toen nog een schot volgde. Offerman was drie keer in de rug en de borst geraakt. Mannings enige schotwond zat linksboven in haar achterhoofd.

Op Offermans nachtkastje lag het boek *Your Perfect Right: A Guide to Assertive Behavior* door Robert E. Alberti. Het was kerstvakantie. Er hing een kerstkrans met rode bloemen aan de voordeur. Er stond een spar in een bak bij de oprit. Toen de politie de plaats delict onderzocht, stuitten ze op een in cellofaan gewikkeld karkas van een kalkoen dat op de achterplaats was weggegooid. Ze kwamen tot de slotsom dat de moordenaar op zeker moment de ijskast had geopend en zich tegoed had gedaan aan het restant van het kerstdiner van Offerman.

Wie de moordenaar ook was: hij was die nacht voortdurend op jacht geweest. Rechercheurs konden het stervormige patroon van zijn Adidas-sneakers overal volgen toen hij rond Offermans appartement had gelopen. Ze zagen het vertrapte bloembed bij Avenida Pequena 769, het leegstaande appartement naast dat van Offerman. Binnen vonden ze bewijs dat er iemand was geweest, met name in de badkamer, waar een stuk nylondraad was achtergelaten.

Er kwamen aangiftes binnen van vandalisme en inbraken in de buurt, gepleegd in de uren voorafgaand aan de moorden. Toen een stel dat op Windsor Court woonde – 800 meter van Offerman – rond 22:15 uur thuiskwam, zagen ze een man door hun huiskamer naar de achterdeur rennen. Toen ze binnenkwamen hoorden ze hem over het achterhek springen. Het enige wat ze met zekerheid konden zeggen was dat het een blanke man was geweest met een visserspet op en een donker jack aan. Hij had hun poedel meedogenloos op zijn snuit gestompt.

In de dagen na de moorden vonden de rechercheurs op diverse locaties nog meer stukken nylondraad: op een zandpad langs de San Jose Creek, en op een gazon op Queen Ann Lane. Maar ze konden niet met zekerheid zeggen wanneer de draad op Queen Ann Lane was achtergelaten – een paar deuren verder woonde het stel dat amper twee maanden eerder ternauwernood aan het lot van Offerman en Manning was ontkomen. Het stond allemaal in de politierapporten. Nylondraad. Wriksporen. Schoenafdrukken van Adidas-sneakers.

GOLETA, 1981

Wat Debbi Domingo zich het best herinnert van de laatste keer dat ze haar moeder Cheri sprak, is dat ze niet praatten. Ze schreeuwden. Het was zondag 26 juli 1981, hoogzomer in Santa Barbara. De tijd van de mist uit zee, met zijn geur van natte eucalyptus, was voorbij. De Stille Oceaan, een uitnodigend woelen van witgekuifde golven geflankeerd door zacht zand en een eindeloze rij torenhoge palmbomen, was aan het opwarmen. Goudgebruinde puberjongens met sluik haar en van nature gespierde lijven liepen met hun surfboard richting water, in een tred die de plaatselijke bewoners het 'surfersloopje' noemden. Dit was Santa Barbara's magische tijd, en als Debbi niet op haar bijbaantje in het Granada Theater was, wilde ze er volop van genieten. Ze was gek op de dynamische sfeer op East Beach, met name het volleybalwereldje. Maar er ontbrak nog iets, en daarom remde ze die middag op haar racefiets bij een telefooncel op State Street. Ze viste muntjes uit de zak van haar afgeknipte spijkerbroek. Haar moeder nam op. Debbi kwam meteen ter zake.

'Ik kom even langs om mijn badpak te halen,' zei ze.

Het ijzige antwoord van haar moeder verraste haar.

'Nee,' zei Cheri.

Ergens achter haar ogen begon bij Debbi een angel van razernij te steken. Ze omklemde de hoorn en barstte los. Moeder en dochter waren weer terug waar ze gebleven waren.

Dat was vier dagen geleden, om de hoek van Anacapa Street 1311, in een pretentieloos klein huis dat het hoofdkwartier van crisisopvangcentrum Klein Bottle was: een organisatie voor pro-

bleemjongeren. Debbi was daar medio juli als wegløopster op de fiets verschenen met een haastig gepakte tas en een goed getraind gevoel voor regeltjes en hoe die te omzeilen. Maar Klein Bottle was bepaald geen strenge gesloten inrichting. De overdaad aan varens in macraméhangers wees daar al op. Het was de bloeitijd van *Het drama van het begaafde kind* van Alice Miller, een zelfhulpbestseller die de vinger poogde te leggen op het subtiele slechte ouderschap dat zelfs in de meest ideaal lijkende gezinnen schuilgaat. Miller spoorde haar lezers aan 'hun eigen waarheid' over mogelijke kindermishandeling te vinden en werd zo medeveroorzaker van de toenmalige praatgroepenidiotie. De hulpverleners van Klein Bottle dronken thee uit aardewerken mokken en verzekerden wazig stamelende pubers dat geen enkel gevoel te banaal of te schandalig was om te delen.

Afgezien van wat huishoudelijk corvee was er één huisregel: de jongelui konden komen en gaan wanneer ze wilden, maar ze moesten ervoor tekenen dat ze aan de therapieessies deelnamen. Het personeel maakte voor Cheri en Debbi een afspraak met een hulpverlener om hen te helpen bij het oplossen van hun problemen.

De Domingo's waren zo op het oog een ideaal geval voor bemiddeling. Ze waren geen van beiden uitgebluste drugsverslaafden met de schadesymptomen van stress en verwaarlozing. Verre van. Moeder en dochter waren allebei schoonheden met fijne gelaats-trekken. Ze kleedden zich allebei in een heel losse stijl met niet te veel make-up, gevlochten sandalen, geprinte topjes en spijkerbroeken. Debbi tooide zich soms met een haarband of een schuine baret. Cheri was vijfendertig, het superslanke evenbeeld van Natalie Wood, met een prettige, no-nonsense manier van doen, een gevolg van haar werk als officemanager. Debbi was wat voller; haar grote blauwe ogen waren zoals bij de meeste tieners meer op de korte dan op de lange termijn gericht. Beiden blaakten van gezondheid en kwamen zelfverzekerd over, met een natuurlijke kalmte.

Het tijdstip van de sessie brak aan. Bij het plaatsnemen werden op-

pervlakkige beleefdheden uitgewisseld. Maar zodra Debbi en Cheri de bank raakten, als twee vogeltjes die op een telefoonkabel neerstrekten, barstten ze los. Hun ruzies werden in dat stadium getekend door razernij, een ellendig patroon waarbij de enige verandering in de stellingname bestond uit de rolwisseling tussen degene die ontkende en degene die gegriefd was. Ze hoefden niet te worden aangemoedigd. Grenzen. Regels. Vriendjes. Gebrek aan respect. Debbi kan zich niet meer herinneren of de hulpverlener een man of een vrouw was. Ze herinnert zich alleen het geschreeuw en een vage derde aanwezigheid in de kamer, iemand die het waarschijnlijk allemaal al eerder had meegemaakt maar een met stomheid geslagen onmacht uitstraalde. Op het eind ging Debbi er plotseling vandoor, net als eerst: een donkerharige wervelwind, snel trappend op haar fiets, met haar spullen in een tas gepropt. Over twee weken zou ze zestien worden.

Cheri zag dat de stad haar dochter opslokte en maakte zich zorgen. Santa Barbara was verleidelijk. Bedrieglijk. Liefdesavonturen hingen in de lucht en mogelijk gevaar was versluierd. Toen in 1925 door een aardbeving van negentien seconden het leeuwendeel van het centrum van Santa Barbara was verwoest, werd de stad weer opgebouwd in een uniforme Spaans-koloniale stijl, met witgepleisterde muren, lage rode pannendaken en smeedijzer. Behoudzuchtige burgers wisten de gebouwen laag te houden en reclameborden te weren. Er hing een gemoedelijke, dorpse sfeer. Al tweeëndertig jaar lang verkocht een Griekse immigrant, 'de popcornman', elke dag vanuit zijn stationcar onder aan Stearns Wharf suikerspinnen en popcorn. De geur van 's nachts bloeiende jasmijn dreef op zwoele avonden de open ramen binnen. Het geruis van de oceaan wiegde de mensen in slaap.

Maar er dreigden verstoringen. Een verraderlijke onderstroom stak de kop op. De recessie had veel plaatselijke middenstanders de das omgedaan. Op State Street bestond nog geen wet tegen drinken in het openbaar. 's Nachts liepen wankelende dronkaards tussen het pissen en kotsen door naar elkaar te schreeuwen. De discotheken

veranderden. Folk en discomuziek waren uit en de agressievere punk kwam ervoor in de plaats. De plaatselijke kranten meldden dat een anonieme beller tegen kinderen tussen de elf en vijftien zei dat ze dood zouden gaan. Een andere beller, misschien dezelfde, zei tegen vrouwen dat hij hun echtgenoot iets zou aandoen als ze niet deden wat hij vroeg. De plaatselijke politie gaf de onbekende beller de bijnaam 'onze hijger'.

Op de kruising van State Street en Highway 101, een van de belangrijkste noord-zuidroutes van Californië, was een stoplicht waar al meer dan tien jaar kleurrijke groepen hippies bordjes ophielden voor een lift naar plaatsen als San Diego en Eureka. Dat was zo'n traditie in Santa Barbara dat het benzinstation van Texaco viltstiften voor de kartonnen bordjes van de lifters in huis had.

Maar de laatste tijd kon het je niet ontgaan dat de hippies, ondanks hun bloemetjesjurken en tamboerijnen, niet meer zo jong waren. Van dichtbij kon je zien dat ze niet alleen door zon en wind waren verweerd, maar ook door verschillende gradaties van teleurstelling die het stralende licht in hun ogen had gedoofd. Er waren minder bordjes met plaatsnamen. Sommigen liepen er de hele dag alleen maar rondjes.

De paarsrode bougainvilles van Santa Barbara konden je het zicht op de eerste haarscheurtjes ontnemen. Cheri hoopte maar dat Debbi op straat niets zou overkomen. Iedere moeder denkt voortdurend aan een hele waslijst aan vreselijke dingen die er met haar kind kunnen gebeuren. Het omgekeerde komt zelden voor. Waarom zou het ook? Zeker niet als het gaat om pubers die, nadat hun ouders God voor ze waren en voordat ze hen als mens kunnen zien, diezelfde ouders tijdelijk als een obstakel ervaren, een bijzonder hinderlijke deur die geen duimbreed wil wijken.

Nee, het was Debbi die, in het jargon van Klein Bottle, 'risico liep'. Met mooie weggelopen tieners loopt het zelden goed af. Deze keer wel.

Doordat ze niet thuis was, werd Debbi Domingo's leven gespaard.

Cheri wist dat haar problemen met Debbi van tijdelijke aard waren, een hobbel in de weg, en dat ze het uiteindelijk wel zouden bijleggen. Ze zouden erom lachen als Debbi zelf een tienerdochter had. Maar in de tussentijd had ze wel oplossingen nodig. Ze was officemanager en werd door iedereen omschreven als een ‘moederkloek’, al leek ze haar eigen dochter niet te kunnen bemoederen of managen.

‘Hoe doe jij dat toch?’ vroeg Cheri aan Ellen*, haar beste vriendin, toen ze bij Ellen in de jacuzzi in de achtertuin wijn zaten te drinken. Ellen had drie pleegkinderen, allemaal tieners, die bij haar en haar man woonden. Meisjes die verslaafd waren geboren. Op de stoep te vondeling gelegd. Cheri stond ervan versteld hoe keurig ze zich gedroegen.

‘Discipline,’ antwoordde Ellen.

Volgens Ellen kwam Cheri’s poging om Debbi discipline bij te brengen te laat. Ze was te toegeeflijk geweest. Ellen wilde van haar meisjes altijd weten waar ze waren. Als de meisjes spijbelden, wisten ze dat Ellen of haar man Hank naar school zouden komen met een bord waarop stond dat zij de babysitters van de spijbelaar waren. Het besef dat ze voor de hele school te kijk zouden worden gezet hield hen in het gareel.

Cheri had Debbi daarentegen alle ruimte gegeven. Ze toonde geduld als Debbi te laat thuiskwam of niet zei waar ze uithing. Cheri was van nature optimistisch en evenwichtig; ze geloofde dat Debbi typisch pubergedrag vertoonde en wilde er niet te hard tegenin gaan. Die fase waait wel weer over, zei ze. Cheri was pas negentien toen ze Debbi kreeg en in gelukkiger tijden – toen moeder en dochter in het winkelcentrum samen kleren gingen passen of in Pancho Villa, hun favoriete restaurant, gingen lunchen – vonden ze het prachtig als onbekenden dachten dat ze zusjes waren. Ze moesten altijd geche-

* Pseudoniem

len bij het idee. De onbekenden zagen hun vergissing in. Natuurlijk waren het geen zusjes. Het waren vriendinnen.

Vandaar dat Cheri's weerwoord 'Maar ik ben je moeder', hoe terecht ook, iets deemoedigs en onzakers had wanneer Debbi in de maanden van toenemende spanning schreeuwde: 'De pot op met je regels! Je verziekt mijn leven!'

Het startschot voor de aanvaringen was de scheiding geweest. Cheryl Grace Smith ontmoette de twee jaar oudere Roger Dean Domingo, elektricien bij de kustwacht, toen ze nog op school zat. Ze trouwden kort na Cheri's achttiende verjaardag, op 19 september 1964, in San Diego. Debbi werd in augustus van het volgende jaar geboren. Bijna een jaar later kwam er een zoon, David. Roger ging weg bij de kustwacht en werd dominee en vervolgens leraar. In 1975 verhuisde het gezin naar Santa Barbara.

De eerste twaalf jaar van haar leven spelen zich in Debbi's herinnering af in een warm, gouden licht. Cheri die zelfgebakken suikerkoekjes uitdeelt. Picknicks in Nojoqui Falls Park. Ze vond het heerlijk dat ze jonge ouders had van het soort dat niet op een bank in het park op je zit te letten, maar je op het klimrek hijst en je op de rotsen bij het strand achterna klautert. Cheri en Roger waren allebei lichamelijk fit en in de zon grootgebracht, en dat was te merken aan hun manier van doen. 'Ik wist niet wat cynisme was totdat ik op de middelbare school kwam,' zegt Debbi.

Gaandeweg ontstonden er spanningen tussen Cheri en Roger. Op het politiebureau van Santa Barbara County hebben ze een rapport van 1157 pagina's dat voor een groot deel over de details van Cheri's leven gaat. Op pagina 130 wordt Roger ondervraagd over hun huwelijk, in het bijzonder over hun sociale leven in Santa Barbara. Hij herinnert zich picknicks. Ze gingen graag naar Solvang, zegt hij: een schilderachtig, Deens geïnspireerd dorp in de buurt. Halverwege het vraaggesprek zegt hij niet langer 'wij' maar 'zij'. Cheri hield van dansen. Ze hield van 'feesten'. Het is niet duidelijk of de aanhalingstekens van Roger of van de ondervrager komen.

Maar ze hangen er wel, beschuldigend. Cheri gebruikte geen drugs en was ook niet aan de drank: het woord 'feesten' slaat meer op een aanleg, een neiging. Roger was tevreden met een rieten mand en een deken op het gras, maar op een zeker moment wilde Cheri meer. Ze gingen in december 1976 uit elkaar.

Roger verhuisde weer naar San Diego en Debbi en David verdeelden hun tijd tussen de twee steden. Debbi zag in het splitsen van het gezin haar kans. Ze begon haar ouders tegen elkaar uit te spelen. Ze keek hoever ze kon gaan. Ze negeerde huisregels. Bij de minste of geringste tegenwerking pakte ze haar tas en verkondigde dat ze bij de andere ouder ging wonen. Zo pingpongte ze gedurende een aantal jaren heen en weer tussen San Diego en Santa Barbara en veranderde ze minstens zes keer van school, soms zelfs halverwege het jaar. Tegen juli 1981 waren haar ooit hoge rapportcijfers flink gekelderde. Ze was stapel op een ouder vriendje in San Diego dat Cheri en Roger, die het verder zelden ergens over eens waren, allebei niet vonden deugen.

Een opstandige puber die volop in verzet is kan het stabielste gezin aan het wankelen krijgen, en het hielp ook al niet dat Cheri's leven volop in beweging was en onder druk kwam te staan. In juni, toen de economie verslechterde, raakten zij en Ellen hun baan bij Trimm Industries kwijt, een klein bedrijf dat computermeubilair maakte. Cheri voerde hun zoektocht naar nieuw werk aan door een IBM Selectric-schrijfmachine te huren en hun cv's op te poetsen. Daarna besloot ze ook nog te verhuizen.

Een paar jaar hadden Cheri en de kinderen, als die niet bij hun vader in San Diego waren, in een huurhuis in Montecito gewoond. Maar in mei belde de nicht van Cheri's vader, die in de familie bekendstond als tante Barbara, met de mededeling dat ze haar huis in Goleta te koop ging zetten en naar Fresno verhuisde. Tante Barbara wilde niet dat het huis leegstond zolang het op de markt was. Wilden Cheri en de kinderen er niet zolang wonen om erop te passen?

Tante Barbara woonde op Toltec Way, een doodlopende straat in een rustige, groene hoek in het noordoosten van Goleta, vlak bij de

San Jose Creek. Het huis had houten dakspanten in Cape Cod-stijl, er was een opbouw boven de garage en er zaten luiken voor de ramen. De burens noemden het 'de grote rode schuur'. Het feit dat Ellen er toevallig schuin tegenover woonde, op Toltec Drive, gaf voor Cheri de doorslag. Begin juni brachten Cheri en de kinderen, met hulp van een verhuisbedrijf, hun spullen naar Toltec Way 449. De eucalyptusbomen hadden grote, neerhangende takken. De stilte leek niet zozeer vredig, als wel een verplichting jegens de natuur. Maar de rust maakte Debbi niet rustiger. De actie was te vinden in de Mesa-wijk van Santa Barbara of bij haar oude vrienden in Montecito. Alles deed voorlopig aan. Tijdelijk. Een makelaar hield geregeld open huis. Er stond een tekoopbord van Santana Properties in de voortuin. Debbi miste haar 'slechte' vriendje in San Diego en zorgde met haar eindeloze telefoontjes voor torenhoge rekeningen. Een paar weken nadat ze er ingetrokken waren, propte Debbi na een explosieve ruzie met Cheri zo veel mogelijk spullen in een tas, sprong op haar fiets en verdween.

Vaak stak Cheri 's avonds de straat over naar Ellen en dan openden de vriendinnen een fles wijn en sprongen in de jacuzzi. Ze hadden het over Cheri's strijd met Roger over de alimentatie. Het zoeken naar werk. De liefde. Cheri was contactadvertenties en relatiebureaus aan het uitproberen. Er waren een paar stijfjes verlopen afspraakjes in restaurants in het centrum geweest. Eén man had bij het bureau naar Cheri gevraagd en de mysterieuze naam 'Marco Polo' achtergelaten. Cheri moest lachen toen ze het bericht kreeg maar liet niets los. Ellen wist dat Cheri wilde hertrouwen en dat ze, nogal verrassend voor een gescheiden vrouw, ouderwets romantisch was en hunkerde naar het mistige cliché van liefde: het stralende stel dat hand in hand bij zonsondergang over het strand loopt.

Cheri was terughoudend over de man die sinds de scheiding het dichtst in de buurt kwam om haar hart te veroveren. Ellen heeft nooit kennis met hem gemaakt, aangezien de relatie van voor haar vriendschap met Cheri dateerde, maar ze had hem een keer Cheri's kamer op kantoor zien binnenglippen. Hij was een stuk jonger dan

Cheri, woest aantrekkelijk, lang, perfect gebouwd, en hij had dik donker haar. Het enige wat Ellen wist was dat ze jarenlang een knipperlichtrelatie hadden gehad, maar dat Cheri kortgeleden had besloten dat het afgelopen was. Tijd voor iets nieuws.

De twee vrouwen praatten voornamelijk over Cheri's problemen met Debbi. Streng aanpak, adviseerde Ellen. Maatregelen.

'Hou voet bij stuk,' zei ze.

En dat was precies wat Cheri deed toen Debbi haar vier dagen na hun aanvaring bij Klein Bottle belde. Debbi had maar één ding in gedachten, en dat was geen excuus of een olijftak, maar een badpak. Dat had ze in het huis op Toltec Way laten liggen.

'Ik kom even langs om mijn badpak te halen,' zei ze.

'Nee,' zei Cheri.

'Wat?'

'Ik zei: nee,' zei Cheri.

'Het is mijn badpak!'

'Het is mijn huis!'

Debbi krijste woedend in de hoorn. Cheri krijste terug. Op State Street hielden mensen hun pas in: ze roken ruzie. Het kon Debbi niets schelen dat ze werd aangehaakt. Ze stond te trillen van woede. Het ergste wat ze kon bedenken spoot met wilde kracht uit haar mond.

'Waarom donder je niet gewoon op uit mijn leven!' schreeuwde ze. Ze smet de hoorn op de haak.

De volgende dag om ongeveer 14:30 uur kreeg Debbi bij de vriendin bij wie ze logeerde een telefoontje. Het was een collega van haar bij het Granada Theater. Ellen, de vriendin van haar moeder, had het theater gebeld, naar Debbi gevraagd en gezegd dat die haar onmiddellijk moest bellen. Debbi zette zich schrap voor de onvermijdelijke preek die Ellen zou afsteken over de manier waarop ze haar moeder behandelde. Ellens eerste woorden verrasten Debbi totaal niet. Ze kon zich voorstellen hoe Ellen daar stond, met een hand op haar heup, lippen misprijzend samengeknepen.

‘Je moet naar huis komen,’ zei Ellen.

‘Ik kom niet,’ zei Debbi. ‘Geen sprake van.’

Over het vervolg van het gesprek lopen de herinneringen van Ellen en Debbi uiteen, maar ze zijn het erover eens dat Debbi snel doorhad dat ze direct moest komen. Dat het dringend was. Op weg erheen zat Debbi voorin in het Volkswagenbusje van haar vriendin alle opties razendsnel af te wegen. Ze herinnert zich bij het oprijden van Toltec Way nog het duidelijkst het gele afzetlint dat bij plaatsen delict wordt gebruikt, dat niet alleen de straat zelf afzette, maar ook het tweede huis aan de westkant van de straat. De grote rode schuur. Het huis van tante Barbara.

Wat was het vreemd om tientallen mensen in de gewoonlijk zo stille doodlopende straat te zien rondzwermen. Agenten in uniform. Rechercheurs in pak. De media. Het rumoer had de toonhoogte van stress en verwarring. Mensen liepen snel heen en weer, kwamen samen en maakten dan rechtsomkeert, allemaal gespannen op zoek naar informatie. Op een of andere manier werd ze onder het gele afzetlint door geleid. Ze liep als in een waas door al het misbaar.

Waarom donder je niet gewoon op uit mijn leven!

Haar hart sprong op toen ze haar moeders auto herkende, een bruine Datsun 280zx, die op de oprit stond.

En toen nog een auto, een witte Camaro met twee zwarte racestrips, die voor het huis stond.

‘Waar is Greg?’ vroeg Debbi aan niemand in het bijzonder. Ze keek rond of ze hem zag, en verhief haar stem. ‘Ik wil Greg spreken!’

De zwerm mensen in de doodlopende straat kwam tot stilstand en keerde zich eendrachtig naar haar, een hele menigte opgetrokken wenkbrauwen. Terwijl ze op haar toe liepen herhaalden ze twee woorden, in een vreemde, prikkelende eensgezindheid die bijdroeg aan de droomachtige trance waarin Debbi zich een weg baande naar de plaats waar haar moeder zich hopelijk bevond.

‘Welke Greg? Welke Greg? Welke Greg?’

[NOOT VAN DE REDACTIE: het volgende is een reconstructie van Michelles aantekeningen en een 'door de auteur geredigeerd' stuk dat ze in de digitale uitgave van het tijdschrift Los Angeles heeft gepubliceerd als vervolg op haar artikel 'In the Footsteps of a Killer'.]

'Greg' was Gregory Sanchez, een zevenentwintigjarige computerprogrammeur die Cheri Domingo eind jaren zeventig had leren kennen toen ze allebei bij de Burroughs Corporation werkten. Van 1977 tot 1981 hadden ze een knipperlichtrelatie die zo vaak aan- en uitging dat Debbi dacht dat het gewoon de zoveelste onderbreking was toen ze er eindelijk een punt achter zetten.

Greg was acht jaar jonger dan Cheri en dat was soms te merken. Hij was een man die heel erg met zijn man-zijn bezig was. Hij had een motor. Hij had een Camaro met racestrepen. Hij coachte de football-junioren en de logeerkamer van zijn appartement stond vol met de allernieuwste geavanceerde stereoapparatuur. Greg was fit en altijd goedgekleed. Net als Cheri verzorgde hij zich goed. Ze waren allebei nogal precies. Ze hadden geen van beiden een welgestelde achtergrond en waren zuinig op de spullen die ze hadden. Vier jaar lang had hun relatie in kringetjes rondgedraaid. Zij hoopte dat hij eindelijk eens volwassen werd. Hij hoopte dat zij eindelijk eens wat relaxter werd. Uiteindelijk kregen ze er genoeg van. Ze begonnen allebei met anderen af te spreken.

In juni 1981 maakte de Burroughs Corporation bekend dat de afdeling Santa Barbara zou worden gesloten. Sanchez was van plan naar de oostkust te gaan om de mogelijkheden bij het filiaal in Florida te bekijken. De maand daarop, toen Debbi in Klein Bottle woonde, nam Greg contact met haar op en nodigde haar uit om te lunchen.

Greg en Debbi hadden altijd goed met elkaar kunnen opschieten. Hij hoorde bij de familie. Hij was niet helemaal een vaderfiguur, want qua leeftijd zat hij tussen Cheri en Debbi in, hij was eerder een

grote broer. Hij was leuk en hij behandelde haar goed. Hij noemde haar graag 'Debra D'.

'Greg, ik heet geen Debra,' zei ze dan.

'Geeft niet, hoor Debra D,' plaagde hij. 'Geen zorgen.'

Die middag in juli vertelde hij haar bij de hamburgers dat hij naar Florida ging verhuizen. Hij legde uit dat ze het beter van hemzelf kon horen dan later van iemand anders, want hij wist dat ze daar kapot van zou zijn. Maar nu ze het van hemzelf vernam, was ze nauwelijks minder terneergeslagen.

'Ik heb je moeder zo vaak ten huwelijk gevraagd,' zei hij berustend. 'Ze trouwt toch nooit met me.' Cheri vond zichzelf te oud voor hem, wat Debbi een belachelijke reden vond.

Ze wist niet dat Greg al iemand anders had.

Hij had Tabitha Silver* in mei leren kennen. Ze woonden in hetzelfde appartementencomplex en Greg had iets met haar goede vriendin Cynthia* gehad. Cynthia en Greg waren vrienden gebleven en uiteindelijk had zij hem aan Tabitha voorgesteld. Ze waren een paar keer uit geweest en hun relatie had zich al snel verdiept. Nog geen drie weken later realiseerde Greg zich – niet geheel zonder schrik – hoe vlug het serieus was geworden.

Maar de timing was verkeerd. Ze zaten allebei in een stroomversnelling. Tabitha ging dat najaar aan de UCLA tandheelkunde studeren, ze had haar appartement opgezegd en was voor de zomer bij haar ouders in San Diego ingetrokken. Greg zat tijdelijk zonder werk en overwoog een verhuizing naar Florida.

'Dit is voor mij niet het goede moment om een serieuze relatie te beginnen,' zei hij.

'Wanneer dan wel?' had Tabitha gezegd. 'Als je in je graf ligt?'

Toen Greg op 23 juli uit Florida terugkwam, belde hij meteen Tabitha. Hij had besloten om toch in Californië te blijven. Florida

* Pseudoniem

was te ver van zijn vrienden en zijn familie. Ze was over een paar dagen jarig en hij nodigde haar dat weekend in Santa Barbara uit.

Die zaterdag reed ze naar hem toe en ze brachten de dag samen door. Hij zinspeelde op een huwelijksaanzoek. De volgende avond stond ze bij hem op de stoep. Tot haar verbazing bleek hij op het laatste moment van gedachten veranderd: hij ging die avond naar een vriend.

Die vriend bleek een vriendin te zijn: Cheri Domingo.

Een buurman van Cheri Domingo had midden in de nacht een schot gehoord, gevolgd door een stem – een vrouw die beheerst en kalm iets zei wat klonk als ‘rustig nou’. Dat waren waarschijnlijk Domingo’s laatste woorden geweest.

De rechercheurs dachten later dat het schrapende geluid van de slaapkamerdeur over het hoogpolige kleed Sanchez op de aanwezigheid van de indringer had gewezen. Hij leek met de moordenaar te hebben gevochten.

Een rechercheur die de zaak goed kende, dacht weer aan de kalmerende, sussende vrouwenstem die de buurman had gehoord. ‘Dat streek hem tegen de haren in,’ zei hij.

Deze keer had de moordenaar het vastbindmateriaal meegenomen. Hij paste zich aan en wiste zijn sporen.

—

Die maandagmorgen stond er een makelaar voor de deur van Toltec Way 449 om het huis aan een aspirant-koper en zijn gezin te laten zien. Hij ging naar binnen en trof in de grote slaapkamer de lijken van een man en een vrouw aan. Hij loodste zijn klanten snel naar buiten en belde de politie.

Beide slachtoffers waren naakt. Sanchez lag half in de inloopkast. De moordenaar had zijn hoofd met een stapel kleren van de stang bedekt. Er lag een zaklantaarn naast het lijk – de vingerafdrukken

van Sanchez stonden op de batterijen, wat erop wees dat de lantaarn al in huis was geweest.

Sanchez was in zijn wang geschoten, waarschijnlijk toen hij met de dader worstelde of weerstand bood. Die wond was niet dodelijk geweest. De vierentwintig slagen met een onbekend stomp voorwerp wel. Domingo lag op haar buik in een plas bloed op het bed. Zij was met hetzelfde voorwerp doodgeknuppeld. Er lag een spreid over haar heen met hetzelfde patroon als het behang. Haar handen lagen over elkaar op haar rug alsof ze vastgebonden waren geweest. De sporen op haar polsen leken dat te bevestigen.

De rechercheurs zagen dat in de gasten-wc beneden een raampje openstond. Het rolluik was weggehaald en achter een jeneverbessstruik in de bosjes verstopt. Het raampje was te klein om een volwassen mens door te laten, maar de dader had er wel met zijn arm door gekund om de buitendeur open te maken.

De politiemensen die de plaats delict onderzochten, zagen de contouren van twee stukken gereedschap die onlangs uit de stoffige kast in de gang waren gehaald. Het ene was duidelijk afkomstig van een pijptang. De omtrek van het andere ontbrekende stuk werd later door Cheri's ex geïdentificeerd als die van een plantstok. De pijptang en de plantstok zijn nooit teruggevonden.

De politie deed een buurtonderzoek. De buurman zei dat hij rond kwart over twee wakker was geworden doordat hij honden hoorde blaffen. Hij en zijn vrouw hadden uit het raam gekeken, maar niets verdachts gezien, waarop ze weer naar bed waren gegaan.

Twee jongens van dertien zeiden tegen de politie dat ze die avond rond kwart voor tien door de buurt hadden gelopen en een straat verderop iemand achter een dikke boom hadden zien staan. Ze dachten dat het een man was, maar zeker wisten ze dat niet, want in het donker hadden ze alleen een silhouet gezien.

Len en Carol Goldschein* zeiden dat ze die avond een blokje om liepen en een vreemde ontmoeting hadden gehad. Rond halfelf liepen ze in westelijke richting over University Drive toen ze merkten dat een onbekende man hen leek te volgen en steeds dichterbij kwam. Toen ze afsloegen naar Berkeley Road stak de man over, maar hij bleef parallel met hen lopen.

De man was blank, rond de twintig, ongeveer 1,77 meter lang, slank en met heel lichtblond steil haar tot in de nek. Hij had geen snor of baard. Hij droeg een Ocean Pacific-shirt en een lichtblauwe broek van corduroy of spijkerstof.

Diezelfde avond rond elf uur waren Tammy Straub* en haar dochter Carla* aan het joggen in Merida Way toen ze een verdacht uitzierende jonge man met een Duitse herder naar de garage van een van de huizen zagen staren. Hij stond roerloos met zijn rug naar hen toe, alsof hij bevroren was. Hij leek in de twintig of voor in de dertig, ongeveer 1,75 meter lang en goedgebouwd. Hij was blond en hij droeg een witte of beige korte broek en een licht t-shirt. Later werd er een compositietekening gemaakt.

De rechercheurs vernamen dat de middag voor de moorden makelaar Cami Bardo* open huis hield in de grote rode schuur. Terwijl ze met iemand anders stond te praten kwam er een blanke man tussen de vijfendertig en de veertig binnen die zonder iets te zeggen het huis begon te verkennen. Voordat ze zich uit haar gesprek kon losmaken, was hij alweer weg.

Na de bezichtiging inspecteerde Bardo het huis en trof in de keuken een paar stukjes metaal aan. Achteraf bedacht ze dat het onderdelen van een slot aan de achterkant van het huis waren. Bardo beschreef de vreemde huizenkijker als een man met felblauwe ogen en kort, lichtbruin, krullend, zongebleekt haar. Hij was gebruint, ongeveer 1,73 meter lang en hij droeg een groene polo en een ge-

* Pseudoniem

bleekte spijkerbroek. Ze sprak met de politietekenaar van Santa Barbara en er werd een compositietekening gemaakt.

Aanvankelijk hield de politie rekening met de mogelijkheid dat er drugsdealers hadden ingebroken en het stel hadden vermoord, maar vrienden van de slachtoffers wezen dat idee als volslagen belachelijk van de hand. Ze gebruikten geen van tweeën drugs. Daarna richtten de rechercheurs hun pijlen op Cheri's ex. Na hem streng te hebben verhoord, controleerden ze zijn alibi. Het klopte.

In de loop der jaren kreeg de spookachtige dader van de mislukte overval en de twee dubbele moorden van de plaatselijke bevolking de bijnaam de Creek Killer. Omdat de stellen niet getrouwd waren, dachten sommigen aan een godsdienstwaaninnige die mensen wilde straffen die volgens hem in zonde leefden. De recherche van Santa Barbara was ervan overtuigd dat de moordenaar Brett Glasby was, een kleine crimineel uit de buurt.

Glasby, die in 1980 door de recherche van Santa Barbara voor het eerst als mogelijke verdachte werd gezien, stond in de omgeving bekend om zijn meedogenloze, gewelddadige karakter. Niemand had een goed woord voor hem over. Het was een valse rat. Als ervaren inbreker werd hij zijdelings in verband gebracht met het slachtoffer Robert Offerman: hij en een paar criminelen met wie hij veel optrok waren de hoofdverdachten van de zware mishandeling van een conciërge in het gebouw waar Offerman zijn praktijk had. Glasby woonde in de omgeving en had toegang tot een Smith & Wesson .38, het soort wapen dat bij de moord op Offerman en Manning was gebruikt. Maar ballistisch onderzoek sloot dit wapen uit en er waren geen bewijzen die op betrokkenheid van Glasby wezen.

Brett Glasby en zijn broer Brian werden in 1982 zelf vermoord. Ze waren met vakantie in Mexico, waar ze naar het strand van San Juan de Alima gingen, naar ze dachten voor een drugsdeal. Daar aangekomen werden ze beroofd en doodgeschoten; ze waren in de val gelokt. Het Sheriff's Department van Santa Barbara hield vol dat Glasby waarschijnlijk verantwoordelijk was voor de dubbele moor-

den op Offerman/Manning en Sanchez/Domingo en bleef daarbij, zelfs toen het coldcaseteam van Orange County die misdrijven vanwege de modus operandi in verband bracht met de Original Night Stalker – die voor zover bekend in 1986 voor het laatst toesloeg, vier jaar na de dood van Glasby.

In 2011, jaren na de eerdere mislukte pogingen, werd er met succes een DNA-profiel samengesteld uit oud genetisch materiaal dat op een deken op de plaats delict van de zaak-Sanchez/Domingo was aangetroffen. Dat profiel toonde onomstotelijk het verband aan tussen de EAR/ONS en de moorden in Goleta.

Net als Joe Alsip bleek ook Brett Glasby een dwaalspoor.

—

Niemand heeft Debbi Domingo ooit verteld dat de moordenaar van haar moeder misschien nog meer slachtoffers had gemaakt. Daar kwam ze pas kort na de eeuwwisseling achter, toen de Original Night Stalker in misdaadprogramma's op tv begon op te duiken. Debbi was inmiddels gevangenebewaarder in Texas en zeven jaar clean na bijna tien jaar aan chrystal meth verslaafd te zijn geweest. Na de moord op haar moeder was ze totaal ontspoord.

Op de dag in juli waarop de vijftienjarige Debbi had gehoord dat haar moeder dood was, belde ze haar grootmoeder om haar dat te vertellen.

'Debbi,' zei haar grootmoeder bestraffend, 'dat is geen leuk grapje.'

Ze verhuisde bijna meteen daarna naar San Diego. Haar familie van moederskant verdween geleidelijk uit beeld. Kort na de dood van haar moeder ving ze een gesprek op dat nog lang door haar hoofd zou blijven spoken. 'Linda,' zei haar grootmoeder tegen haar tante, 'ik ben zó blij dat jij het niet was. Ik zou niet weten wat ik moest beginnen als jij het was geweest.'

Debbi heeft in de jaren daarna een paar keer contact met haar grootmoeder en haar tante gezocht in de hoop weer een band met hen op te bouwen. Ze heeft nooit antwoord gekregen.

ORANGE COUNTY, 2000

De oudgedienden op het Sheriff's Department van Orange County zagen Larry Pools gefronste wenkbrauwen, de foto's op het prikbord bij zijn bureau, de groeiende stapels mappen als grauwe muren van een fort om hem heen.

'Hij is dood,' zeiden ze toonloos tegen hem alsof ze de score van de basketbalwedstrijd van de vorige avond herhaalden. 'Of hij heeft levenslang. Uit zichzelf houden die gasten nooit op.'

Met 'die gasten' bedoelden ze psychopaten, seriemoordenaars, monsters. Hoe je ze ook noemde, de gangbare opvatting was dat extreem gewelddadige serieplegers pas ophielden met moorden als ze daartoe door invaliditeit, detentie of de dood werden gedwongen. Pools verdachte had in 1986 voor het laatst toegeslagen. Het was nu 2000.

'Waar maak je je druk over?' plaagden de oudgedienden. Pool ergerde zich aan hun houding. Die was in strijd met zijn rechtlijnige rechtvaardigheidsgevoel, en zijn onuitgesproken overtuiging werd des te sterker: hij zou de dader pakken.

In Santa Barbara werd nog geen DNA-onderzoek gedaan, maar de werkwijze bij de moorden vertoonde zulke duidelijke overeenkomsten dat Pool ze in het rijtje opnam, net als Cruz. Van 1 oktober 1979 tot 5 mei 1986. Tien doden. Twee overlevenden. Door de omvang van de zaak beschikte de recherche over veel aanwijzingen en er werd besloten geen contact met de media op te nemen voordat die allemaal waren nagetrokken. Ze wilden de moordenaar niet wijzer maken dan hij was. Pool was het met de oudgedienden eens dat

iemand die zo vaak geweld gebruikte best ergens in het land wegens een ernstig geweldsdelict vast zou kunnen zitten. Hij bestudeerde processen-verbaal. Gluurders, insluipers, inbrekers, verkrachters. In Baltimore werd een ex-gedetineerde opgegraven. Zonder resultaat.

De zoektocht bleef door Pools hoofd spoken. Op een dag moest hij ineens aan zijn eerste autopsie denken, aan het eind van zijn opleiding. Het lijk werd uit de zak gehaald en op de stalen tafel gelegd. De dode man was 1,77 meter lang en gespierd. Zijn handen en voeten waren vastgebonden en hij had vrouwenkleren aan: kousen, een slipje en een opgevulde beha. De doodsoorzaak was tolueenvergiftiging: hij had lijm gesnoven uit een sok terwijl hij met een soort soloseksspelletje bezig was. Pool zag sperma in het slipje. De aanblik van de dode maakte diepe indruk op de preutse Pool. Nu vroeg hij zich af of hun moordenaar zichzelf soms ook bij wijze van experiment vastbond als hij geen slachtoffer had. Die autopsie had in oktober 1986 plaatsgevonden. Vijf maanden na de laatste moord.

Hij zocht de voorgeschiedenis van de vastgebonden man op. Geen strafblad, geen verband met de andere plaatsen delict. Hij was gecremeerd. Als dat onze man was, dacht Pool, dan zijn we daar mooi klaar mee. Hij verzamelde autopsieverslagen van 5 mei tot 31 december 1986 uit alle county's in Zuid-Californië en begon ze te lezen. Aanwijzingen leidden nergens heen. Na verloop van tijd leek het niet meer zo'n slecht idee om de media in te schakelen.

In de *Orange County Register* van 1 oktober 2000 stond het eerste artikel over het DNA-profiel: 'Door DNA kan plaatselijke seriemoordenaar mogelijk worden opgespoord'. Over Pool schreef het blad dat hij drieënnegentig mappen over de zaak op zijn bureau had.

'Onze moordenaar is de oorspronkelijke "Night Stalker",' zei Pool.

Hij wilde er alleen op wijzen dat de misdrijven van de moordenaar in kwestie eerder waren begonnen dan die van Richard Ramirez, die ook bekendstond als de Night Stalker en Zuid-Californië van 1984 tot 1985 had geterroriseerd, maar tot Pools ergernis

bleef de verwarrende bijnaam hangen. Vanaf dat moment had men het over de Original Night Stalker.

Het artikel begon met speculaties over de verblijfplaats van de moordenaar. In het graf. Achter de tralies. Ergens waar hij zijn volgende moord beraamde. Over zijn verleden werd niet gespeculeerd. Veel rechercheurs in Orange County geloofden persoonlijk dat de moordenaar uit Goleta kwam, want daar waren de overvallen begonnen. Een van Pools collega's, Larry Montgomery, reed daar zelfs heen om in de omgeving van de San Jose Creek aan leerkrachten in het basisonderwijs, zowel actief als gepensioneerd, te vragen of ze midden jaren zestig soms jongens in de klas hadden gehad over wie ze zich zorgen maakten, bijvoorbeeld omdat ze kleine dieren mishandelden. Hij kreeg een paar namen en trok die na. Uiteindelijk was het met al die jongens goed gekomen.

De overval van 1 oktober 1979 vertoonde wel baldadige kenmerken die aan een boefje uit de buurt deden denken. De gestolen fiets met de tien versnellingen. Het steakmes uit het huis zelf. Maar andere aanwijzingen, die destijds over het hoofd waren gezien, wezen eerder op in afzondering opgedane ervaring dan aan de stoned roes van surfjongens die meer over wangedrag praatten dan dat ze zich eraan schuldig maakten. Eenzaam, dwangmatig, in een staat van vervreemding die tot rauwe, misdadige bedrevenheid leidde. Hij had die avond niet zomaar een slot geforceerd. Hij had de deur met kozijn en al losgerukt en over het hek gegoid.

En dan het feit dat hij op een fiets met tien versnellingen aan een gewapende FBI-agent in een auto wist te ontkomen terwijl er een hele vloot politiewagens onderweg was. Stan Los, de FBI-agent die hem had achtervolgd, zou later kritiek van de plaatselijke politie krijgen: waarom had hij hem niet neergeschoten? Los vond de kritiek vervelend, maar stond nog helemaal achter zijn beslissing. Hij kon alleen afgaan op een gillende vrouw en een doodgewone blanke jongeman op een fiets die elke keer dat Los naar hem riep of toeterde harder ging rijden. Dat was niet genoeg aanleiding om te schieten.

Los was niet helderziend. Hij kon toen niet weten dat de jongen die de fiets op de stoep neergooide, tussen San Patricio Drive 5417 en 5423 wegsprintte en over het hek sprong, de volgende keer dat hij opdook ruwer te werk zou gaan, strakkere knopen zou leggen en niet meer hoefde te chanten om zichzelf op te hitsen; hij zou een volslagen moordenaar zijn. Die avond van de achtervolging fietste hij niet alleen bij Los vandaan om te ontsnappen, maar ook naar iets toe: naar een toestand waarin het alledaagse verdween en de dwangmatige fantasieën die aan de rand van zijn gedachten likten, openbarstten en aan kracht wonnen.

Los had geen aanleiding gezien om te schieten. Niet dat hij de gebeurtenissen van die avond later nooit in gedachten zou reconstrueren: de verloren seconden van het opnieuw starten, de u-bocht, de gestalte op de fiets 50 meter voor hem, die samenviel met de lichtbundel van zijn rechterkoplamp, die als een soort commando werkte: de fiets viel om, de man rende weg. Als Los had kunnen voorzien hoe de man zich zou ontwikkelen, dan zou hij zijn .38 Special op hem hebben gericht en hem zonder twijfel hebben neergeschoten.

Iedereen was het erover eens dat 1 oktober 1979 het keerpunt was, dat de aanstaande moordenaar toen een grens overging.

De mysterieuze insluiper zou uiteindelijk een buurt in het noordoosten uitkiezen, bij de kruising van Cathedral Oaks en Patterson Avenue, in een gebied van ongeveer 3 vierkante kilometer. Alle drie de overvallen in Santa Barbara vonden plaats vlak bij de San Jose Creek, een riviertje dat in de met laurierstruiken begroeide bergen ontspringt en zich door het oosten van Goleta slingert voordat het in de Stille Oceaan stroomt. Het voorstedelijke deel lijkt wel een droom uit *Huckleberry Finn*: bemoste keien, touwschommels en sigarettenpeuken onder een baldakijn van boomtakken. Op de plattegrond van Goleta ziet het eruit alsof de moordenaar zich aan de kreek vastklampt als aan een navelstreng.

De overvallen in Goleta waren ook om een andere reden opvallend. De taal die de moordenaar gebruikte bestond uit macht. Het

vastbinden. De onverhoedse aanval. Misschien was hij overdag een loser die door niemand werd opgemerkt, maar in de huizen waar hij binnendrong was hij de baas, een afschuwwekkend uitdrukingsloos masker. Soms liet hij melk en brood open en bloot in de keuken staan, een teken dat hij zich volkomen op zijn gemak voelde.

Toch vloog hij in Goleta telkens uit de bocht. Hij sloeg er drie keer toe en alle drie de keren ging het mis. Hij slaagde er nooit in het vrouwelijke slachtoffer te verkrachten: de eerste keer wist ze te ontkomen en de tweede en derde keer verzetten de mannen zich en werden ze doodgeschoten. Hij was waarschijnlijk bang dat het schot de aandacht van de politie zou trekken, dus vermoordde hij snel de vrouwelijke slachtoffers en vluchtte.

Het traceren van de bewegingen van de moordenaar deed denken aan het achterstevoren afspelen van een horrorfilm. Maar dat terugspoelen was belangrijk. 'Een crimineel is kwetsbaarder door zijn geschiedenis dan door zijn toekomst,' schrijft David Canter, een vooraanstaand Brits forensisch psycholoog. Canter meent dat de sleutel tot het oplossen van een serie misdrijven eerder ligt in het uitzoeken wat er vóór het eerste misdrijf is gebeurd dan in het vaststellen waar de dader na het recentste misdrijf naartoe is gegaan. 'Voordat hij zijn daad beging, wist hij misschien zelf nog niet dat hij het ging doen,' schrijft Canter, 'dus daarvoor was hij mogelijk niet zo voorzichtig als daarna.'

Dat hij later voorzichtig werd, staat wel vast. Hij observeerde. Berekende. Kijk bijvoorbeeld naar Ventura. In Santa Barbara en Orange heeft hij herhaaldelijk toegeslagen, in Ventura maar één keer. Waarom? De arrestatie van Joe Alsip in verband met de Smith-moorden was groot nieuws. Waarom nog een dubbele moord in Ventura riskeren en twijfel over Alsips schuld zaaien als hij die sukkel ervoor kon laten opdraaien?

—

Het feit dat de drie aanvallen in Goleta hadden plaatsgevonden, het betrekkelijk nieuwe deel van Santa Barbara dat minder chic was dan de westelijke buurgemeente, weerhield het Sheriff's Office er niet van te proberen de misdrijven geheim te houden. Zoals de meeste oudere instellingen had ook het Sheriff's Office van Santa Barbara een eigen bedrijfscultuur ontwikkeld en een reputatie van solistisch optreden en geheimhouding opgebouwd. Al waren de haren van een rechercheur te berge gerezen bij de aanblik van een plaats delict, toch vereiste zijn ambt dat hij tegenover het publiek zijn gezicht in de plooi hield. Dat probeerde rechercheur O.B. Thomas in elk geval toen hij in de middag van vrijdag 31 juli 1981 aan zijn buurtonderzoek in de omgeving van Toltec Way 449 begon, vijf dagen nadat hij na een noodoproep als eerste ter plaatse was geweest. Het buurtonderzoek hield in dat hij huis-aan-huis informeerde of iemand iets ongewoons of verdachts had gezien of meegemaakt. Hij wilde geen paniek zaaien. Hij stelde zijn vragen, maar liet weinig los over de gebeurtenis in kwestie. Uit zijn gezichtsuitdrukking viel niet op te maken wat hij had gezien.

Linda woonde maar één straat verderop. Toen Thomas met zijn notitieboekje bij haar voor de deur stond, deed dat haar ergens aan denken. Ze herinnerde zich de gewonde hond, haar ondergelopen grasveld en de onbegrijpelijke afwezigheid van scherpe voorwerpen in haar achtertuin of in die van de burens waaraan het dier zich had kunnen snijden. Dat vertelde ze aan Thomas. Hij vroeg of ze nog wist wanneer dat was. Linda dacht na en keek in haar agenda. Op 24 september 1979, zei ze.

Ze begrepen allebei meteen wat dat betekende. De week daarop had de eerste overval plaatsgevonden. De recherche wist maar heel weinig van de verdachte, alleen dat het volgens een getuige die hem in het donker had zien wegvlugten een volwassen blanke man was. Ze wisten niet wat hem aantrok in die slaperige buurt met de identieke huizen met tuintjes. Maar ze wisten wel andere dingen: hij had een mes – bij de eerste plaats delict had hij er een laten vallen toen

hij wegrende. Hij sloop 's nachts rond, ze hadden zijn schoenafdrukken gevolgd en daaruit opgemaakt dat hij van huis naar huis sloop op zoek naar slachtoffers. En hij bleef graag in de buurt van de beek. Misschien omdat hij daar dankzij de begroeiing en de overhangende boomtakken ongezien kon rondlopen. Misschien kende hij het terrein van vroeger en had hij als kind op de bemoste keien en de touwschommels gespeeld. Hoe het ook zij, de schoenafdrukken en het voorgesneden vastbindmateriaal dat hij had laten vallen waren op zijn aanwezigheid. En de drie huizen waar hij was binnengevallen hadden één ding gemeen: ze lagen vlak bij de beek.

Van waar ze stonden, zagen Linda en rechercheur Thomas de dichte begroeiing en het lage withouten hek langs de beek. Daar was het voetgangersbruggetje waar Kimo die avond vandaan was gekomen, omdat zijn hondenradar zei dat er in het donker iets bewoog wat daar niet hoorde. Het werd al snel duidelijk wat er daarna waarschijnlijk was gebeurd: de hond was tussen de huizen gaan rondsnuffelen en de geschrokken, geïrriteerde sluiper had zijn buik opengesneden om van hem af te zijn. Misschien was het bloed van de hond op hem terechtgekomen en had hij het met Linda's tuinslang afgespoeld. Er waren vaak tekenen van zijn aanwezigheid in een buurt voordat hij toesloeg, kleine, verontrustende details die pas achteraf duidelijk werden.

Jaren later, na de uitvinding van Google Earth, maakten de coldcaserechercheurs een digitale kaart met tijdlijn van de uitgebreide, gewelddadige route van de verdachte door heel Californië. Felgele punaise-achtige icoontjes langs de San Jose Creek duiden de locaties in Noordoost-Goleta aan waar hij heeft toegeslagen. De buurt is de afgelopen vijfendertig jaar weinig veranderd. Als je verder inzoomt, zie je de achtertuin waar het nachtelijke gejam van de hond het eerste teken van zijn aanwezigheid was. Uit de diepte van de schoenafdruk valt op te maken dat hij vaak lang in dezelfde houding bleef staan, tegen een muur gedrukt of ineengedoken in een tuin. Je kunt je moeiteloos voorstellen hoe hij in de donkere

achtertuint heeft gestaan terwijl Kimo jankend op de stoep in elkaar zakte en zijn baas bij de burens aanklopte, totdat er een auto kwam aanrijden om hen mee te nemen. De stilte daalt weer over de avond neer. Hij sluipt tussen de huizen door, zet de tuinslang aan om de bloedspatten van zijn schoenen te spoelen en sluipt weg terwijl de stroompjes waterig bloed achter hem in het gras lopen.

CONTRA COSTA, 1997

‘Wat betekent EAR?’ vroeg Paul Holes.

John Murdock reageerde verbaasd. Die afkorting had hij in geen jaren gehoord.

‘Hoezo?’ vroeg hij.

Ze zaten ieder aan een kant van het gangpad in het vliegtuig en waren op weg naar het congres van de California Association of Criminalists. Het was 1997. Murdock was kort daarvoor met pensioen gegaan als hoofd van het forensisch laboratorium van Contra Costa County. Hij was gespecialiseerd in vuurwapens en gereedschapssporen. Holes was achter in de twintig en had kort na zijn afstuderen als biochemicus een baan als forensisch onderzoeker gekregen. Hij begon in de toxicologie, maar ontdekte al snel dat zijn ware passie uitging naar onderzoek op plaatsen delict. Algauw had zijn nieuwsgierige geest niet meer genoeg aan een microscoop. Hij begon met de rechercheurs op pad te gaan. Eigenlijk was hij een coldcaserechercheur die in een forensisch lab opgesloten zat. Hij liep dolgraag naar het archief om in dozen met dossiers over onopgeloste zaken te kijken. Daar vond hij verhalen. Verklaringen. Foto's. Onafgemaakte gedachten, door een verstrooide onderzoeker in de kantlijn gekrabbeld. In een lab bestaat geen onduidelijkheid. Oude dossiers staan er bol van. Die puzzels trokken hem aan.

‘Paul, dat is je taak niet,’ wezen zijn collega's hem soms terecht. Hij trok zich er niets van aan. Hij bezat het zeldzame talent om altijd vriendelijk te blijven en intussen gewoon zijn gang te gaan. En hij merkte dat zijn passie bij het recherchewerk lag. Hij zou

naar een plaats op die afdeling hengelen zodra de gelegenheid zich aandiende.

Ondanks het leeftijdsverschil hadden Murdock en Holes iets gemeen: hoewel ze uitstekende exacte wetenschappers waren, voelden zich aangetrokken tot verhalen. Als zijn werk in het lab erop zat, trok Holes zich elke dag terug met een stapel oude dossiers, ontzet en gefascineerd door al die duistere kronkelwegen in het menselijk gedrag. Cold cases bleven hem bij. Als wetenschapper kon hij niet tegen onzekerheid. Hij verslond hele dozen oude onopgeloste zaken en het was hem opgevallen dat onder de meest gedetailleerde rapporten over plaatsen delict altijd dezelfde naam stond: John Murdock.

‘Die letters stonden in rood op een paar mappen die in een archiefkast opzij waren gelegd,’ legde Holes Murdock uit. E-A-R. EAR. Hij had de dossiers nog niet gelezen, maar de bijzondere, bijna eerbiedige manier waarop ze opzij waren gelegd had zijn aandacht getrokken.

‘Dat zijn de beginletters van East Area Rapist,’ zei Murdock. Die naam zat duidelijk nog in zijn hoofd, niet vervaagd door de tijd.

‘Die ken ik niet,’ zei Holes.

De rest van de vlucht vertelde Murdock op 10 kilometer hoogte het hele verhaal.

Een man die door buurten sloop. In het begin had de politie nog nauwelijks iets in de gaten. In juni 1976 was hij zonder broek in de slaapkamer van een jonge vrouw in het oosten van Sacramento verschenen, in een T-shirt en verder vrijwel niets. Met een mes in zijn hand. Hij fluisterde bedreigingen. Haalde de boel overhoop. Verkrachtte haar. Een nare toestand, maar in 1976 liepen er veel mensen met seksuele afwijkingen in Sacramento rond. De bivakmuts en de handschoenen deden enige intelligentie vermoeden, maar als iemand zonder broek rondloopt, is het meestal een dronken puberjongen die vervolgens door zijn verontwaardigde moeder naar het politiebureau wordt gesleurd.

In dit geval was dat niet gebeurd. Er volgden meer verkrachtingen. Tweeëntwintig in elf maanden. Hij ging altijd op dezelfde manier te werk. Hij deed eerst alsof hij de vrouwen alleen kwam beroven, om zich van hun medewerking te verzekeren. Hij bond hen vast, knevelde hen en gaf bevelen. Hij bond hun handen en voeten stevig vast, vaak met schoenveters. Hij verkrachtte hen, maar raakte merkwaardig genoeg hun borsten nooit aan en zoende niet. Plundering als prikkel. Genietend de spanning opvoeren totdat het hele oosten van Sacramento in paniek was. Slappende stellen overvallen. Borden op de rug van de vastgebonden man opstapelen en dreigen dat zijn vrouw of vriendin het niet zou overleven als er een bordje viel. De East Area Rapist was de boeman in de slaapkamer, de onbekende die alles wist – hoe het huis in elkaar zat, aantal kinderen, werkroosters. De bivakmuts en de schurende, verdraaide stem suggereerden een alter ego – maar van wie?

Het Sheriff's Department van de county Sacramento stuitte op een muur. En niet zachtzinnig. Steeds dezelfde witte jongemannen werden aangehouden. De dader niet. Of misschien ook wel. Dat was nu juist het probleem. Alle rechercheurs die zich met de zaak bezighielden hadden hun eigen beeld van het gezicht van de verdachte en die beelden kwamen nooit overeen. Een blonde blower met een legerjasje. Een mormoon op een fiets. Een gladde makelaar met een mediterraan uiterlijk.

Carol Daly was het hoofd van de taskforce. Na de tweeëntwintigste verkrachting, na de zoveelste nachtelijke rit naar het ziekenhuis met een totaal ontdaan slachtoffer, betrapte ze zichzelf op een duistere gedachte. Ik hou van mijn man. Ik haat mannen.

Wat rechercheur Richard Shelby 's nachts uit de slaap hield, waren de vele geloofwaardige verklaringen van getuigen die iemand verdacht hadden zien rondsluipen maar die 'doodkalm wegslingerde' als hij werd betrapt.

De enge klootzak was dus een kalme slenteraar.

Het publiek begon angst in de ogen van de rechercheurs te zien.

De EAR spookte door hun hoofd. Door ieders hoofd. Elke dag bij zonsondergang verspreide zich een collectieve doodsangst door de omgeving. Het leek onmogelijk dat hij ooit werd gepakt. Uiteindelijk zou het toeval zich wel tegen hem keren, maar wie wilde de sukkel zijn die daarop wachtte?

Toen, even raadselachtig als hij was verschenen, was hij ineens weg. Na een schrikbewind van twee jaar, van 1976 tot 1978.

‘Wow,’ zei Holes. ‘En toen?’

Murdock bedacht dat Holes in die tijd een jaar of tien moest zijn geweest en natuurlijk geen weet had van de massale verlamming die de zaak had teweeggebracht, de vreemde wendingen, de valse hoop, de doodlopende sporen. Hij kende de zaak alleen van de dossiers met de rode letters EAR erop.

‘Hij dook weer op in de East Bay,’ zei Murdock. ‘Hij kwam naar ons toe.’

Holes begon oudere vrienden en collega’s naar de EAR te vragen en ontdekte tot zijn verrassing dat zowat iedereen met de zaak te maken had gehad. Ze hadden allemaal een verhaal. De adjunct-sheriff herinnerde zich de overvliegende helikopters, de lichtbundels van de schijnwerpers die over de rustige buurten streken. Een hoogleraar aan de UC zei dat hij zijn vrouw bij een van de nachtelijke patrouilles had leren kennen. Een collega vertelde Holes in vertrouwen dat zijn zus een van de slachtoffers was.

Tussen oktober 1978 en juli 1979, voor zijn verdwijning uit Noord-Californië, sloeg de EAR elf keer toe in het gebied East Bay, twee keer in San Jose en een keer in Fremont. Twintig jaar later was het onderzoek nog steeds een chaos. Sommige gevallen waren door de plaatselijke politie behandeld. Alle afdelingen, ook Sacramento County, hadden bewijs vernietigd. Zo ging het bijna overal in archieven. Gelukkig had het Sheriff’s Office van Contra Costa County, waar Holes werkte, alles bewaard. De dossiers met EAR erop waren niet zomaar opzijgelegd: de gedemoraliseerde rechercheurs hadden destijds gelooft dat ze er nooit uit zouden komen. Die dos-

siers waren het omgekeerde van een onderscheiding. De zaak-EAR was hun mislukking. Als het menselijk brein echt de beste computer ter wereld was, zoals deskundigen beweren, dan hoopte de oude garde met die opvallende dossiers een jongere, nieuwsgierige, snelle computer voor de zaak te interesseren. Soms waren de moeilijkste zaken gewoon een estafetteploeg.

‘De domme gasten pakken we altijd,’ zeggen rechercheurs vaak. Zo kon je negennegentig van de honderd vakjes afvinken. Maar dat ene lege vakje deed je de das om.

In juli 1997 begon Holes verkrachtingssets van de EAR uit het archief te halen om te kijken welke bewijzen daarin te vinden zouden zijn. Het lab van Contra Costa County was niet zo geavanceerd als veel andere Californische laboratoria. Hun DNA-programma was betrekkelijk nieuw. Toch zag het ernaar uit dat drie van de sets materiaal voor een rudimentair profiel zouden kunnen bevatten. Zelfs al was de werkwijze van de EAR duidelijk en bestond er weinig twijfel dat de overvallen in Noord-Californië verband met elkaar hielden, dan kon toch de biologische zekerheid dat het in al die drie gevallen om dezelfde dader ging het onderzoek nieuw leven inblazen, dacht Holes. Dan konden ze oude verdachten oppakken of opgraven en monsters nemen.

Het onderzoek duurde even, maar de uitslag bevestigde de overeenkomst. Zoals ze al dachten, was dezelfde man verantwoordelijk voor de drie overvallen in Contra Costa County. Nu had Holes een DNA-basisprofiel van de EAR dat steeds geavanceerder zou worden naarmate het lab betere apparatuur kreeg. Hij begon de dossiers zelf te onderzoeken, wat hij op de lange baan had geschoven zolang hij aan het wetenschappelijk forensisch onderzoek werkte. Hij las over het gedragspatroon van de EAR. De buurten die hij uitkoos om zijn informatie bij elkaar te sprokkelen. Het bellen van de slachtoffers. De tactische voorbereiding.

Holes stelde een lijst van vroegere verdachten op en spoorde de gepensioneerde rechercheur Larry Crompton op. Crompton was tijdens het hoogtepunt van de overvallen lid van de EAR-taskforce in Contra Costa. Holes zag aan het aantal keren dat Cromptons naam in de rapporten voorkwam dat hij het onderzoek in feite leidde. Ofwel hij was bijzonder ijverig, óf de zaak ging hem aan het hart.

Wie gepensioneerde rechercheurs belt, krijgt heel verschillende reacties. Sommigen voelen zich gevlaid. Anderen zijn licht geïrriteerd, want ze stonden net in de rij bij de apotheek of waren een loosplug op hun visboot aan het installeren. Voor hen betekent jouw beleefde enthousiasme alleen tijdverlies.

Maar Crompton reageerde op Holes' telefoontje alsof hij het toevallig net op dat moment met iemand anders over de EAR had gehad, alsof hij het al jaren over de EAR had en dit onverwachte, welkome telefoontje de natuurlijke voortzetting was van het dagelijkse gesprek in huize Crompton.

Crompton was in Nova Scotia geboren en hij zag eruit als zo'n lange, magere rancher met een betrouwbaar gezicht uit een western met John Wayne. Hij had een merkwaardige, ademloze manier van praten, nooit aarzelend; hij sprak in korte, zelfverzekerde mededelingen, zo dicht op elkaar dat ze haast geen lucht kregen.

Holes wilde weten of Crompton zich opvallende verdachten herinnerde waar nog eens naar moest worden gekeken. Ja, zei Crompton, en hij noemde enthousiast een paar namen. Eigenlijk wilde hij Holes een idee laten natrekken dat hij destijds van zijn superieuren niet had mogen uitwerken.

Tegenwoordig is de samenwerking tussen de verschillende rechtsgebieden in het gunstigste geval wisselend, maar in de late jaren zeventig was de situatie ronduit treurig. Alleen via de politietelex en de geruchtenmachine vernamen politiemensen soms iets over zaken in andere county's. In de zomer van 1979 verdween de EAR uit de East Bay. Cromptons superieuren juichten nog net niet hardop van opluchting. Crompton raakte juist in paniek. Hij merkte dat

de dader verhardde, dat hij steeds meer doodsangst in de ogen van zijn slachtoffers nodig had; hij had al gedreigd dat hij hen ging vermoorden, eerst nog haperend, maar steeds harder en ook lossler, alsof hij zijn remmingen kwijtraakte. Dat baarde Crompton zorgen. Die ontremming was het laatste waar hij op zat te wachten.

Begin jaren tachtig werd Crompton gebeld door Jim Bevins, een rechercheur van het Sheriff's Office van Sacramento met wie bij bevriend was geraakt toen ze samenwerkten in de EAR-taskforce. Bevins wilde zich van de zaak distantiëren, want die had hem zijn huwelijk gekost. Maar hij wilde Crompton wel doorgeven dat hij iets had opgevangen over een paar zaken in Santa Barbara, waaronder een moord, die aan de EAR deden denken. Crompton trok het na. De politie aan de andere kant klapte dicht.

‘Zoiets hebben we hier nooit gehad,’ kreeg hij te horen.

Een paar maanden later zat hij toevallig bij een bijscholingsbijeenkomst voor politiemensen uit de hele staat naast een rechercheur uit Santa Barbara. Ze raakten aan de praat en Crompton hield zich van den domme. Hij deed alsof hij het over het vak wilde hebben.

‘En die dubbele moord laatst?’ vroeg hij.

Hij liet niet merken dat hij ijskoud werd van de details die hij te horen kreeg.

‘Paul,’ zei hij nu tegen Holes, ‘bel met de politie in het zuiden. Te beginnen met Santa Barbara. Ik heb gehoord dat daar iets van vijf doden zijn gevallen.’

‘Doe ik,’ beloofde Holes.

‘Ik wéét dat hij het was,’ zei Crompton voordat hij ophing.

Twintig jaar later belde Holes met Santa Barbara en kreeg weer nul op het rekest. Het bureau van de Sheriff ontkende iets van een zaak te weten die op zijn beschrijving leek. Maar tegen het eind van het gesprek herinnerde de rechercheur aan de andere kant zich ineens iets, of hij veranderde van gedachten over de geheimzinnigdoenerij.

‘Probeer Irvine eens,’ zei hij. ‘Daar hadden ze wel zoiets, geloof ik.’

Het telefoontje naar Irvine leidde naar het Sheriff's Department van Orange County, dat hem in contact bracht met Mary Hong, de forensisch onderzoeker van het laboratorium. Holes deelde haar mee dat hij onlangs een DNA-profiel had ontwikkeld van de onbekende witte man die bekendstond als de East Area Rapist ofwel de EAR en tussen 1976 en 1979 in Noord-Californië vijftig zedendelicten had gepleegd. De rechercheurs op de zaak van de EAR hadden altijd vermoed dat hij daarna naar het zuiden was afgezakt en daar nog meer misdrijven had gepleegd. Hij ratelde een snelle beschrijving van de werkwijze af: nette tot chique gelijkvloerse huizen. Nachtelijke overvallen. Slapende stellen. Vastbinden. De vrouw verkrachten. Soms diefstal, meestal van sieraden met een emotionele waarde voor het slachtoffer in plaats van kostbaarder voorwerpen. Bivakmuts bemoeilijkte identificatie, maar sporen wezen op iemand met schoenmaat 42, bloedgroep A, niet-uitscheider.

‘Zo te horen lijkt dat op die gevallen bij ons,’ zei Hong.

In de tijd dat Holes en Hong elkaar spraken, werden in hun laboratoria verschillende DNA-technieken gebruikt. Orange County had een vroege vorm van STR. Ze konden een gen, DQAI, vergelijken en dat matchte, maar meer hadden ze niet. Het lab in Contra Costa kwam ook nog niet in aanmerking voor CODIS, dus ze konden geen verbinding maken met de landelijke databases of met die van hun eigen staat. Hong en Holes spraken af contact te houden en elkaar op de hoogte te brengen als het lab in Contra Costa operationeel was.

—

Het zal niemand verbazen dat door de overheid gefinancierde forensische laboratoria alle economische schommelingen meteen voelen. Democratisch gekozen bestuurders weten dat ze zich niet populair

maken als ze de politie uitkleden, dus de ontslagen vallen vaak onder de minder zichtbare medewerkers van het opsporingsapparaat, zoals forensisch wetenschappers. Laboratoriumapparatuur is niet goedkoop en de directeuren moeten vaak lang zeuren voordat ze krijgen wat ze nodig hebben.

Misschien verklaart dat gedeeltelijk waarom het anderhalf jaar duurde voordat het lab van Contra Costa, dat altijd al bescheiden was, even ver was als Orange County. In januari 2001, toen de STR-apparatuur was geïnstalleerd, vroeg Holes aan een collega, Dave Stockwell, of hij nog een keer naar het DNA van de zaak-EAR wilde kijken; of de drie gevallen nog steeds hetzelfde daderprofiel lieten zien. Stockwell bevestigde dat.

‘Bel Mary Hong in Orange County,’ zei Holes. ‘Wij hebben nu dezelfde technologie. Leg jouw resultaten eens naast de hare.’

Stockwell en Hong lazen elkaar aan de telefoon de markers voor.

‘Ja,’ zei Hong toen Stockwell een van de markers van de EAR voorlas.

‘Ja,’ zei Stockwell in reactie op een van de hare.

Stockwell liep naar Holes’ kamer.

‘Volledige match.’

Het nieuws bereikte de media op 4 april 2001. ‘DNA brengt verkrachtingen uit jaren zeventig in verband met seriemoorden’, kopte de *San Francisco Chronicle*. Niemand had de verkrachtingsluchtoffers gewaarschuwd dat het verhaal openbaar werd gemaakt, dus velen van hen schrokken toen ze aan het ontbijt de ochtendkrant lazen. Daar stond het, op de voorpagina van *The Sacramento Bee*: ‘Nieuwe aanwijzingen in zaak serieverkrachtingen: na decennia blijkt verband verkrachtingen East Area met misdrijven in Orange County’.

Wat voor velen nog onwerkelijker moet hebben geleken was de foto van de rechercheurs op de voorpagina van de *Bee*, Richard Shelby en Jim Bevins. Shelby, lang, bars, grof, de man met het ongelooflijke geheugen en de slechte sociale vaardigheden die door

zijn collega's zo veel mogelijk uit de buurt van mensen werd gehouden. En Jim Bevins – 'Puddin' Eyes', noemden zijn collega's hem plagend. Niemand was zo geliefd als Bevins. Al op 50 meter zag je dat hij degene was die werd gestuurd om de situatie te de-escaleren en alles in orde te maken.

Daar stonden ze op de voorpagina, twee oude mannen. Vijfentwintig jaar is in politiejaren een hele tijd. Tropenjaren, en dat was te zien. De uitdrukking op hun gezicht leek iets te zeggen. Keken ze schaa-pachtig? Beschaamd? Ze speculeerden over de tegenwoordige verblijfplaats van hun verdachte. Shelby dacht aan het gekkenhuis. Bevins geloofde dat hij dood was.

Holes stond journalisten te woord en genoot een paar dagen van de opwinding. Maar al vond hij zelf dat recherchewerk zijn roeping was, toch was hij sinds zijn promotie hoofd van de forensische dienst. De plicht riep. Hij was getrouwd en had twee kleine kinderen. Hij had geen tijd om de 10 000 dossiers door te spitten die het nieuwe DNA-profiel opleverde. Dat was ongehoord veel bewijs. Het optimisme onder degenen die op de zaak zaten was ongekend. DNA-profiel? Zestig zaken, door heel Californië? Ze vochten om het voorrecht hem als eerste te ondervragen als hij binnenkwam.

Larry Pool in Orange County werd aangewezen om het onderzoek te leiden. Voor Pool was het nieuws van de DNA-connectie geweldig, maar ook intimiderend, alsof hij jarenlang in een kleine, vertrouwde kamer had gezeten die ineens in een enorm pakhuis bleek te liggen.

Hij trok zich nog steeds niets aan van de minachting van de geharde politiemensen die volhielden dat het monster dood was. Seksueel gemotiveerde moordenaars houden pas op met moorden als het ze onmogelijk wordt gemaakt: misschien had iemand hem doodgeschoten toen hij bij hem wilde inbreken. Je verdoet je tijd, zeiden ze.

Zeven maanden later zou Pool gelijk krijgen toen er bericht uit het noordwesten kwam. In november 2001 kwam een andere nooit

gevonden seriemoordenaar in het nieuws die bijna twintig jaar niet had toegeslagen, zodat iedereen dacht dat hij allang dood was: de Green River Killer van Washington. De moordenaar van vele prostituees woonde levend en wel in een buitenwijk van Seattle. Waarom hij was gestopt? Hij was getrouwd.

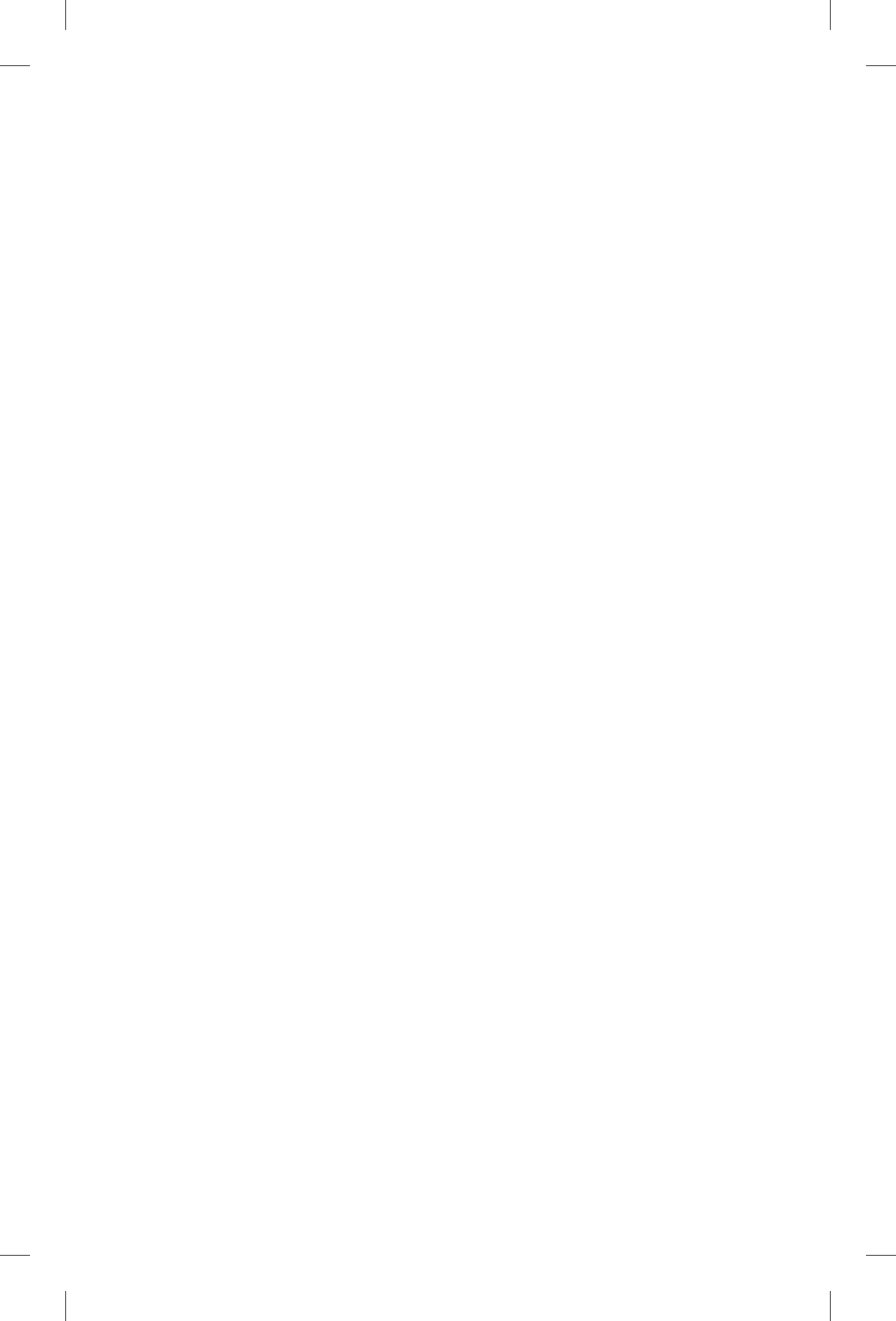
‘De technologie heeft me gepakt,’ zei Gary Ridgway tegen de politie – het verbale equivalent van de opgestoken middelvinger. Hij had gelijk. Hij had de politie jarenlang voor de gek gehouden door zijn mond open te laten hangen en de lichtjes in zijn ogen uit te doven. Ondenkbaar dat die zwakbegaafde sukkel een duivelse seriemoordenaar is, dachten ze, en ondanks het zich opstapelende bewijs lieten ze hem elke keer weer gaan.

Op 6 april, twee dagen nadat in de kranten had gestaan dat de East Area Rapist en de Original Night Stalker een en dezelfde persoon waren, ging de telefoon in een huis aan Thornwood Drive in het oosten van Sacramento. Een vrouw van begin zestig nam op. Ze woonde al bijna dertig jaar in dat huis, al had ze haar achternaam veranderd.

‘Ja?’

De stem was laag. Hij sprak langzaam. Ze herkende hem onmiddellijk.

‘Weet je nog dat we samen hebben gespeeld?’

SACRAMENTO, 2012

[NOOT VAN DE REDACTIE: de onderstaande tekst is een uittreksel van een eerste versie van Michelles artikel 'In the Footsteps of a Killer' voor het tijdschrift Los Angeles.]

Ik had de vrouw tegenover me in het benauwde kantoortje in een middelbare school in het oosten van Sacramento nooit ontmoet. Maar dat zou je niet hebben gedacht als je de geheimtaal hoorde waarin we vanaf het allereerste moment met elkaar praatten, een soort EAR/ONS-versie van het Klingon.

'Inbraak geslagen hond '74?' vroeg ik.

De vrouw, ik zal haar de Maatschappelijk Werkster noemen, deed het elastiekje om haar dikke paardenstaart goed en nam een slok uit een blikje fris. Ze is 'bijna zestig' en ze heeft grote, doordringende groene ogen en een rokerige stem. Ze begroette me op het parkeerterrein door wild met beide armen boven haar hoofd te zwaaien. Ik mocht haar meteen.

'Geen verband, denk ik,' zei ze.

De inbraak in Rancho Cordova in 1974 is een onlangs ontdekte zaak die de leden van het Cold Case Files-messageboard over de EAR/ONS, waarvan de Maatschappelijk Werkster een van de feitelijke leiders is, graag analyseren. Ik ben hun grondigheid gaan waarderen, maar in het begin zonk de moed me in de schoenen. Er staan meer dan duizend onderwerpen en twintigduizend posts op.

Dat messageboard heb ik ongeveer anderhalf jaar geleden gevonden, nadat ik bijna in één ruk *Sudden Terror* van Larry Crompton

had uitgelezen, een ongepolijste stortvloed aan details over de zaak met de politieke incorrectheid van de jaren zeventig, soms wonderlijk ontroerend door de spijt van die ene no-nonsenserechercheur. De overvloed aan informatie over de zaak verbijsterde me. Over 25 december 1996, de nacht waarin JonBenét Ramsey werd vermoord, zijn meer dan tien boeken geschreven. Maar over de EAR/ONS? Een zaak die over meer dan tien jaar in een hele staat heeft gespeeld en aanleiding was om de wetgeving inzake DNA in Californië* te wijzigen, een zaak met zestig slachtoffers, een hele verzameling vreemde uitspraken van de verdachte op plaatsen delict ('Ik ga jou vermoorden, net als die mensen in Bakersfield'), een gedicht dat aan hem wordt toegeschreven ('Excitement's Crave') en zelfs opnamen van zijn stem (een korte, gefluisterde bedreiging, opgenomen vanaf de afgetapte telefoon van een slachtoffer), en toch bestond er maar één boek over, vrijwel onvindbaar en in eigen beheer uitgegeven bovendien.

Toen ik voor het eerst op dit messageboard inlogde, viel me meteen op hoe capabel en grondig er werd gecrowdsourced. Ja, er bestaan ook gekken, zoals de goedbedoelende man die volhoudt dat Ted Kaczynski, de Unabomber, de EAR/ONS is (niet dus). Maar een groot deel van de analyses is van hoge kwaliteit. Iemand die vaak post, PortofLeith, heeft bijvoorbeeld bijgedragen tot de ontdekking dat de academische kalender van de California State University in Sacramento van het jaar dat de EAR daar actief was, samenvalt met zijn overvallen. De leden hebben kaarten gemaakt waarop alles staat, van plaatsen delict tot getuigenverklaringen tot de plek in Dana Point waar hij een bebloede motorhandschoen heeft laten vallen. In

* De zaak was aanleiding tot het aannemen, in 2004, van de California Proposition 69, waarin het afnemen van DNA bij alle gearresteerde verdachten werd toegestaan, alsmede bij volwassenen en jeugddelinquenten wie bepaalde misdrijven (zoals zedendelicten, moord, brandstichting enz.) ten laste zijn gelegd. Bruce Harrington heeft de campagne gesponsord en er bijna 2 miljoen dollar in gestoken.

honderden posts wordt uitgezocht of er banden zijn met de krijgsmacht, de makelaardij en de geneeskunde.

De speurders kunnen echt iets en zetten hun deskundigheid in om de EAR/ONS te pakken. Ik heb in een Starbucks in Los Angeles met een promovendus in de computerwetenschappen over zijn verdachte gesproken. Voordat we elkaar ontmoetten, kreeg ik een dossier van zeven pagina's, compleet met voetnoten, kaarten en foto's van de verdachte uit zijn jaarboek. Ik was het met hem eens dat de verdachte veelbelovend leek. Een detail dat de promovendus niet lekker zat, was de schoenmaat van zijn verdachte (de EAR heeft maat 41/42, iets kleiner dan de gemiddelde man).

Mensen op messageboards zijn vaak paranoïde, gebruiken de raarste schermnamen en – wat misschien niet zo vreemd is bij mensen die veel tijd op internet doorbrengen met het bespreken van seriemoorden – liggen vaak met elkaar overhoop. De Maatschappelijk Werkster treedt op als een soort portier tussen de board community en de recherche van Sacramento. Dat vinden sommige posters irritant; ze beschuldigen haar ervan dat ze op vertrouwelijke informatie zinspeelt, maar dichtklapt als er iemand doorvraagt.

Dat ze soms over nieuwe informatie beschikt, staat niet ter discussie. Op 2 juli 2001 poste de Maatschappelijk Werkster een tekening van een sticker die volgens haar op een verdacht voertuig bij de plaats delict van een van de verkrachtingen in Sacramento was gezien.

'Die zou van NAS (Naval Air Station, luchtmachtbasis) North Island kunnen zijn, maar dat is niet bevestigd of vastgelegd. Herkent iemand hem? Hopelijk kunnen we erachter komen waar hij vandaan komt.'

We. De merkwaardige, maar onmiskenbare aanwezigheid van de wetshandhaving werd steeds duidelijker naarmate ik langer op het messageboard zat. De internetdetectives die zich om hen moverende redenen tot de tientallen jaren oude zaak aangetrokken voelden, joegen op hun laptop op de moordenaar, maar werden subtiel aangestuurd door de recherche.

De Maatschappelijk Werkster reed me langs een aantal locaties die met de EAR te maken hadden, het labyrint van bescheiden ranches rond de oude luchtmachtbasis Maher en door de grotere, groenere buurten Arden-Arcade en Del Dayo. Ze werkte nu een jaar of vijf informeel met de onderzoekers van Sacramento samen, zei ze.

‘Toen het op zijn ergst was, woonde ik hier,’ zei ze. Ze was toen een jonge moeder en ze herinnert zich nog de doodsangst die rond de vijftiende verkrachting verlamrende vormen begon aan te nemen.

De buurten in het oosten van Sacramento waar de EAR/ONS zijn jachtterrein van had gemaakt, waren niet op zoveel opwinding gebouwd. Ik zag een heel ononderbroken huizenblok in effen beige. De sfeer van ingetogen behoedzaamheid was in tegenspraak met de verschrikkelijke dingen die hier waren gebeurd. We reden Malaga Way op, waar op 29 augustus 1976 een meisje van twaalf wakker werd van het geluid van haar windgong en een sterke aftershavegeur. Er stond een gemaskerde man voor haar slaapkamerraam met een mes in de linkerbovenhoek van de hor te wrikken.

‘Het is echt gruwelijk om aan die dingen te denken,’ zei de Maatschappelijk Werkster. Waarom deed ze het dan?

Jaren geleden had ze in bed wat zitten zappen, was op het laatste stukje van een aflevering van *Cold Case Files* gestuit en herkende iets. Vol afgrijzen schoot ze overeind. O god, dacht ze, hij is aan het moorden geslagen.

Een ongemakkelijke herinnering uit die periode liet haar niet met rust en ze nam contact op met een rechercheur van de politie van Sacramento om te controleren of dat nu alleen aan haar lag. Dat was niet het geval. Hij bevestigde dat ze drie keer melding had gemaakt van obscene telefoontjes van ‘een stalker’, die, zoals ze zei, ‘alles van me wist’. Nu is ze ervan overtuigd dat het de EAR/ONS was.

De American River flonkerde blauw in de verte. De Maatschappelijk Werkster zei dat ze zich ‘spiritueel geroepen voelde’ om de zaak te helpen oplossen.

‘Maar ik heb wel geleerd dat je voorzichtig moet zijn en goed voor jezelf moet zorgen. Anders kan het je helemaal opslokken.’

Kán? We praatten nu al vier uur over niets anders dan de EAR/ONS. Als haar man bij etentjes merkt dat ze zich weer laat meeslepen, geeft hij haar onder tafel een schopje en fluistert: ‘Niet doen.’ Ik heb een keer een hele middag alle details nagetrokken die ik kon vinden over een lid van het waterpoloteam van de Rio Americano High School van 1972 omdat hij er op de foto in het jaarboek mager uitzag en dikke kuiten had (dat werd op een gegeven moment onderdeel van het signalement van de EAR/ONS). Zij heeft een keer met een verdachte gegeten en daarna zijn waterflesje meegenomen voor het DNA. In politiedossiers worden de namen van verdachten vaak genoteerd met de achternaam voorop, en op het dieptepunt was ik zo verdwaasd dat ik een zekere Lary Burg ging natrekken, totdat mijn ogen en mijn hersenen weer met elkaar in de pas liepen en ik het woord *Burglary* (inbraak) herkende.

In mijn keel ligt voortdurend een gil op de loer. Toen mijn man op een avond op zijn tenen onze slaapkamer binnenkwam om me niet wakker te maken, sprong ik uit bed, greep mijn leeslamp van het nachtkastje en gooide hem naar zijn hoofd. Gelukkig miste ik. Toen ik de volgende ochtend de lamp op de grond zag liggen en me herinnerde wat ik had gedaan, schrok ik. Toen tastte ik in bed naar mijn laptop en ging door met mijn Talmoedstudie van de politiedossiers.

Maar ik lachte niet toen de Maatschappelijk Werkster vriendelijk waarschuwde dat het een obsessie kon worden. Ik knikte. Ik wilde best doen alsof we dit konijnenhol aan de buitenkant beslopen en er niet te diep in doken.

In het konijnenhol krijgen we gezelschap van een dertigjarige man uit het zuiden van Florida die ik The Kid zal noemen. The Kid heeft filmwetenschappen gestudeerd en laat doorschemeren dat hij een wat moeizame relatie met zijn familie heeft. Hij vindt details belangrijk. Hij wilde een herhaling van *Dirty Harry* niet

meer zien omdat 'de aspect ratio van het scherm na de openingscredits veranderde van 2.35:1 naar 1.78:1'. Hij is slim, precies en soms bruusk. En ik vind hem ook de begaafdsten amateurdetective op deze zaak.

De meeste mensen die bekend zijn met de zaak-EAR/ONS zijn het erover eens dat zijn geografische spoor een van de duidelijkste aanwijzingen is: er is maar een beperkt aantal witte mannen die tussen ongeveer 1943 en 1959 geboren zijn en tussen 1976 en 1986 in Sacramento, Santa Barbara County en Orange County hebben gewoond of gewerkt.

Maar alleen The Kid heeft bijna vierduizend uur lang met een minimum aan gegevens alle data nagetrokken en alle mogelijkheden uitgezocht, van Ancestry.com tot USSearch.com. Op eBay vond hij een Polk Directory van Sacramento en omgeving uit 1977 met de namen van alle stemgerechtigden. De gedigitaliseerde telefoongids van Orange County uit 1983 staat op zijn harde schijf.

Al snel nadat ik belangstelling voor de zaak had opgevat, kreeg ik het gevoel dat The Kid kwaliteitswerk leverde. Aan zijn posts op het messageboard had ik al gezien dat hij goed op de hoogte was, en ik schreef hem een mail over een mogelijke verdachte die ik had gevonden. Ik begrijp inmiddels dat die opwinding over een verdachte net zoiets is als de eerste golf van domme verliefdheid in een relatie, als je ondanks alle vage alarmbelletjes doorgaat, ervan overtuigd dat hij de ware is.

Ik had mijn verdachte al zowat in de boeien geslagen. Maar The Kid lag ongeveer een jaar onderzoek en verschillende databases op me voor. 'Met die naam heb ik al een tijdje niets gedaan,' schreef hij terug. Hij stuurde een foto mee van een nurkse nerd met een sweatvest, de schoolfoto van mijn verdachte uit zijn tweede jaar op college. 'Staat niet hoog in mijn ranglijst,' schreef The Kid.

Later benadrukte hij hoe onbetrouwbaar het inschatten van een verdachte is; hij wees me erop dat op grond van geografische geschiedenis en signalement Tom Hanks een goede EAR/ONS-verdachte

zou zijn (al moet die alleen al op grond van de opnamedata voor *Bosom Buddies* worden uitgesloten, zeg ik er met klem bij).

Vorige zomer was ik met mijn familie op vakantie in Florida, waar ik met The Kid in een koffiebar afsprak. Een aantrekkelijke, frisse man met lichtbruin haar, verbaal begaafd; je zou niet meteen denken dat hij dwangmatig dataonderzoek doet in cold cases waar hij geen persoonlijke binding mee heeft. Hij wilde geen koffie, maar rookte wel aan de lopende band Camel Lights. We hadden het over Californië en de filmindustrie en hij vertelde dat hij een keer helemaal naar Los Angeles was gegaan alleen om de director's cut van zijn lievelingsfilm te kunnen zien, *Until the End of the World* van Wim Wenders.

We spraken vooral over onze gedeelde obsessie. De zaak is zo gecompliceerd en moeilijk aan oningewijden uit te leggen dat ik altijd iets van opluchting voel als ik met iemand praat die de terminologie kent. We leken onze preoccupatie allebei een tikje onbegrijpelijk en gênant te vinden. Hij vertelde dat bij een trouwreceptie waar hij kortgeleden was de bruidegom, een oude vriend van hem, het gesprek tussen hem en zijn moeder onderbrak met de woorden: 'Vertel haar eens over je seriemoordenaar!'

Ik zei dat ik altijd moest denken aan experimenten waaruit bleek dat dieren in gevangenschap liever zelf hun eten zoeken dan het gewoon te krijgen. Van zoeken krijgen we een dopamineroes. Wat ik er niet bij zeg, is dat ik weleens de ongemakkelijke gedachte heb dat ons fanatieke zoeken doet denken aan het dwangmatige gedrag – vertrapte bloembedden, krassen op de hor, rare telefoontjes – van degene die we zoeken.

Door een terloopse uitspraak van Jeff Klapakis, rechercheur bij het Sheriff's Department van Santa Barbara County, ging ik mijn fascinatie uiteindelijk minder vreemd vinden. We zaten in de 'krijgsberaadkamer' van hem en zijn partner in het onderzoek naar de EAR/ONS, een achterkamertje met talloze kunststof bakken met oude dossiermappen. Achter zijn rechterschouder hing een poster met

een Google Earth-kaart van Goleta waarop de plaatsen delict van de dubbele moorden waren aangegeven; er zaten zeventien maanden tussen, maar ze lagen maar 10 kilometer uit elkaar. De San Jose Creek slingerde zich over het midden van de kaart en de grote overhangende bomen gaven de EAR/ONS dekking.

Ik vroeg aan Klapakis waarom hij na zijn pensionering was teruggekomen om aan deze zaak te werken. Hij haalde zijn schouders op.

‘Ik hou van puzzelen,’ zei hij.

The Kid bedoelde ook zoiets toen hij een korte verklaring schreef voor onderzoekers die zijn resultaten tegenkwamen. Zijn belangstelling – hij schreef over zichzelf in de derde persoon – ‘is niet in het kort te verklaren, maar dit is een grote vraag met een eenvoudig antwoord en hij moet en zal dat antwoord vinden.’

The Kid heeft zijn pièce de résistance uiteindelijk met me gedeeld; hij noemt het ‘De Grote Lijst’, een document van 118 pagina’s met ongeveer 2000 namen van mannen met bijbehorende informatie zoals geboortedatum, adressen met data, veroordelingen en zelfs foto’s, als hij daar de hand op kon leggen. Zijn grondigheid – er zat nog een register bij ook – sloeg me met stomheid. Bij sommige namen staat een aantekening (‘groot voorstander van fietsen’ en ‘Familie: Bonnie’) die onbegrijpelijk lijkt, tenzij je – zoals wij – veel te veel weet over een misschien wel dode seriemoordenaar die voor het laatst heeft toegeslagen toen Reagan nog president was.

‘Er komt een moment dat ik me hiervan moet distantiëren en moet doorgaan met mijn leven,’ schreef The Kid me in een e-mail. ‘Het ironische is dat hoe meer tijd en geld ik in deze hoogst onpraktische (en voor de meeste mensen onbegrijpelijke) onderneming steek, hoe waarschijnlijker het wordt dat ik ermee doorga in de hoop dat ik die klootzak misschien ooit kan identificeren, zodat mijn investering gerechtvaardigd is.’

Niet iedereen bewondert de speurders op het messageboard of hun inspanningen. Onlangs tierde een verontwaardigde buitenstaander op het forum over mensen met een ziekelijke, zielige obses-

sie die rechercheurtje spelen. Hij noemde hen bemoeiallen zonder opleiding en met een ongezonde belangstelling voor verkrachting en moord.

‘WALTER MITTY-DETECTIVES,’ schreef hij.

Ik was er inmiddels al van overtuigd dat een van die Mitty’s de zaak waarschijnlijk zou oplossen.

OOST-SACRAMENTO, 2012

Wat ze zien: koplampen in een verlaten stuk weiland achter hun huis waar geen auto hoort te staan. Een man in een wit shirt en een donkere broek klimt om drie uur 's nachts door een gat in het hek van de bureu. Behendig geforceerde deuren. Een lichtbundel van een zaklantaarn door het slaapkamerraam. Een man die uit een afwateringsgreppel de achtertuin van de bureu in sluipt. Hekken die eerst dicht waren en nu open zijn. Een donkerharige man in blauwe vrijetijdskleding die onder een boom aan de overkant naar hen staat te staren. Raadselachtige schoenafdrukken in de tuin. Een man die uit de bosjes tevoorschijn springt en er op een fiets vandoor gaat. Nog meer lichtbundels door slaapkamerramen. De onderste helft van een man in bruine corduroy broek en tennisschoenen die langs het huis rent en zich achter een plantenbak verstopt. Een volksteller aan de voordeur die wil weten hoeveel mensen er op het adres wonen in een jaar dat er helemaal geen volkstelling was. De vierendertigjarige buurman die om twee uur 's nachts in zijn onderbroek en met vastgebonden armen en benen zijn huis uit komt strompelen en om hulp roept.

Wat ze horen: blaffende honden. Zware voetstappen op het lavastenen pad. Iemand die een gat in de hor snijdt. Een dreun tegen de airco. Gerommel aan de glazen schuifpui. Gekrabbel aan de zijkant van het huis. Hulpgeroep. Een vechtpartij. Schoten. De langgerekte gil van een vrouw.

Niemand belt de politie.

Bij het buurtonderzoek krijgt de politie die waarnemingen ach-

teraf te horen. Soms als de politie aan de deur vragen komt stellen, laten de mensen een kapotgesneden hor of vernielde buitenverlichting zien. Toen ik de politierapporten las, vond ik het aanvankelijk heel vreemd dat de burens niets deden. Ik raakte uiteindelijk haast geobsedeerd. Een deel van die nooit gemelde verdachte gebeurtenissen vond plaats in de tijd dat de paniek die de East Area Rapist in Sacramento zaaide op zijn hoogtepunt was.

‘Hij sloop voortdurend door die buurten. Waarom hebben niet meer mensen gebeld?’ vroeg ik aan Richard Shelby. Op het eerste gezicht ziet Shelby er ruig uit, zoals je zou kunnen verwachten van een gepensioneerde politiemans van midden zeventig die in Placer County ergens in de rimboe woont. (‘We zitten hier zo ver van de bewoonde wereld dat we altijd jerrycans met benzine achter de hand hebben,’ zei hij.) Hij is lang en op zijn hoede. Hij heeft net zo’n neus als W.C. Fields en hij mist natuurlijk de helft van zijn linkerringvinger, de blessure waardoor hij bijna zijn baan bij de politie was misgelopen. Maar hij heeft ook iets zachts, met dat lichtblauwe shirt en die stem, zo extreem zacht dat ik hem haast niet kon verstaan, en toen de serveerster bij de lunch zei dat de limonade op was, keek hij niet kwaad, maar mompelde met een glimlach: ‘Doe dan maar ijsthee.’ Shelby, die toegeeft dat hij een turbulente carrière bij het Sheriff’s Department van Sacramento achter de rug heeft, zat al vroeg op de zaak, in het najaar van 1976, en was een van de eersten die doorhad dat ze met een serieverkrachter te maken hadden.

‘Waar hadden ze over moeten bellen?’ antwoordde Shelby. ‘Het was nacht. Hij was helemaal in het zwart. Sloop langs de heggen. Dat zie je toch niet?’

‘Maar wat ze achteraf bij het buurtonderzoek vertelden. Die burens gaven gewoon toe dat ze dat hadden gezien en gehoord,’ zei ik.

Een zin die de politie noteerde bij het buurtonderzoek na de derde verkrachting, op 1 september 1976 in de straten rond Malaga Road en El Caprice in Rancho Cordova, zat me dwars. ‘Verschil-

lende buren verklaarden dat ze het gegil hebben gehoord, maar niet naar buiten hebben gekeken.’

In januari 1977 zag een man ten zuiden van de American River, bij wie kort daarvoor was ingebroken, een jonge man bij de buren naar binnen loeren. Hij kuchte om de gluurder te laten weten dat hij hem had gezien en de onbekende ging ervandoor. Het gebaar leek bijna beleefd. Een week later werd een vrouw van vijfentwintig een straat verderop slachtoffer nummer elf. Ze was vijf maanden zwanger.

Misschien lag die terughoudendheid om de politie te bellen aan de heersende mentaliteit van de jaren zeventig, offerde ik. Ik begon over de ontworteling in de maatschappij na de oorlog in Vietnam, maar Shelby schudde zijn hoofd. Hij wist niet waar het wél aan lag, maar daaraan in elk geval niet. In zijn ogen was de passieve houding van de buurt gewoon een van de talloze dingen die fout waren gegaan, van superieuren die onzinnige politieke kwesties belangrijker vonden tot een paar cruciale verkeerde afslagen die hijzelf destijds met zijn patrouillewagen heeft genomen, of de instructie van een agent aan een gezin dat belde omdat ze een linnen tasje met een zaklantaarn, een bivakmuts en handschoenen in de heg hadden gevonden: ‘Gooi maar weg.’

Shelby woont tegenwoordig een kilometer of 50 ten noorden van Sacramento op het platteland, waar hij ‘mannendingen, boerendingen’ kan doen, zoals hij het noemt. Maar we hadden voor de lunch op zijn oude jachtterrein afgesproken, de buurt waar hij zevenendertig jaar geleden met gedimd dashboardlicht door de kronkelige straten rond de rivier patrouilleerde, navigerend op het gesputter van zijn politieradio, in de hoop dat hij de juiste afslag nam en in de lichtbundel van zijn koplampen een jonge man van ongeveer 1,75 meter met een bivakmuts zou vangen. Shelby is in zijn hele loopbaan nooit een dader zoals de East Area Rapist tegengekomen. Ze vonden aldoor kleine voorwerpen op de daken van huizen die hij van zijn slachtoffers had gestolen. Daar gooide hij ze om de een of andere reden op. Toen er genoeg mensen hadden gebeld omdat

ze een vreemd gebonk op het dak hadden gehoord, begreep Shelby dat hij die dingen er niet op had gegooid, maar dat ze uit zijn zakken waren gevallen: hij sloop daar rond.

Shelby is zo'n man die trots is op zijn botheid, maar altijd even wegstijgt voordat hij iets hardt zegt en zo een zekere innerlijke zachtheid verraadt. Hij had het eethuis gekozen waar we gingen lunchen, maar ik merkte dat deze buurt voor hem altijd de plek zou blijven waar hij werd dwarsgezet door de snelle vluchtmanoeuvres van een tegenstander, 'die klootzak, die psychopaat', wiens door sigarettenpeuken gemarkeerde schuilplaats hij eens onder een dikke boom bij Northwood Drive had gevonden, erheen geleid door een zigzaggend spoor van schoenafdrukken. De zoveelste vage aanwezigheid die de burens wel hadden opgemerkt, maar nooit gemeld.

'Ze zeggen dat hij zo slim was,' zei Shelby. Hij keek even weg. 'Maar eigenlijk was dat lang niet altijd nodig.'

Toen ik nog niet zo lang bezig was met mijn onderzoek voor een verhaal over de EAR/ONS voor het tijdschrift *Los Angeles*, kreeg ik in Sacramento een USB-stick in mijn bezit met meer dan vierduizend pagina's gedigitaliseerde oude politierapporten. Een ouderwetse ruil van het soort waarbij geen van beide partijen de ander helemaal vertrouwt: uitgestoken arm, strakke blik, gelijk oversteken. Zelf had ik een zeldzame dvd van een twee uur durend gesprek met een perifere maar belangrijke figuur inzake een van de moorden in Zuid-Californië in de aanbieding. Die gaf ik zonder te aarzelen, want ik had thuis een kopie.

Die ondergrondse handeltjes, een gevolg van heimelijke allianties gebaseerd op een gedeelde obsessie met een gezichtloze seriemoordenaar, kwamen vaak voor. Internetspeurders, gepensioneerde en actieve rechercheurs – iedereen deed eraan mee. Meer dan eens kreeg ik een mailtje met als onderwerp 'voor wat hoort wat'. Net als zij geloofde ik dat ik, en ik alleen, zou zien wat niemand anders had gezien. En daarvoor moest ik alles zien.

De grote zoeker in mij stond te trappelen om de stick in mijn hotelkamer in mijn laptop te steken. Bij alle stoplichten voelde ik of het rechthoekje in het bovenste vakje van mijn rugzak er nog zat. Ik logeerde in het centrum, in het Citizen Hotel aan J Street. De foto's op internet van glas-in-loodramen en mosterdkleurig gestreept behang spraken me aan. De muren bij de incheckbalie bestonden uit ingebouwde boekenkasten. De balie zelf was van bewerkt, Chinees rood geschilderd hout.

'Hoe zou u deze stijl beschrijven?' vroeg ik aan de receptionist bij wie ik incheckte.

'Als een kruising tussen een bibliotheek en een bordeel,' zei hij.

Later vernam ik dat de architect, George Sellon, ook de San Quentin-gevangenis had ontworpen.

Op mijn kamer kleepte ik me meteen uit en trok de frisse witte badjas van het hotel aan. Ik deed de luiken dicht en zette mijn telefoon uit. Ik schudde een zak gummibeertjes uit de minibar leeg in een glas en zette dat naast me op het bed, waar ik in kleermakerszit achter mijn laptop plaatsnam. Voor me lag het zeldzame voorrecht van een heel etmaal zonder onderbreking of afleiding. Geen kleine handjes, glibberig van de verf, die gewassen moesten worden, geen verstrooide, hongerige man die komt vragen of het eten al klaar is. Ik stak de USB-stick in het poortje. Hoofd in de postsorteermodus, wijsvinger op de omlaagscrolltoets. Ik begon te lezen, nee, te verblinden.

Een politierapport lijkt op een verhaal, verteld door een robot. Kortaf, afgebakend, met weinig ruimte voor emotie of oordeel. Aanvankelijk vond ik dat kale wel prettig. Ik verwachtte dat door de afwezigheid van onnodige details zijn naam wel zou oplichten. Maar nee. Die beknoptheid is bedrieglijk. Door de opeenstapeling klonterden zelfs de droogste details samen tot een eenvormige massa. Toch maakten een paar momenten zich los uit de brij, en die gaven een schok die ik niet altijd had zien aankomen: de achten-dertigjarige, pas gescheiden moeder die in het donker over de vloer

schuift op zoek naar de speelgoedzaag van haar zoontje, waarmee ze vergeefs probeert haar opgezwollen handen te bevrijden, het meisje van dertien, vastgebonden in haar bed, dat na het vertrek van de verkrachter aan haar geliefde hond vraagt: ‘Dommerd, waarom heb je niks gedaan?’ De hond duwt zijn neus tegen haar aan. Ze zegt dat hij moet gaan liggen, slapen. Hij gehoorzaamt.

De uren verstreken. De gummibeertjes waren op. Mijn kamer lag op de tiende verdieping, pal boven een partytent waar een trouwreceptie werd gehouden – toen ik binnenkwam, had ik de bruidsmeisjes in het zeegroen moeten ontwijken die in de hal voor de fotograaf poseerden – en nu begon de muziek. Heel hard. Ik pakte de telefoon om de receptie te bellen. Maar wat ging ik dan zeggen? ‘Maak niet zo’n plezier?’ Ik hing weer op. Ik was gewoon schrikkerig van de suiker, de honger en het lange zitten in het donker met dat vijftig hoofdstukken lange horrorverhaal, verteld met de dode stem van een telefonist bij de Dienst Wegverkeer. Mijn ogen deden pijn van het staren naar het scherm en voelden zo droog aan alsof ik ermee boven een vliegtuig-wc had gestaan. ‘Celebration’ van Kool & the Gang was niet de juiste soundtrack bij mijn stemming.

De stad Sacramento ligt in het noordelijke deel van de Central Valley in Californië, waar de Sacramento River en de American River samenkomen, en is voor afwateringsdoeleinden ontworpen. Overtollig smelt- of regenwater stroomt zo met de rivier naar de Delta van Californië en vervolgens naar zee. Dat weet ik alleen doordat er zoveel afwateringsgreppels en betonnen kanalen in de politierapporten worden genoemd. Door de voetsporen, de bewijsstukken, de verdachte signaleringen en het feit dat hij daar zelfs een van zijn slachtoffers mee naartoe heeft genomen, wordt meteen duidelijk dat de East Area Rapist zich ook zo verplaatste en als een ondergronds levend beest in zijn hol bleef totdat het donker werd. Ik moest aan een iconische scène uit *Creature from the Black Lagoon* denken, waarin de marien biologe Kay, gespeeld door de beeldschoone Julie Adams, van haar expeditiechip de zwarte lagune in duikt.

Onder water zie je het angstaanjagende mensachtige monster uit het zeewier opduiken en onder haar meezwemmen. Het wezen is door haar gefascineerd en doet haar bewegingen na. Je verwacht de hele tijd dat ze het zal zien en in paniek zal raken, maar het beest blijft onopgemerkt, behalve als zijn geschubde klauw met de zwemvliezen haar voet even raakt en ze een kleine schrikbeweging maakt.

De East Area Rapist stalkte mensen, maar uit de politierapporten bleek dat hij hele buurten stalkte, vaak door zich via het ondergrondse labyrint van kanalen en afwateringsgreppels te verplaatsen. Hij gaf de voorkeur aan gelijkvloerse huizen, meestal naast een hoekhuis, in een buurt met veel groen – een open veld, een park. Voordat hij toesloeg, bleek hij te hebben ingeslopen in huizen en tuinen naast of achter dat van zijn beoogde prooi. Er werden kleine, goedkope, soms persoonlijke voorwerpen vermist. In de vier à vijf straten rond het beoogde huis was er kort voor een overval een opvallende toename in telefoontjes waarbij meteen werd opgehangen. Hij was de omgeving aan het verkennen. Hij bestudeerde mensen, keek wanneer ze thuis waren. Hij koos kennelijk een buurt, nam een stuk of vijf mogelijke slachtoffers op de korrel en plaatste ze misschien zelfs in een bepaalde rangorde. Hij optimaliseerde de mogelijkheden en bereidde alles grondig voor. Zo hoefde hij op de bewuste avond nooit onverrichter zake terug te keren.

Dat betekent dat er vrouwen zijn die door een verandering in de plannen of door stom geluk nooit slachtoffer zijn geworden, maar net als de mooie vrouw door wie het Wezen geobsedeerd was, hebben ze wel de vluchtige aanraking van iets verschrikkelijks gevoeld.

In de vijf, zes regels die hun in de politieverlagen zijn vergund, spreken sommige buurtgenoten evocatieve haiku's van tijd en plaats uit. Op het moment van ondervraging komen ze net terug van de disco, of van een dubbele voorstelling van *Earthquake* en *Airport '77* in de drive-inbioscoop, of van de sportschool. Ze missen twee damesjasjes, maat 36, een van bruin suède, een van leer. Een meisje heeft een verdacht ogende man gezien die op 'Wolfman Jack'

lijkt. Mensen die aan de deur producten en diensten aanbieden – sprinklers, schoonmaakmiddelen, portretfotografie, schilderwerk – liepen in die tijd door elke buurt. In één buurt leek iedereen om vijf uur 's morgens al naar zijn werk te gaan. Die mensen letten vooral op de nieuwste modellen 'dikke' auto's. In andere buurten, vooral ten noorden van de American River, was de inwonende oppas de enige die thuis was en de vragen van de agent kon beantwoorden. Daar werd vooral met achterdocht naar 'smerige' auto's met deuken aan de zijkant gekeken, auto's die 'armoedig' of in 'erbarmelijke staat' waren.

In april 1977 hees een jongen zijn kleine zusje op zijn schouder. Vanaf haar hoge zitplaats zag ze een insluiper in de tuin van de bureu. Een blanke man met donkere kleren die in de struiken hurkte. Toen de insluiper merkte dat ze hem had gezien, rende hij weg en sprong hij over een paar hekken. Een maand later maakte de buurvrouw in het huis in kwestie, een jonge serveerster, om vier uur 's nachts haar man wakker. 'Ik hoor iets, ik hoor iets,' zei ze. In de deuropening van hun slaapkamer lichtte een zaklantaarn op. Later zei ze tegen de politie dat ze de EAR geloofde toen hij dreigde haar te vermoorden en dat ze zich vastgebonden in het donker lag af te vragen hoe het zou aanvoelen als er een kogel door haar heen ging.

—

Als je de politierapporten uit Sacramento leest, zie je bij het publiek het besef groeien dat er een serieverkrachter rondloopt. De eerste tien, twaalf keer is dat bewustzijn vrijwel afwezig; daarna gaan de media met het verhaal aan de haal en nemen de geruchten en de paranoia toe. Na ongeveer een jaar vertellen de slachtoffers dat ze dachten: *o shit, daar is hij* toen ze wakker werden van het licht van een zaklantaarn. Ze gedroegen zich op een bepaalde manier, zeiden ze tegen de rechercheurs, omdat ze de verhalen over de EAR kenden: ze toonden bijvoorbeeld veel angst als ze hadden gehoord dat hij

zijn slachtoffers graag doodsbang zag. Na ongeveer een jaar deden de burens nog steeds vaak niets, maar niet meer uit inertie of omdat ze zich nergens van bewust waren, maar nu omdat ze zich belaagd voelden. Ze zagen iets en vergrendelden de deur, deden het licht uit, verschansten zich in hun slaapkamer en hoopten dat hij hun deur voorbij zou gaan. 'Ik was bang,' gaf een vrouw toe. Waarom belde ze de politie dan niet? Mijn fantasie draaide overuren.

Zij dachten niet aan hun burens, maar hij wel. Wat hij volgens mij een van de spannendste elementen vond, was het spoorzoekspelletje dat hij met mensen speelde. Van het eerste slachtoffer stal hij bijvoorbeeld twee pakjes sigaretten, die hij dan bij het huis van slachtoffer nummer vier neerlegde. Goedkope sieraden die hij twee weken daarvoor bij een buurvrouw had gepikt, legde hij in het huis van het vijfde slachtoffer. Slachtoffer nummer eenentwintig woonde op een steenworp afstand van een waterzuiveringsinstallatie en iemand die daar werkte en er 10 kilometer vandaan woonde, werd het volgende slachtoffer. Pillen of kogels die hij bij een slachtoffer had meegenomen, werden later bij de burens in de tuin gevonden. Sommige slachtoffers hadden dezelfde achternaam of waren collega's.

Het was een machtsspelletje, hij wilde laten zien dat hij alomtegenwoordig was. Ik ben overal en nergens. Je denkt misschien dat je niets met een bepaalde buurtgenoot gemeen hebt, maar dat heb je wel: mij. Ik ben de nauwelijks waargenomen aanwezigheid, de donkerharige, blonde, gespierde, tengere, op de rug geziene, in de schemering waargenomen rode draad die jullie altijd met elkaar zal verbinden, ook al houden jullie elkaar niet in de gaten.

Bij mijn vertrek uit Sacramento had ik een slecht humeur. Ik had niet goed geslapen. De katerige bruiloftsgasten hingen bij de voordeur van het hotel rond toen ik naar buiten wilde. Op het vliegveld kwam ik langs een gigantische sculptuur van een rood konijn, dat ik in mijn verstrooidheid bij aankomst helemaal niet had gezien. Ik snap niet hoe ik dat over het hoofd had kunnen zien. Het 17 meter lange, 4000 kilo zware konijn van aluminium hangt aan kabels en

lijkt op de bagageband af te duiken. Ik voerde de zoekterm ‘sac luchthaven konijn’ in op mijn iPhone terwijl ik op mijn vliegtuig zat te wachten. In een artikel van Associated Press las ik dat de kunstenaar Lawrence Argent het iconische werk voor de nieuwe terminal had gemaakt en dat het in oktober 2011 was onthuld.

‘Ik wilde met het idee spelen dat iets van buitenaf het gebouw in was gesprongen,’ aldus Argent.

DE MANCHETKNOPEN

[NOOT VAN DE REDACTIE: de onderstaande tekst is een uittreksel uit een vroege versie van Michelles artikel 'In the Footsteps of a Killer' voor het tijdschrift Los Angeles.]

De dag nadat ik de manchetknopen had besteld, belde ik The Kid. Ik zei dat ik de knopen per expresse had laten bezorgen.

'Bij een postbus?' vroeg The Kid. Nee, zei ik. In een flits zag ik een krankzinnig scenario voor me: de EAR/ONS had de manchetknopen aan de winkel verkocht waar hij toevallig op de afdeling verzending werkte en de adressen van de kopers invoerde. Ongetwijfeld zou zijn achterdocht worden gewekt als een klant 40 dollar extra betaalde om een stel manchetknopen van 8 dollar versneld te laten bezorgen.

Ik wist wel dat ik de manchetknopen eigenlijk aan een EAR/ONS-onderzoeker moest overdragen. Het risico bestond dat die kwaad zou worden omdat ik eigenmachtig had gehandeld. Toevallig had ik net een afspraak voor mijn eerste gesprek met Larry Pool in Orange County. Ik besloot dat ik hem de gouden knopen in hun Ziploc-zakje zou geven en hem alles zou uitleggen als het gesprek positief verliep.

Het probleem was dat het vooruitzicht van een ontmoeting met Pool me erg intimiderend voorkwam. Hij werd beschreven als 'ontoegankelijk' en 'nogal afstandelijk'. Ik wist dat hij al veertien jaar met de zaak bezig was. Hij had samen met Bruce, de broer van Keith Harrington die jurist was, een belangrijke rol gespeeld in de campagne om Proposition 69 aangenomen te krijgen – het wetsvoorstel

voor DNA-profilering bij onopgeloste misdrijven en ter bescherming van onschuldige verdachten, dat sinds 2004 de aanleg van een databank met het DNA van alle veroordeelde misdadigers in Californië mogelijk maakte.

Pool en Harrington waren ervan overtuigd dat de uitbreiding van de DNA-databank uiteindelijk tot de arrestatie van de EAR/ONS zou leiden. De teleurstelling toen dat niet gebeurde was hevig, had men me te verstaan gegeven. Ik stelde me Larry Pool voor als een gestaalde, onaandoenlijke politieman die zich had opgesloten in een schemerig kamertje met overal compositietekeningen van de EAR/ONS aan de muur.

Bij de receptie van het forensisch laboratorium van Orange County werd ik begroet door een sympathieke, maar ietwat vormelijke man met een bril met stalen montuur en een rood geruit overhemd. We gingen in een vergaderkamer zitten. Hij was die dag wachtcommandant van het computerlab en als er af en toe een collega zijn hoofd om de deur stak om iets te zeggen, reageerde Pool kortaf met 'Begrepen'.

Hij bleek een bedachtzame, weloverwogen spreker te zijn, een ogenschijnlijk stoïcijnse persoonlijkheid die in werkelijkheid zijn inzichten heel genereus deelt. Toen ik Larry Crompton leerde kennen, was het duidelijk dat die gepensioneerde rechercheur het als een persoonlijke nederlaag beschouwde dat hij de zaak niet had kunnen oplossen. Hij bekende dat het hem 's nachts uit de slaap hield en dat hij zich voortdurend afvroeg: 'Wat heb ik over het hoofd gezien?'

Die indruk maakte Pool niet. Aanvankelijk zag ik dat aan voor zelfingenomenheid. Later begreep ik dat hij de hoop niet had opgegeven. Hij was nog lang niet klaar.

Het gesprek naderde zijn einde. Ik schatte hem in als iemand die aan de juiste procedures hecht en niet blij zou zijn met mijn manchetknopenverhaal. Maar uiteindelijk zwichtte ik toch voor de verleiding, ik weet niet waarom. Ik begon veel te snel te praten en

in mijn rugtas te wroeten. Pool luisterde, maar hield zijn gezicht in de plooi. Ik schoof de manchetknopen over de vergadertafel naar hem toe. Hij pakte het zakje en keek er aandachtig naar.

‘Voor mij?’ vroeg hij met een stalen gezicht.

‘Ja,’ zei ik.

Hij permitteerde zich een heel klein glimlachje.

‘Ik geloof dat ik van jou hou,’ zei hij.

—

Tegen de tijd dat ik weer thuis was, had Pool de slachtoffers gevonden en hun per e-mail een foto in hoge resolutie gestuurd. De manchetknopen waren oorspronkelijk van een overleden familielid geweest en de slachtoffers hadden ze nog maar pas in hun bezit toen ze werden gestolen. Ze léken wel op de bewuste manchetknopen, maar de slachtoffers hielden rekening met de mogelijkheid dat ze ‘alleen maar graag wilden dat het dezelfde waren’. Ze namen contact op met een ander familielid, dat de knopen beter kende. Een paar dagen later belde Pool: het waren niet dezelfde.

Ik was teleurgesteld. Pool leek onaangedaan. ‘Ik raak niet meer zo opgewonden als vroeger,’ had hij al eerder gezegd. Tien jaar geleden, toen de DNA-overeenkomst van de EAR en de ONS nog vers was, had hij alle opsporingsmogelijkheden tot zijn beschikking. Er was een keer een helikopter van het Sheriff's Department van Orange County naar Santa Barbara gevlogen, alleen om een DNA-monster van een verdachte op te halen. De verdachte stond toen onder surveillance. Pool ging naar Baltimore om een lijk op te graven (dat was nog voor 9/11 en hij had stukjes van de verdachte in zijn handbagage).

Maar ten slotte droogde de financiering voor de cold case op. De rechercheurs kregen andere zaken toebedeeld. En Pool raakte minder emotioneel betrokken bij nieuwe ontwikkelingen. Zelfs de compositietekening van de EAR/ONS boven zijn bureau is puur zakelijk – de verdachte is met bivakmuts afgebeeld.

‘Hebben we daar iets aan? Nee,’ zei Pool. ‘Maar we weten dat hij er zo uitzag.’

Hij liet me de stapels post zien die hij nog steeds van het publiek krijgt, waaronder een fotokopie van een rijbewijsfoto met de woorden ‘Dit is de EAR/ONS’. (De man was veel te jong om een geloofwaardige verdachte te kunnen zijn.)

In de loop der jaren zijn er achtduizend verdachten nagetrokken en Pool schat dat er van een paar honderd een DNA-profiel is gemaakt. Van een verdachte in een zuidelijke staat hebben ze zelfs twee keer DNA afgenomen omdat ze de eerste keer niet tevreden waren over de kwaliteit van het materiaal. Als Pool een bijzonder intrigerende verdachte tegenkomt, reageert hij altijd kortaf met: ‘Die moeten we elimineren.’

Ondanks zijn reserves heeft hij redenen om optimistisch te blijven; iedereen die alle ups en downs van het raadsel EAR/ONS heeft meegemaakt, is het erover eens dat de slinger zich momenteel in opwaartse richting beweegt.

LOS ANGELES, 2012

Ik was in paniek. We hadden zoals ieder jaar een stuk of twaalf volwassenen en vier kinderen onder de tien in huis en ik moest de tweede versie van mijn artikel van 7000 woorden die dinsdag af hebben. Een paar dagen daarvoor had ik allemaal sos-mailtjes verstuurd, korte, onverbloemde hulpkreten waarvan ik maar hoopte dat ze werden begrepen. ‘Broodjes. Boter.’ Met Thanksgiving krijg ik altijd heimwee naar het Midwesten. Maar het was een zonnige, ongewoon frisse dag, het soort herfstmiddag in Californië waarop je je concentreert op het grijze vest van je vriendin, de hap pompoentaart in je mond en het footballcommentaar op de achtergrond en even niet denkt aan de bougainville en de badpakken die in de achtertuin over een stoel te drogen hangen; op zo’n middag kun je je voorstellen dat je ergens woont waar ze echte jaargetijden hebben. Maar ik was niet helemaal mezelf. Het ongeduld kreeg de overhand. Ik deed onnodig moeilijk over de te kleine kalkoen die Patton had gekocht. Toen we allemaal om de tafel zaten en uitspraken waar we dankbaar voor waren, was ik even vergeten wat voor dag het was; ik deed mijn ogen dicht en dacht na over een wens. Na het eten gingen de kinderen samen op de bank naar *The Wizard of Oz* kijken. Ik bleef uit de buurt. Kleine kinderen hebben grote emoties en de mijne dienden beteugeld te worden.

Die zaterdag nam Patton Alice de hele dag mee en ik verschanste me in mijn werkkamer op eenhoog om te redigeren en te schrijven. Om een uur of vier die middag werd er aangebeld. Er worden hier veel pakjes bezorgd en ik had er die dag al een paar in ontvangst

genomen. De onderbreking irriteerde me. Normaal gesproken doe ik gewoon niet open, ze leggen het pakje wel bij de deur. Doorgaans kijk ik voor alle zekerheid uit het slaapkamerraam en zie dan de man van FedEx in zijn bruine uniform het hek van de voortuin achter zich dichttrekken.

Ik weet niet waarom ik deze keer wel opstond. Maar ik liep een paar treden de wenteltrap af en riep: 'Wie is daar?' Geen antwoord. Ik liep naar het slaapkamerraam, keek naar buiten en zag een jonge, slanke Afro-Amerikaanse jongen met een roze overhemd met das weglopen. Ik had de indruk dat het een tiener was; misschien zag ik hem even en profil. Ik dacht dat hij waarschijnlijk tijdschriftabonnementen verkocht, liet het gordijn weer los, werkte door en dacht er niet meer aan.

Drie kwartier later stond ik op en pakte mijn autosleutels. Patton en Alice zouden rond die tijd in een van onze favoriete buurtrestaurants zitten, waar we samen vroeg zouden gaan eten. Ik controleerde of de deuren goed waren afgesloten en zette koers naar mijn auto, die in de straat stond. Halverwege het tuinpad zag ik uit mijn linkerooghoek een jongeman die heel langzaam met zijn rug naar me toe voor het buurhuis liep.

Ik weet niet of hij me zou zijn opgevallen als zijn lichaamstaal niet zo vreemd was geweest. Hij bleef roerloos staan toen ik naar buiten kwam. Het was een jonge Afro-Amerikaanse jongen, niet dezelfde die bij ons had aangebeld, maar wel net zo gekleed, alleen was zijn overhemd lichtblauw. Hij stond doodstil en draaide zijn hoofd een heel klein beetje in mijn richting. Ik aarzelde. Ik dacht weer aan tienerjongens die tijdschriftabonnementen verkochten en vroeg me af of hij een potentiële klant in me zag. Maar ik wist wel dat er iets vreemders aan de hand was. Zijn hele lichaamstaal klopte niet. Ik stapte in de auto, reed weg en pakte mijn telefoon om de politie te bellen. Ik toetste de eerste cijfers van het alarmnummer al in. Maar wat moest ik dan zeggen? Verdachte zwarte jongeman? Dat leek racistisch en bovendien overdreven. Ik legde mijn telefoon

weer weg. Zo te zien deden ze niets wat niet mocht. Toch trapte ik op de rem en rukte het stuur naar rechts, keerde snel en reed terug naar ons huis. Ik was nog geen minuut weg, maar allebei de jongens waren spoorloos verdwenen. Door de schemering kon ik niet goed zien. Ik dacht dat ze misschien ergens hadden aangebeld, hun verhaal hadden afgedraaid en binnen waren gevraagd. Ik reed naar het restaurant.

De volgende avond was ik boven toen er weer werd aangebeld en Patton bij de voordeur iemand begroette. 'Michelle!' riep hij. Ik ging naar beneden. Daar stond onze buurman Tony.

Hij was de eerste buur die we spraken toen we tweeënhalp jaar daarvoor ons huis kochten. We woonden er nog niet en ik liep met de aannemer door het huis om afspraken over renovaties te maken toen een knappe veertiger zijn hoofd om de hoek stak en zich voorstelde. Ik herinner me hem als een gezelligheidsmens met de neiging zichzelf weg te cijferen. De vorige eigenaar was erg op zichzelf en Tony was nog nooit binnen geweest. Hij was nieuwsgierig. Kom maar binnen, kijk maar rond, zei ik. Door zijn extraverte houding dacht ik dat we uiteindelijk vrienden zouden worden, zoals je je dat voorstelt als je plannen maakt voor een leven in een nieuwe omgeving. Hij vertelde dat hij onlangs gescheiden was en dat zijn tienerdochter bij hem kwam wonen en naar de plaatselijke katholieke meisjesschool zou gaan. Hij huurde het buurhuis.

Maar het contact is nooit tot een echte vriendschap uitgegroeid, al was het wel altijd hartelijk. We zwaaiden naar elkaar en maakten soms een praatje. Toen we hier pas woonden, waren Patton en ik van plan een buurtfeestje in de tuin te houden om met iedereen kennis te maken. We waren van goede wil. We hadden het er aldoor over, maar er kwam altijd iets tussen. Er was altijd wel iemand aan het klussen of een van ons was op reis. Maar als de bal van Alice over het hek de tuin van Tony en zijn dochter in vloog, gaven ze hem altijd heel lief terug. Toen ik een moederloos jong duifje bij hen op de stoep had gevonden, van een rieten mand een nestje had gemaakt

en dat aan een boomtak had gehangen, kwam Tony met een glimlach op zijn gezicht naar buiten. 'Je bent een goed mens,' zei hij. Ik vond hem aardig. Maar het contact bleef beperkt tot groeten bij het komen en gaan, de momentjes tussen het uitlaten van de hond en de zorg voor de peuter.

Mijn werkkamer kijkt uit op hun huis, er zit maar 5 meter tussen. Ik ben aan het ritme van hun leven gewend geraakt. In de namiddag hoor ik hun voordeur dichtslaan en dan begint Tony's dochter, die een mooie stem heeft, te zingen. Ik neem me altijd voor een keer tegen haar te zeggen dat ik haar stem zo mooi vind. En ik vergeet het altijd.

Tony had bij ons aangebeld om te zeggen dat ze de vorige dag waren beroofd.

'Ik geloof dat ik wel weet wat er is gebeurd,' zei ik en ik nodigde hem uit om op de bank te gaan zitten. Ik vertelde over de jongen die de vorige dag had aangebeld maar niets had gezegd, en over alles wat ik had gezien. Hij knikte; het oudere echtpaar aan de andere kant had dezelfde jongens met zware zakken uit Tony's huis zien komen. Ze waren door het keukenraam binnengekomen en hadden alles overhoopgehaald. De politie zei dat groepjes kleine criminelen dat met de feestdagen vaak zo doen. Aanbellen om te kijken of er iemand thuis is; als er niet wordt opengedaan, breken ze in.

'Ze hebben alleen iPads en computers meegenomen,' zei Tony, 'maar ik denk steeds: en als mijn dochter nu eens alleen thuis was geweest? Wat zou er dan zijn gebeurd?'

Bij het woord 'dochter' trilde zijn stem. Hij kreeg tranen in zijn ogen. Ik ook.

'Je hoeft het niet uit te leggen,' zei ik. 'Het is zo'n inbreuk op je leven.' Ik legde mijn hand op de zijne.

'Michelle schrijft over misdaad,' zei Patton.

'Ik weet niet eens wat jullie doen,' zei hij.

Van nu af aan zullen we beter op elkaar letten, namen we ons alle drie hardop voor. We zouden elkaar waarschuwen als we de stad

uit gingen. We zouden betere burens voor elkaar zijn, beloofden we.

Later die avond dacht ik steeds terug aan de gebeurtenissen van de afgelopen dagen. Ik dacht aan het intieme moment in de huiskamer, de onverwachte golf van emotie tussen Tony en ons.

‘We weten zijn achternaam niet eens,’ zei ik tegen Patton.

—

Alice en ik hebben ’s avonds een vast ritueel, want ze is een moeilijke slaapster en doodsbang voor dromen. Elke avond voordat ze in slaap valt, roept ze me.

‘Ik wil niet dromen,’ zegt ze dan. Ik strijk haar zandkleurige haar uit haar gezicht, leg mijn hand op haar voorhoofd en kijk haar recht in haar grote bruine ogen.

‘Jij gaat niet dromen,’ zeg ik kordaat en vol overtuiging. Dan ontspant haar lijfje zich en valt ze in slaap. Ik loop haar kamer uit en hoop dat mijn belofte uitkomt, al heb ik daar geen enkele zeggenschap over.

Dat doen we. Allemaal. We beloven elkaar met de beste bedoelingen bescherming die we niet altijd kunnen bieden.

Ik zal voor je zorgen.

Maar dan hoor je een gil en je besluit dat er gewoon een stel pubers aan het dollen is. De jongeman die over dat hek springt, heeft gewoon haast. Die knal om drie uur ’s nachts is een rotje of de uitlaat van een auto, al schiet je wel even geschrokken overeind. Bij het vooruitzicht van een koude, harde vloer en een gesprek dat misschien nergens heen gaat, zak je terug in de warme kussens en valt weer in slaap.

Even later word je wakker van sirenes.

Vanmiddag zag ik Tony met zijn grote witte hond lopen; ik stond bij de auto naar mijn sleutels te zoeken, zwaaide naar hem en dacht aan iets wat ik nog moest doen.

Ik weet nog steeds zijn achternaam niet.

CONTRA COSTA, 2013

CONCORD

De geschiedenis van Concord, Californië gaat onder meer over Satan en een reeks misverstanden. Volgens de legende achtervolgden Spaanse soldaten in 1805 een groepje Native Americans die met tegenzin tot het christendom waren bekeerd. Bij een wilgenbosje in het tegenwoordige Concord hadden de soldaten hun prooi in een hoek gedreven. Die verscholen zich in het dichte bos, maar toen de soldaten hen wilden bestormen, waren ze weg. De verbijsterde Spanjaarden noemden het stuk grond Monte del Diablo, Duivelsbos. De latere Engelssprekende nieuwkomers dachten dat ‘monte’ ‘berg’ betekende. Ze verplaatsten de naam naar de nabijgelegen 1200 meter hoge berg die het landschap van de East Bay overheerst, dus die heet nu Mt. Diablo, Duivelsberg. In 2010 diende een zekere Arthur Mijares een verzoek in bij de federale overheid om de naam te veranderen in Mt. Reagan. Hij nam aanstoot aan een naam met de duivel erin.

‘Ik ben toevallig een doodgewone, godvrezende man,’ zei hij tegen een verslaggever van de *Los Angeles Times*. Zijn verzoek werd afgewezen, maar hij had zich geen zorgen hoeven maken. Concord ligt 50 kilometer ten oosten van San Francisco en elke kilometer is voelbaar. Wat er aan onheilspellende wildernis bestond, is weggebulldozerd en vervangen door verpletterend saaie winkels. Tegenover

mijn hotel ligt het Willows Shopping Center, een uitgestrekt terrein met vestigingen van winkelketens en restaurants waar het zorgwekkend rustig is: Old Navy, Pier One Imports en Fuddruckers. Bijna iedereen aan wie ik iets over Concord vraag, begint over het goede openbaar vervoer en het metrostelsel van de East Bay. 'Het is maar twintig minuten naar Berkeley,' zeggen ze.

Ik heb met Paul Holes afgesproken dat hij me om negen uur bij mijn hotel komt ophalen. Hij gaat me de plaatsen delict in Contra Costa County laten zien. De temperatuur loopt dan al naar de dertig graden, een bloedhete dag in de maand die in de East Bay de warmste van het jaar wordt. Precies op tijd stopt er een zilverkleurige Taurus waar een fitte, keurig geklede man met kort blond haar en nu al een zomers kleurtje uit stapt. Hij roept mijn naam. We hebben elkaar nog nooit ontmoet. Tijdens ons laatste telefoongesprek klaagde hij opgewekt dat hun jonge golden retrievertje hem 's nachts wakker hield, maar hij ziet eruit alsof hij zich nog nooit ergens zorgen over heeft hoeven maken. Hij is halverwege de veertig, heeft een rustig, ontspannen gezicht en loopt als een sporter. Hij glimlacht hartelijk en geeft een stevige hand. De acht uur daarna praten we over moord en verkrachting.

Holes is natuurlijk officieel geen politieman; hij is forensisch onderzoeker en hoofd van het forensisch laboratorium, maar ik ken veel politiemensen en hij doet me aan hen denken. Als ik het over politiemensen heb, bedoel ik vooral rechercheurs. Ik heb zoveel met rechercheurs opgetrokken dat me is opgevallen dat ze allemaal een paar dingen gemeen hebben. Ze ruiken allemaal vaag naar zeep. Ik heb nog nooit een rechercheur met vet haar ontmoet. Ze maken allemaal oogcontact en hebben een benijdenswaardige houding. Ironie is hun vreemd. Van woordspelingen worden ze ongemakkelijk. De allerbesten onder hen laten lange stiltes vallen die je instinctief probeert op te vullen, een ondervragingstactiek waarmee je makkelijk een bekentenis uitlokt, wat mij met mijn irritante geratel nooit lukt. Hun gezichten zijn nooit expressief, of liever gezegd, ze

houden hun gezicht in de plooi. Ik heb nog nooit een rechercheur een gezicht zien trekken. Ze kijken nooit misprijzend of verbijsterd. Mijn gezicht is een open boek. Ik ben met een stand-upcomedian getrouwd. Veel van mijn vrienden werken in de amusementswereld. Ik word voortdurend omringd door demonstratieve gezichtsuitdrukkingen en daardoor viel het me meteen op dat rechercheurs daar niet aan doen. Ze vertonen altijd een vriendelijke maar vastberaden uitdrukkingenloosheid die ik bewonder. Ik heb wel geprobeerd hen te imiteren, maar dat lukt me niet. In die uitdrukkingenloosheid heb ik subtiele, maar zichtbare nuances leren onderscheiden – het even toeknippen van de ogen, het opeenklemmen van de kaken, meestal als reactie op een theorie die ze allang hebben geëlimineerd. Dan daalt er een sluier neer. Maar ze zeggen het nooit hardop. Je zult van hen nooit horen: ‘Dat hebben we al een eeuwigheid geleden onderzocht.’ Ze horen je gewoon aan en houden het bij een beleefd ‘Hm’.

In die gereserveerdheid, en verder ook in bijna alles, onderscheiden rechercheurs zich van mensen in de showbusiness. Rechercheurs luisteren. Ze letten op. Entertainers letten alleen op hun effect op de zaal. Rechercheurs doen aan concrete taken. Ik heb een keer een uur lang naar een vriendin zitten luisteren die actrice is en een tekst van drie regeltjes analyseerde omdat ze zich erdoor gekwetst voelde. Uiteindelijk ben ik de barstjes in het vermis van de rechercheur wel gaan zien, maar in het begin is hun gezelschap een onverwachte opluchting, alsof je van een humeurig acteursfeestje met luid, competitief gekakel ineens op een bijeenkomst van vastberaden op hun nieuwe opdracht wachtende padvinders bent terechtgekomen. Ik was een vreemde in het land van de letterlijken, maar ik vond het er fijn.

In de East Bay sloeg de EAR voor het eerst toe in Concord en die plaats delict is maar tien minuten rijden van mijn hotel. Holes en ik sloegen de koetjes en kalfjes over en begonnen meteen over de zaak. De meest voor de hand liggende eerste vraag is: wat moest

hij hier? Waarom hield hij Sacramento voor gezien en verplaatste hij zijn activiteiten in oktober 1978 bijna een jaar lang naar de East Bay? De meest gehoorde theorie ken ik wel. Holes ook. Maar hij gelooft er niet in.

‘Ik geloof niet dat de grond hem in Sacramento te heet onder de voeten werd,’ zegt hij.

Voorstanders van de ‘hete-grondtheorie’ wijzen erop dat de politie op 16 april 1978, twee dagen nadat de EAR in Sacramento een vijftienjarige oppas had aangevallen, uitgewerkte compositietekeningen van twee mogelijke verdachten in de zaak-Maggiore heeft verspreid – een raadselachtige onopgeloste zaak waarbij een jong stel werd neergeschoten terwijl ze de hond uitlieten. Na de verspreiding van de tekeningen heeft hij in Sacramento niemand meer aangevallen; er zou alleen nog één verkrachting in Sacramento County aan hem worden toegeschreven en dat was pas een jaar later. Een van de Maggiore-tekeningen moest volgens die theorie wel griezelig dicht in de buurt zijn gekomen.

Dat vindt Holes niet overtuigend. Hij heeft zich verdiept in geografische profilering, een soort analytische criminele cartografie om de vermoedelijke woonplaats van een verdachte vast te stellen. In de late jaren zeventig stonden rechercheurs bij een plattegrond met punaises te speculeren. Tegenwoordig is geografisch profileren een specialisme op zich, met eigen algoritmen en software. Bij dit soort gewelds- en zedendelicten ligt er doorgaans een ‘bufferzone’ rondom de woonplaats van een dader; een doelwit binnen die zone wordt minder wenselijk gevonden vanwege het vermeende risico als men te dicht bij huis toeslaat. Bij seriemisdrijven analyseren de geografische profilers de ligging van de plaatsen delict om de bufferzone te vinden, de roos, waar de dader woont, want criminelen zijn net als ieder ander voorspelbare gewoontedieren.

‘Ik heb veel studies gelezen over de manier waarop veelplegers hun slachtoffers kiezen,’ zegt Holes. ‘Dat doen ze gewoon in hun leven van alledag. Stel dat je een serie-inbreker bent en je rijdt net

als ieder ander elke dag naar je werk. Je ene ankerpunt is je huis, het andere je werk. En je kijkt om je heen. Een seriepleger zit net zoals wij nu in de auto' – Holes wijst naar het kruispunt waar we stonden – 'en dan ziet hij bijvoorbeeld dat dat appartementencomplex daar misschien wel geschikt is.'

De geografische verdeling van de overvallen in Sacramento vertoont een heel ander patroon dan die in de East Bay, zegt Holes, en dat is veelzeggend.

'In Sacramento slaat hij overal toe, maar altijd in dezelfde noord-oostelijke en oostelijke buitenwijken. Geografisch profilers noemen hem een "stroper". Hij breidt zijn terrein uit vanaf een ankerpunt. Maar als hij hierheen komt, gaat hij forenzen. Hij reist duidelijk op en neer door de corridor van de I-680.'

De Interstate 680 is een 110 kilometer lange snelweg van noord naar zuid die dwars door het midden van Contra Costa County loopt. De meeste overvallen van de EAR in de East Bay vonden in de buurt van de I-680 plaats, en de helft op anderhalve kilometer of minder van een afslag. Op een professionele geoprofileringskaart heb ik gezien dat de overvallen in de East Bay werden aangeduid met een reeks rode cirkeltjes, bijna allemaal rechts, of ten oosten, van de 680, rode druppeltjes op een gele ader.

'Je ziet het vanzelf als we in beide richtingen de I-680 af rijden,' zegt Holes. 'Ik geloof dat hij zijn terrein verlegt omdat er iets in zijn leven is veranderd. Het zou me niet verbazen als hij nog steeds in Sacramento woont, maar nu naar zijn werk moest forenzen en gebruikmaakt van de omstandigheid dat hij buiten zijn rechtsgebied kan opereren.'

Bij het woord 'werk' spits ik mijn oren. Uit onze recente mailwisseling heb ik opgemaakt dat Holes een idee heeft over het mogelijke beroep van de EAR, maar op de details gaat hij niet in. Zelfs nu houdt hij het af als hij mijn vraag ziet aankomen: 'Daar komen we nog op.'

Holes komt niet uit deze streek. In 1978 was hij nog een kind. Maar hij werkte al drieëntwintig jaar bij het Sheriff's Office van

Contra Costa County en hij was al talloze keren op de plaatsen delict geweest. Hij heeft ook uitgezocht hoe het er hier destijds uitzag. Hij heeft vergunningen nagetrokken. Luchtfoto's bestudeerd. Met de bevolking gepraat. Hij heeft een kaart van het gebied rond oktober 1978 in zijn hoofd zitten die hij al rijdend over de tegenwoordige situatie heen legt. Hij mindert vaart en wijst naar een doodlopende straat. De huizen liggen vlak achter het huis dat de EAR als eerste in Concord heeft overvallen.

‘Die huizen daar stonden er nog niet,’ zegt Holes. ‘Die grond was onbebouwd.’

We parkeren bij een hoekhuis in een rustige woonwijk. Op een foto die bij het eerste East Bay-dossier zat, staat een aantrekkelijk stel met een dochttertje van een jaar; het kleine meisje heeft een gestippeld feestmutsje op en een zomerjurkje aan, en de ouders houden samen een bal vast die ze haar voorhouden, waarschijnlijk een verjaardagscadeautje. Het kindje lacht naar de fotograaf, de ouders naar de camera. Anderhalve maand later, op 7 oktober 1978, werd de vader wakker doordat zijn voet werd aangeraakt. Toen hij zijn ogen opendeed, zag hij tot zijn schrik een gedaante met een donkere bivakmuts die zich over hem heen boog.

‘Ik wil alleen geld en eten, meer niet. Ik vermoord je als je niet doet wat ik zeg.’ De indringer had een zaklantaarn in zijn linkerhand en een revolver in de rechter.

Holes wijst naar het raam van de eetkamer waar de EAR was binnengeslopen voordat hij aan het voeteneind van het stel stond. Het kind heeft niets gemerkt en is door de gruwelijke gebeurtenis heen geslapen.

Het huis dateerde uit 1972. Het was gelijkvloers en L-vormig. Het perceel beslaat ongeveer 1000 vierkante meter, ongeveer evenveel als de andere in de straat. Het valt me op dat het huis op alle andere plaatsen delict lijkt die ik heb gezien. Je zou het zo kunnen oppakken en in een van de andere wijken neerzetten.

‘Precies hetzelfde soort huis,’ zeg ik. Holes knikt.

‘In de buurten waar hij heeft toegeslagen stonden bijna nooit huizen van meer dan één verdieping,’ zegt hij. ‘Dat klopt wel als je bedenkt dat je slachtoffers slapen. Als er een bovenverdieping is, kun je maar langs één weg naar boven en naar beneden. In zo’n situatie ben je makkelijker in een hoek te drijven. In een gelijkvloers huis zie je ook sneller hoe de situatie binnen is, je sluipt gewoon langs alle ramen. En als je door de buurt sluipt, over hekken springt en door tuinen loopt, kan iemand je vanaf een bovenverdieping makkelijker zien.’

Later zou de man zich onder hypnose herinneren dat hij die avond, toen ze om kwart over elf thuiskwamen, een jongeman naast een geparkeerd busje in de zijstraat naast hun huis had zien staan. Het busje was rechthoekig en tweekleurig, wit met zeegroen. De jongeman was zo te zien in de twintig, blank met donker haar en een gemiddeld postuur, en hij stond rechts bij de achterkant van het busje, gebukt, alsof hij de band controleerde. Een enkel beeldje, een van de honderden die in de loop van een dag in je perifere blikveld binnenkomen zonder dat je ze bewust waarneemt. Ik stel me voor dat de man in een stoel zit en een beeld oproept en analyseert dat achteraf van cruciaal belang is gebleken. Of niet. Dat was het gemakkelijke in deze zaak: je kon zo moeilijk vaststellen wat het gewicht van al die aanwijzingen was.

‘Wat in dit geval opviel was de geraffineerde manier van inbreken,’ zegt Holes. ‘Het ziet ernaar uit dat hij eerst de deur aan de zijkant heeft geprobeerd. Hij is met de deurknop bezig. Om een of andere reden staakt hij die poging. Hij loopt naar de voorkant. Daar is het raam van de eetkamer. Hij maakt een klein gaatje in het glas, zodat hij het raam gewoon kan openmaken, en zo komt hij binnen.’

‘Ik weet niets van inbreken. Was hij goed?’

‘Ja,’ zegt Holes.

We zitten in de warme auto en sommen alle aspecten op waarin hij strategisch zo goed was. Speurhonden, schoenafdrukken en bandensporen hebben aangetoond dat hij zijn routes slim uitkiende. Als er ergens werd gebouwd, zette hij zijn auto daar neer, want daar

werd zoveel af en aan gereden dat hij zich er in het volle zicht kon verschuilen; iedereen zou denken dat hij bij de bouwvakkers hoorde. Hij benaderde een huis langs de ene kant en ontsnapte langs een andere weg, zodat niemand hem zag komen en gaan en de kans kleiner werd dat iemand zich hem herinnerde.

Honden die anders altijd aansloegen, blaften niet tegen hem, wat zou kunnen betekenen dat hij ze op zijn komst had voorbereid door ze eten te geven. Hij had de merkwaardige gewoonte een deken over een lamp of een televisie te gooien als hij zijn vrouwelijke slachtoffers meenam naar de woonkamer, zodat er genoeg licht was om iets te kunnen zien, maar niet zoveel dat het van buitenaf zou opvallen. En dan zijn planning. Het echtpaar dat in het hoekhuis woonde, zei dat het hun bij thuiskomst was opgevallen dat de deur van de studeerkamer van de man dicht was, wat ongewoon was, en dat de voordeur niet op slot was terwijl ze dachten te hebben afgesloten. Ze vroegen zich af of hij toen al binnen was en misschien in de garderobekast in de gang stond te wachten tot hun stemmen wegstierven en de streep licht bij zijn voeten uit ging.

Er valt een stilte in mijn gesprek met Holes, een stilte die ik in de discussie over de zaak was gaan verwachten. Tijd om hem neer te halen. Het is een verbaal keerpunt zoals wanneer je te veel over een ex hebt gepraat, jezelf herpakt en dan benadrukt dat de ex in kwestie natuurlijk een waardeloze zak was.

‘Hij is heel goed in zijn soort misdrijf,’ zegt Holes. ‘Maar hij is niet van gebouwen aan het abseilen of zo. Hij doet niets waaruit blijkt dat hij iets speciaals heeft geleerd.’

De ouders van Holes komen uit Minnesota en dat is nog steeds aan het opgewekte ritme van zijn spraak te horen, maar als hij zegt dat de EAR geen bijzondere vaardigheden heeft, verdwijnt de energie uit zijn stem: hij klinkt niet overtuigend en niet overtuigd. Dat is de volgende fase in de analyse van een zaak: de discussie met jezelf.

‘Hij heeft wel lef. De EAR. Dat is het hem juist,’ zegt Holes. Hij klemt zijn kaken op elkaar, wat hij anders nooit doet. ‘Wat hem van

andere daders onderscheidt is dat hij huizen binnengaat. Neem nu de Zodiac. Die was in veel opzichten laf. Stille paadjes. Uit de verte. Wie een huis binnendringt, gaat een stapje verder. En als er een man in dat huis is, ga je nóg verder.’

We hebben het over de mannelijke slachtoffers, die vaak over het hoofd worden gezien. Hij vertelt over de keer dat hij in Stockton een vrouw moest ondervragen die samen met haar man was overvallen. Holes dacht dat hij het beste met de man kon beginnen, want die zou zo’n telefoontje wel beter aankunnen. De man zei beleefd dat zijn vrouw volgens hem niet aan de overval wilde worden herinnerd. Ze had het verdrongen. Ze zou het niet opnieuw willen beleven. Maar hij zou Holes’ vragen toch aan zijn vrouw voorleggen, zei hij met tegenzin. Holes hoorde niets meer van hen. Hij dacht al dat het vergeefse moeite was geweest. Maar na een paar maanden nam de vrouw eindelijk contact met hem op. Ze beantwoordde zijn vragen. Ze was bereid hem te helpen, zei ze. Ze wilde er best aan worden herinnerd. Haar man niet.

‘Hij was degene die er moeite mee had,’ vertrouwde ze hem toe.

De mannelijke slachtoffers waren in de jaren veertig en vijftig geboren, een generatie die niet snel in therapie zal gaan. In politierapporten zijn de genderrollen star en eenduidig. De rechercheurs vragen aan de vrouwen waar ze hun boodschappen doen en aan de mannen hoe de ramen en deuren worden afgesloten. De vrouwen krijgen een dekentje om hun schouders en worden naar het ziekenhuis gereden. Aan de mannen vragen ze wat ze hebben gezien, niet wat ze daarbij voelden. Veel mannelijke slachtoffers hadden militaire ervaring. Ze hadden gereedschap. Zij waren de doeners, de beschermers aan wie de mogelijkheid werd ontnomen te doen en te beschermen. Hun woede zit in de details: een van de mannen heeft het materiaal doorgebeten waarmee de voeten van zijn vrouw waren vastgebonden.

‘Tot de dag van vandaag is er nog zoveel trauma,’ zegt Holes. We rijden weer weg. Het hoekhuis verdwijnt uit het zicht. In het dossier

zit een kort handgeschreven briefje dat het vrouwelijke slachtoffer, de mooie jonge moeder van het schattige jarige meisje, vijf maanden na de overval aan de rechercheur schreef die het onderzoek leidde.

Rod,

Hierbij

a) een lijst van de verdwenen bezittingen

b) een lijst van de in juli en augustus uitgeschreven cheques

Alle sieraden zijn uit de ladekast in onze slaapkamer of uit de toilettafel gestolen. Bij de andere voorwerpen staat de plaats vermeld.

Ik hoop dat je nu alles hebt wat je nodig had, want we willen nu echt ons normale leven weer oppakken. Ik weet zeker dat we allebei begrip voor elkaars standpunt kunnen opbrengen.

Veel succes bij het uitzoeken!

De toon is verstandig, direct en veerkrachtig. Zelfs energiek. Ik vond het bijzonder. Sommige mensen kunnen afschuwelijke, traumatiserende dingen meemaken en daarna doorgaan met hun leven, dacht ik toen ik het las. Verderop in het dossier zit nog een kort handgeschreven briefje, ditmaal van een hulpsheriff. Het gezin woont niet meer in Contra Costa County, schrijft hij. Ze zijn naar een andere stad verhuisd, honderden kilometers hiervandaan.

Veel succes bij het uitzoeken!

Ik had het uitroepteken als een teken van optimisme opgevat. Maar het was een afscheid.

We rijden in oostelijke richting. De tweede overval in Concord werd een week na de eerste gepleegd, maar een paar honderd meter verderop. Holes mindert vaart voor een stoplicht. Hij wijst naar de straat die loodrecht op de onze staat en vergelijkt de situatie in gedachten met de kaart uit oktober 1978. 'In dit gebied werd gebouwd. Er was dus veel verkeer van bouwvakkers en vrachtwagens over deze

weg,' hij doelt op de weg waar wij staan. 'Of over die daar, van en naar de bouwplaats.'

Van de twee voornaamste toegangswegen naar de bouwplaats liep er in oktober 1978 een langs de plaats delict van de eerste overval en de andere langs die van de tweede. Ik herinner me dat Holes had gezegd dat de aanwezigheid van de EAR met zijn werk te maken had.

'Werkt hij in de bouw?' vraag ik.

'Dat is de richting waarin ik denk,' zegt hij.

Het valt me op dat hij 'de' zegt in plaats van 'een'.

'Weet je wie de projectontwikkelaar was?'

Hij geeft geen antwoord, maar zijn gezicht zegt ja.

We stoppen bij de tweede plaats delict in Concord, weer een gelijkvloers L-vormig huis, ditmaal crèmekleurig met een groene bies. Een reusachtige eik domineert de kleine voortuin. Niets aan deze buurt suggereert dat hier mensen wonen die door de week veel vrije tijd hebben. Er komt niemand met een hond langs. Niemand is aan het snelwandelen met een iPod. Er rijden weinig auto's.

Deze aanval wees op een mogelijkheid die een paar keer in de reeks lijkt op te duiken. Het was op vrijdag de dertiende om halfvijf 's morgens. Het psychoseksuele script van de EAR, het rollenspel dat hij zijn slachtoffers opdrong met zijn zaklantaarn en zijn met opeengeklemd kaken uitgesproken bedreigingen, stond nu, bij zijn negenendertigste overval, zo vast dat je in de politierapporten gemakkelijk over de aanwijzing heen leest, de veelzeggende verandering van één woordje: 'ik' wordt 'we'.

'We willen alleen eten en geld en dan gaan we meteen weg,' snauwt hij het gedesoriënteerde stel toe. 'Ik wil alleen eten en geld voor mijn vriendin en mezelf.'

Toen het stel was vastgebonden en deed wat hij zei, begon hij aan zijn fanatieke huiszoeking, sloeg met de deuren van keukenkastjes en wroette in laden. Het vrouwelijke slachtoffer werd naar de woonkamer gebracht.

'Wil je blijven leven?' vroeg hij.

‘Ja,’ zei ze.

Hij blinddoekte haar met een handdoek.

‘Dan moet dit de beste wip van mijn leven worden, anders vermoord ik je.’

Ze zei tegen de recherche dat ze aldoor aan *In Cold Blood* moest denken, waarin een heel gezin op een nacht door een stel grillige moordenaars wordt uitgeroeid.

Wat daarop volgde was weliswaar voor het slachtoffer angstaanjagend, maar leek vreemd onvolwassen en onbelangrijk voor de dader. Hij liet zijn handen snel en oppervlakkig over haar dijen glijden; ze voelde dat hij dikke leren handschoenen aanhad. Hij dwong haar hem even te masturberen, penetreerde haar toen en was binnen een halve minuut klaar. Toen sprong hij op en begon het huis weer overhoop te halen. Het leek wel alsof dat hem meer opwond dan de seks zelf.

Er ging een deur open en ze voelde tocht: hij was naar de inpandige garage gegaan. Er ritselde een vuilniszak. Hij leek heen en weer te lopen tussen het huis en de garage. Ze hoorde dat hij iets zei, maar niet tegen haar.

‘Hier, leg in de auto,’ fluisterde hij.

Hij kreeg geen antwoord, ze hoorde geen voetstappen. Ze hoorde geen auto starten. Ze wist niet hoe of wanneer hij wegging, alleen dat hij op een gegeven moment weg was.

Dat was niet de enige keer dat de EAR suggereerde dat hij een medeplichtige had. Het eerste slachtoffer had twee verschillende stemmen in haar woonkamer gehoord die verhitte, elkaar overlappende bedreigingen fluisterden. ‘Hou je kop’, meteen gevolgd door: ‘Nee, jij moet je kop houden.’

Een ander slachtoffer had gehoord dat er buiten vier keer werd geclaxonneerd, waarna er werd aangebeld. Er werd op het raam aan de straatkant geklopt. Ze hoorde gedempte stemmen, misschien een van een vrouw. Ze had niet gehoord of de stem van de EAR erbij was. Hij ging weg en de stemmen verdwenen in de verte, maar het

slachtoffer, dat vastgebonden op haar buik op de grond in de woonkamer lag, wist niet of dat tegelijk gebeurde en of de gebeurtenissen met elkaar te maken hadden.

‘Mijn vriend wacht buiten in de auto,’ zei hij een keer.

Was dat een leugen, een psychologische tactiek omdat hij behoefte aan ruggensteun had? Een poging om de politie om de tuin te leiden? De meeste rechercheurs dachten dat het bluf was. Daar is Holes niet zo zeker van.

‘Heeft hij iemand die hem soms helpt? Niet bij de zedendelicten, maar bij het inbreken? Wie weet. In de hele serie komt het vaak genoeg voor dat je denkt: misschien. Misschien moeten we die mogelijkheid overwegen.’

Holes geeft toe dat een groot deel van de uitspraken van de EAR diende om af te leiden en te misleiden. Hij zei dat hij in zijn busje woonde of bij de rivier kampeerde, maar hij verspreidde zelden het soort lichaamsgeur dat je daarmee zou associëren. Hij verzong connecties met zijn slachtoffers. ‘Toen ik je op dat schoolfeest zag, moest ik je hebben,’ fluisterde hij tegen een geblinddoekt tienermeisje, maar ze had gehoord dat er plakband van haar kamermuur werd losgetrokken – de foto van het bewuste feest. ‘Ik heb je bij het meer gezien,’ zei hij tegen een vrouw die een speedboot op de oprit had staan.

Sommige leugens – over moorden in Bakersfield, over oneervol ontslag uit het leger – pasten waarschijnlijk bij het ruige beeld dat hij van zichzelf koesterde. De verzonden connecties met de slachtoffers hoorden waarschijnlijk bij zijn fantasie of waren bedoeld om hen in verwarring te brengen met het idee dat ze hem zouden kennen. Holes en ik speculeren over zijn verdere gedrag, zoals dat gulzige inademen dat aan hyperventilatie grensde. Een profiler die de zaak in de jaren zeventig had onderzocht, meende dat die manier van ademen bedoeld was om angst aan te jagen, om de slachtoffers de indruk te geven dat hij krankzinnig en tot alles in staat was. Een collega van Holes die astma had, overwoog de mogelijkheid dat de

man echt ademhalingsproblemen had; adrenaline kan een aanval veroorzaken.

De EAR is een kaart die omgekeerd op tafel ligt. Ons gespeculeer leidt tot niets. We draaien in kringetjes rond.

‘San Ramon?’ zegt Holes.

SAN RAMON

We zetten weer koers naar de I-680 en naar de plek, 25 kilometer verder naar het zuiden, waar de derde overval van die maand plaatsvond. Oktober 1978. Carter was president. *Grease* was de grote film van die zomer en ‘Summer Nights’ van John Travolta en Olivia Newton-John werd nog steeds veel gedraaid, al steeg ‘Who Are You’ van The Who snel op de hitlijsten. Het frisgewassen gezichtje van de dertienjarige Brooke Shields staaarde je uitdrukingsloos aan op de cover van *Seventeen*. De Yankees versloegen de Dodgers in de World Series. Nancy Sprungen, de vriendin van bassist Sid Vicious van de Sex Pistols, bloedde dood op de vloer van een badkamer in het Chelsea Hotel. Johannes Paulus II werd de nieuwe paus. Drie dagen voor de overval in San Ramon kwam de film *Halloween* uit.

‘En dat huilen? Denk je dat dat echt was?’ vraag ik aan Holes.

Een tiental slachtoffers vermeldde dat huilen. Hij snikte, zeiden ze. Hij struikelde en leek gedesoriënteerd. Hij jammerde met een hoog stemmetje, als een kind. ‘Sorry, mam,’ snikte hij. ‘Mama, help me alsjeblieft. Ik wil dit helemaal niet doen, mama.’

‘Ja,’ zegt Holes. ‘Vrouwen hebben een goed inzicht in het gedrag van mannen. Soms zeiden de slachtoffers dat zijn woede gespeeld was, maar als hij in een hoekje ontroostbaar zat te snikken, leek dat oprecht. Hij worstelt met zichzelf. Het huilen begint altijd na de verkrachting. Dan snikt hij het uit.’

Er was maar één slachtoffer dat daar niet in geloofde: de vrouw

in Stockton van wie de man achteraf zo'n moeite met de overval had, zegt Holes. 'Ze hoorde die geluiden. Maar ze dacht niet dat hij huilde.'

'Waar dacht ze dan aan?' vraag ik.

'Aan histerie,' zegt Holes. 'Hoog, hysterisch lachen.'

Jarenlang lijkt het niemand te zijn opgevallen dat het alarmnummer in San Ramon niet werkte, al betaalden de inwoners er wel voor. Dat werd ontdekt door een vrouw die in een rustig hofje woonde. De valse tonen waaraan je hoort dat het gesprek niet tot stand kan worden gebracht, was wel het laatste waar ze op zat te wachten na twee uur seksueel geweld door een onbekende. De vrouw, die het pseudoniem Kathy gebruikt, wordt geciteerd in een artikel in de *Oakland Tribune* van 10 december 1978, zes weken na haar verkrachting. Toen ze die nacht wakker werd, deed ze koortsachtig haar best om haar ogen aan het aardedonker te laten wennen. Ze kon maar één ding onderscheiden: een wilde, lichaamsloze blik, 'kleine oogjes die alleen maar staarden'.

'Ik haat die man zo verschrikkelijk,' zegt Kathy zakelijk over haar ongeïdentificeerde verkrachter. Ze is ook kwaad op het telefoonbedrijf, dat geen noodnummer beschikbaar stelde, maar beweerde van wel. Dat schandaal is tenminste kwantificeerbaar, zegt ze tegen de verslaggever: ze heeft dat bedrag van de telefoonrekening af laten halen, waarmee ze 28 cent per maand bespaart.

Er kwam pas hulp toen Kathy het rechtstreekse nummer van het Sheriff's Office van Contra Costa County draaide.

Na de twee verkrachtingen in Concord had het Sheriff's Office een waarschuwing naar alle agenten laten uitgaan. Sacramento bleek met zijn waarschuwing een vooruitziende blik te hebben: het gezicht met de bivakmuts loerde nu bij hén naar binnen. Iedereen moest alert zijn. Een speciale dienst zocht uit in welke buurten de EAR zou kunnen toeslaan. De kentekens van voertuigen die bij onbebouwd terrein geparkeerd stonden of anderszins verdacht leken, werden in stilte genoteerd.

Die alertheid was niet gebruikelijk voor San Ramon. Tussen 1970 en 1980 was de bevolking meer dan verviervoudigd, maar de bebouwde kom was en is omringd door glooiend grasland met hier en daar een eikenboom, grote stukken onbebouwde grond die ruimte suggereren en voor stilte zorgen. De politieradio was tijdenlang stil. De lichten van de patrouillewagens streken altijd over dezelfde vrijstaande garages, dezelfde donkere ramen van de vrijstaande huizen van jonge gezinnen. Er maakte zich zelden een verdachte figuur los uit het silhouet van de altijd rustige woonwijken van San Ramon; alle hekken waren intact en er bewoog nooit iets in de bosjes. De politie was getraind voor actie, maar gewend aan rust.

Dat veranderde op 28 oktober, toen de nachtdienst even na 5:00 uur een melding kreeg, veel statisch geknetter, gevolgd door schaarse maar alarmerende details. Inbraak met verkrachting en beroving. Montclair Place. Een wagen met één agent was als eerste ter plaatse. De slachtoffers, Kathy en haar man David*, kwamen de agent bij de voordeur rustig tegemoet. Na te hebben vastgesteld dat ze geen spoedeisende medische hulp nodig hadden, keek de agent naar het merkwaardige tafereel achter hen. Het huis was bijna helemaal leeg. Willekeurige laden van de weinige resterende kasten waren opengetrokken en geleegd. Kastdeuren stonden open, maar de kasten zelf waren leeg. Had de indringer alles meegenomen? Nee, legden Kathy en David uit, ze waren aan het verhuizen.

Hij had hen tijdens hun laatste paar uur in het huis overvallen.

Daar had je de onroerendgoedfactor weer. De timing suggereerde dat de dader een insider was. Kathy en David hadden een zontje van drie; ze zeiden tegen de recherche dat de EAR de deur van de kamer van het kind niet had opengemaakt of er zelfs maar in de buurt was geweest. Andere slachtoffers met kleine kinderen vertelden hetzelfde. Zijn grondige onderzoek naar zijn slachtoffers, hun

* Pseudoniemen

leven en hun huis was het onderwerp van eindeloze speculatie.

Gary Ridgway, de Green River Killer, noemde zijn vooronderzoek naar zijn slachtoffers 'patrouilleren'. Zijn banaliteit was zijn camouflage. Hij zette zijn busje bij een praatpaal aan de Pacific Highway South, in het haveloze gedeelte bij vliegveld Seattle-Tacoma waar getippeld werd. Soms maakte hij de motorkap open. Hij was een tener mannetje met een gezicht in de kleur van stopverf, hij leek motorpech te hebben en hij viel niemand op. Hij ging naadloos op in het kleurloze landschap. Alleen van dichtbij zou een geduldige waarnemer een detail hebben opgemerkt dat erop wees dat er iets mis was: de man trok zich niets van de tijd aan. Zijn pupillen schoten als slingers heen en weer en keken overal naar, behalve naar de motor: een snelle opeenvolging van hongerige observaties die zich even snel verplaatsten als het plankje op een ouijabord.

Beng. Het geluid was zo alledaags dat het verdronk in het stadsruis, te midden van het ruisen van de natte banden in de lichte regen en het belletje van de winkeldeur. Het angstaanjagendste geluid dat niemand heeft gehoord: Ridgway die de motorkap dichtslaat. Het patrouilleren was afgerond, nu begon de volgende fase.

Ik heb lang gedacht dat de EAR zich net als Ridgway in het volle zicht verborg. Hij leek over informatie te beschikken die alleen door langdurige, aandachtige observatie kon zijn verkregen. Maar hij hing kennelijk nooit opvallend ergens rond: in al die duizenden pagina's getuigenverklaringen en buurtonderzoeken duikt nergens een consistent signalement van de verdachte op. Na vijftig verkrachtingen zou er toch iets van een gezicht bekend moeten zijn, dacht ik, of tenminste een haarkleur waar iedereen het over eens was. Maar dat gebeurde niet. Dat was het grote raadsel. Het toeval wint uiteindelijk altijd. Het geluk laat iedereen weleens in de steek. Hoe kon hij zo lang hebben rondgekeken zonder zelf gezien te worden?

Mijn gedachten keerden telkens terug naar het beeld van een man in uniform, iemand van het telefoonbedrijf of een postbode, een van

de vele alledaagse hardwerkende personages uit de kinderboeken van Richard Scarry, het soort figuur wiens aanwezigheid betekent dat alles gaat zoals het hoort. Hij trok niemands aandacht. Hij loste altijd op in de omgeving. Waar iedereen aan voorbij liep, wat ze in de algehele grauwheid over het hoofd zagen, was de allesverterende kracht in die woedende ogen.

Een gepensioneerd rechercheur die aan de Irvine-moorden had gewerkt, probeerde me het idee van de meester-verkenner uit het hoofd te praten. De overvallen vereisten volgens hem niet zoveel planning of kennis. Hij en zijn partner hadden op een avond een experiment gedaan toen ze met de zaak bezig waren. Ze kleedden zich helemaal in het zwart, trokken schoenen met zachte zolen aan en slopen door de buurten waar de moorden hadden plaatsgevonden, langs de route die de moordenaar volgens hen had genomen. Ze gluurden over hekken van achtertuinen. Leunden in het park tegen boomstammen.

Bij het zien van een verlichte rechthoek kwamen ze dichterbij. Ramen aan de achterkant van de huizen boden inkijkjes in de levens van tientallen mensen. Soms was een kier in het gordijn groot genoeg om het uitdrukingsloze gezicht van een vrouw te zien die aan de gootsteen eindeloos hetzelfde glas stond om te spoelen. Meestal was het stil, maar soms klonk er gelach op de televisie. De schouder van een tienermeisje naderden langzaam haar oren terwijl haar vriendje haar rok omhoog schoof.

De rechercheur dacht er hoofdschuddend aan terug.

‘Je staat er versteld van wat je allemaal ziet,’ zei hij.

Ik heb alle rechercheurs die ik heb gesproken naar dat gluren gevraagd en overal kreeg ik dezelfde reactie: iedereen schudde zijn hoofd en alle gezichten zeiden: dat is het makkelijkste wat er bestaat.

Dwangmatig gluren is een snelle studie van lichaamstaal: een vrouw die alleen thuis is en even een blik uit het raam aan de achterkant van het huis werpt voordat ze het licht uitdoet, een pubermeisje dat zo weinig mogelijk geluid maakt als haar ouders slapen.

Je gaat snel genoeg patronen herkennen, wat bij het observeren een hoop tijd scheelt.

Ik vraag aan Holes hoe methodisch de EAR volgens hem te werk ging bij het kiezen van zijn slachtoffers.

‘Ik denk dat er voor beide uitersten aanwijzingen zijn. Soms denk ik dat hij veel moet hebben geobserveerd. Dat hij iemand had gezien op wie hij zich concentreerde. Dat hij haar ging volgen. Andere keren sloeg hij al toe als hij haar voor het eerst zag.’

Niemand weet hoelang hij Kathy heeft geobserveerd, maar ze weten wel vrij zeker uit welke positie. Het perceel grensde aan de achterkant aan een kerstbomenkwekerij. De onderzoeker in kwestie zag ‘zigzaggende’ schoenafdrukken bij het hek van de achtertuin.

Holes slaat rechtsaf en wijst de plek aan waar de kwekerij vroeger was. We rijden een paar straten verder en hij slaat weer rechtsaf, naar het stuk Sedgfield Avenue met de huisnummers 7400 en verder.

‘De volgende dag stond hier een geparkeerde auto met bloedsporen erin.’

Een Ford Galaxie 500 die als gestolen geregistreerd stond.

‘Daar had iemand in gezeten die bloedde, waarschijnlijk een bloedneus. Dan zie je het bloedspoor verdergaan waar hij was doorgelopen. Die bewijzen zijn allang verdwenen, maar ik heb altijd gedacht dat iemand die in het holst van de nacht door een kerstbomenkwekerij rent best tegen een boom aan kan zijn gelopen en daarna in een eerder gestolen auto is gestapt die hij later heeft achtergelaten. Ik heb eens een geval meegemaakt waarbij iemand aan een schietpartij was ontkomen en tegen een telegraafpaal aan liep. Die liet ook zo’n bloedspoor achter.’

Het bloedspoor liep in oostelijke richting over de stoep. Er lagen verfrommelde tissues in de goot. De bloeddruppels werden geleidelijk kleiner en hielden toen op. Net als alle sporen in deze zaak liep ook dit uiteindelijk dood. Er was er niet één dat naar een voordeur leidde. Alle voorwerpen die werden gevonden konden al dan niet van hem afkomstig zijn en niets bood betrouwbare, controleerbare

informatie. Een zaak die eindeloos tussen alle mogelijkheden rond-draaide.

‘Het zijn allemaal halve aanwijzingen,’ zegt Holes.

‘Werd er in die tijd in San Ramon gebouwd?’ vraag ik.

Holes zegt dat Kathy nuttige informatie had.

‘Ze kon meerdere locaties aanwijzen waar in de periode van haar verkrachting nieuwe huizen werden gebouwd.’

Het duurt even voordat ik begrijp dat hij Kathy persoonlijk heeft gesproken.

‘Heb je haar gesproken?’

Hij begrijpt waarom ik geschokt ben.

In zijn boek over de zaak, *Sudden Terror*, schrijft Larry Crompton kritisch over Kathy. Hij beschrijft haar gedrag tijdens de ondervraging alsof ze ‘de ultieme kick opnieuw beleeft’. Hij onthult onflatteuze details over haar leven na de verkrachting. Hij zegt dat hij medelijden met haar man en zoon heeft. Ik vind Crompton sympathiek, maar volgens mij vergist hij zich hier. Heel erg. Hij beoordeelt haar uiterlijk zelfs, in vergelijking met dat van de andere slachtoffers – in haar voordeel, maar het is toch verkeerd. De manier waarop hij Kathy behandelt getuigt in het gunstigste geval van onbegrip; in het ergste geval schuift hij de schuld in de schoenen van het slachtoffer. Het portret dat hij van haar schetst gaat ervan uit dat er maar één juiste manier is om op een gewelddadige verkrachting te reageren. Dat getuigt van een gebrek aan compassie en begrip. Hij beschrijft bijvoorbeeld spottend dat ze tegen de politie verklaarde dat ze eerst om een glas water had gevraagd toen de EAR eiste dat ze hem oraal bevredigde, zonder te bedenken dat een doodsbang slachtoffer misschien om water vraagt om tijd te winnen. En het pseudoniem dat hij voor haar had gekozen, ‘Sunny’, is misschien niet bewust boosaardig, maar gezien de manier waarop hij haar beschrijft is het wel een bijzonder wrede keus.

Kort na het verschijnen van Cromptons boek kreeg het Sheriff's Office een e-mail van Kathy. Ze was woedend over de manier waar-

op ze werd geportretteerd. Ze mochten haar niet in contact brengen met Crompton, die inmiddels met pensioen was, maar Holes en een vrouwelijke collega nodigden haar uit voor een persoonlijk gesprek op het bureau.

‘Ze trilde als een espenblad,’ herinnert Holes zich en zijn toon suggereert dat hij haar dat niet kwalijk nam. Ze maakte maar nauwelijks oogcontact met hem, wat hij aan haar resttrauma toeschreef. De relatie tussen slachtoffers en coldcaserechercheurs is een wonderlijke combinatie van intimiteit en afstand. Holes was een jongetje van tien toen een gemaskerde man een mes tegen Kathy’s keel hield en haar op het koude linoleum van de keukenvloer neerdrukte. Negentien jaar later haalde hij een Ziploc-zakje met het nummer van haar zaak uit het archief en haalde een staafje uit een plastic buisje. Hij kende Kathy helemaal niet. Hij bestudeerde de spermacellen van haar verkrachter onder de microscoop, maar had haar nooit aangekeken of haar een hand gegeven.

Bij de ontmoeting stelde hij weinig vragen en hij liet de leiding aan zijn vrouwelijke collega. Toen zei Kathy iets wat zijn aandacht trok.

Zij en haar man David waren allang gescheiden. Zoals bij veel stellen die door de EAR waren overvallen, had hun relatie het niet gered. Na de verkrachting had David tegen haar gezegd dat hij de stem van de EAR meende te herkennen, maar dat hij hem niet goed kon thuisbrengen.

Wat Kathy zei was om twee redenen belangrijk. Ten eerste had ze het geoprofiel nooit gezien. Ze wist niet dat de geoprofiler, ook al gaf Contra Costa County niet hetzelfde overduidelijke patroon aan als Sacramento, had vastgesteld dat de dader daar waarschijnlijk toch woonde: in San Ramon. Dat lag in het hart van de East Bay-serie en was vrijwel de enige plek waar hij maar één keer had toegeslagen. Naarmate de afstand van de woonplaats van de dader groter wordt, neemt ook het aantal potentiële doelwitten toe. Maar een enkele keer slaat een agressieve dader dichterbij huis toe omdat

hij zich tot een bepaald slachtoffer aangetrokken voelt of omdat hij erop vertrouwt dat hij niet zal worden gepakt.

Op de geoprofileringskaart loopt er een rode streep die de waarschijnlijkste thuisbasis van de EAR aangeeft vlak ten noorden van Kathy's huis van oost naar west.

Wat Kathy ook niet wist, was dat een profiler van de FBI onlangs bij een vergadering van de EAR-taskforce nieuwe bevindingen had gepresenteerd. Iets wat die profiler had gezegd, was bij Holes blijven hangen. Ze zei dat ze de mogelijkheid moesten overwegen dat in sommige gevallen het mannelijke slachtoffer het eigenlijke doelwit was geweest, dat de EAR zich op de man wilde wreken omdat hij zich door hem tekortgedaan voelde.

Wat Kathy had gezegd, suggereerde een mogelijk verband, een tot dan toe over het hoofd geziene connectie die naar de dader zou kunnen leiden. Veel bekende seriezaken blijken ten minste één zo'n connectie te bevatten. Een vroegere huisgenote van Lynda Healy, een slachtoffer van Ted Bundy, was een nicht van Ted, en later ontdekten de onderzoekers roosters waaruit bleek dat Ted en Lynda minstens drie vakken samen hadden gevolgd. Dennis Rader, de BTK-moordenaar, woonde zes deuren bij zijn achtste slachtoffer Marine Hedge vandaan. John Wayne Gacy had kort voor de verdwijning van Robert Piest in een winkel in het openbaar met hem over een vacature in de bouw staan praten.

De EAR deed erg zijn best om zijn identiteit te verbergen. Hij bedekte zijn gezicht en verdraaide zijn stem. Hij verblindde zijn slachtoffers met een zaklantaarn en dreigde hen te vermoorden als ze naar hem keken. Maar hij was ook brutaal. Door blaffende honden liet hij zich niet weerhouden. Twee joggers, broer en zus, studenten, waren op een mistige decemberavond in 1977 aan het hardlopen toen ze een man met een donkere bivakmuts van achter de heg langs het tuinpad van een huis aan de American River Drive zagen opduiken. Hij bleef abrupt staan toen hij de joggers zag. Zij renden door. Toen ze omkeken, zagen ze hem snel in een oud model pick-

up stappen. Iets in de manier waarop hij was blijven staan en daarna snel in de truck was geklommen maakte dat ze harder gingen lopen. Ze hoorde de brullende motor snel dichterbij komen. Ze sprintten de hoek om; de truck stopte met gierende remmen en reed achteruit naar hen toe. Ze renden naar een ander huis, verstopten zich en keken toe terwijl de truck hen volgde en in kringetjes rondreed totdat de man het opgaf en wegscheurde.

De EAR was erg gespist op zelfbehoud, maar het succes en de daaruit voortkomende arrogantie prikken gaten in het meesterplan en leiden tot hoogmoed en zelfoverschatting. Hij had al een reeks geestelijke grenzen overschreden die de meeste mensen zouden weerhouden: bij onbekenden inbreken, een man en een vrouw tegelijk overmeesteren in plaats van een vrouw alleen. Na tientallen ononderbroken successen kan zijn zelfvertrouwen zoveel adrenaline in zijn systeem hebben gepompt dat hij zijn eigen regel durfde te overtreden dat hij alleen mensen overviel die hij niet kende. Een schor gefluister, zesendertig jaar geleden in een donkere nacht gehoord, kan dan een aanwijzing zijn.

Na San Ramon heeft de EAR twee keer in San Jose toegeslagen, 60 kilometer naar het zuiden. Holes en ik besluiten San Jose over te slaan om tijd te besparen.

‘Ik wil je Davis laten zien,’ zegt hij. ‘Ik denk dat Davis belangrijk is.’

Maar eerst moeten we nog twee haltes aandoen. Na San Jose keerde de EAR terug naar Contra Costa County om daar voor de eerste van de uiteindelijk drie keer toe te slaan. Holes en ik rijden in noordelijke richting over de 680 naar Danville, naar de plaats delict van 8 december 1978, die hem de meest veelbelovende aanwijzing zou opleveren.

DANVILLE

Honderd jaar geleden was het regelmatige denderen van stoomtreinen het geluid van de bloeitijd in de weidse groene vallei naast Mount Diablo. Vanaf 1891 vervoerde de Southern Pacific Railroad passagiers over een traject van 30 kilometer op en neer van San Ramon tot net ten noorden van Concord. Ondernemende bezoekers stapten uit met hun blauwdrukken en dromen in de hand. Er was land in overvloed. Het kavelen en ontginnen begon. Met de uitvinding van de automobiel verdwenen passagiersdiensten uiteindelijk, maar de San Ramon-lijn bleef vracht vervoeren: Bartlett-peren, grind, schapen. De spoorlijn baande zich als vanzelfsprekend een weg door het landschap. De tijd werd afgemeten aan de stoomfluit. De stationsgebouwen waren allemaal in hetzelfde paardenbloemgeel geschilderd, met een bruine rand. Het spoor liep langs de Murwood-basisschool in Walnut Creek, en tijdens de pauze, als de kinderen gerommel hoorden en de grond trilde, stopten ze met hinkelen of trefbal en zwaaiden ze naar de bemanning die met de stoomfluit teruggroette.

Southern Pacific heeft meegeholpen de landelijke vallei te transformeren, maar de treinen bleven er niet rijden. Er zijn nooit industriële kernen ontstaan. Er werden eengezinswoningen gebouwd. Central Contra Costa County werd 'de buitenste rand van de East Bay'. Toen in 1964 de Interstate 680 gereedkwam, betekende dat snelheid, doelmatigheid en de dood voor het spoor. Vrachtvervoer was goedkoper in een vrachtauto. Het aantal treinwagons nam af. En bleef afnemen. Er waren nu geen uitgestrekte boomgaarden meer en aan beide kanten van het spoor rukten de huizen op. Uiteindelijk verzocht Southern Pacific de Interstate Commerce Commission om de lijn te sluiten. In september 1978, bijna een eeuw nadat het eerste spoor werd aangelegd, werd de lijn voorgoed opgeheven.

Er volgde een debat over het recht van overpad. De 6 meter brede strook bleef onbezet, een donkere gang die dwars door buurten met

warmverlichte huizen sneed. Het dode terrein wekte niet zozeer vrees als wel onoplettendheid. Vooral in het 7 kilometer lange stuk dat door Danville liep, de stad vlak boven San Ramon. De percelen van Danville waren groter, de huizen ouder, de bewoners rijker en rustiger. Het verlaten spoor lag achter keurig omheinde achtertuinen. De grenzen waren feitelijk niet meer dan gordijnen. Ontdaan van zijn bruikbaarheid verloor het recht van overpad zijn betekenis. Er bewoog niets. Er was niets te horen. Dat wil zeggen, totdat een eigenaardig geluid de stilte verstoorde. De oppervlakkige luisteraar zal er in eerste instantie geen aandacht aan hebben besteed. Het geluid was regelmatig, ritmisch, maar voor het gevoelige oor betekende het duidelijk iets dringends: een galopperende speurhond, vastberaden.

Begin december 1978 bestond in Contra Costa County het hoopvolle maar vaak onuitgesproken gevoel dat de mensen zich nu misschien konden ontspannen. De East Area Rapist was in oktober niet alleen in hun gebied opgedoken, hij had hen geteisterd met iets wat in snelheid en schokkracht op een missie leek: drie overvallen in drie weken. Na de derde overval sloten de mensen zich op in hun felverlichte huizen, vechtend tegen de slaap, vage visioenen van bivakmutsen wegknipperend. Maar wekenlang gebeurde er niets. Nieuwe verschrikkingen leidden de aandacht af. Nieuwslezers onderbraken op 18 november de dagelijkse programmering om mee te delen dat meer dan negenhonderd Amerikanen, waarvan een derde kinderen, dood waren aangetroffen in een jungle in Guyana na het drinken van frisdrank vermengd met cyanide op bevel van de sekteleider Jim Jones. De Peoples Temple, de kerk van Jones, had zijn hoofdkwartier in San Francisco gehad voordat hij zich in Guyana vestigde. Onder de doden bevond zich senator Leo Ryan van Noord-Californië, die erheen was gevlogen om vermoedens van misbruik te onderzoeken en vlak voor zijn vertrek op een landingsbaan werd neergeknald. Het bloedbad in Jonestown eiste een groot

deel van de aandacht in het land en elders ter wereld op en met name de Bay Area was geschokt.

Het weekend van Thanksgiving verliep rustig. De nieuwe maan leek op 30 november de lucht te hebben gevernist, zodat het licht werd gedoofd dat zelfs op de meest verlaten verstoppelkken had geschenen. De ideale omstandigheden voor een vastberaden verberger om zich te verbergen. Maar december brak aan zonder berichten over een overval van de EAR. Mensen vergaten nog net niet de deuren af te sluiten, maar de panische angst voor alles wat er zou kunnen gebeuren begon langzaam af te nemen.

Het was waarschijnlijk niet zomaar dat de EAR wekkerradio's uit vijf huizen had gestolen, ook al vielen er veel kostbaarder zaken te halen. De tijd was belangrijk voor hem. De tijd beheersen. De tijd manipuleren. Hij voelde feilloos aan hoelang het duurde voordat mensen minder voorzorgsmaatregelen troffen. Door gemeenschappen en slachtoffers over zijn aanwezigheid in onzekerheid te laten, kreeg hij natuurlijk een strategische voorsprong. Een geblinddoekt slachtoffer dat in het donker is vastgebonden, ontwikkelt de zintuigen van een wild savannedier. De glazen schuifpui die zachtjes sluit klinkt als een luide mechanische klik. Het slachtoffer berekent de afstand van de steeds zwakker klinkende voetstappen. De hoop flakkert op. Ze blijft wachten. De tijd gaat in gespannen waarneming voorbij. Ze spant zich in om een ademhaling te horen die niet de hare is. Er gaat een kwartier voorbij. Het angstige gevoel bekeken te worden, te worden vastgenageld door een bezittende, maar voor haar onzichtbare blik, is weg. Een halfuur. Drie kwartier. Haast onwaarneembaar ontspant ze zich een beetje. Haar schouders zakken. Op dat moment, aan de afgrond van een uitademing, zet de nachtmerrie zich in één klap voort – het mes raakt de huid licht aan, het amechtige ademen begint weer, komt langzaam dichterbij, totdat ze voelt dat hij dicht naast haar gaat zitten, een dier dat geduldig wacht tot zijn halfdode prooi niet meer beweegt.

Die illusie dat hij weg was, was een wrede, effectieve truc. Het

slachtoffer zou de volgende keer dat ze dacht dat de EAR weg was veel langer wachten; sommige slachtoffers, catatonisch van angst, wachtten urenlang, tot de vogels tjlpten en er zwak zonlicht aan de randen van hun blinddoek verscheen. De extra tijd voordat de politie werd gebeld zorgde ervoor dat de EAR zich verder van de plaats delict kon verwijderen.

Begin december was het zes weken geleden dat de EAR in Contra Costa County had toegeslagen. De gemeenschap was het equivalent van het voorzichtig hoopvolle slachtoffer dat gelooft dat hij haar huis voorgoed heeft verlaten. Niemand uit Sacramento of de East Bay, het publiek noch de onderzoekers, wisten op dat moment dat de EAR tijdens zijn afwezigheid uit hun gebied 60 kilometer zuidelijker in San Jose twee vrouwen verkrachtte: de ene begin november, de andere op 2 december. En zelfs al hadden ze dat wel geweten, dan was de route die de EAR aflegde misschien een opluchting voor hen geweest. Hij leek regelrecht in zuidelijke richting te trekken: eerst naar Concord, toen 27 kilometer verder over de 1-680 naar San Ramon, en vervolgens naar San Jose, in een andere provincie.

Terwijl op vrijdag 8 december de nacht viel, gingen de inwoners van de slaapsteden aan de voet van Mount Diablo, voorsteden in de East Bay zoals Concord, Walnut Creek, Danville en San Ramon, naar bed met het gevoel de dans te zijn ontsprongen. Hun gezonde verstand zei dat hij zuidwaarts zou blijven reizen en in Santa Cruz of Monterey zou toeslaan. Zij waren steeds kleiner wordende figuurtjes in zijn achteruitkijkspiegel. Het ergste was voorbij. Middernacht werd één uur. Koelkasten bromden in donkere huizen. Af en toe werd de stilte doorbroken door een voorbijrijdende auto. Het collectieve dagelijks terugkerende ritme was in rust.

Niet overal. In Danville, net ten oosten van het verlaten spoor, boog tussen de hoge bomen een 2 meter hoog houten hek door onder het gewicht van iemand die eroverheen klom.

De bungalow achter het hek had geen buitenverlichting. De nacht was ideaal voor de hekkenspringer. Hij werd aangetrokken

door de duisternis. Hij doolde rond in donkere kleding, op zoek naar de zeldzame donkere plek tussen de verlichte huizen. Zijn zwarte pupillen zochten schaduwen.

Hij liep door de achtertuin naar de patio. Er brandde geen licht binnen. Er lag een vrouwentas op het aanrecht. Met een lichte druk ging de glazen schuifpui open, wat een zacht geluid maakte. Hij stapte de keuken in. Ergens stond een radio zacht aan. Er stonden vrijwel geen meubels of persoonlijke dingen in het 195 vierkante meter grote huis, want het stond te koop. Vriendelijke makelaars hadden de afgelopen twee maanden onbekenden binnengelaten. Was hij een van de kijken-niet-kopen bezoekers geweest die je meteen weer vergeten was? Hij zou hebben gemompeld, als hij al had gesproken. Terwijl andere potentiële kopers vragen stelden, wat op interesse wees, zou hij lichtelijk kritisch zijn overgekomen en zijn blik mogelijk als misprijzend. Hij prentte het huis in zijn geheugen, wat ten onrechte werd geïnterpreteerd als een oordeel.

Hij liet kamers met gesloten deuren links liggen en ging direct naar de grootste slaapkamer, aan de noordwestelijke kant van het huis. Hij stond in de deuropening, 3 meter van het bed. Daar lag een vrouw, alleen. Ze sliep op haar buik met haar gezicht in het kussen, het soort slaap alsof je uit je bewustzijn bent gevallen, eerder verankerend dan drijvend. Wie was ze op het moment voordat hij haar uit haar onbezorgde slaap rukte? Esther McDonald*; ze was klein, wat haar generatie 'een opdondertje' noemde. In de koude staat in het Midwesten waar ze vandaan kwam, was ze op haar negentiende getrouwd, een kinderloos huwelijk zonder toekomst dat tien jaar duurde. Plotseling was ze dertig, wat in het landelijke Amerika ouder is dan aan de kust. 'California Dreamin'" was geen liedje, maar een lokroep voor een zonniger toekomst. Ze verhuisde met een vriendin naar San Francisco. De Summer of Love was voorbij, maar

* Pseudoniem

de Bay Area behield zijn reputatie van improvisatie, een plek waar je je verleden kon afschudden en een nieuw leven kon beginnen.

Er was werk: bij een bloemengroothandel en een reparatiebedrijf voor elektromotoren. Een twintig jaar oudere pandjesbaas maakte haar het hof met sieraden en nodigde haar uit bij hem in Danville te komen wonen. Het huis lag op 8 kilometer van de breuklijn van Calaveras, een hoofdtak van de San Andreas-breuk. Een halfjaar later gingen ze als goede vrienden uit elkaar. Hij vertrok, zette het huis te koop en zei dat ze mocht blijven zitten totdat het verkocht werd. Ze kreeg een liefdesrelatie met een collega; de pandjesbaas was ook nog in de buurt. De gevoelens waren dubbel en besluiteloos.

Dat was wie ze was, zij die daar lag te slapen rond twee uur 's nachts op die koude nacht in december: een vrouw die opnieuw begon in een staat waar vroeger de huifkarren heen waren gereden en later legendarische nieuwe uitvindingen werden gedaan; een vrouw die zichzelf door een onopvallend maar gecompliceerd liefdesleven loodste; een vrouw op het punt om onherroepelijk veranderd te worden. Wat is de blijvende schade als je hebt gelooft dat het warme plekje waar je net lag te slapen je sterfbed zal worden? De tijd verzacht de pijn van de verwondingen, maar ze verdwijnen nooit helemaal. Er circuleert voorgoed een naamloos syndroom door je lichaam dat soms lang sluimert, maar dan weer krachtige golven van pijn en angst uitstraalt.

Een hand greep haar bij haar keel. Een stomp wapen porde in de zijkant van haar hals. Minstens tien rechercheurs in Noord-Californië zouden de eerste woorden die in het donker gefluisterd werden hebben kunnen voorspellen.

‘Niet bewegen.’

‘Niet gillen.’

Hij was er weer. Of, om preciezer te zijn, hij was teruggekeerd. De onzekerheid over zijn koers, de willekeurig gekozen plekken waar hij toesloeg – hij was een onvoorspelbare duistere kracht. Een eenmansmisdaadgolf.

De eerste hulpsheriffs die werden gewaarschuwd, arriveerden die ochtend om 5:19 uur. De spanning liep op bij de aanblik van de stille getuigen. Geknoopte witte schoenveters. Een aan repen gescheurde oranje handdoek. Doorgesneden telefoonkabels. Het was verkwikkend koud in huis. Hij had de thermostaat en de radio uitgezet, kennelijk om alles zo goed mogelijk te kunnen horen. Er werden berichten verstuurd op de politieradio. Telefoons rinkelden. Mensen verschenen in het blauwzwarte ochtendlicht. De forensisch onderzoeker Larry Crompton kwam aangereden. Hij concentreerde zich op betekenisvolle details. Ondanks het vroege uur was hij alert. Hij merkte het bord van de makelaar in de voortuin op, het leegstaande huis ernaast, het afgelegen spoor. Allemaal ideale voorwaarden om de dwanghandelingen van de EAR aan te wakkeren en op een bepaald doel te richten.

Na een paar weken zou Crompton tot brigadier worden bevorderd en deel uitmaken van de in allerijl gevormde speciale EAR-eenheid. Op het moment dat hij het huis binnenging en de deur achter zich dichttrok, wist hij nog niet dat deze zaak hem de rest van zijn leven zou bezighouden. Het zou gaan lijken op galgje spelen en niet willen verliezen; alles verkeerd geraden, het getekende mannetje aan de strop op sterven na dood, maar Crompton hield de laatste zet open en de nederlaag op afstand door af te wachten totdat hij of een van zijn opvolgers de ontbrekende letters kon invullen. Pas dan, als de laatste letter klopte, zou de lange, pijnlijke jacht door het donker eindigen met de eenvoudige, maar lang gezochte beloning: een naam.

Pita, de eerste van drie speurhonden, arriveerde. Ze gaf meteen blijk van opwinding door driftig in de lucht te snuffelen. Wie weet wat zich in de kop van een speurhond afspeelt, of hij de hoop van de ernstige mensen om hem heen aanvoelt en overneemt? Pita's taak was benijdenswaardig duidelijk. Zoek de geur. Volg hem. Een klein groepje hondengeleiders en politieagenten, onder wie Crompton, keek toe terwijl Pita via de patio achter het huis naar buiten liep en

zich zelfverzekerd naar de zuidwesthoek van de achtertuin begaf. Ze werd onrustig bij het hek, ze wilde eroverheen. Ze werd de tuin uit geleid, om het hek heen naar de andere kant, naar het verlaten spoor. Ze stak haar neus in de lucht.

Opnieuw onderzochten ze nauwkeurig de verwoestingen die de gezichtloze dader had aangericht. Er kleefde nog schuim aan de fles Schlitz Malt Liquor die hij uit de ijskast had gepakt en in de achtertuin had gezet. Er werden foto's gemaakt van beschadigingen aan het hek. Het groepje bij het spoor stond dicht opeengepakt in de kou in afwachting van de volgende beweging van Pita. Hun hoop was gevestigd op de neus van de hond die verbinding maakte met een molecuul.

En dan een plotselinge beweging. Pita merkte het; ze rook hem. Ze sprintte voort, vloog langs het pad dat links van het spoor liep. Ze stond op scherp, zoals de hondenbrigade het noemde. Ze liep beheerst, maar steeds sneller, ze had de genetische gave van de vasthoudendheid. Ze was in alle opzichten ontketend. Crompton en Pita's geleiders renden achter haar aan. De plotselinge opschudding bij het spoor, het gevaar en de onrust waren ongebruikelijk voor een zaterdagochtend in Danville. Een ongewenste verstoring die zich de komende maanden zou herhalen.

Toen bleef Pita abrupt staan, ongeveer 800 meter vanwaar ze was vertrokken, op de plek waar het spoor een straat van de woonwijk kruiste. Er waren inmiddels nog twee andere speurhonden bij gekomen, Betsey en Eli. Pita's vaste geleider, Judy Robb, schreef in haar vervolgrapport dat het verstrijken van tijd of zelfs een kleine verandering in windsnelheid de richting van een geur kan veranderen. De hondengeleiders waren het echter op verscheidene punten eens. De honden hadden vele hekken besnuffeld en waren vele tuinen ingestoven. Hun gedrag deed vermoeden dat de verdachte behoorlijk lang in de omgeving had rondgeneusd. Hij was de achtertuin van het slachtoffer via het hek aan de noordzijde binnengekomen en via de zuidwestelijke hoek van het hek in de achtertuin in zuidelijke

richting vertrokken, langs het spoor tot aan de dwarsstraat, waar hij waarschijnlijk in een auto was gestapt.

Het slachtoffer werd door een brigadier naar het ziekenhuis gebracht. Hij bracht haar na het onderzoek weer naar huis, maar toen hij zijn politieauto voor haar huis parkeerde bleef ze roerloos zitten. Pure angst nagelde haar aan haar stoel. Het daglicht bood geen troost. Ze wilde niet naar binnen. Het was lastig. De rechercheurs voelden met haar mee, maar ze hadden haar nodig. Ze benadrukten voorzichtig dat het belangrijk was dat ze samen de plaats delict bekeken. Ze stemde toe er snel doorheen te lopen en ging daarna meteen weg. Later kwamen vrienden haar spullen ophalen. Ze is er nooit meer binnen geweest.

Het is altijd de vraag hoe je een onbekende dader in een politierapport moet noemen. Vaak wordt gekozen voor 'de verdachte'. Soms 'de vermoedelijke dader', soms eenvoudig 'de man'. Degene die het rapport over de zaak in Danville schreef, koos voor een strenge, ondubbelzinnige term met een berispende ondertoon, alsof er vanaf het papier met een vinger werd gewezen. De term raakte me zodra ik hem las. Het werd mijn persoonlijke uitdrukking voor de EAR, de simpele term waar ik op terugviel als ik om drie uur 's nachts wakker lag en in gedachten door mijn verzameling ondoordringbaar vage sporen en onduidelijke gezichtskenmerken dwaalde. Ik bewonderde de eenvoud van de bewering.

De verantwoordelijke.

Holes parkeert in een straat in een woonwijk in Danville die grenst aan het Iron Horse Regional Trail, een pad voor motorrijders, paarden en wandelaars dat 60 kilometer door Centraal-Contra Costa meandert: de oude Southern Pacific Railroad, geplaveid en voetgangersvriendelijk gemaakt.

'Hier gaan we een stukje lopen,' zegt hij.

We lopen in zuidelijke richting over het pad. Na een meter of drie wijst Holes naar een achtertuin.

‘De speurhonden hebben het spoor van de ontsnapping van de EAR tot de hoek van de tuin van het slachtoffer gevolgd,’ zegt hij. Hij doet een stap naar voren. Er staat een rij agaveplanten tegen het hek, zodat je er lastig bij kunt komen.

‘Hier springt hij over het hek,’ wijst Holes. Hij staart een tijdje naar de dikke zwaardvormige bladen van de agaveplanten.

‘Ik denk dat de eigenaar van dit huis zo van de overval is geschrokken dat hij die planten heeft neergezet,’ zegt hij.

We lopen verder. We volgen het pad dat forensisch onderzoeker John Patty vijfendertig jaar geleden nam toen hij het gebied uitkamde op zoek naar sporen nadat de speurhonden de vluchtroute van de EAR hadden vastgesteld. Patty had tijdens zijn zoektocht iets gevonden. Hij labelde en verzegelde zijn vondsten in een plastic zakje, dat in een doos verdween die naar het bewijsstukkenarchief ging en daar op een stalen plank tussen honderden identieke dozen werd geschoven. Hij bleef er drieëndertig jaar onaangeroerd staan. Op 31 maart 2011 belde Holes het bewijsstukkenarchief om naar de bivakmuts te vragen van iemand die er in de jaren zeventig van werd verdacht de EAR te zijn. De directeur had een doos klaarstaan toen Holes arriveerde. De bivakmuts zat erin. Toen viel Holes’ oog op een Ziploc-zakje met op het etiket GEVONDEN OP HET OUDE RR-SPOOR. De inhoud veranderde de koers van zijn onderzoek.

Het gevonden bewijsmateriaal moet zoals alles bij politieonderzoeken op papier worden vastgelegd. Het formulier waarop John Patty de voorwerpen vermeldt die hij op de plaats delict heeft gevonden, is slordig en summier ingevuld: ‘1 a) 2 drie-gaats ringbandblaadjes, met potlood beschreven; b) 1 drie-gaats ringbandblaadje met een in potlood getekende plattegrond; c) 1 stuk paars garen van 104 cm; d) stukje papier met getypte tekst.’

Waren al die voorwerpen op dezelfde plek gevonden? Over de grond verspreid? Er is geen foto of schets van de plaats delict waar-

mee Holes zich zou kunnen oriënteren. Patty heeft een kleine aantekening achtergelaten waarin hij uitlegt waar langs het spoor hij de bewijsstukken heeft gevonden. Meer niet. Holes kan het papier wel op DNA laten onderzoeken, het op hoge resolutie laten scannen en elk aspect van de plattegrond door meerdere deskundigen laten analyseren, maar er ontbreekt één cruciale deskundige die hem de benodigde context zou kunnen geven: John Patty. Die is in 1991 aan kanker overleden. Dat is de ellende met cold cases: kennis die destijds als irrelevant werd afgedaan, maar later cruciaal blijkt, is met de persoon in kwestie het graf in gegaan.

Holes wist aanvankelijk niet wat hij moest opmaken uit wat hij 'het huiswerkbewijs' is gaan noemen. Een van de ringbandblaadjes leek het begin van een slecht geschreven schoolopstel over generaal Custer. De tweede bladzijde was interessanter. Die begint met 'Razend is het woord'. De schrijver steekt een tirade af over een leraar die hem in de zesde klas van de lagere school heeft vernederd door hem strafregels te laten schrijven. 'Ik heb nog nooit iemand zo gehaat als die man,' zegt de schrijver over de niet bij naam genoemde leraar.

De derde bladzijde is een met de hand getekende plattegrond van een woonwijk met een bedrijventerrein, doodlopende straten, paden en een meertje. Achter op de plattegrond zag Holes wat willekeurige krabbels.

Holes was verbijsterd door het bewijsmateriaal en hij was meteen gefascineerd. Dit bood onverwachte inzichten en hij bleef het spoor volgen. Hij belde op goed geluk deskundigen. Een terloopse opmerking van een projectontwikkelaar bracht een verschuiving teweeg in zijn ideeën omtrent de identiteit van de EAR. Aanwijzingen werden in een nieuw licht gezien. Holes wist dat zijn theorieën verschilden van die van zijn mede-onderzoekers. Hij besloot zich er niet te veel van aan te trekken. Hij veroverde zich een plek als de man met de 'verrassende' ideeën, zoals hij het noemt. Hij stelde meer vragen. Hij kreeg fascinerende verklaringen voor de merkwaardige mengeling

van kinderlijk schrijven en duidelijke tekenvaardigheden waar het bewijsmateriaal blijk van gaf. De inzichten stapelden zich op. In deze zaak bestond altijd het gevaar dat je een verkeerde afslag nam. De mogelijkheden strekken zich verleidelijk uit tot aan de horizon. Een persoonlijk kompas heeft de ingebouwde tekortkoming van de vooringenomenheid, de behoefte te geloven. Weliswaar was er nog geen definitief inzicht doorgebroken, maar geleidelijk kwam er een breder doel in zicht.

Een onverwachte ontdekking bij een onderzoek is zeldzaam. Het is adembenemend. Het ontcijferen van de code die een misdadiger als de EAR zou kunnen identificeren is voor een rechercheur de klik in het draaihek van de rij voor de achtbaan. De synapsen gaan knetteren. De ooit zo evenwichtige multitasker is definitief gegrepen. Iemand die zich ergens in heeft vastgebeten, herinnert zich later altijd het beslissende moment. Toen Holes klaar was in het bewijsstukkenarchief ging hij met de gevonden papieren naar het dichtstbijzijnde fotokopieerapparaat. Hij was in zijn lab de kopie van de handgetekende plattegrond aan het bestuderen toen zijn bureauassistent hem aansprak.

‘Paul?’

‘Hmm?’

‘*Paul.*’

Holes liet de plattegrond zakken en trok zijn wenkbrauwen op. De assistent gebaarde dat hij de plattegrond moest omdraaien. Holes draaide hem om. Hij had de krabbels op de achterkant al eerder opgemerkt, maar had er niet veel aandacht aan besteed. Nu zag hij wat zijn assistent bedoelde.

Er stonden een paar onleesbare woorden, voor allerlei uitleg vatbaar. Twee woorden waren helemaal uitgeschreven, waarvan een met extra druk op het potlood. De naam ‘Melanie’ was vaag te onderscheiden. Maar er was iets anders. Het woord was zo tegenstrijdig met de rest van het ongerijmde gekrabbel dat het even duurde voordat de betekenis doordrong; dat, en het feit dat de letters ook anders

waren gevormd – extra groot, cursief en blokletters door elkaar, de laatste letter, τ, onnodig herhaald, met een harde driehoekige vorm. Die letters waren donkerder dan de andere, alsof de schrijver in zijn woede harder op het potlood had gedrukt. De andere krabbels waren gewoon in de schrijfrichting geschreven, maar deze niet. Het woord stond diagonaal op het papier. Het besloeg het grootste deel van de onderste helft van de bladzijde. De eerste letter, een ρ, was groter dan de andere letters en bovendien achterstevoren geschreven, wat er verontrustend uitzag.

De algehele indruk was die van een onevenwichtige geest.

PUNISHMENT.

Nu kon Holes niet meer terug.

Onze wandeling langs het Iron Horse Regional Trail eindigt abrupt bij een elektriciteitsmast, de tweede ten noorden van de kruising een paar honderd meter verderop, de plek waar de speurhonden de geur van de EAR kwijtraakten, waar hij in een auto moet zijn gestapt.

‘Het huiswerkbewijs is in dit gebied gevonden,’ zegt Holes. Hij heeft praktische redenen om aan te nemen dat de ringbandblaadjes van de EAR waren. Speurhonden zijn niet onfeilbaar, maar als drie speurhonden onafhankelijk van elkaar aangeven dat hij in zuidelijke richting langs het spoor is ontsnapt, is dat sterk bewijs, vooral voor Holes: de route en het punt waar het geurspoor eindigde stroken met de gebruikelijke afstand waarop ze wisten dat de EAR parkeerde voordat hij zijn doel benaderde. John Patty was een gerespecteerd forensisch onderzoeker en intensief bij de zaken in Contra Costa County betrokken; als hij het bewijs had vergaard, moet hij hebben gedacht dat het belangrijk kon zijn. De andere twee voorwerpen die bij het huiswerkbewijs zijn gevonden, bleken doodlopende sporen. De parse draad is een mysterie en het papiertje met de getypte tekst is onleesbaar. Maar ringbandblaadjes vallen op de plaats van een zedendelict minder uit de toon dan je zou denken. Serieverkrachters en -moordenaars maken vaak aantekeningen als ze op jacht zijn naar

slachtoffers, en soms ontwikkelen ze daar een eigen code bij. Meer dan één getuige die melding maakte van een verdacht persoon tijdens de overvallen van de EAR in Sacramento beschreef een man die een ringband bij zich had. En hoewel de EAR het gezag vaak handig wist te misleiden, liet hij toch soms iets vallen, opzettelijk of niet: een schroevendraaier, een bebloede pleister, een ballpoint.

De botsing tussen woede en zelfmedelijden in 'Razend is het woord' is ook een aanwijzing. Gewelddadige criminelen zoals de EAR, serieverkrachters die later ook gaan moorden, zijn niet alleen zeldzaam, maar ook zo verschillend dat het onverstandig is om te generaliseren over hun achtergrond en gedrag. Maar er zijn wel overeenkomsten. De toekomstige nachtmerriebezorger begint in zijn puberteit als dagdromer. Zijn wereld is in tweeën gedeeld; gewelddadige fantasieën dienen als schokdemper voor de harde, teleurstellende realiteit. Waargenomen bedreigingen voor het gevoel van eigenwaarde worden disproportioneel geïnternaliseerd. Er wordt wrok gekoesterd en over oude littekens gestreken.

Gewelddadige fantasieën worden geestelijke voorbereiding. Hij leert een script uit het hoofd. Verfijnt methodes. Hij is de verongelijkte held in het verhaal. Er is een roulerende cast van verschrikte gezichten die met gekwelde blikken naar hem opkijken. Zijn verwrongen denkwereld draait om een centraal, vampierachtig basisprincipe: het gevoel van ontoereikendheid wordt overwonnen als hij de volledige macht over een slachtoffer uitoefent, als zijn daden een uiting van hulpeloosheid bij haar teweegbrengen; hij herkent en haat die blikken van zichzelf.

De meeste mensen met gewelddadige fantasieën zetten die niet om in daden. Wat duwt degenen die dat wel doen over de rand? Stressfactoren die samenvallen. Er wordt een gevoelige snaar geraakt. De dagdromer stapt uit zijn trance het huis van een vreemde binnen.

De schrijver van 'Razend is het woord' geeft blijk van het soort disproportionele emotionele respons dat bij geweldplegers gebruike-

lijk is. Een leraar die hem in de zesde klas van de lagere school heeft teleurgesteld, heeft 'een staat van haat in mijn hart gesticht'. Hij kiest melodramatische woorden van zelfmedelijden om zijn ervaring te beschrijven. 'Lijden.' 'Oneerlijk.' 'Vreselijk.' 'Verschrikkelijk.'

We lopen weer terug naar de auto. Ik denk aan wat ik weet van Danville, een stad met een geschiedenis die vergelijkbaar is met die van vele steden in Noord-Californië. Oorspronkelijk werd de streek bevolkt door Native Americans die hun tenten hadden opgeslagen op Mount Diablo in het noordoosten, maar in 1854 kocht een witte man, rijk geworden tijdens de goldrush, er 20 000 hectare. Hij heette Dan. De fruit- en tarweteelt bleef bestaan tot in de jaren zeventig, toen de ontwikkeling van woonwijken een hoge vlucht nam en er mensen kwamen wonen die het stadje transformeerden tot een van de prettigste, welvarendste woonwijken van de East Bay. Holes zegt dat de luchtfoto's die hij heeft bekeken uit de tijd dat de EAR de achtertuinen onveilig maakte in die periode geen enorme bouwpiek vertoonden. Het huis van het slachtoffer was midden jaren zestig gebouwd. De pittoreske geschiedenis van Danville was een trekpleister. In 1980 was de bevolking verdubbeld.

De kritiek op het Danville van nu is dat het homogeen en statusbewust is. Onlangs werd vastgesteld dat hier per hoofd van de bevolking het meeste aan kleding werd uitgegeven van heel Amerika.

'Denkt u dat hij in zo'n soort omgeving is opgegroeid?' vraag ik aan Holes.

'Middenklasse? Ja, volgens mij heeft hij waarschijnlijk geen armoedige achtergrond,' zegt hij.

Ik begin over het DNA-profiel van de EAR, waar nog geen matches voor zijn gevonden. Ik weet dat ik me op zeer speculatief terrein begeef, maar ik heb altijd gedacht dat dit erop zou kunnen wijzen dat hij ogenschijnlijk een keurige burger is. Ik probeer erachter te komen hoe Holes daarover denkt.

'Ja, dat verbaast me,' zegt hij. 'We verzamelen al tien jaar op landelijk niveau DNA, maar we zijn hem nog niet tegengekomen.'

‘Verbaast het u ook dat er geen familieovereenkomsten zijn gevonden? Wijst dat er niet op dat hij uit een heel nette familie komt?’

Een mening, zwak vermomd als een vraag.

‘Het zou kunnen dat het niet iemand is die aan één stuk door allerlei misdaden pleegt,’ zegt hij voorzichtig.

Holes en ik hebben inmiddels verscheidene uren samen doorgebracht. Hij is erg prettig gezelschap. Moeiteloos. Hij is zelfs zo gemakkelijk in de omgang, zo welwillend, dat ik er langer over doe dan gewoonlijk om zijn gesprekspatronen te herkennen. Als hij niet helemaal meegaat in een bepaald idee, zegt hij dat heel kalm. Maar als hij een bepaalde vraagstelling onprettig vindt, ontwijkt hij die minder direct: dan geeft hij geen echt antwoord of wijst op iets interessants in het landschap.

Ik merk dat hij ontwijkend reageert als ik over de sociaal-economische achtergrond van de EAR begin. Holes is onderzoeker, zeg ik tegen mezelf. Hij werkt beroepshalve met objectief meetbare zaken. Hij is niet betweterig, maar als je met gemakkelijke conclusies aankomt, scheidt hij de harde feiten van de vaagheden. Hij corrigeert me als ik op de dikke kuiten van de EAR zinspeel. (Nee, de getuige zei: dikke dijen.) Later die dag laat hij me op een indrukwekkend spreadsheet zien hoe onbezonnen het is om op grond van verklaringen van slachtoffers conclusies te trekken over het fysiek van de EAR. De uitspraken over de kleur van de ogen en het haar raken kant noch wal. Slechte verlichting en trauma hebben een negatieve invloed op het waarnemingsvermogen. De enige constante is het postuur, betoogt Holes. De EAR was ongeveer 1,75 meter. Iemand van 1,80 meter of meer zou worden omschreven als tamelijk lang. Maar ook zo iemand zouden ze wel checken, voegt Holes toe.

‘Je kunt niet voorzichtig genoeg zijn.’

De eeuwige wetenschapper.

Goed, in de toekomst niets dan zorgvuldigheid en wetenschappelijke nauwkeurigheid, maar op dit moment, nu we op het punt staan om Danville te verlaten, zit ik nog in de speculatiemodus. Ik ratel

nog wat door over andere aanwijzingen dat de EAR ogenschijnlijk heel normaal is. De meeste moordslachtoffers waren welgestelde mensen met keurige beroepen die in de betere buurten woonden. Hij moet zijn overgekomen als iemand die daar thuishoorde. Hij moet een vaste baan hebben gehad. Hij had mogelijkheden. Middelen.

‘We weten dat hij een vervoermiddel had,’ zeg ik.

Holes knikt, zijn gezicht betreft. Hij lijkt iets te overdenken, zich af te vragen of hij een gedachte moet uitspreken.

‘We weten dat hij een vervoermiddel had,’ zegt hij. Wat hij daarna zegt, zegt hij heel langzaam: ‘Ik denk dat hij misschien wel meer had.’

Ik kan me even niet voorstellen wat dat zou kunnen zijn.

‘Ik denk dat hij misschien wel een vliegtuig had,’ zegt Holes

Ik flap er het eerste en enige woord uit dat in me opkomt.

‘Echt?!’

Hij glimlacht raadselachtig. Ik had me in hem vergist. Hij keurde mijn speculatieve vragen niet af. Hij vroeg zich alleen af wanneer hij zijn eigen verhaal zou bijvoegen.

‘Bij de lunch leg ik wel uit hoe ik daarbij kom,’ belooft hij.

Eerst moeten we nog een laatste keer naar Contra Costa County: Walnut Creek.

WALNUT CREEK

Het door Frank Lloyd Wright ontworpen Sidney Bazett-huis aan Reservoir Road in Hillsborough, buiten San Francisco, ligt aan het eind van een kronkelige, door bomen omringde oprit en is vanaf de weg niet te zien. Er wordt gefluisterd hoe buitengewoon het is, maar bijna niemand krijgt het te zien. Op een middag in 1949 werd de schoonmoeder van de eigenaar, die daar alleen was, verrast door een klop op de deur. De bezoeker was een zakenman van

middelbare leeftijd met een bril met dikke glazen. Er stond een zestal ernstig kijkende mannen in pak achter hem. De man legde uit dat hij Joseph Eichler heette. Hij had het huis van 1942 tot 1945 met zijn gezin gehuurd, totdat de huidige eigenaars het kochten. Het Bazett-huis, met zijn ingebouwde roodhouten kasten en glazen muren waardoor het daglicht vanuit zoveel richtingen naar binnen filtert en de sfeer van elke ruimte in de loop van de dag verandert, is een kunstwerk dat Eichler had gemaakt. Hij was het huis nooit vergeten, zei hij. Doordat hij daar had gewoond, was zijn leven zelfs veranderd. Nu hij projectontwikkelaar was, wilde hij zijn collega's zijn bron van zijn inspiratie laten zien. De groep werd uitgenodigd naar binnen te komen. Toen Eichler, die was begonnen op Wall Street en inmiddels een berucht, keihard zakenman was, over de drempel stapte, begon hij te huilen.

Midden jaren vijftig was Joseph Eichler een van de succesvolste ontwikkelaars van eengezinswoningen in de California Modern-stijl van de Bay Area – skeletconstructie, platte of laag overhellende daken met A-constructie, vides, glazen muren, atria. Tegelijk met zijn bedrijf groeide zijn ambitie. Hij wilde dat de zich snel uitbreidende naoorlogse middenklasse van zuivere geometrische lijnen kon genieten; hij wilde de esthetiek van het modernisme naar het grote publiek brengen. Eichler zocht in Contra Costa County naar land om te bebouwen. Hij had een paar honderd hectare nodig. En bovendien moest het goed aanvoelen. Het moest een veelbelovend gebied zijn dat nog niet was bedorven door stedelijke uitbreiding, maar al wel een ontluikende infrastructuur had. In 1954 bezocht Eichler Walnut Creek. Het stadje was oorspronkelijk paardengebied geweest. Ygnacio Valley Road, nu een belangrijke doorgaande weg, bestond uit twee rijstroken waar regelmatig koeien op stonden. Maar het eerste winkelcentrum in de streek was onlangs geopend. Er was een nieuw ziekenhuis. En er waren plannen voor een snelweg.

In een walnotenboomgaard aan de noordoostkant van de stad, aan de overkant van Heather Farm Park, kwam Eichlers zoektocht

tot een einde. Mount Diablo glansde in de verte. Dit, dacht hij, was de perfecte plek voor een gemeenschap van creatieve hoogopgeleiden, progressieve mensen die moderne kunst en design konden waarderen; mensen die er genoeg van hadden om in de eenheids-worst van identieke huizen te wonen waar je geblinddoekt de weg kon vinden. De wijk met 563 huizen, waarvan 375 van Eichler en de rest standaard, was in 1958 klaar. In een prospectus staat een mooie vrouw voor een glazen wand uit te kijken over haar overzichtelijke achtertuin. Het huis heeft een houten dakconstructie; de stoelen zijn van Eames. Eichler noemde zijn nieuwe wijk Rancho San Miguel.

Er werd ook wel afgegeven op de buurt. Sommigen vonden het ontwerp van Eichler met de blinde muur aan de straatkant en de oriëntatie op de achtertuin asociaal. Je kon niet meer door het raam naar de burens zwaaien. Anderen vonden dat de huizen lelijk waren en op garages leken. Niettemin hebben de 'Eichlers', zoals ze worden genoemd, een toegewijde cultaanhang en is Rancho San Miguel met zijn parken en goede scholen nog steeds een felbegeerde plek om te wonen. Maar de ongewone huizen met hun glazen muren aan de achterkant, hun schuifpuien en de hoge hekken die elke achtertuin afgrenzen, trokken ook een ander soort aanhang aan, die niet vooruitstrevend was maar duistere bedoelingen had, iets waar in het openbaar niet over wordt gesproken, maar waarover in beslotenheid jarenlang is nagedacht.

Holes en ik komen aan op de plek van de eerste overval van de EAR in Walnut Creek, een Eichler in Rancho San Miguel.

'Ik noem dit de Bermudadriehoek van Contra Costa County,' zegt Holes. 'We hebben in deze buurt meer overvallen van seriemoordenaars gehad. Een vermist meisje. Een overval van een bekende seriemoordenaar. In 1966 werd een gewurgde huisvrouw gevonden wier slipje van haar lijf was gescheurd. En de twee overvallen van de EAR. En je vraagt je af: waarom?'

In het voorjaar van 1979 kreeg een meisje van zeventien in Rancho

San Miguel in Walnut Creek een reeks anonieme telefoontjes. Het was vooral verontrustend dat de telefoontjes haar achtervolgden naar de adressen waar ze oppaste. De ouders waren weg, de kinderen in bed gestopt. En dan sneed de telefoon als een mes door de stilte. 'Hallo?' De vertrouwde stilte werd altijd gevolgd door een *klik*, het enige teken dat er aan de andere kant van de lijn iemand met een bedoeling zat.

Het meisje paste regelmatig op bij twee gezinnen die tegenover elkaar in een Eichler aan El Divisadero woonden. Begin mei waren er uit haar eigen huis een nachtjapon en een telefoongids verdwenen; desondanks voelde het niet aan als de hete adem van een naderende dreiging. Bij die Eichlers wordt de aandacht naar de buitenkant getrokken. De glazen muren stellen de bewoners als zeldzame museumstukken tentoon. 's Avonds zie je door het spel van het licht op het glas in het donker alleen je eigen spiegelbeeld in het raam. Die ondoorzichtigheid wakkert een ziekelijk voorstellingsvermogen aan.

Over vijf maanden zou de film *When a Stranger Calls* uitkomen. Het verhaal is gebaseerd op een bekend modern volksverhaal en gaat over een tieneroppas die geplaagd wordt door een reeks onheilspellende telefoontjes. 'Heb je bij de kinderen gekeken?' vraagt een onbekende man. De gebroken witte telefoon met kiesschijf staat dreigend als een tijdbom in de woonkamer. De spanning stijgt ten top aan het eind van de openingsscène, waarin de rechercheur die de oppas probeert te helpen haar terugbelt met een dringende boodschap.

'We hebben het telefoontje nagetrokken. Het komt uit het huis waar u nu bent.'

Een moderne versie van de oerangst.

When a Stranger Calls was op 2 juni 1979 nog niet uit. Er kwamen die zaterdagavond geen anonieme telefoontjes voor de oppas in Walnut Creek; de stille telefoon suggereerde ook niet dat er een andere benadering werd overwogen en gepland.

Het meisje zat aan de keukentafel toen ze voetstappen hoorde, of de stem van een man, ze kon zich niet herinneren wat ze het eerst hoorde, alleen dat hij plotseling, als een duveltje uit een doosje opdook, de donkere gang uit en haar doodsbang hart in.

Hij zei weinig en herhaalde het weinige dat hij wel zei. Hij communiceerde met spastische, onvoorspelbare uitbarstingen van geweld. Hij duwde haar hoofd naar beneden. Hij bond haar polsen stevig vast met tiewraps. Hij beet in haar linkertepel. Forensisch onderzoekers moeten op de plaats delict foto's van de slachtoffers maken. Ze kijken nooit vrolijk, maar ze kijken altijd in de camera. De oppas niet. Ze wendt haar blik af, haar ogen neergeslagen. Het lijkt onwaarschijnlijk dat ze ze ooit nog opslaat.

In die tijd lagen hier aan de overkant een groot open veld en een school. Het huis ernaast stond leeg, het stond te huur. De speurhonden volgden de geur van de EAR tot om de hoek, waar hij kennelijk in een auto was gestapt; die stond voor een huis waar ze een zwembad aan het aanleggen waren.

De politieagenten die na de verkrachting in de buurt surveilleerden hielden een dronken automobilist aan die een mes in een schede bij zich had. Ze hielden een man aan die met zijn broek op zijn knieën zei dat hij op zoek was naar zijn kat. Hij had foto's in zijn auto van nietsvermoedende vrouwen, genomen met een zoomlens. Dat waren maar twee van de duistere dwanghandelingen die heimelijk 's nachts in de buitenwijken plaatsvinden, zoals de watergangen waar cement overheen is gestort, maar die nog steeds onder Walnut Creek doorkolken.

Drieëntwintig dagen later keerde de EAR terug in Rancho San Miguel.

Onderzoekers van seriemoordzaken zeggen dat ze weleens het gevoel krijgen dat de dader tegen hen spreekt, alsof hun gedachten telepathisch worden doorgegeven en hij erop antwoordt. Een woordeloze dialoog die de fanatieke rivalen goed kennen, een uitwisseling van kleine gebaren die alleen worden begrepen door de twee men-

sen die met elkaar in een strijd verwickeld zijn. De eerste etappe van de race tussen recherche en loslopende misdadiger, waarbij de onderzoeker met bezorgde, op volle toeren draaiende geest de klok in de gaten houdt en de dader met een plagende grijns aan de touwtjes trekt.

De tweede Eichler lag op 30 meter afstand van de eerste. Het slachtoffer was deze keer een meisje van dertien. Haar vader en haar zusje waren ook thuis en merkten niet wat zich afspeelde. De speurhonden sleurden hun geleiders een hoek om en hielden plotseling stil op een bekende plek: dezelfde plek als eerst, voor het huis waar het zwembad werd aangelegd.

De details van de misdaad vormden samen een lichaamsloze, zelfvoldane grijns.

‘Is hij ooit naar dezelfde plek teruggegaan?’ vroeg het dertienjarige meisje aan de onderzoekers die haar na de overval ondervroegen.

‘Nooit,’ zei de eerste onderzoeker.

‘He-le-maal nooit,’ zei de tweede.

‘Het veiligste huis in de buurt,’ zei de eerste.

Alsof ooit nog een huis veilig zou aanvoelen.

De buurt past niet echt in de theorie van Holes over bouwwerkzaamheden. De Eichlers waren allemaal in de jaren vijftig gebouwd. Op dat moment werd er in Rancho San Miguel nergens gebouwd, maar in een naastgelegen wijk wel. Die ligt 3 kilometer van de 1-680.

‘Nogal ver van het gebaande pad,’ zegt Holes terwijl hij rondkijkt. ‘Iets trekt hem naar deze buitenwijk.’

De rit door Contra Costa County is voor Holes anders dan voor mij. Ik zie de buurt voor het eerst. Holes rijdt door moorden uit het verleden. Elk bordje met WELKOM IN wordt vergezeld door herinneringen aan forensisch bewijs, aan middagen waarop je met wazige blik in een lab over een microscoop gebogen hebt gestaan. Holes heeft vooral herinneringen aan Walnut Creek vanwege het mysterie van het vermiste meisje.

Elaine Davis wilde net een koperen knoop aan haar marineblauwe jopper zetten. Haar moeder was uit hun huis op Pioneer Avenue aan de noordkant van Walnut Creek vertrokken om Elaines vader van zijn werk op te halen. Het was maandagavond 1 december 1969, halfelf. Toen vader en moeder Davis thuiskwamen was Elaine, een briljante leerling van zeventien met rossig haar en een hartvormig gezicht, verdwenen. Haar driejarige zusje lag nog in haar bedje te slapen. Het huis leek onverstoord. Elaine, die bijziend was, had de bril die ze hard nodig had laten liggen. Geleidelijk doken er bezittingen van Elaine op. De knoop die ze aan haar jas wilde zetten, werd in het veld achter haar huis gevonden. Een van haar bruine instappers met gouden gesp werd op de 1-680 in Alamo aangetroffen. Een huisvrouw ontdekte haar kleine marineblauwe jopper 120 kilometer verderop op een afgelegen stukje snelweg in de Santa Cruz Mountains.

Achttien dagen na de verdwijning van Elaine spoelde het lichaam van een vrouw aan op het strand van Lighthouse Point in Santa Cruz. Het skelet werd onderzocht door een radioloog die concludeerde dat de vrouw tussen de vijfentwintig en dertig was. Het was niet Elaine. De onbekende vrouw werd in een naamloos graf begraven. De verdwijning van Elaine Davis bleef onopgelost.

Eenendertig jaar later bracht een politierechercheur die bijna met pensioen ging het dossier van de zaak naar Holes, die het opnieuw bekeek. Holes concludeerde dat de radioloog fout zat en geen accurate vaststelling van de leeftijd had kunnen maken. Holes ging met andere functionarissen proberen het lichaam van de onbekende op te graven. Op een heuvel stootten de gravers op een diepte van 7,5 meter op een plastic lijkzak vol botten.

Elaines vader was inmiddels dood. Haar moeder woonde in Sacramento. Twee dagen na het opgraven vroegen rechercheurs uit Walnut Creek haar te spreken. Elaines jongere zusje kwam van buiten de stad om erbij te zijn. De rechercheurs zeiden dat ze Elaines lichaam hadden geïdentificeerd.

‘De familie begraaft haar,’ zegt Holes. ‘En een week later overlijdt de moeder.’

We vertrekken in noordelijke richting uit Walnut Creek. Mount Diablo, een verzameling vreemde uitsteeksels hoog boven valleien die nauwkeurig zijn uitgesneden tot geplande woongebieden, raakt uit het zicht. Het schijnt dat er zwarte bergkatten tussen het hoge gesteente op Mount Diablo rondsluipen. Er zijn mysterieuze lichtjes gezien. In 1873 was er een levende kikker gevonden die bijna 70 meter onder de grond gedeeltelijk was ingesloten door een plaat kalksteen. Eind augustus en begin september, vlak na de eerste naajaarsregens, komen er honderden mannetjestarantula’s uit hun gaten tevoorschijn. Ze snellen door de naar munt geurende bergsalie op zoek naar de met fijne zijde beklede holletjes waar de vrouwtjes klaarzitten om te paren. Rond zonsondergang, het beste moment om de tarantula’s te bekijken, trekken bezoekers met zaklantaarns in groten getale naar de berg. Vleermuizen vliegen rondjes boven de dennenbomen en eiken. De gedragen roep van de Amerikaanse oehoe weerklinkt. De over de paden zigzaggende lichtbundels van zaklantaarns vangen soms een stukje aarde op dat beweegt; bij nadere beschouwing blijken het voortsnellende tarantula’s te zijn, zo groot als schoteltjes. De mannetjestarantula’s keren nooit terug naar hun holletje. Ze paren zoveel ze kunnen en sterven dan van honger of kou.

We steken de brug naar Solano County over, waarna we in oostelijke richting naar Davis gaan.

‘Bij helder weer kun je Sacramento zien vanaf hier. En de Sierra’s,’ zegt Holes.

Hij woont halverwege Sacramento en de East Bay. In het weekend bezoekt hij vaak plaatsen delict.

‘Ik rij graag,’ zegt hij. Als hij in Zuid-Californië is, gaat hij daar ook naar plaatsen delict. Als zijn kinderen tijdens een gezinsuitje naar Disneyland in het hotel een middagdutje doen, past zijn vrouw op en gaat Holes een stukje rijden. Naar Northwood in Irvine.

Encina 13, waar Janelle Cruz woonde, Columbus 35, waar Drew Witthuhn het bloed van zijn schoonzus Manuela moest opruimen.

‘Elke keer vraag ik me af: waarom hier?’ zegt Holes. ‘Waarom dit?’

DAVIS

[NOOT VAN DE REDACTIE: dit gedeelte bevat een selectie uit de audiotranscriptie van het ritje naar Davis.]

PAUL HOLES: Zo zou de EAR naar de East Bay gereisd hebben. Via de I-80, hier dus.

MICHELLE: Als je naar zijn achtergrond zou moeten raden, op welke school hij heeft gezeten, waar hij heeft gestudeerd... Maar ik zal je er niet aan houden, ik ben gewoon nieuwsgierig.

PAUL HOLES: Als ik zou moeten raden? De universiteit van Sacramento State. Als hij heeft gestudeerd. Wat de locatie betreft, als je kijkt waar hij zijn overvallen pleegde... Weet je, je hebt het hele Rancho Cordova-cluster. Je hebt de overvallen langs La Riviera. En je hebt de overvallen hier, bij de Sac State. De Sac State is aannemelijk. Er zijn ook wel een paar kleine technische hogescholen rond Sacramento waar hij op kan hebben gezeten. En zijn middelbare school? Eh... oef. Er zijn zoveel mogelijkheden.

MICHELLE: Ik bedoel, je denkt niet dat hij bijvoorbeeld in Goleta is opgegroeid?

PAUL HOLES: Dat zou ik ook weer niet zeggen, maar als ik naar de zaken in Sacramento kijk, en – dit is een van de dingen die ik je op gegeven moment wilde laten zien – als je de volgorde van de overvallen in Sacramento op een plattegrond bekijkt, dan zie je al vanaf het begin dat hij kriskras door Sacramento gaat. Hij kent dit gebied als zijn broekzak.

MICHELLE: Hij komt niet alleen maar tevoorschijn om naar Sac State te gaan.

PAUL HOLES: Nee, nee. Ik denkt dat hij een achtergrond heeft in Sacramento. Maar heeft hij ook een voorgeschiedenis in Goleta? Ik bedoel, alles is mogelijk. We weten het niet. Maar in het zuiden is Goleta – wat mij betreft – het hypocentrum in het zuiden. En er is ook iets in Irvine. Er moet een reden zijn waarom hij daar twee keer is geweest.

MICHELLE: En dat ligt helemaal niet ver uit elkaar.

PAUL HOLES: Nee. Nee. Ventura en Laguna Niguel zijn de twee aparte gevallen.

PAUL HOLES: Voor mij is Davis/Modesto belangrijk.

MICHELLE: Modesto was maar een of twee keer?

PAUL HOLES: Twee keer.

MICHELLE: Oké.

PAUL HOLES: Dus toen ik mijn eerste geografische analyse maakte, deelde ik de EAR op in verschillende periodes. De eerste periode was Sacramento. De tweede periode Modesto/Davis. De derde periode East Bay en dan de vierde in Zuid-Californië. Als je naar de tweede periode gaat – ik gooi Stockton bij Sacramento omdat de EAR na Stockton weer teruggaat naar Sacramento, maar als hij in Modesto heeft toegeslagen, gaat hij niet meer terug naar Sacramento, totdat hij naar de East Bay is afgezakt. En dan gaat hij heen en weer tussen Modesto en Davis. Dat is 177 kilometer rijden. En er zit maar tweeëntwintig uur tussen de tweede overval in Modesto en de tweede overval van de EAR. Waarom reist hij op en neer? Ik denk dat het met werk te maken heeft. Hij doet het niet om de politie af te schudden. Ik denk dat er een werkgerelateerde reden is die hem naar Modesto brengt en vervolgens naar Davis, en waarom hij heen en weer gaat.

MICHELLE: Maar tweeëntwintig uur verschil?

PAUL HOLES: Tweeëntwintig uur.

MICHELLE: Wow. Ik wist niet dat het zo krap was.

PAUL HOLES: En heel toevallig heb je in die twee zaken, en alléén in die twee zaken... In de zaak in Modesto was er die taxichauffeur die de vreemde man ophaalt van het vliegveld en hem ergens afzet. En die man is voor het laatst gezien in de buurt van dat nieuwbouwproject, vlak ten zuiden van de plek waar de slachtoffers zijn aangevallen. En in Davis is het de plek waar de voetafdrukken van het huis van het slachtoffer naar het vliegveld van UC Davis leiden. Schoenafdrukken. Die ga ik je laten zien. Dus is het mogelijk dat de EAR naar Modesto vliegt voor die ene overval, en vervolgens naar UC Davis voor de tweede overval?

MICHELLE: Voor zijn werk?

PAUL HOLES: Voor zijn werk. En wat maak je daaruit op over zijn identiteit?

MICHELLE: Ja...

PAUL HOLES: Nou, Jan met de pet pakt geen vliegtuig.

MICHELLE: Nee.

PAUL HOLES: Jan met de pet komt niet met een schema 'Hoe deel ik dit land in?'.

MICHELLE: Precies.

PAUL HOLES: Dat snap ik niet. Dat lijkt elkaar tegen te spreken. Maar dat is de EAR. Een en al misleiding.

MICHELLE: Dus je neigt naar het idee dat hij over uitgebreidere mogelijkheden kon beschikken?

PAUL HOLES: Ik denk dat hij... nou, als blijkt dat de EAR dit niet alleen maar deed als een schoolproject, maar echt bezig is met projectontwikkeling en voor een projectontwikkelaar werkt, dan denk ik dat hij op zijn minst een positie in het bedrijf heeft waar hij veel te vertellen heeft.

PAUL HOLES: Goed, dus dit is Village Homes in Davis. Village Homes is een heel beroemd bouwproject. Wat ik je nu laat zien is toevallig een luchtfoto van Village Homes zoals het

was tussen de eerste en de tweede overval in Davis. Dus deze foto hebben ze letterlijk toevallig genomen acht dagen voor overval nummer zesendertig. Zo zag het eruit. En kijk naar al die nieuwe aanbouw net ten noorden van de overval. Ik zal je dat hele luchthavengedoe laten zien.

PAUL HOLES: Het slachtoffer in Stockton dat ik heb gesproken, werkte voor een grote projectontwikkelaar in de Central Valley. Ze deed veel werk voor hem. Uiteindelijk nam ze ontslag toen ze zwanger werd. Ik liet dit schema [de plattegrond van het 'huiswerkbewijs'] zien aan een vriend van me die in de projectontwikkeling werkt. Hij zei: 'Dit is door een vakman gemaakt... Die symbolen die hij schetst.' Dat is de mening van een expert in de bouwwereld. Dus ik hecht veel waarde aan die mening.

MICHELLE: Ik denk dat je gelijk hebt. Ik geloof niet dat het verzonnen is.

PAUL HOLES: Nee, dat denk ik ook niet. Weet je, een landschapsarchitect van UC Davis zei: 'Het heeft karakteristieken die je alleen maar ziet in Village Homes.'

MICHELLE: Echt?

PAUL HOLES: Ja. Dat zul je zien als we daar zijn. Village Homes is een heel ongewoon bouwproject. En de EAR heeft daar toegeslagen. Zou het kunnen dat als de EAR naar Village Homes gaat, hij een paar van die kenmerken ziet en ze in zijn schema opneemt voor wat het ook is waar hij aan werkt?

MICHELLE: Precies. Als iets wat hij aan iemand voorlegt in de trant van: 'Zullen we zoiets doen', zoiets?

PAUL HOLES: Ja.

Holes arriveert bij het appartementencomplex waar de eerste overval in Davis plaatsvond.

Deze overval, nummer vierendertig, vond plaats in de vroege ochtend van 7 juni 1978 om ongeveer tien voor vier – twee dagen na de eerste

overval van de EAR in Modesto. Het slachtoffer was een eenentwintigjarige studente aan UC Davis die in een appartementengebouw met meerdere verdiepingen woonde, wat Larry Pool later een 'bouwkundige afwijking' zou noemen – aangezien dit voor zover bekend de enige keer was dat de EAR zich op een dergelijke woning had gericht.

Hij was het appartement op de tweede verdieping via de schuifpui in de patio binnengekomen. Hij was bij dit slachtoffer gewelddadiger dan anders en stompte haar meerdere keren in het gezicht toen ze zich aanvankelijk verzette. Terwijl hij haar verkrachtte, duwde hij haar gezicht hard tegen de vloer, wat haar een gebroken neus en een hersenschudding opleverde.

Bepaalde factoren wijzen erop dat deze overval impulsiever is geweest dan de meeste andere: hij droeg een nylonkous in plaats van een bivakmuts; de enige bekende wapens waren een nagelvijl en een schroevendraaier en de overvaller leek zijn T-shirt binnenstebuiten te dragen. Maar het was ongetwijfeld een EAR-overval, gebaseerd op de woordkeuze en het kenmerkende element van de verkrachter die zijn penis in de gebonden handen van het slachtoffer legt en haar dwingt hem te masturberen.

PAUL HOLES: Oké, dus de eerste Davis-overval was de studente aan UC Davis. Met textiel als hoofdvak.

MICHELLE: Is dat de overval waarbij ze hem van het parkeerterrein hebben zien wegrijden?

PAUL HOLES: Ja. In een zwarte Camaro of zoiets. Maar ik weet niet zeker of hij het was.

PAUL HOLES: Maar het is veranderd hier. Ik heb hier ooit zelf gewoond.

MICHELLE: O, wow. Zijn dit technisch gezien campuswoningen?

PAUL HOLES: Dit zijn off-campus-studentenhuizen. Volgens mij waren ze in de jaren zeventig anders. Dit is zelfs al veranderd sinds ik hier studeerde.

Holes stopt, maar laat de motor draaien.

PAUL HOLES: Hier heb je alleen maar jonge studenten. Russell Boulevard, waar je al die studentjes ziet fietsen. Dus als hij om welke reden dan ook in Davis is, ik denk dat hij hier iemand heeft gezien die hij naar haar huis is gevolgd.

MICHELLE: O, oké.

PAUL HOLES: Hij ziet een meisje dat hem om de een of andere reden opvalt en zoekt dan uit waar ze woont. Ik denk niet dat hij op jacht of aan het inbreken is. Dit wijkt af van zijn...

MICHELLE: Zijn gebruikelijke aanpak.

PAUL HOLES: Ja.

Ze gaan naar de tweede locatie, de plaats delict van overval nummer zevenendertig. De tweede van drie Davis-overvallen die plaatsvond op 24 juni 1978 rond drie uur 's ochtends – een dag na EAR-verkrachting nummer vijfendertig in Modesto.

Het slachtoffer was een huisvrouw van tweeëndertig die met haar man in bed lag. Ze werden allebei vastgebonden. Hun zoontje van tien was ook aanwezig en werd door de overvaller in de wc opgesloten. Voordat hij terugkeerde bij de vrouw haalde hij het huis overhoop, waarna hij haar naar de woonkamer verplaatste en verkrachtte. Voordat hij vertrok, stal hij zeventien rolletjes centen.

PAUL HOLES: Nu rijden we Village Homes binnen.

MICHELLE: Oké.

PAUL HOLES: Alle straatnamen komen uit *In de ban van de ring*.

MICHELLE: Echt waar?

PAUL HOLES: Ja. De projectontwikkelaar, Michael Corbett, was helemaal geobsedeerd door *In de ban van de ring*.

MICHELLE: Geobsedeerd...?

PAUL HOLES: Nou ja, een groot liefhebber.

MICHELLE: Ah, oké. Een nerd dus.

PAUL HOLES: Hij en zijn vrouw, Judy Corbett, hebben dit project doorgeduwd. Al die huizen... dit is de straat, dit zijn de achterkanten van de huizen. De huizen kijken aan de voorkant uit op een soort dorpsbrink. Om een gevoel van gemeenschappelijkheid te kweken. Zodat burens naar buiten komen. Ze hebben tuinen – gemeenschappelijke tuinen; groene ruimten die worden gedeeld.

MICHELLE: Maar jij zou hier niet wonen als je student was?

PAUL HOLES: Waarschijnlijk niet. Ik bedoel, het zou kunnen, maar in die tijd waren het nieuwe huizen. Die konden studenten zich niet permitteren.

Holes rijdt door de buurt op zoek naar het huis waar de overval heeft plaatsgevonden.

PAUL HOLES: Ons slachtoffer woonde dus... in dit huis. Hier rechts.

MICHELLE: Hmm.

PAUL HOLES: En alles aan deze kant was indertijd volop in aanbouw. Je ziet dus die lange smalle doodlopende stegen waarvan de gemeente zei: 'Geen sprake van.' En toen lieten de Corbetts de brandweer met de brandweerauto's langskomen om te laten zien dat ze hier makkelijk konden keren. Ik zal er even omheen rijden, zodat je iets van de kenmerken kunt zien. Zonne-energie. Alle huizen zijn zonnecollectoren. Dat was je van het indertijd.

PAUL HOLES: Dit bijvoorbeeld. Dit is een voetgangersbrug over het open drainagesysteem. Langs deze weg is de EAR gekomen.

MICHELLE: Hoe weet je dat?

PAUL HOLES: Schoenafdrukken. Volgens Corbett is dit gebied net een zandbak. Hij harkte het elke dag aan. En na de overval is hij hier buiten, en dan staat er een schoenafdruk in zijn vers aangeharkte zandbak. En die afdruk volgde hij tot aan het huis

van het slachtoffer, rond het huis, door het groene gebied. Dus ik praat met hem en hij zegt: 'Ik zat op scouting, moet je weten, en een van de dingen die ik het allerleukst vond was spoorzoeken. Ik deed niet anders. Dus toen ik die sporen zag, moest ik ze volgen,' zei hij. Hij was net iets vaardiger dan de gemiddelde burger. Ik zal niet zeggen dat hij een *search-and-rescue*-expert is, maar...

MICHELLE: Hij wist min of meer wat hij deed.

PAUL HOLES: Ja. Dus toen zei hij dat die schoenafdrukken hierlangs liepen en naar deze kant naar buiten gingen.

MICHELLE: Aha.

PAUL HOLES: Een soort gemeenschappelijk groengebied.

MICHELLE: Wacht, dus ze liepen zo ongeveer in een lus?

PAUL HOLES: Ja, hij is hierlangs gekomen en weer weggegaan, met een lus terug van het huis van het slachtoffer, en de afdrukken bevonden zich in haar achtertuin.

MICHELLE: Interessante wijk. Ik geloof dat ik nog nooit zoiets van dichtbij heb gezien.

PAUL HOLES: Een uniek project. Village Homes was wereldberoemd. François Mitterrand is per helikopter dit gebied komen bezoeken omdat het zo ongekend was. Studenten en projectontwikkelaars uit de hele wereld kwamen kijken. En zo gaat dat dan, weet je wel, 'Village Homes in Davis. We zijn met een nieuwbouwproject bezig; kijken wat zij doen en wat wij kunnen gebruiken.' Het werd aangeprezen... op het omslag van *Sunset*. Betty Ford heeft hier nog rondgefietst. Ik heb hier met mijn vrouw rondgereden en die zei: 'Ik zou hier nooit willen wonen.'

MICHELLE: Het voelt een beetje claustrofobisch.

PAUL HOLES: Het is claustrofobisch, en een paradijs voor tuig. Je ziet helemaal niets. Ik bedoel, hij kan binnenkomen, toeslaan en weer weggaan, en niemand die het ziet.

PAUL HOLES: Het derde slachtoffer – en daar gaan we zo naartoe – was in die buurt daar verderop. Dus de drie Davis-overvallen waren vlak bij elkaar in de buurt.

MICHELLE: Inderdaad.

PAUL HOLES: Een van de interessante dingen is dat dit slachtoffer en het derde Davis-slachtoffer met hun kinderen samen naar de peuterklas carpoolden. Dus hun kinderen zaten op dezelfde school en ze carpoolden. Dat is voor zover ik weet de enige bekende connectie tussen de slachtoffers. Maar dat is nooit echt onderzocht.

MICHELLE: Hmm.

PAUL HOLES: Niemand is later met de slachtoffers gaan praten. Zou de EAR ze samen bij het carpoolen kunnen hebben gezien en heeft hij ze daarom uitgekozen, of was het gewoon toeval omdat zijn overvallen zo dicht bij elkaar plaatsvonden?

MICHELLE: Tja. Wisten ze van elkaar dat ze slachtoffer waren? Weet je dat zelfs niet?

PAUL HOLES: Zelfs dat weet ik niet, nee.

PAUL HOLES: Dus de EAR is hier naartoe gekomen... en nu loopt hij verder langs deze kant. En aanvankelijk wuifden ze dit deels weg; Corbett zegt tegen de eerste agent die hij te hulp roept: 'Ik heb deze sporen gevolgd', en de agent zegt: 'Ach, dit is een gemeenschappelijk pad waar gejogd wordt en het is zo ver weg dat ik de dader hier niet zijn auto zie parkeren en dan helemaal daarnaartoe lopen om toe te slaan.' Maar de sporen lopen uiteindelijk naar beneden, langs het pad door deze olijfbomgaard, verder naar beneden.

PAUL HOLES: Dit is dus de andere kant van die olijfbomgaard.

MICHELLE: Oké. Dus hij had zijn auto misschien hier ergens in de berm geparkeerd?

PAUL HOLES: Nee. Want het spoor liep verder.

MICHELLE: Mijn hemel. Liep hij dan geen gevaar dat hij werd gezien?

PAUL HOLES: 's Avonds laat? Dan is het hier pikdonker!

MICHELLE: Oké. En hij had waarschijnlijk donkere kleren aan.

PAUL HOLES: Ik bedoel, wat doet hij al die tijd? En hij loopt door buurten, waar mensen wonen. Hij loopt rond. Dat is waarschijnlijk riskanter dan dit.

MICHELLE: Ja, daar zeg je wat.

Holes rijdt verder het terrein van UC Davis op, met rechts verschillende onderzoeksgebouwen en links boerenland.

PAUL HOLES: Dus hij volgt de voetsporen... helemaal tot aan hier. Hier kan ik niet doorheen. Dit noemen ze Biologie Bijen. Bijenonderzoek.

MICHELLE: O, aha.

PAUL HOLES: Toen ik de eerste keer het dossier van deze zaak las, dacht ik even dat er BIOLOGIE, BOEIEN stond. Dus ik denk dat het richting campus is verderop en ik denk: 'Dit is niks.' Maar als je kijkt naar waar hij zegt dat hij het spoor bijster is, zie je dat de schoenafdrukken van richting veranderen, naar links. En wat ligt daar? Kijk eens aan... Het vliegveld!

MICHELLE: O!

PAUL HOLES: Dus ik opeens met luchthavens aan de telefoon gekluisterd om te vragen wat voor informatie ze daar allemaal hebben.

Ze lachen.

PAUL HOLES: Mijn naïeve idee over vliegen was, weet je wel... elke keer dat je wilt opstijgen, moet je een vluchtplan indienen; je vliegt de luchthaven binnen, ze weten dat je er bent en zo. Maar ze zeiden: 'Nee, nee. Iedereen kan hier in- en uitvliegen. We hebben geen idee wie er is. Als ze na sluitingstijd komen, zetten ze hun vliegtuig vast. Ze doen hun ding, ze komen terug en wij weten nergens van.'

MICHELLE: Echt waar?! Vreemd.

PAUL HOLES: En nu hebben we deze zaak, tweeëntwintig uur na Modesto. Bij de zaak in Modesto hebben we de vreemde man die van een vliegveld wordt afgehaald, in de buurt van een bouwterrein wordt afgezet en kennelijk naar het huis van het slachtoffer loopt.

MICHELLE: Maar waarom was die man zo vreemd?

PAUL HOLES: De taxichauffeur zei dat hij maar één tas bij zich had. En hij zei alleen: 'Sylvan Meadows Drive.' En daarna: 'Zet me hier maar af.' Hij stapt uit en loopt naar de plek waarvan de taxichauffeur zei dat er alleen maar huizen in aanbouw stonden. En dan de volgende zaak... we hebben een connectie met een vliegveld.

MICHELLE: Ik probeer te bedenken wat voor soort iemand zo'n vliegtuig zou hebben. Een klein vliegtuigje of zo?

PAUL HOLES: Een klein vliegtuig biedt wel mogelijkheden. Weet je, die projectontwikkelaars hadden van die bedrijfsjets met meerdere stoelen. Als je het over iemand met een klein vliegtuig hebt, die geen miljonair is of iemand van een bedrijf met enorme mogelijkheden, dan...

MICHELLE: Ja.

PAUL HOLES: Dus als je met die projectontwikkelaars praat en zegt: 'Vliegt u veel? Als u overal in de staat bouwprojecten hebt, vliegt u er dan naartoe?' Dan antwoorden ze: 'Ja, dan vliegen we daarheen. Vliegen is erg duur, maar het heeft ook met ego te maken. Je wordt als succesvol gezien als je in een eigen jet vliegt. En ja, zo af en toe neem je dan even een kijkje in het rijk dat je aan het bouwen bent.'

MICHELLE: Juist. Hmm. Waren er in een van de andere zaken nog kleine aanwijzingen naar een vliegtuig? Zoals iets van een... had hij niet iets van een piloot of iets dergelijks?

PAUL HOLES: Nee, voor zover ik kan bedenken niet.

Holes probeert het huis van het derde Davis-slachtoffer te vinden. Die overval, nummer zevenendertig, vond plaats op 6 juli 1978 om 2:40 uur.

Het slachtoffer was een vrouw van drieëndertig – pas gescheiden en alleen in bed – wier zoons in een andere kamer sliepen. De EAR gebruikte ze om macht uit te oefenen, dreigde ze te vermoorden als ze niet deed wat hij zei. Nadat hij het slachtoffer had verkracht, ook anaal, begon hij te snikken. Toen volgde er een pauze van drie maanden, waarna hij weer in het East Bay-gebied opdook.

PAUL HOLES: Het was een hoekhuis. Volgens mij het laatste op de rij. Ik denk niet dat deze huizen er toen al stonden. Erachter staan geen huizen. Bij de school werd nog gebouwd. De overval vond dus hier plaats. Er werd in dit gebied veel gebouwd... Hier is het. Dus... dit slachtoffer carpoolde met het vorige Davis-slachtoffer.

MICHELLE: Wow. Veel van die plekken liggen veel dicht bij elkaar dan ik dacht. Ik bedoel, niet allemaal, maar... sommige wel. Interessant.

PAUL HOLES: Precies. Nou ja, het zijn buurten. Hij leerde de buurten goed kennen. In Danville staat alles dicht op elkaar. Concord. Walnut Creek.

MICHELLE: Zeker, ik bedoel, Rancho Cordova... lagen sommige niet vlak naast elkaar?

PAUL HOLES: Ja. Niet echt direct naast elkaar, maar vlak om de hoek. Je weet wel, het huis ertussen.

MICHELLE: Precies. Ik bedoel, als je zonder broek vertrekt, woon je er of je auto staat er voor de deur. Of je bent gek. Of al het bovenstaande.

PAUL HOLES: Nou, een van die gasten aan wie ik veel tijd heb besteed, een seriemoordenaar, Phillip Hughes... in gesprekken met de psychiater geeft hij toe dat hij op de middelbare school midden in de nacht in zijn blootje naar buiten ging – zijn ouders hadden geen idee – om in de buurt in te breken om de kleren van vrouwen te stelen.

MICHELLE: En dit was voordat hij geweld ging plegen?

PAUL HOLES: Ja. Voor zover we weten. Hij had wel dieren gedood. Je weet wel... dat triade-gedoe bij seriemoordenaars.

MICHELLE: Juist.

PAUL HOLES: Maar hier zat hij nog op de middelbare school. Ik denk dat het een bepaalde... spanning geeft, zonder kleren naar buiten gaan.

MICHELLE: Juist.

PAUL HOLES: Maar het kan ook een praktische kant hebben, toch? Stel dat het zijn eerste verkrachting is en hij denkt: 'Wat moet ik met die broek. Ik trek hem gewoon niet aan. Ik wil niet dat hij in de weg zit.'

MICHELLE: Juist ja, daarom vind ik het interessant dat hij voor veel van de moorden heeft gebruikt wat daar voorhanden was.

PAUL HOLES: Ja, hij had wel een pistool, maar voor het doodknuppelen gebruikte hij iets wat toevallig aanwezig was.

MICHELLE: Hebben mensen die iemand aftuigen iets wat anders is dan mensen die andere dingen doen?

PAUL HOLES: Nou, knuppelen en steken zijn in wezen hetzelfde. Dat is heel persoonlijk. Je laat een hoop geweld, een hoop woede, los op die persoon. Maar wurgen... met je vuisten slaan en wurgen, dat is allemaal...

MICHELLE: Dus alles wat je met je handen doet is min of meer hetzelfde.

PAUL HOLES: Ja, dat is allemaal hetzelfde. Behalve met een pistool, dat is minder persoonlijk. En het is gemakkelijk. Iedereen kan iemand met een pistool doodschieten. Je doet het van een afstand. Maar als je fysiek met iemand wordt geconfronteerd, dan is het iets persoonlijks. Weet je, je leest over gasten die hun slachtoffers in de ogen kijken als ze ze wurgen...

MICHELLE: Ja.

PAUL HOLES: Weet je, ze voelen zich God, want in wezen maken zij uit of hun slachtoffer leeft of doodgaat.

FRED RAY

Ik geniet niet van de tweede kop vreselijke koffie in het eethuisje in Kingsburg, Californië, 30 kilometer ten zuidoosten van Fresno, als me een mysterie wordt uitgelegd dat me al jaren bezighoudt. De man met de oplossing, Fred Ray, is lang en laconiek en heeft de lichtelijk nasale, lijkige manier van praten die een telg van generaties boeren uit Central Valley betaamt. Als Ray zijn lange vingers niet gebruikt om een punt kracht bij te zetten, vouwt hij zijn handen en legt ze als een wetenschapper bedachtzaam tegen zijn borst. Zijn nog grotendeels bruine haar is jaloersmakend weelderig voor een gepensioneerde rechercheur die wordt ondervraagd over een dubbele moord van vijfendertig jaar geleden die hij ooit heeft onderzocht. In eerste instantie kreeg ik geen vriendelijke indruk van Ray toen hij met zijn gehavende aktetas en nasale Dust Bowl-accent naar binnen slenterde. Hij wilde niet al te laat afspreken om de leerlingen van de middelbare school te ontlopen, zei hij, maar ik zie niemand onder de zeventig in het piepkleine eethuisje met een handvol tafeltjes met dik doorzichtig plastic erop, Zweedse snuisterijen (Kingsburg staat bekend als 'Klein Zweden') en een smalle glazen toonbank met hier en daar een taartje. Twee van de weinige vaste klanten zijn Rays vrouw en zijn dominee, die me vraagt waar ik vandaan kom, ook al is nog niet vastgesteld dat ik hier niet woon. Ik zeg dat ik uit Los Angeles kom. 'Welkom in Californië,' zegt de dominee.

Maar mijn indruk van Ray slaat onmiddellijk om tijdens ons gesprek, als hij me vertelt over zijn tijd als rechercheur bij de Santa Barbara County Sheriff's Office, in het bijzonder zijn ervaring met

het ondervragen van een bepaald soort probleemkind. Aan de buitenkant hadden deze kinderen, voornamelijk jonge witte jongens, weinig bedreigends. Het ontspannen tempo van een oud-geld-kuststadje sijpelde ook in hen door, al woonden ze niet in de chique Hope Ranch met zijn ruiterspaden en privéstrand, maar in het trailerpark op Hollister. Dit waren Gary's en Keiths, langharige wie-trokers van de late jaren zeventig, die wel ooit waren begonnen op de Dos Pueblos of de San Marcos High School, maar die nooit hadden afgemaakt. Ze sleepten versleten leunstoelen naar de avocadoboombgaarden waar ze zich terugtrokken en hun zelfgeteelde wiet rookten. Ze surften de hele dag bij Haskell's Beach en zaten 's avonds dronken rond het kampvuur, waar ze zich veilig buiten ieders bereik voelden – ze wisten dat de politie nooit de met struikgewas bedekte steile rotswanden zouden beklimmen alleen om een strandfeestje op te breken. Hun problemen waren triviaal. Kleine irritaties. Behalve dat Ray ontdekte dat een verrassend aantal van hen er een angstaanjagende bezigheid op na hield die ze zelfs voor elkaar geheimhielden: ze kregen er een kick van om midden in de nacht bij onbekenden in te breken.

Het waren insluipers. Gluurders. Inbraak was iets wat er bij kwam. Ze waren vooral trots, maakte Ray uit hun gesprekken op, dat ze erin slaagden om een huis binnen te komen, over een vloer te kruipen en onopgemerkt in het donker te staan, en naar mensen te kijken die lagen te slapen. Het verbaasde Ray hoe ze hem tot in detail van alles vertelden als hij ze eenmaal op gang had gekregen.

'Het lukte me altijd wel om jongens aan het praten te krijgen,' zegt Ray.

'Hoe ging je te werk?'

Hij opent zijn handen. Zijn gelaatstrekken verzachten vrijwel onmerkbaar.

'Je moet weten dat iedereen dat wel heeft,' zegt hij samenzweerderig en toch direct. 'Iedereen heeft weleens willen weten wat zich in andermans huis afspeelt.'

Dat klinkt redelijk. Ik knik.

‘Juist,’ zeg ik.

Maar dan wordt Ray in één keer weer zoals hij eerst was, zoals hij echt is, en ik besef dat hij zonder dat ik het had gemerkt een lichtelijk slome houding had aangenomen en zijn gelaatstrekken wat had verslapt om wat nonchalanter over te komen. Dit was niet de onhandige manier waarop ze in *Law & Order* informatie uit een verdachte proberen los te peuten. De abrupte omschakeling was opzienbarend. Ik was er volledig ingetuind. Een van Rays meest innemende hebbelijkheden is een enorme, onvoorspelbare glimlach die het tegenovergestelde van gretig is en daardoor bevredigender als je hem opwekt. Hij had me te pakken en hij weet het. Hij grijnst.

‘Ze willen allemaal hun verhaal kwijt, maar wel aan iemand die niet meteen op tilt slaat. Als je geen emotie toont, een beetje met ze instemt, bijna alsof je het leuk vindt wat ze je vertellen, praten ze wel.’

De stoet verwarde jonge mannen die Ray tientallen jaren geleden had ondervraagd interesseert me om een bepaalde reden.

‘Je hebt die gasten, die insluipers, ondervraagd,’ zeg ik. ‘Denk je dat hij er misschien ook tussen zat?’

‘Nee,’ zegt hij snel.

Dan bedachtzaam: ‘Het had wel gekund.’

Maar hij schudt zijn hoofd.

Hij. De derde persoon bij elk interview dat ik hou, de gezichtloze moordenaar wiens tennisschoenafdrukken ooit door Ray door de buurt werden gevolgd, de sporen van de man die van raam naar raam sloop, op zoek naar slachtoffers. Ray was zeer betrokken geweest bij de zaak van een seriemoordenaar die lifters oppikte, ze van opzij in het hoofd schoot en vervolgens seks had met de lijken; in de loop van zijn carrière heeft hij bij onthoofde lichamen gestaan en rituele krassen op de half vergane huid van een jonge vrouw bestudeerd. Toch was de enige moordenaar die ‘zijn haren recht overeind deden staan’, zoals hij zegt, degene die me hier heeft gebracht. Hij.

Het verbaast me niet dat Ray niet met de ongeïdentificeerde man, die ik de Golden State Killer noem, denkt te hebben gesproken. Alle rechercheurs die ik heb geïnterviewd zeggen hetzelfde. Ze hebben de voorgesneden repen stof in hun handen gehad waarmee hij zijn slachtoffers vastbond en onder een microscoop zijn spermatozoïden bestudeerd. Ze hebben keer op keer geluidsopnamen beluisterd van gehyponotiseerde getuigen en overlevenden, op zoek naar toevallige aanwijzingen over zijn identiteit. Tientallen jaren na zijn pensioen zat een rechercheur nog gehurkt in het bos bij het huis van een mogelijke verdachte in Oregon te wachten tot de vuilnis werd buitengezet, om DNA te kunnen bemachtigen. De Golden State Killer spookt rond in hun dromen. Hij heeft hun huwelijk verwoest. Hij zit zo in hun hoofd genesteld dat ze willen of moeten geloven dat ze het zouden weten als ze oog in oog met hem kwamen te staan.

‘Net als bij een speurhond,’ zei een rechercheur tegen me. ‘Ik geloof dat ik het zou weten als hij in een winkelcentrum langs me zou lopen.’

Ik leg Ray uit dat zijn herinneringen aan de jonge insluipers me interesseren omdat ik onlangs in Goleta was, de stad 12 kilometer ten westen van Santa Barbara, aan de centrale kust van Californië waar de moordenaar tussen 1979 en 1981 drie keer heeft toegeslagen. De overvallen vonden alle drie plaats in een doodgewone buurt in het noordoosten van Goleta, een gebied van nog geen drie vierkante kilometer. Uit de voetsporen en de repen stof, waarschijnlijk per ongeluk uit zijn zakken gevallen, blijkt dat hij langs de San Jose Creek liep, een smalle kloof met een rivier die in de bergen in het noorden begint, door de buurt met zijn identieke huizen meandert en uitkomt in de Stille Oceaan. Al zijn slachtoffers woonden vlak bij de beek.

Ik liep langs de bedding, zeg ik tegen Ray, en begreep ineens hoe fascinerend dat overwoekerde pad met de bemoste stenen en de enorme overhangende bomen voor een bepaald soort puberjongen uit een provinciestedje moest zijn, zo’n half verwilderde, door zijn

ouders verwaarloosde jongen die naar een schuilplek hunkert. Klimtouden die aan platanen bungelden. Volwassenen die in de buurt waren opgegroeid vertelden dat een stel jongens daar midden jaren zeventig een fietscrossbaan hebben aangelegd. Er waren geheime tunnels en gecementeerde afwateringsgreppels waar de jongeren skateboardden. Er was geen verlichting en het was een verwarrend pad, moeilijk om te volgen. Het voelde aan als een plek die je alleen kende als je er als kind veel was geweest.

‘Vooral als je naar de eerste overval op Queen Ann Lane kijkt,’ zeg ik. Het huis aan de Queen Ann Lane is vanaf de straat niet eens te zien, want het staat achter een ander huis. Alleen vanaf het pad langs de beek zou je het opmerken.

Rays anders zo nuchtere gezicht verhardt als ik over de overval op Queen Ann Lane van 1 oktober 1979 begin.

‘Ze hadden hem die avond kunnen pakken, weet je,’ zegt Ray.

Dat was de avond dat hij beseftte dat hij moest moorden. De avond dat de slachtoffers overleefden en hun buurman, een FBI-agent buiten dienst, de verdachte achtervolgde terwijl hij op een gestolen fiets met tien versnellingen wegvluchtte. Ik heb de achtervolgingsroute nagelopen tot het punt waar de agent hem kwijtraakte. De agent had radiocontact met hulpsheriffs die onderweg waren. Ik heb nooit echt begrepen hoe het mogelijk was dat hij niet werd aangehouden.

‘Ik wist wat er ging gebeuren,’ zegt Ray. Hij schudt zijn hoofd. ‘Ik wist precies wat de hulpsheriffs gingen doen.’

Wat ze deden: hem laten glippen.

HIJ

De periode van ruim dertig jaar dat Jim Walther* bij de zaak van de EAR betrokken zou zijn, begon in Danville, vroeg in de ochtend van 2 februari 1979, toen hij wakker schrok van de zaklantaarn van Carl Fabbri, de adjunct-sheriff van Contra Costa. Walther zei dat hij zijn in grijze grondverf gespoten Pontiac LeMans uit 1968 langs de I-680 had geparkeerd om te slapen nadat hij ontslag had genomen als remmer bij de Western Pacific Railroad. Fabbri geloofde hem niet. Walther had zijn auto geparkeerd op de Camino Tassajara, ruim 2 kilometer van de snelweg. Waarom zo ver rijden om een tukje te doen? Hij keek of hij sporen van slaap in Walthers ogen zag. Fabbri was hevig gespannen. Hij surveilleerde de buurt omdat hij er de avond daarvoor zonder succes een insluiper had achtervolgd. Vijf maanden daarvoor had het beruchte fantoom van Sacramento, de East Area Rapist, een slingerende route naar hun buurt gevolgd, ruim 100 kilometer in zuidelijke richting. Vier overvallen. Het recentste slachtoffer, in december, was een tweeëndertigjarige gescheiden vrouw die in een hoekhuis in de buurt van het Iron Horse Regional Trail woonde. 'Maak je graag een pik stijf?' fluisterde hij haar toe. 'Waarom maak je die van mij dan steeds stijf als ik je zie?' Dat gebeurde zo'n 2 kilometer van de plek waar Walther nu geparkeerd stond.

Adjunct-sheriff Fabbri beval Walther stil te blijven zitten terwijl

* Pseudoniem

hij zijn gegevens opvroeg. De jongeman had nog boetes uitstaan voor kleine verkeersovertredingen. Hij was twee jaar daarvoor aangehouden met een kleine hoeveelheid marihuana – in Sacramento. Hij was eenentwintig, 1,77 meter lang en 68 kilo zwaar. In grote lijnen kwam alles overeen, al klopten niet alle details. Fabbri en zijn partner arresteerden Walther. Zijn protesten klonken als de gebruikelijke witte ruis, maar toen Fabbri's partner een polaroid-camera op hem richtte, sloeg er een stop door. Walther ging totaal door het lint. Fabbri had moeite hem in bedwang te houden. Dat was vreemd. Zo'n indrukwekkend strafblad had hij niet. Waarom maakte hij zich zo druk over een foto? Ze moesten zijn hoofd vasthouden om hem te kunnen fotograferen.

Onderweg naar het bureau voerde Walther een vreemd gesprek met de agenten die hem hadden gearresteerd, vooral een monoloog.

‘De echte misdadigers worden nooit gepakt,’ zei hij. ‘Die ontsnappen altijd.’

Vanaf het begin stapelden de belastende toevalligheden zich op. Toen ze zijn adres vroegen, gaf Walther Sutter Avenue, Carmichael, East Sacramento op. Een hulpsheriff herinnerde zich dat hij een auto die precies op die van Walther leek in het nabijgelegen San Ramon had gezien rond de tijd dat de EAR daar had toegeslagen. Kort na zijn arrestatie deed Walther de auto weg en kocht een nieuwe. Hij klapte dicht toen de onderzoekers van de EAR-taskforce hem ondervroegen; hij vroeg en kreeg een advocaat, met dank aan zijn moeder – een bazige vrouw die haar volwassen zoon ‘mijn Jimmy’ noemde en zijn reclasseringsambtenaar een keer bijna was aangevlogen. De advocaat zei tegen de onderzoekers dat zijn cliënt geen spekselmonster wilde afstaan omdat ‘dat bezwarend zou kunnen zijn’. De taskforce bleef druk op Walther uitoefenen. Hij bleef tegenwerken. Hij wilde wel meedelen dat hij bloedgroep A had en schoenmaat 42, dezelfde als de EAR. Uiteindelijk belden ze hem in augustus vanuit het appartement van zijn vriendin met de medede-

ling dat ze wisten dat ze daar marihuana verbouwde. Ze gaven hem een duidelijke keus: of hij stond nu een speekselmonster af, of we arresteren haar. Hij koos voor het speekselmonster.

De uitslag sloot Walther uit. Hij was een uitscheider, de EAR een niet-uitscheider. De taskforce liet hem vallen als verdachte en zette de zoektocht voort.

Meer dan dertig jaar later plaatste Paul Holes vraagtekens bij die uitsluiting. Als oudgediende bij het forensisch lab wist hij dat de testmethode voor de afscheidingsstatus in die tijd niet echt ideaal was. In de jaren tachtig hadden de deskundigen van de kwaliteitscontrole grote tekortkomingen in de methode gevonden. In de tussentijd hebben wetenschappers ook ontdekt dat een klein segment van de bevolking uit atypische uitscheiders bestaat, mensen die in hun speeksel of zweet wel type ABO uitscheiden, maar in andere lichaamsvloeistoffen niet. Holes vond het uitsluiten van verdachten op grond van hun afscheidingsstatus onbetrouwbaar.

Hij had ook het voordeel dat hij drie decennia de tijd had gehad om na te denken. Ze wisten nu veel meer over de EAR. Holes kon via Google Earth in chronologische volgorde over de locaties van overvallen en verdachte omstandigheden vliegen, een duizelingwekkende vlucht van gele punaise tot minuscuul blauw autootje tot minimensjes die voetsporen of getuigen voorstelden. Hij kon zijn snelheid en hoogte aanpassen. Hij kon vanachter zijn bureau het spoor van de moordenaar met zijn ogen volgen. Het zigzaggende pad leek volkomen willekeurig, maar voor die ander – *hij* – was het dat niet.

Holes heeft nu spijt dat hij twintig jaar geleden, toen hij voor het eerst in de verleiding kwam, de overstap naar het onderzoeksteam niet heeft gemaakt. Maar toen koos hij voor zekerheid. Hij had twee kleine kinderen. Hij was aan het opklimmen in de forensische

wetenschap. Je ziet meteen waarom hij alles in huis heeft om hoofd-commissaris te worden. Hij is blond en fit en heeft een knap, vriendelijk gezicht. Hij lijkt nooit te schrikken en kijkt nooit weg. Zijn ouders komen uit Minnesota en je hoort nog vaag de langgerekte 'o'. Toen ik een keer een toespeling op Rupert Murdoch maakte, haalde hij zijn schouders op: de naam zei hem niets. 'We bewegen ons in verschillende kringen,' zei hij. Als je hem zo zag, zou je nooit raden dat zijn ouders hem ooit het boek *Lustmoord: Patronen en motieven* cadeau hebben gegeven.

Het afnemen van een DNA-test kostte ooit uren eentonig handwerk. In een aanrandingszaak moest je bijvoorbeeld een wattenstaafje uit een plastic buisje halen, het sperma isoleren en de DNA-sequenties vaststellen middels een techniek met vloeistof en strookjes vloeipapier, bakjes en speciale vloeistoffen. Naarmate de technologie voortschreed, werd dat werk steeds meer gedaan door robotarmen en instrumenten. Zodoende kreeg Holes meer tijd om aan oude zaken te besteden. Holes geloofde dat Walther *hem* zou kunnen zijn.

Toen hij op die lentemiddag in 2011 in het bewijsstukkenarchief voor het eerst het 'huiswerkbewijs' zag, was hij eigenlijk op zoek naar een bivakmuts – Walthers bivakmuts. Hij wist dat de onderzoekers van de taskforce Walthers vriend hadden ondervraagd toen Walther nog hoofdverdachte was. Die vriend, een jongen die in '77 in Sacramento samen met hem was gearresteerd voor het verkopen van marihuana, had hun een paar bezittingen van Walther gegeven, waaronder een zwarte bivakmuts. Het DNA-profiel van Walther zat niet in het huidige systeem; Holes vroeg zich af of hij een profiel kon aanmaken van haren of huidcellen uit die bivakmuts.

Helaas was Walther gevlogen. Hij was van het aardoppervlak verdwenen. Hij was in 2003 niet komen opdagen op een zitting inzake een aanklacht van huiselijk geweld en er liep een arrestatiebevel tegen hem. Zijn rijbewijs werd in juni 2004 ingetrokken. Daarna – niets. Geen bankgegevens. Geen werkgevers. Geen bijstandsuitke-

ring. Holes probeerde Walthers rommelige leven zo goed mogelijk te reconstrueren. Hij vroeg zijn schoolrapporten op en zag tot zijn verrassing dat zijn leraar in de zesde klas van de lagere school een man was, enigszins ongebruikelijk in die tijd. Holes belde de leraar. De oude man zei dat hij zich Walther niet herinnerde. Maar hij gaf in die tijd wel strafregels, zei hij.

De leraar zei wel dat hij ongeveer tien jaar geleden werd gebeld door een onbekende man die 'Freedom Isn't Free' (vrijheid krijg je niet cadeau), zong, een lied dat lastige kinderen van hem moesten zingen in de klas. 'Denk daaraan,' zei de beller voordat hij ophing. De leraar was door dat telefoontje zo van slag dat hij een geheim nummer nam. Hij zei tegen Holes dat het hem speet dat hij niet meer voor hem kon betekenen.

Holes zocht de tekst van 'Freedom Isn't Free' op.

Het vierde couplet begint met 'Er was een generaal en die heette George, met een klein groepje mannen bij Valley Forge.'

—

Ron Greer* moest *hem* zijn. Hij rookte drie pakjes per dag en woonde in een verwaarloosd appartement, en nu stonden ze daar en boden hem terloops een sigaret aan van het merk waarvan ze door observatie wisten dat het zijn favoriet was, maar hij weigerde. Hij was zeer gespannen en op zijn hoede. Rechercheur Ken Clark van de politie van Sacramento en zijn partner deden wat ze konden om hem op zijn gemak te stellen. Zonder DNA-monster gingen ze niet weg. Maar Greer sloeg zelfs een slok uit een flesje water af. Hij wist wat er aan de hand was, bedacht Ken. Jazeker. Nerveus, goed op de hoogte van forensisch onderzoek. Dit is *hem*.

Ze kwamen Greer op het spoor via een dertig jaar oud aanvullend

* Pseudoniem

rapport. Veel onderzoekers geloven dat de naam van de EAR ergens in een dossier moet zitten, genoteerd toen hij een keer in zijn auto is aangehouden of in een rapport over een verdacht incident. En ofwel er was geen speld tussen zijn verhaal te krijgen, ofwel hij was uitgesloten vanwege een alibi dat vreemd genoeg werd geaccepteerd. Ken en zijn partner begonnen systematisch de oude rapporten opnieuw te bekijken. De naam van Greer dook al snel op.

Hij was in de vroege ochtend van 15 april 1977 aangehouden toen hij om 4:27 uur in een gele tweedeurs Datsun in zuidelijke richting over Sunset Boulevard reed, enkele minuten nadat er een melding was binnengekomen over een EAR-verkrachting een paar straten verderop. Hij had tegen de politie gezegd dat hij onderweg was naar zijn werk als conciërge bij een rijstfabriek. Ze noteerden dat hij bijzonder rustig en coöperatief was. Ze maakten zijn kofferbak open; hun belangstelling steeg aanzienlijk. Hij stemde in met een huiszoeking. Hij zei dat zijn moeder onlangs was overleden en dat hij nu bij zijn zuster woonde, of liever gezegd op het terrein van zijn zuster, in een afgedankte opslagcontainer ergens in de bosjes op een steile helling in Fair Oaks. De container was niet langer dan 2,5 meter en niet hoog genoeg om er rechtop in te kunnen staan. Hij leek ook een waterdicht alibi te hebben voor een eerdere EAR-verkrachting. Toch zijn de onderzoekers die met Greer te maken hebben gehad hem nooit vergeten. Ze konden de herinnering aan de inhoud van zijn auto maar niet van zich af zetten.

Daarom spoorden Ken en zijn partner hem dertig jaar later weer op. Greer had inmiddels ernstige gezondheidsproblemen. Maar nee, geen water, dank u. Geen sigaretten. Uiteindelijk raakten hun geduld en hun vindingrijkheid op en haalden ze hem over om aan een envelop te likken. En toen hij niet keek, namen ze voor de zekerheid een aantal monsters van de deurgrepen van zijn auto.

Greer werd dat voorjaar in 1977 op een avond in zijn auto aangehouden in de buurt van een EAR-verkrachting omdat hij voldeed aan het signalement van de overvaller; blanke man van vijftientig,

1,75 meter, 68 kilo. Het eerste wat de agenten opviel in het licht van hun zaklantaarns was een plastic flesje met handlotion op de voorstoel. Een wit masker, zoals dat van een schilder of een chirurg, op het dashboard aan de passagierskant. Toen ze zijn kofferbak openden vonden ze een geopende cellofaanverpakking met een touw en een paar tennisschoenen.

En twee grote ritstassen. In de tassen troffen ze een pistool en een jachtmes aan.

Ken en zijn partner stuurden het DNA van Greer naar het forensisch lab. Ze wachtten. De uitslag kwam terug.

Ongelooflijk.

Greer was *hem* niet.

Zoals ik al zei, lijkt het vallen voor een verdachte veel op de eerste blinde verliefdheid in een relatie. Je concentratie vernauwt zich tot een enkel gezicht. De geluiden van de wereld zijn alleen nog een fletse soundtrack bij de krachtige zwijgende filmbiografie die je in je hoofd aan het monteren bent. Je kunt niet genoeg informatie over het object van je obsessie krijgen. Je hunkert naar meer. Altijd meer. Je ziet welk soort schoenen zijn voorkeur hebben en rijdt op Google Maps zelfs langs zijn huis. Je zoekt overal bevestiging. Je projecteert. Een witte man van middelbare leeftijd die op een foto op Facebook glimlachend een taart met kaarsjes aansnijdt, viert niet zijn verjaardag, maar heeft een mes vast.

Ik zag de overeenkomsten voor het eerst toen een vermoeide Larry Pool bekende dat hij in het begin, in 1997, toen hij als rechercheur van cold cases in Orange County op de zaak van de Original Night Stalker werd gezet, 'meer voelde' bij verdachten. Hij was 'toen frisser', zei hij. Hij keek er vermoeid bij en hij klonk als een middelbare 'seriedater', hard geworden door de grillen van de liefde.

Pool herinnerde zich een moment van opwindning in de zomer van 2001, toen hij een telefoontje kreeg dat hij naar het kantoor van de hulpsheriff moest komen. Zo'n telefoontje betekende altijd goed nieuws. Toen hij naar binnen liep werd hij door een groepje

mensen met een glimlach ontvangen – de districtscommandant, de inspecteur, de staf van de organisatie en het veelzeggendst: Mary Hong, de onderzoeker van Orange County die het DNA-profiel van de Original Night Stalker had geïdentificeerd. Hong werkte in een ander gebouw.

Pool balde triomfantelijk zijn vuist, nog voordat hij de deur sloot. ‘Yesss!’ zei hij. Hij had op dat moment drie jaar lang non-stop als een bezetene aan de zaak gewerkt.

We hebben een match van vingerafdrukken, zei de hulpsheriff. Een vingerafdruk op een lamp op een van de EAR-plaatsen delict in Danville was waarschijnlijk van de moordenaar. Het slachtoffer had gehoord dat hij het licht aandeed; de lamp was pas kort daarvoor uitgepakt en er zouden geen andere vingerafdrukken op zitten. Een gepensioneerde onderzoeker van Contra Costa had kort daarvoor een oude kopie van de afdruk opgevist en naar Orange County gestuurd.

‘Uitstekend,’ zei Pool.

De verdachte was vijf jaar geleden een natuurlijke dood gestorven, vervolgde de hulpsheriff, en hij schoof het dossier van de man over de tafel naar Pool. Pool, die meer van de moordenaar wist dan wie van de aanwezigen ook, opende de map. Iedereen keek hem verwachtingsvol aan. Op dat moment voelde Pool de eerste scheut van teleurstelling.

‘O, man, zijn leeftijd bevalt me niet,’ zei hij. De verdachte was in 1934 geboren. Pool bladerde door het rapport. De criminele achtergrond van de man beviel hem ook niet. Wapenbezit. Drugshandel. Bankovervallen. De man had getuigenbescherming gehad. Pool had er geen gevoel bij.

Hij voelde dat de stemming in de ruimte omsloeg.

‘Als verdachte zie ik niets in hem,’ bekende Pool. ‘Maar wie weet, misschien hebben we de verdachte daarom niet gevonden. Hij is niet wat we verwachten.’

‘Zoek uit waar hij begraven is,’ zei de hulpsheriff.

‘Komt in orde,’ zei Pool.

Hij ontdekte dat de overleden verdachte bevriend was geweest met het vriendje van het slachtoffer. De mannen hadden een paar weken voor de overval ruzie gehad. Rond dezelfde tijd werd de stereo-installatie van het slachtoffer en haar vriendje gestolen en Pool speculeerde dat de verdachte de dief was, die waarschijnlijk wraak wilde nemen op zijn vriend vanwege de ruzie. Hij moet de lamp hebben aangeraakt toen hij de stereo-installatie kwam stelen. Hij was de moordenaar niet, gewoon een waardeloze vriend die regelmatig inbrak.

Maar Pools superieuren wilden zekerheid.

‘We moeten hem opgraven en zijn DNA onderzoeken,’ zei de hulpsheriff.

Pool nam het vliegtuig naar Baltimore om het lichaam op te graven. Het was de eerste keer dat de Orange County Sheriff's Department een verdachte opgroef – wel slachtoffers, maar nooit een verdachte. De afdeling Moordzaken van Baltimore assisteerde bij de opgraving. Toen ze het graf openmaakten, deed het *sjoep*-geluid Pool denken aan een enorm blik Pepsi dat werd opengetrokken. Het lichaam was in opmerkelijk goede staat, het zat alleen onder de schimmel. Maar de stank.

‘Stel je de ergste verrotting voor, maal tien,’ zei Pool.

Geen wonder dat de rechercheurs van Moordzaken Baltimore een sigaar hadden opgestoken toen ze de top van de heuvel bereikten waar de man begraven lag.

Pool stopte de tanden en het haar van de verdachte in zijn handbagage. Het dijbeen en het weefsel gingen in een koelbox met droogijs die ze op de luchthaven nog controleerden. Toen Pool in Orange County de box van de bagageband wilde pakken, ontdekte hij dat hij lekte.

Het DNA bevestigde Pools vermoeden. De dode vingerafdrukkenman was *hem* niet.

Doug Fiedler* moest *hem* zijn.

Op een avond om 00:01 uur verscheen er een e-mail in mijn inbox van 'De Onbekende'.

De Onbekende legde niet uit waarom hij anoniem wilde blijven. Hij zat ergens anders mee: hij had me in een podcast over de zaak gehoord en wilde me een tip geven die hem erg goed leek. 'Worldcat.org is een waardevolle onderzoekstool om te zien welke bibliotheken bepaalde boeken of media in huis hebben. Als je zoekt op *Sudden Terror* van rechercheur Crompton, krijg je de volgende locaties: Salem, Oregon, Post Falls, Idaho, Hayden Lake, Idaho, Sidney, Nebraska, Los Gatos, Californië. Misschien heeft de EAR of de Original Night Stalker het boek uit zijn plaatselijke bibliotheek gehaald om het niet online te hoeven kopen?'

Het was een interessant idee. *Sudden Terror* was in eigen beheer uitgegeven; het was onwaarschijnlijk dat een bibliotheek het in bezit zou hebben zonder dat iemand er speciaal om had gevraagd. Ik wist redelijk zeker wie dat in Oregon en Californië waren geweest (gepensioneerde rechercheurs), dus concentreerde ik me op Idaho en Nebraska. Ik wist dat de bibliotheken me de namen van de mensen die het boek hadden geleend niet zouden geven, want ze moeten de privacy van hun leden beschermen. Ik staarde naar mijn computer. Het lege zoekvenster wachtte totdat ik wist welke term ik moest invoeren. Ik besloot relevante postcodes in te voeren, samen met de naam van een opvallende groep waarvan ik dacht dat de EAR daar in de tussenliggende jaren misschien wel bij was gaan horen: bekende zedendelinquenten.

Ongeveer een uur lang scrolde ik langs politiefoto's van de ruwe gezichten van mensen met ziekelijke afwijkingen. Het leek tijdverspilling. Toen zag ik hem. Er ging een flits door me heen, voor het eerst sinds ik de zaak was gaan onderzoeken: *Jij*.

* Pseudoniem

Ik bekeek zijn gegevens. Doug Fiedler was geboren in 1955. Hij had de juiste lengte en het juiste gewicht. Hij kwam oorspronkelijk uit Californië, waar hij eind jaren tachtig werd veroordeeld voor verscheidene zedendelicten, waaronder verkrachting onder bedreiging en obscene seksuele handelingen met een minderjarige van onder de veertien.

Via een genealogiesite kwam ik erachter dat zijn moeder uit een groot gezin in Sacramento County kwam. Bij elk stukje nieuwe informatie versnelde mijn hartslag. Begin jaren tachtig, misschien eerder, woonde ze in het noorden van Stockton, vlak bij de plek waar de EAR-verkrachtingen hadden plaatsgevonden. Dougs ex-vrouw had overal in Orange County gewoond, onder andere in Dana Point, slechts 2,5 kilometer van het adres waar Keith en Patty Harrington werden vermoord.

Hij had een dier op zijn arm getatoeëerd dat je gemakkelijk voor een stier kon aanzien (een jong meisje dat de EAR in haar huis had gezien herinnerde zich onder hypnose dat ze een tatoeage op zijn onderarm had gezien die leek op de stier op het logo van Schlitz Malt Liquor).

Ik zocht zijn naam in het Google News-archief. Ik sprong zo wat van mijn stoel toen ik de resultaten zag. In een artikel in de *Los Angeles Times* uit augustus 1969 staat uitvoerig beschreven hoe een negentienjarige jongen met een koekenpan op zijn hoofd was geslagen en vervolgens doodgestoken door zijn jongere halfbroer, die zijn moeder te hulp was geschoten tijdens een familieruzie. De jongere broer? Doug Fiedler.

Neerknuppelen. Mes. De EAR heeft veel vreemde dingen gedaan terwijl hij zijn misdaden beging, maar voor mij was een van de vreemdste het gejammer en gehuil dat hij soms uitstootte. Die klaaglijke uitroepen tussen het snikken door: ‘Mama! Mama!’

Doug woonde tegenwoordig met zijn oude moeder in een plaatsje in Idaho. Op Google Street View kun je zien dat het een bescheiden, door onkruid overwoekerd wit huis is.

Ik zei het niet uitdrukkelijk, maar toen ik Pool over Fiedler mailde, had ik het gevoel dat het goed mogelijk was dat ik hem de moordenaar overdroeg.

‘Mooie vangst,’ schreef Pool terug. ‘Goed profiel, goed signalement. Ik heb net telefonisch en langs andere weg bevestigd gekregen dat hij is uitgesloten door DNA (CODIS).’

Urenlang had ik een gevoel gehad alsof ik zonder enig obstakel door de straten suisde en alleen maar groene stoplichten passeerde, maar nu had mijn versnelling het begeven. De wijsheid van de tijdreiziger kan bedrieglijk zijn, besepte ik. We keren terug naar het verleden, maar dan met meer informatie en de nieuwste innovaties. Er kleven risico's aan zoveel beschikbare tovenarij. De overvloed aan data betekent dat je meer omstandigheden kunt verbuigen en met elkaar verbinden. Je komt in de verleiding uit die overvloed aan onderdelen jouw schurk op te bouwen. Begrijpelijk. We zoeken allemaal patronen. We vangen een glimp op van de ruwe contouren van wat we zoeken en blijven eraan haken; soms blijven we vastzitten, ook al kunnen we ons bevrijden en doorgaan.

‘Maar blijf dat soort verdachten doorsturen!’ schreef Pool.

Hij probeerde mijn teleurstelling te temperen. Hij kende het allemaal al. Nadat hij me had verteld hoe opgewonden hij in het begin bij bepaalde verdachten kon raken, vroeg ik hoe dat nu was, vijftien jaar later. Hij nam een denkbeeldig rapport in zijn hand en bekeek het zwijgend en streng.

‘Oké,’ zei hij kortaf en hij deed alsof hij het op de stapel gooide.

Maar ik heb hem ook weleens een ander moment zien naspelen, waarin hij de kamer van zijn baas binnenliep en de groep zag die voor hem bijeen was gekomen, op het punt in je carrière dat je je vaak hebt voorgesteld, maar nooit ervaren. Ik wist hoe snel hij soms mailde als er weer iets interessants tevoorschijn was gekomen.

Ik had hem dat ‘yesss!’-gebaar zien nadoen. Ik wist dat hij in stilte naar dat moment terugverlangde.

LOS ANGELES, 2014

‘Wat iedereen altijd van Rocky vergeet is die eerste scène, als hij gaat trainen en een ontzettende pijn in zijn benen heeft. Hij heeft zijn beste tijd gehad. Het is ijskoud. Hij wankelt. Hij kan nauwelijks de trap op komen.’

Patton probeerde me moed in te praten door over *Rocky* te vertellen. Ik had tegen hem geklaagd over doodlopende sporen. Hoe vaak kon een normaal mens zo iets verdragen voordat hij het opgaf?

‘Maar Rocky bleef elke ochtend opstaan en doorgaan. Steeds opnieuw. Het is net als met die gasten op cold cases. Je steekt er al je tijd en energie in. Je belt rond. Je werkt je door dozen heen. Je weekt verhalen los. Je neemt monsters. En dan is het antwoord nee. Maar daardoor moet je je niet laten ontmoedigen. Je moet de volgende ochtend gewoon weer opstaan, koffie pakken, je bureau opruimen en weer helemaal opnieuw beginnen.’

Patton had het ook tegen zichzelf, besefte ik, zoals hij steeds maar weer als jonge stand-upcomedian het podium op ging, gratis en voor een vijandig publiek. Hij had die intense vastberadenheid en hij houdt van verhalen over mensen die dat ook hebben. Soms als hij aan het aanrecht de afwas staat te doen zie ik zijn lippen bewegen, maar geluidloos.

‘Wat ben je aan het doen?’ vroeg ik hem een keer.

‘Een grap aan het uitwerken,’ zei hij.

Opnieuw beginnen. Verbeteren. Herhalen.

‘Rocky heeft Apollo Creed niet verslagen, weet je nog?’ zei Patton. ‘Maar hij heeft hem én de wereld geschokt omdat hij weigerde op te geven.’

We waren uit eten om onze achtste trouwdag te vieren. Patton hief zijn glas wijn. Ik merkte dat hij probeerde me uit mijn lusteloze verslagenheid over al die doodlopende sporen te schudden.

‘Er wacht je een hele galerij aan opgespoorde misdadigers,’ zei hij. ‘Hou op!’ zei ik. ‘Zeg dat nu niet.’

Hij bedoelde het goed. Maar ik kon of wilde me de toekomst niet voorstellen.

‘Ik wil geen galerij van misdadigers,’ zei ik. ‘Alleen hem.’

Terwijl ik het zei, besepte ik hoe ziek dat klonk. Wat ik bedoelde was dat ik me na de EAR niet kon voorstellen dat ik ooit nog zo koortsachtig op zoek zou willen, ademloos een reeks groene stoplichten zou willen halen, alleen om steeds weer total loss te gaan.

Van onder de tafel haalde Patton een groot pak tevoorschijn, prachtig ingepakt in ouderwets inpakpapier. Hij is een geweldige cadeautjesgever. Hij vindt het heerlijk om jonge kunstenaars en ambachtslieden op te zoeken en met hen samen te werken aan een uniek cadeau. Hij had een keer iets laten maken wat we nu bij wijze van grap een *‘inaction’ figure* noemen – ik die in mijn pyjama in bed zit, met een vanille-latte van Starbucks in mijn hand en mijn true crime-website open op mijn laptop. Een andere keer had hij een jonge metaalbewerker een houten kistje voor me laten maken met een afbeelding van het huis waar we zeven jaar hebben gewoond op een bronzen plaat aan de voorkant. Er zaten allemaal miniatuur-laatjes in met herinneringen aan ons leven samen – strookjes van toegangskaarten, post-its.

Vorig jaar gaf hij de kunstenaar Scott Campbell de opdracht drie aquarellen te maken van mij tegenover notoire misdadigers. Op een ervan zit ik met een kop koffie in mijn hand de Zodiac Killer in de ogen te staren tot hij ze neerslaat. Op een andere heb ik een notitieboekje in mijn hand alsof ik op het punt sta de beruchte vliegtuigkaper D.B. Cooper te ondervragen. En op de derde sta ik met mijn laptop en een nieuwsgierige glimlach oog in oog met hem, gemaskerd, onkenbaar, mijn kruis, de EAR.

Ik maakte het cadeau van dit jaar open. Patton had mijn artikel in de *Los Angeles* laten inbinden en in een op maat gemaakte zwarte cassette geschoven. In de cassette zat een vakje voor de belangrijkste aantekeningen voor mijn verhaal en in een lade onderin zat een dvd met een interview dat ik op de lokale tv had gegeven.

Later bedacht ik dat mijn cadeau voor onze trouwdag twee jaar achtereen op een of andere manier met de EAR te maken had gehad.

Maar dat was nog niet eens het duidelijkste teken dat hij mijn leven volledig was gaan overheersen. Dat was namelijk het feit dat ik zelfs niet aan een kaartje voor Patton had gedacht.

SACRAMENTO, 2014

Holes bleef gestaag in Walthers verleden graven. Het huis aan Sutter Avenue in Carmichael waar Walther was opgegroeid, was een bufferzone in het middelpunt van het gebied waar de EAR actief was. Midden jaren zeventig hielp Walther zijn moeder met het beheren van goedkope appartementencomplexen in Rancho Cordova; naast een van die complexen had een overval van de EAR plaatsgevonden. Holes vernam dat Walther in mei 1975 in Sacramento een ernstig auto-ongeluk had gehad waaraan hij littekens in zijn gezicht had overgehouden. Slachtoffer nummer zeven had omgekeerde psychologie proberen toe te passen door tegen de EAR te zeggen dat hij goed was in seks. Hij antwoordde dat iedereen hem altijd uitlachte omdat hij een kleintje had en waarschijnlijk was dat oprecht, want hij was inderdaad onderbedeeld. De EAR had ook tegen haar gezegd dat er 'iets met mijn gezicht is gebeurd'.

Vier overvallen hadden zo'n 800 meter van de Del Campo High School plaatsgevonden, de school waar Walther op had gezeten. De vader van een van de slachtoffers gaf les aan de *continuation school* (een speciale kostschool) waarheen Walther werd overgeplaatst toen hij van Del Campo af moest. In 1976 werkte Walther in een Black Angus-restaurant waar twee van de slachtoffers regelmatig aten, zoals ze tegen de rechercheurs hadden gezegd.

In 1978 begon Walther bij Western Pacific Railroad; het werk bracht hem naar Stockton, Modesto en Davis (onderweg naar Milpitas), op hetzelfde moment dat de EAR zijn activiteiten in die omgeving begon uit te breiden. In augustus 1978 kreeg hij twee boe-

tes voor snelheidsovertredingen in Walnut Creek. Twee maanden later begonnen de overvallen van de EAR in East Bay. Twee weken voor de overval in Walnut Creek moest hij voorkomen in verband met een verkeersovertreding aldaar.

In 1979 werd Walther aangehouden toen hij door rood reed. Ze vonden twee steakmessen in een schede van ducttape in zijn broekband. In het rechtbankverslag van zijn arrestatie wegens huiselijk geweld staat dat hij zijn ex-vrouw bedreigde met de woorden: 'Ik ga je in kleine stukjes snijden.'

'Stil, of ik snij je aan stukken,' zei de EAR. Hij dreigde regelmatig dat hij oren, tenen of vingers zou afsnijden.

Walther was of dood, of probeerde uit alle macht onvindbaar te blijven. Holes belde regelmatig lijkschouwers op zoek naar onbekenden die op hem leken. Uiteindelijk spoorde hij Walthers enige kind op, een dochter die geen contact meer met hem had. Een onderzoeker van het rechteam van Contra Costa had tegen haar gezegd dat ze haar vader zochten omdat hij nog geld kreeg uit de tijd dat hij in de gevangenis zat, in 2004. De dochter zei dat ze Walther sinds 2007 niet meer had gesproken. Hij had haar een keer vanuit een telefooncel gebeld, zei ze, toen hij in Sacramento dakloos was.

Holes vroeg politiebureaus in Sacramento of ze iets van gegevens over Walther boven water konden krijgen; mensen op doorreis hebben vaak kleine interacties met de politie. Als Walther in de omgeving van Sacramento dakloos was, stond zijn naam waarschijnlijk wel ergens in een rapport. Misschien was de aantekening nooit in het systeem terechtgekomen, maar lag hij ergens in een la. Uiteindelijk kreeg Holes het telefoontje.

'We hebben Walther niet,' zei de agent. 'Maar zijn broer staat geregistreerd als getuige bij een misdrijf. Hij woont in een auto achter een benzinestation van Union 76 in Antelope.'

Holes haalde een kopie van de eigendomsakte van de broer uit zijn dossier over Walther. Er zat geen hypotheek op het huis omdat het van de vader was overgegaan op de broer. Holes begreep het niet.

‘Waarom zou Walthers broer dakloos zijn?’ vroeg hij. Er viel een stilte aan de andere kant.

‘Weet u absoluut zeker dat het Walthers broer was met wie u heeft gesproken?’ vroeg Holes door.

Kort daarna werd hij gebeld door het bureau van de sheriff van Sacramento – het telefoontje waarop hij had gewacht. Ze hadden Walthers broer met een ernstig gezicht en een draagbaar vingerafdrukkenapparaat benaderd, waarop hij ineendoek en zijn handen omhoogstak. Hij bekende. De duimafdruk bevestigde het – de dakloze was Walther zelf. Ze namen een DNA-monster en stuurden het naar het lab.

Holes had me meegenomen voor een ritje langs de desbetreffende locaties in de East Bay. Hij stopte en wees de plek in Danville aan waar Walther op 2 februari 1979 slapend in zijn Pontiac LeMans was aangetroffen. Holes zat nog steeds met vragen. Waarom zou iemand acht jaar ondergronds gaan, alleen om een vonnis van dertig dagen te ontlopen?

Maar de belangrijkste vraag, waarmee hij anderhalf jaar had gezeten, was beantwoord.

‘Hij was niet de EAR,’ zei Holes. Hij schudde zijn hoofd. ‘Maar ik zeg je: hij was zijn schaduw.’

We staarden naar de plek.

‘Weet je zeker dat die DNA-test klopt?’ vroeg ik.

Holes viel heel even stil.

‘Ze doen hun werk in Sacramento heel grondig,’ zei hij toen.

We reden verder.

SACRAMENTO, 1978

Rechercheur Ken Clark en ik stonden voor de plaats delict van een dubbele moord die in februari 1978 in het oosten van Sacramento had plaatsgevonden. Hij onderbrak zijn gedachtegang en vroeg: 'Ben jij voor Obama?' We keken elkaar even glimlachend aan en schoten toen in de lach. Hij liet onze politieke verschillen links liggen en ratelde verder. Clark was iemand die aan één stuk door praatte. Ik kreeg er geen speld tussen en dat werkte in mijn voordeel. We stonden bij de tuin waar de East Area Rapist volgens Clark een jong stel heeft doodgeschoten. De Maggiore-moorden waren nooit definitief met de EAR in verband gebracht, maar Clark had onlangs politierapporten gevonden waaruit bleek dat die avond in dat gebied op een EAR-achtige manier was rondgeslopen en ingebroken, steeds dichterbij, totdat Katie en Brian Maggiore om onopgehelderde redenen waren neergeschoten terwijl ze hun hond uitlieten. Getuigen hadden een goed signalement van de verdachte kunnen geven. Toen er een compositietekening werd vrijgegeven, verplaatste de EAR zich plotseling in westelijke richting naar Contra Costa County. Hoewel Holes al had gezegd dat hij niet in de theorie gelooft dat hij was 'afgeschrikt', denkt Clark wel dat hij bang is geworden. Hij laat me de compositietekening zien. 'Ik denk dat dit het nauwkeurigste beeld is dat we van hem hebben.'

Clark laat me de oude politierapporten zien die hij nu doorploegt op zoek naar aanwijzingen. Verkeersovertredingen, gluurincidenten en zo. Er was nog zoveel wat toen niet relevant werd geacht. Clark kan niet uitleggen waarom. Hij wordt er gek van. 'Ze laten een goe-

de verdachte lopen omdat zijn schoonzus heeft beweerd dat ze ooit met hem had naaktgezwommen en dat ze de maat van zijn penis behoorlijk vond.’ (Dat was bij de EAR niet het geval.) ‘Een andere, ik maak geen grapje, had een “te grote onderlip”.’

Sacramento wemelt van de invalshoeken die moeten worden onderzocht. Wat bracht hem hier? Is het toeval dat alle legerafdelingen op 1 juli 1976 hun navigatietraining verplaatsten naar de luchtmachtbasis Mather, net toen de verkrachtingen begonnen? En wat te denken van de California State University-Sacramento? Hun academische agenda komt overeen met de data van de misdaden (hij sloeg nooit toe tijdens schoolvakanties). Met de nieuwe technologie kan uiterst nauwkeurig worden bepaald waar de EAR kan hebben gewoond. Ik bezoek de buurten opnieuw. Ik praat met oude bewoners. Ik voer mijn bevindingen in mijn laptop in voor de andere amateurrechters die op hem jagen.

[NOOT VAN DE REDACTIE: Michelle McNamara overleed op 21 april 2016.]

[NOOT VAN DE REDACTIE: toen Michelle overleed, was ze halverwege het schrijven van Ik zal verdwijnen in het donker. Ter voorbereiding van het verschijnen van het boek hebben hoofdonderzoeker Paul Haynes – ook bekend als ‘The Kid’ – en de vermaarde onderzoeksjournalist Billy Jensen, een vriend van Michelle, samen de losse eindjes aan elkaar geknoopt en Michelles nagelaten materiaal geordend. Het volgende hoofdstuk is door Haynes en Jensen samen geschreven.]

Een week na het overlijden van Michelle kregen we toegang tot haar harde schijven en begonnen met het doorzoeken van haar bestanden over de Golden State Killer. Alle 3500. Nog afgezien van de tientallen aantekeningenboekjes, blocnotes en velletjes papier en de duizenden gedigitaliseerde bladzijden uit politierapporten. Plus de zevenendertig dozen met dossiers die ze van de openbare aanklager van Orange County had gekregen en die ze liefkozend ‘De Jackpot’ noemde.

Duizenden puzzelstukjes en slechts één persoon die wist hoe de man eruit moest zien. Niet Michelle, maar de moordenaar zelf.

Michelles obsessie was niet de Black Dahlia-moordenaar of de Zodiac of zelfs Jack the Ripper – notoire hoofdpersonen in onopgeloste misdaden waarvan de omvang en het bronnenmateriaal betrekkelijk klein was.

Nee. Michelle joeg op een monster dat meer dan vijftig vrouwen had verkracht en minstens tien mensen had vermoord. Er waren meer dan vijftig plaatsen delict en duizenden bewijsstukken.

We keken op Michelles harde schijf en begonnen met de hoofdstukken die ze al af had. Daar zagen we weer waarom haar schrijven ons destijds meteen interesseerde.

Haar proza spat van het papier, het komt naast je zitten en vertelt over Michelle in de straten van Rancho Cordova, Irvine en Goleta op het spoor van een moordenaar. Alles is tot in de kleinste details uitgewerkt. Ze is tegelijkertijd volhardend en empathisch en maakt van al die details een levendig verhaal. En net als je denkt dat het de gemiddelde lezer wel zal duizelen van al die feiten, doet ze een rake uitspraak en zit je er weer middenin. Michelle vond in het manuscript en op haar True Crime Diary altijd de perfecte middenweg tussen de karakteristieke extremen van het genre en ging zich nooit te buiten aan sensationele gruweldetails, zelfingenomen preken over rechtvaardigheid of het idealiseren van de slachtoffers. Haar woorden roepen de intrige op, de nieuwsgierigheid, de behoefte een puzzel op te lossen en de huiveringwekkende hiaten in te vullen.

Maar er waren ook stukjes die Michelle niet had afgemaakt. We rangschikten wat ze wél had afgemaakt. Ze was genuanceerder dan gebruikelijk in misdaadverhalen (behalve misschien bij Truman Capote – maar als hij een aanknopingspunt nodig had, verzon hij er soms gewoon een). Michelle schreef een non-fictieboek in een geheel eigen stijl. We hebben overwogen haar stijl te imiteren, we hebben zelfs een poging gewaagd. Maar dat had geen zin. Ze had dit verhaal in zoveel vormen verteld – in de hoofdstukken die ze af had, in het verhaal voor het tijdschrift *Los Angeles* en in haar talrijke blogposts – dat er genoeg materiaal was waarmee we de gaten konden opvullen.

Dat gezegd hebbende, waren er ook onderwerpen waarop ze zeker uitgebreider zou zijn doorgegaan als ze het boek had kunnen voltooien. Veel van die bestanden of aantekeningen gingen over een aanwijzing die ze wilde volgen – of een vals spoor dat ze misschien had genegeerd. Op de bucketlist van een andere vriend stonden misschien dingen zoals ‘naar Parijs’ of ‘skydiven’, maar op die

van Michelle stond ‘naar Modesto gaan’, ‘alle telefoonnummers in Goleta aan een naam koppelen’ en ‘uitzoeken hoe je DNA uploadt naar 23andme op Ancestry.com’.

In 2011, nadat ze op True Crime Diary haar eerste verhaal over de EAR of de Original Night Stalker (ze had hem nog niet de bijnaam Golden State Killer gegeven) had gepost, vernam ze voor het eerst van het bestaan van Paul, toen hij op het forum A&E Cold Case File een link naar haar stuk postte – destijds de enige plek waar er een dialoog over de zaak werd gevoerd.

Michelle schreef hem meteen.

‘Hallo!’ begon ze. ‘Je bent een van mijn lievelingsposters.’ Vervolgens beschreef ze een zeldzame achternaam waarop ze was gestuit en waarvan de weinige dragers een interessante gezamenlijke geografie hadden. Misschien was het de moeite om die nader te bestuderen.

‘Ik heb last van slapeloosheid,’ legde ze uit, ‘en als ik niet kan slapen, doe ik onderzoek naar interessante EAR-verdachten. Ik weet niet wat jouw systeem is, als je dat hebt, maar ik heb twee dingen gedaan – namen op de begraafplaats van Goleta natrekken en namen natrekken die ik bijeen heb gesprokkeld op alumnielijsten van diverse scholen in Irvine, met name de omgeving van Northwood. Niet bepaald schaapjes tellen, maar ergens toch hypnotiserend.’

De resultaten van Michelles slapeloosheid werden op haar harde schijf blootgelegd:

- Oude plattegronden en luchtfoto’s van Goleta om te vergelijken met de plattegrond van het ‘huiswerkbewijs’.
- Beelden van schoenzolen en de materialen waarmee de slachtoffers waren vastgebonden op de plaatsen delict.
- Een analyse van het ‘turfsteekwapen’ dat waarschijnlijk bij de Domingo-moord is gebruikt.

- Een uitpuilende map over de Plunderaar van Visalia en theorieën om verbindingen te leggen naar de EAR/ONS.

Een lijst met specifieke voorwerpen die van de slachtoffers van de East Area Rapist waren gestolen:

- Zilveren dollar 'MISSILE'
- Zilveren dollar 'M.S.R.' 8.8.72
- Ring met 'Voor mijn engel' 1.II.70
- Een paar manchetknopen, geelgoud, initialen NR in schrijffletters
- Gouden herenring, 80 pt diamant, vierkant, 3 goudklompjes
- Ring [*geredigeerd*] Altijd [*geredigeerd*] 2.II.71
- Gouden ring met initialen WSJ
- Antieke zilveren lepelring van Prelude van het International
- Class ring Lycoming College 1965

En er was een briefje waarop stond dat de verkrachter een bijzondere voorliefde had voor wekkerradio's, aangezien hij er vijf had gestolen.

Tussen de collectie bevond zich een spreadsheet met de namen van het Dos Pueblos High School Cross Country Team van 1976, een konijnenhol waar ze als Alice in Wonderland in was gedoken met de gedachte dat de EAR daar misschien hardloper was geweest, vanwege zijn gespierde benen.

Een van de documenten was getiteld: 'Potentieel interessante mensen', een lijst die ze in de loop van de tijd had samengesteld, met aantekeningen en belangrijke informatie aan de hand waarvan ze de namen en geboortedata van potentiële verdachten had opgespoord. Bij sommige fragmenten zat nog steeds de tag 'Sent from my iPhone', waaruit je kunt opmaken dat het een snel geheugensteuntje was terwijl Michelle de tijd doodde bij een filmpremière.

In een ander notitieblok schreef ze: 'Onderschat de fantasie niet: niet verkrachten waar mannen bij zijn – bang voor mannen; doel-

matig; privacy, kronkelende man geen onderdeel van zijn fantasie. Mama en huilen. Geen wroeging. Waarschijnlijk onderdeel fantasie.’

Er waren zelfs aantekeningen over haar eigen psyche:

- Hij was een dwangmatige sluiper en zoeker. Wij, die hem opjagen, lijdten aan dezelfde aandoening. Hij gluurde door ramen. Ik tik ‘return’. Return. Return. Klik muis klik, muis klik.
- Ratten zoeken hun eigen voedsel.
- De jacht is de adrenalinestoot, niet de vangst. Hij is de nephaai in *Jaws*, nauwelijks gezien, dus dubbel gevreesd.

Michelle probeerde in contact te komen met getuigen uit oude verslagen als ze het gevoel had dat er een detail niet was uitgewerkt of de rechercheurs een knagende vraag niet hadden gesteld. Een van die getuigen was Andrew Marquette*.

Op de avond van 10 juni 1979 was het uitzonderlijk warm en Marquette had zijn slaapkamerraam opengelaten voor wat frisse lucht terwijl hij in slaap probeerde te komen. Rond middernacht hoorde hij voetstappen op het grindpad onder zijn raam. Hij tuurde naar buiten en zag een onbekende langzaam langs zijn huis sluipen met zijn blik op het huis van de burens gericht. Marquette keek naar hetzelfde raam en zag het stel dat daar woonde hun kind naar bed brengen.

Marquette bleef hem observeren terwijl de man wegsloop naar een dennenboom en langzaam in de grasrijke duisternis verdween. Hij pakte het .22 kaliber-pistool dat hij bij zijn bed had liggen en trok de slede naar achteren. De sluiper moet het geluid hebben herkend, want hij sprong direct op en klauterde over het hek in de voortuin. Marquette liep naar de burens en klopte op de voordeur. Er werd niet opgedaan.

* Pseudoniem

Hij bracht het pistool naar huis en ging opnieuw naar de burens om het opnieuw te proberen. Toen hij halverwege was, streek het licht van een passerende auto over de huizen aan de noordkant van het blok en viel heel even op de sluiper, die nu tegen een huis geleund op een fiets zat. Toen Marquette hem naderde, fietste hij razendsnel weg over het grasveld en verdween in de nacht. Marquette belde de politie. Ze doorzochten de hele buurt, maar zonder resultaat.

Een paar uur later vond iets verderop de zevenenveertigste overval van de EAR plaats. Rechercheurs maakten tijdens het buurtonderzoek opnieuw contact met Marquette en hij vertelde hetzelfde verhaal.

De sluiper was een blanke man van in de twintig met schouderlang haar, een spijkerbroek en een donker T-shirt – overeenkomstig de beschrijving van het vorige slachtoffer van de EAR. De fiets waarop de sluiper was weggevlucht werd later die ochtend een aantal straten verderop teruggevonden, naast een blikje Olympia-bier uit de koelkast van het slachtoffer. De rechercheurs wisten al snel dat dit de fiets was die uren voor de overval anderhalve kilometer verderop uit een openstaande garage was gestolen. De rechercheurs vonden in de buurt van die garage ook een stel aan elkaar geknoopte witte schoenveters.

Het leek Michelle de moeite waard Marquette opnieuw te ondervragen. Ze nam eind 2015 contact met hem op.

Ze stuurde hem een plattegrond die ze had getekend en haar idee over de volgorde waarin zich de dingen zich die avond hadden afgespeeld. Ze vroeg of hij die waar nodig wilde bevestigen of verbeteren. Paul had een lijst van zeventien foto's gemaakt en Michelle vroeg Marquette welke het meest leek op de man die hij die avond had gezien.

Ze vroeg Marquette telefonisch wat het eerste woord was dat hem te binnen schoot om de sluiper te beschrijven. Hij dacht geen seconde na: 'Schooljongen.'

In een bestand uit 2011 getiteld 'AANWIJZINGEN EAR' deed Michelle een poging veel van de bekende feiten van de man in een profiel samen te voegen:

- Zijn signalement luidt meestal: tussen de 1,75 en 1,80 lang, met de bouw van een zwemmer. Mager, maar met een gespierde borst en opmerkelijk stevige kuiten. Heel kleine penis, dun en kort. Schoenmaat 42-42½. Donkerblond. Neus groter dan normaal. Bloedgroep A, niet-uitscheider.
- Hij maakte contact met zijn slachtoffers per telefoon, soms voor een overval, soms erna. Soms hing hij meteen op. Soms hijgde en dreigde hij teatraal, zoals in een griezelfilm.
- Hij droeg een bivakmuts. Hij had vuurwapens bij zich. Hij had iets wat leek op een kleine zaklantaarn waarmee hij zijn slachtoffers wakker liet schrikken door hun in hun ogen te schijnen, hen te verblinden. Hij scheurde handdoeken aan repen of gebruikte schoenveters om zijn slachtoffers vast te binden.
- Hij had een script waar hij zich aan hield. ‘Doe wat ik zeg of ik vermoord je’ of iets van die strekking. Hij beweerde alleen maar geld en eten nodig te hebben. Soms zei hij dat het voor zijn appartement was. Andere keren had hij het over zijn busje. Hij liet de vrouw de man vastbinden en scheidde hen dan. Soms zette hij een stapel borden op de rug van de man en zei dat hij het vrouwelijke slachtoffer zou doden als hij ze hoorde vallen.
- Hij had vaak babyolie bij zich om als glijmiddel te gebruiken.
- Hij stal graag fietsen in de buurt om te ontsnappen.
- Persoonlijke zaken die met hem worden geassocieerd: een tas met lange ritssluiting, als een dokterstas of plunjezak; blauwe tennisschoenen; motorhandschoenen; corduroy broek.
- Hij stal rijbewijzen en sieraden, met name ringen.
- Sommige dingen die hij zei, waar of onwaar, maar niettemin interessant: iemand vermoorden in Bakersfield; terugverhuizen naar L.A., ‘Ik haat je, Bonnie’; uit de luchtmacht worden gegooid.
- Er was misschien eind oktober 1977 iets met hem gebeurd. Rond die tijd werd bij twee verschillende overvallen gemeld dat hij snikte.

- Enkele voertuigen die mogelijk verband houden met de EAR/ONS: groen Chevrolet bestelbusje, gele pick-up, vw-kever.

Uit een e-mail die Patton naar Michelle doorstuurde blijkt dat ze indertijd zelfs haar schoonvader, die beroepsmarinier was, had gemobiliseerd om onderzoek op militaire bases in dat gebied te doen omdat de theorie bestond dat de verkrachter misschien piloot was.

Begin doorgestuurd bericht:

Van: Larry Oswalt

Datum: 18 april 2011 2:01:06 pm pdt

Aan: Patton

Onderwerp: Luchtmachtbases rond Sacramento

Mama zei dat Michelle een paar vragen had over luchtmachtbases rond Sacramento. Hier is de lijst:

In de buurt van Sacramento:

McLellan, gesloten in 2001

Mather, gesloten in 1993

Beale, nog steeds open – 60 kilometer ten noorden van Sacramento

Travis is gevestigd in Fairfield, ca min of meer ten noorden van San Francisco en een flink eind van Sacramento.

Laat weten of je nog aanvullende info nodig hebt.

Papa

In de loop der jaren hebben velen geprobeerd een karakterschets van de EAR/ONS te geven, maar Michelle wilde een stap verder gaan, de locaties van de verkrachtingen grondig onderzoeken en kijken of een geografisch profiel zijn identiteit zou kunnen onthullen. Onder de stukken die ze heeft nagelaten zaten haar gedachten over de geografie van de EAR/ONS:

- Volgens mij zijn Rancho Cordova en Irvine de twee belangrijkste locaties.
- De eerste en derde verkrachting lagen maar een paar honderd meter uit elkaar, in Rancho Cordova. Hij liep zonder broek rustig weg van de derde overval, wat zou kunnen betekenen dat hij vlakbij woonde.
- Hij vermoordde Manuela Witthuhn op 6 februari 1981 in Irvine. Vijf jaar later vermoordde hij Janelle Cruz. Manuela en Janelle woonden in dezelfde wijk, slechts 3 kilometer uit elkaar.
- Interessant is dat tijdens de overval het bandje uit Manuela's antwoordapparaat was gestolen. Stond de stem van de verdachte op het bandje? Als dat zo was, maakte hij zich dan zorgen dat hij herkenbaar was als iemand uit de buurt?

In een document getiteld 'GeoChapter' dat Michelle in augustus 2014 had aangemaakt, heroverweegt ze de plattegrond na meer dan drie jaar aaneengesloten onderzoek. Als je het opent, zie je maar één regel: 'Carmichael lijkt een centrale open plek, een soort bufferzone.'

DE MOORDENAAR VINDEN DOOR MIDDEL VAN EEN GEOGRAFISCH PROFIEL

Hoewel zijn meest fundamentele kenmerken – zijn naam en zijn gezicht – onbekend zijn, kan met redelijke zekerheid worden gezegd dat de East Area Rapist, samen met 700 000 andere mensen, in midden- en eind jaren zeventig in Sacramento County woonde.

De band die de EAR had met de vele andere plekken waar hij heeft toegeslagen – Stockton, Modesto, Davis, de East Bay – is moeilijker vast te stellen.

De East Area Rapist was in Sacramento een zeer actieve misdadiger die blijk gaf van de vertrouwdheid en alomtegenwoordigheid

van iemand die ongetwijfeld in de buurt woonde. Je vraagt je af wat zijn connectie was, als die al bestond, met plaatsen als Stockton, Modesto en Davis, in elk waarvan hij drie keer heeft toegeslagen. Misschien had hij er familie of deed hij er zaken. Misschien was hij alleen op doorreis. Misschien gooide hij alleen een pijltje op de plattegrond.

Maar je zou je best moeten doen om een rechercheur te vinden die niet denkt dat de EAR in Sacramento woonde of er in elk geval werkte.

Als we aannemen dat hij van 1976 tot 1978 of 1979 in Sacramento woonde, wat vrijwel zeker is, en de eerste helft van de jaren tachtig in Zuid-Californië, wat hóógst waarschijnlijk is, dan wordt de hooiberg aanzienlijk kleiner. Maak een lijst van mensen die tijdens die periode in beide gebieden hebben gewoond en het aantal verdachten slinkt van bijna een miljoen tot een stuk of tienduizend.

Het zou ideaal zijn als de procedure zo eenvoudig was als, zeg, filters toepassen op een zoekfunctie op Amazon. Met een paar klikken zou je kunnen filteren op sekse (mannelijk), geboortjaar (1940-1960), huidskleur (blank), lengte (1,75-1,80), woonplaatsen (Carmichael EN Irvine, of Rancho Cordova EN postcode 92620, of Citrus Heights, Goleta EN Dana Point), en misschien, om het af te maken, beroep (makelaar, bouwvakker, schilder, tuinarchitect, landschapsarchitect, verpleger, apotheker, politieagent, bewaker, militair onderzoeker – allemaal beroepen die verschillende onderzoekers en amateurdetectives onder andere aanvoerden als mogelijk dat van de EAR). Gewoon even die zoektermen invoeren en voilà! Dan heb je een hanteerbare, maar volledige lijst van mogelijke verdachten.

Maar zo gemakkelijk is het niet. De namen moeten ergens vandaan komen en er bestaat geen centrale database van mensen. Die moet worden samengesteld of gebouwd. Michelle was heel optimistisch over de mogelijkheden van zo'n lijst.

Misschien kwam hij uit Visalia. Misschien was hij in Goleta ge-

boren. Misschien heeft hij in postcode 92620 gewoond in Irvine. Misschien zat hij op de middelbare school in Cordova. Misschien staat zijn naam in het telefoonboek van Sacramento van 1977 en in dat van Orange County van 1983. We hadden geen toegang nodig tot vertrouwelijke informatie of een officiële verdachtenlijst om mogelijke verdachten zichtbaar te maken die anders misschien onder de radar zouden zijn gebleven. Alle nodige informatie en tools die konden worden ingezet om die informatie te verwerken waren beschikbaar: online dataverzamelaars, registers van de burgerlijke stand, het kadaster, jaarboeken van scholen en vergeelde telefoonboeken uit de jaren zeventig en tachtig (waarvan er gelukkig veel zijn gedigitaliseerd).

In het jaar voor Michelles overlijden was Paul begonnen met het creëren van een basislijst van inwoners van de provincies Sacramento en Orange County over de relevante periodes, die combinaties maakte van namen uit bronnen als de huwelijks- en scheidingsakten op Ancestry.com, het bijgewerkte aktereregister van de provincie (waarbij gebruik is gemaakt van een ‘scrapet’ of dataverzamelaar), lijsten van alumni, en oude adressenbestanden en telefoonboeken.*

Vervolgens maakte Michelle contact met een computerprogrammeur in Canada die aanbod te helpen waar hij maar kon. Met behulp van de beschrijvingen van Paul bouwde de programmeur een verwijstool die meerdere lijsten tegelijk verwerkt en overeenkomende stukken tekst opspoorde. Met die toepassing kon Paul twee

* De inhoud van de adressenbestanden en telefoonboeken is verzameld met gebruikmaking van OCR-software, Optical Character Recognition, om het beeld van gescand materiaal om te zetten in tekst. Omdat het een digitale lens is die analoog materiaal leest van uiteenlopende druk- en scankwaliteit, is de output waardeloos, met syntaxis- en transcriptiefouten, variërend van bijvoorbeeld de letter D weer te geven als de letter O, tot chaotische reeksen leestekens, symbolen en andere dwaalende niet-alfanumerieke tekens. Deze resultaten vereisten honderden uren van schoonmaken teneinde de scans van tientallen jaren oude boeken om te zetten in een leesbare en consistente namenlijst.

of meer lijsten invoeren en vervolgens de matches (inmiddels een lijst van 40 000 matches) analyseren.

Als er een lijst van matches was, ging Paul erdoorheen om de fout-positieven eruit te halen (wat vooral voorkomt bij veelvoorkomende gelijkklinkende namen) met behulp van dataverzamelings-sites. Hij verzamelde zo veel mogelijk informatie over elke match totdat hij zeker wist dat noch zij, noch een van hun mannelijke bloedverwanten in aanmerking kwamen. Van degenen die hij niet kon uitsluiten zette hij de naam op een basislijst van mogelijke verdachten.

In gevallen van serie-inbraak, verkrachting of moord groeit de lijst vaak uit tot duizenden of meer namen. Aangezien het lastig is een lijst van die omvang te beheren, ontstaat de noodzaak een prioriteringssysteem te bedenken, waarbij de positie van een verdachte wordt bepaald door factoren zoals eerdere overtredingen en contact met de politie, voorkomend in alle misdaden in de reeks, fysieke eigenschappen en – als er een geografisch profiel is gemaakt – het woon- en werkadres van de verdachte.

Geografisch profileren, wat al eerder in dit boek ter sprake is gekomen, is een gespecialiseerde misdaadonderzoekstechniek – misschien zelfs nuttiger en wetenschappelijker dan een gedragsprofiel, wat aantoonbaar eerder een kunst dan een wetenschap is – waarbij de sleutellocaties in een reeks met elkaar in verband staande misdaden worden geanalyseerd met als doel de waarschijnlijke ankerpunten (thuis, werk, etc.) van een seriepleger vast te stellen. Zodoende kun je je richten op opzichzelfstaande luchtballen binnen een veel groter aantal verdachten.

Hoewel de basistechniek informeel al een tijd wordt toegepast – in *High and Low* (1963) van Kurosawa wordt hij door rechercheurs toegepast om een kidnapper op te sporen – kreeg de methodiek van geografisch profileren eind jaren tachtig pas een naam, ongeveer tien jaar nadat het woord ‘seriemoordenaar’ in het dagelijkse spraakge-

bruik terecht kwam. Gezien het feit dat het nog geen gevestigde onderzoeksprocedure was, zal de EAR – die iedereen graag op een verkeerd spoor zet – zich nog niet zodanig bewust zijn geweest van geografische profilering dat die hem ertoe zou aanzetten grote afstanden af te leggen naar afgelegen buurten in Zuid-Californië om de recherche op het verkeerde been te zetten, temeer daar zijn misdaden in Zuid-Californië niet algemeen als EAR-misdaden werden erkend (wat hij ook leek te willen vermijden, wat waarschijnlijk een van de redenen is dat hij zijn slachtoffers begon te vermoorden – om getuigen uit de weg te ruimen) totdat DNA-bewijs ze als zodanig herkende, is de logische conclusie – volgens het principe van Ockhams scheermes – dat de EAR in de tijd dat hij daar zijn misdaden pleegde in Zuid-Californië woonde.

Dat gezegd zijnde – al zouden we er niet voor zijn iemand volledig uit te sluiten alleen omdat er geen adres in Zuid-Californië kan worden vastgesteld – zou er wel een heel goede reden moeten zijn om interesse voor een dergelijke verdachte te hebben.

Zuid-Californië is – vanwege de weinig frequente overtredingen van de EAR daar, voor zover bekend – echter niet ideaal voor een geografisch profiel. Maar omdat onze misdadiger in de tien jaar dat hij voor zover bekend actief was het meest in Sacramento opereerde, is het toch de meest geschikte zaakgerelateerde locatie voor een geografisch profiel.

Met negenentwintig afzonderlijke locaties die verband houden met bevestigde EAR-overvallen – en bijna honderd waarschijnlijk gerelateerde inbraken, aangiften van rondsluipen en andere incidenten – zijn er meer dan voldoende gegevens om een geografisch profiel te ontwikkelen waarin de buurten waar de EAR *hoogstwaarschijnlijk* heeft gewoond zouden oplichten. In geografische profieltaal heten die bufferzones. Zoals eerder beschreven zijn bufferzones net zoiets als het oog van een orkaan, opgebouwd door de kenmerkende afkeer van een seriemoordenaar om te dicht bij huis te opereren.

Het identificeren van de EAR zou dus althans theoretisch eenvoudig een kwestie zijn van het natrekken van mensen die begin jaren tachtig in Zuid-Californië woonden en midden tot eind jaren zeventig in Sacramento County hadden gewoond – hoogstwaarschijnlijk in een van die bufferzones.

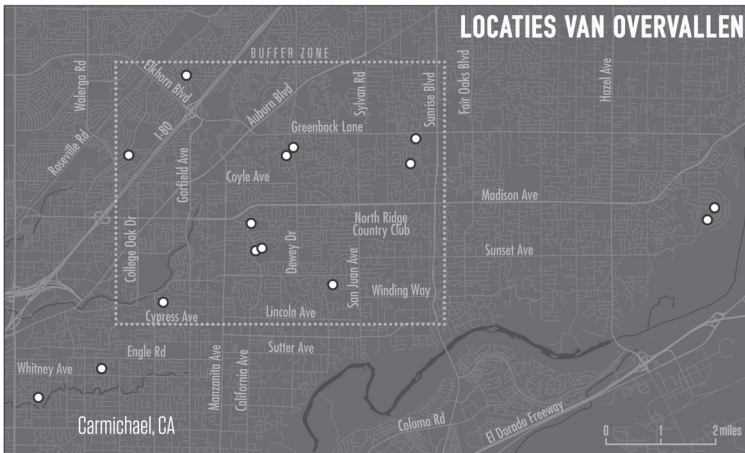
—

Voor het geografisch profileren – met name het bestuderen van de gebieden waarmee de dader in de vroege stadia van de aanslagen vertrouwd is versus die waar hij later in uitwaaierde – kun je de chronologie van de overvallen in Sacramento analyseren en ze in meerdere fasen opdelen. We hebben er vijf uitgezocht:

- Overvallen 1-4 (pre-mediastilte)
- Overvallen 5-8 (pre-mediastilte)
- Overvallen 9-15 (post-mediastilte – na de eerste nieuwsberichten over een serieverkrachter die in de East Area van Sacramento opereert)
- Overvallen 16-22 (beginnend met de verschuiving van de modus operandi van de EAR van vrouwen alleen naar stellen en voorafgaand aan de pauze van drie maanden in de zomer van 1977)
- Overvallen 24-44 (na de pauze in de zomer van 1977 en zijn eerste bekende overval buiten Sacramento County)

Als je een Google Map creëert met een laag voor elke fase, kun je niet alleen fasen isoleren, maar ook van de ene naar de andere schakelen, het bereik binnen elke fase vergelijken en vaststellen of een ankerpunt of bufferzone consistent blijft in de periodiek uitbreidende actieradius van de dader. Bovendien lijken samengepakte clusters van overvallen erop te wijzen dat de dader die buurt misschien minder goed kent.

Vooral interessant is de strook in Sacramento County waar Carmichael, Citrus Heights en Fair Oaks samenkomen, een deel van de stad waar de overvallen van de EAR het meest verspreid waren – en die ook de duidelijkste bufferzone lieten zien:

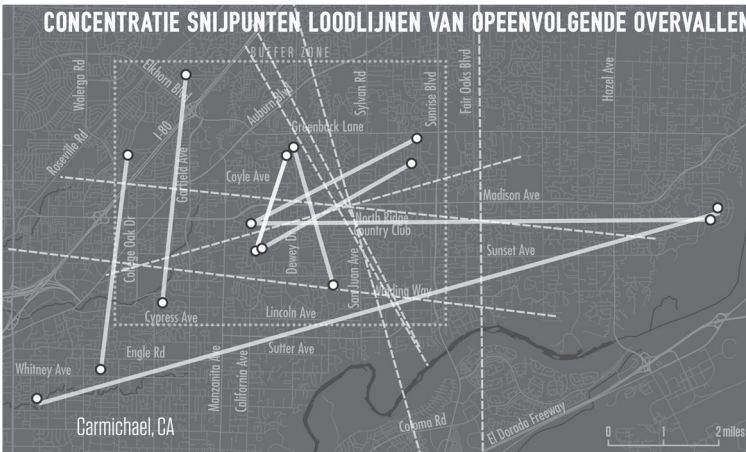
Paul ging uit van de aanname dat de EAR ergens in de buurt woonde van wat op de kaart North Ridge Country Club werd genoemd, en hij merkte op dat steeds als de EAR in dat gebied toesloeg, dat aan de tegenoverliggende grens was van die schijnbare bufferzone van waaruit hij eerder had toegeslagen – een mogelijke wisselwerking tussen instinct (verandering van tempo) en berekening (het midden van gebieden met verhoogd toezicht).

Paul besloot te proberen een geografisch profiel te maken via een volledig geïmproviseerde, niet-wetenschappelijke benadering. Hij importeerde screenshots van zijn Google Maps in Photoshop en trok lijnen tussen de overvallen in dit gebied, waarvan hij de opeenvolgende overvallen paarsgewijs rangschikte. Door het midden van elke lijn te markeren en ook elke plek waar de lijnen elkaar kruisten, en vervolgens die markeringen met elkaar te verbinden, ontstonden er vormen die Paul vervolgens arceerde. Daar waar de

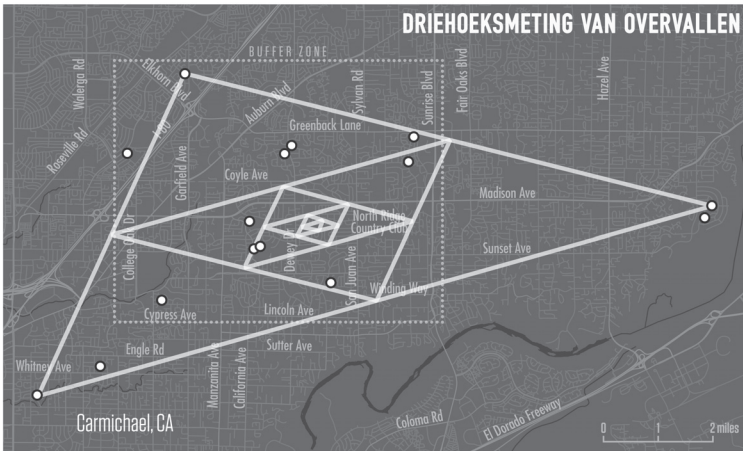
arcering het dichtst was zou in theorie ongeveer de thuisbasis van de EAR moeten zijn.

In het midden van elke lijn trok hij opnieuw een lijn, loodrecht op de lijn die steeds twee overvallen verbindt, om zo de dichtste concentratie van kruisingen te vinden. Het resultaat was vergelijkbaar:

Vervolgens hanteerde hij een andere benadering, maar wel net zo ad hoc, door een driehoek te vormen die de drie verst uit elkaar liggende overvallen in de East Area verbond, en vervolgens, ten-einde het echte middelpunt te vinden, een kleinere omgekeerde driehoek te creëren door de middelste punten van de drie zijden van de grotere driehoek te verbinden. Dat herhaalde hij totdat er een driehoek ontstond die zo klein was dat hij vergelijkbaar was met een vel papier dat niet nog een keer in tweeën kon worden gevouwen:

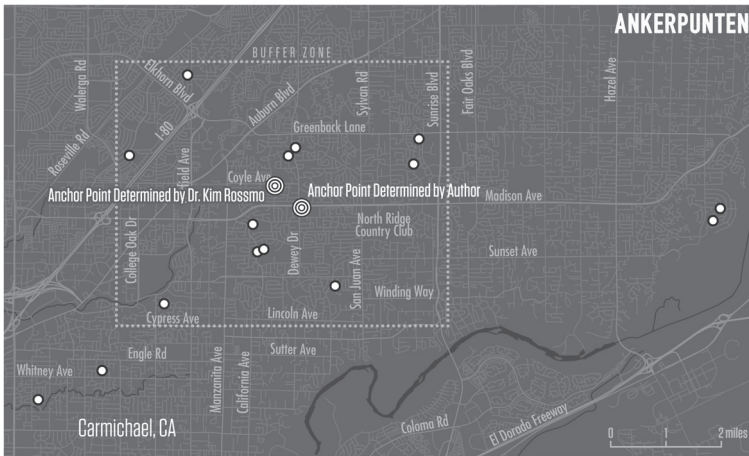

Elke poging, zowel de hierboven beschrevene als degene die we uit consideratie met de lezer hebben weggelaten, gaf een vergelijkbaar resultaat, wat erop wees dat het ankerpunt van de EAR ergens in de buurt van de kruising Dewey Drive en Madison Avenue moest liggen, op de grens tussen Carmichael en Fair Oaks. Die conclusie werd tot op zekere hoogte gestaafd door een FBI-onderzoek uit 1995 (Warren e.a.) waaruit bleek dat de vijfde overval van een reeks in de meeste gevallen het dichtst bij het huis van de misdadiger plaatsvond (24 procent van de gevallen versus 18 procent van de gevallen waar

de eerste overval het dichtstbij was). De vijfde EAR-overval lag op één na het dichtst bij het veronderstelde ankerpunt, terwijl overval nummer zeventien alleen theoretisch dichterbij was (ongeveer 90 meter).

Een paar jaar later kreeg Michelle een geografisch profiel in handen van de EAR-overvallen in Sacramento, gemaakt door niemand minder dan Kim Rossmo, de geestelijk vader van het moderne geografisch profileren. De term komt zelfs van Rossmo.

Rossmo's ankerpunt lag in de buurt van de kruising Coyle Avenue en Millburn Street – nog geen 700 meter ten noordwesten van het ankerpunt waarop Paul was uitgekomen zonder ooit de analyse van Rossmo te hebben gezien.

DE MOORDENAAR VINDEN VIA OVERERFBAAR DNA

Al scrollend door de rest van de 3500 documenten op de harde schijf van Michelle stuit je op een bestand met de naam 'Recent DNA results', met de Y-STR-markers van de EAR, inclusief de moeilijk vindbare PGM-marker.

Het was voor dit onderzoek altijd een troef om het DNA van de Golden State Killer te hebben.

Maar het DNA van een moordenaar is alleen maar zo goed als de databases waarmee we het kunnen vergelijken. Er was geen CODIS-match. En er was geen match in de Y-STR-database voor strafzaken van Californië – een test om het voorgeslacht in de mannelijke lijn te bepalen. Als de vader, broer of ooms van de moordenaar in de laatste zestien jaar zouden zijn veroordeeld voor een ernstig misdrijf, zou Paul Holes of Erika Hutchcraft (de huidige hoofdresearcher in Orange County) daarop attent zijn gemaakt. Dan hadden ze een onderzoek ingesteld naar de familie van de man en ingezoomd op een lid dat in het gebied van de misdaden was geweest.

Maar ze hadden niets.

Er zijn openbare databanken die niet vol zitten met veroordeelde misdadigers, maar met genealogiefanaten, waar je het DNA-profiel kunt invoeren om een match te zoeken. Je kunt de 1-67 STR-markers op het Y-chromosoom van de moordenaar in die openbare databanken invoeren om een match te zoeken of op zijn minst een achternaam die bij de zoektocht zou kunnen helpen.

Dat had Paul Holes in 2013 gedaan, en net als Michelle had hij met een brede grijns uitgeroepen: ‘Ik heb het opgelost!’ Holes dacht dat hij via deze techniek de man eindelijk te pakken had.

Michelle vertelt het verhaal in dit half-afgemaakte deel met de titel ‘Sacramento, 2013’:

Paul Holes hoort nog het geluid van de la van zijn archiefkast die met een klap sluit. Hij had alles eruit gehaald wat met de EAR te maken had, in een doos gestopt en het per FedEx aan Larry Pool in Orange County gestuurd.

Larry heeft het, dacht Holes. Alleen nog een kwestie van tijd.

Tien jaar later zat Holes zich op zijn kantoor dood te vervelen. Hij was inmiddels baas van het forensisch lab en zat in zijn tweede huwelijk. Hij had nog twee kleine kinderen gekregen

met zijn tweede vrouw. Hij werkte inmiddels zo lang bij het forensisch lab dat hij hele specialismen in diskrediet had zien raken. Haaranalyse? Hij kromp ineem bij de gedachte alleen al. Hij en zijn collega's maakten soms grappen over de gereedschappen waarmee ze vroeger hadden moeten werken, onhandig en gebrekkig, als de eerste generatie mobiele telefoons.

Hij ging nu zijn oude belofte inlossen, wat hij tien jaar had uitgesteld om regelmatig promotie te blijven maken en zijn gezin te onderhouden. Rechercheur Paul Holes. Dat vond hij altijd lekker klinken. Hij kwam de juiste mensen tegen. Kreeg de juiste kwalificaties. De overplaatsing naar de burelen van de officier van justitie om daar voltijds aan cold cases te werken zat al in de pen.

Maar er was één probleem waarvan hij heel goed wist dat hij het naar de officier van justitie zou meenemen. De EAR. Elk jaar dat hij niet was gevonden, opgepakt via DNA of aangegeven door een tipgever, groeide Holes' interesse. Zijn vrouw zou het wellicht een obsessie noemen. Er werden spreadsheets gemaakt. Ontspannen autoritjes veranderden in een rondrit langs plaatsen delict. Niet één keer, maar wekelijks.

Soms, als hij dacht aan het leed dat een gezichtloze man had aangericht, niet alleen bij de slachtoffers, maar ook bij hun familie, de schaamte van de rechercheur, de verspilling van geld, tijd en moeite, tijd die je met je gezin had kunnen doorbrengen, verwoeste huwelijken, eindeloze periodes zonder seks... Holes vloekte zelden. Zo was hij niet. Maar als hij aan dat alles dacht, dacht hij alleen maar: godverdomme. God-ver-domme.

De eerste generatie rechercheurs die aan de zaak had gewerkt, kreeg gezondheidsproblemen. De tweede generatie rechercheurs die eraan werkte als ze wat tijd kon vrijmaken, ging binnenkort met pensioen. De tijd raakte op. De EAR stond ze vanachter een halfgesloten deur grijnzend na te kijken.

Holes reed met zijn stoel naar zijn computer. Het afgelopen jaar was DNA populair geworden onder mensen die nieuwsgierig waren naar hun afstamming, en – al kwam dat minder in de publiciteit – als middel om ongeïdentificeerde misdadigers op te sporen. Velen in de wetshandhaving waren op hun hoede. Er waren kwesties omtrent de kwaliteitsgarantie. Privacy-kwesties. Holes was vertrouwd met DNA. Heel vertrouwd. Hij beschouwde voorouder-DNA als gereedschap, niet als zekerheid. Hij had een Y-DNA-profiel via het DNA van de EAR, wat inhield dat hij de afstamming van vaderskant had geïsoleerd. Je kon het Y-DNA-profiel op bepaalde genealogische websites invoeren, het soort sites dat mensen gebruiken om volle neven of nichten op te sporen en dergelijke. Je voert een stel markers van je Y-DNA-profiel in, ergens tussen de twaalf en vierenzestig, en je krijgt een lijst met matches, achternamen van families met wie je wellicht gemeenschappelijke voorouders hebt. De matches zijn bijna altijd 1 genetische afstand van je verwijderd, wat niet veel zegt als je bloedverwanten wilt opsporen. Je zoekt die ongrijpbare 0. Een die heel dichtbij komt.

Dat deed Holes eens in de paar weken. Hij verwachtte niets. Voer voor zijn obsessie. En zo gebeurde het dat hij half maart 2013 op een middag de vertrouwde volgorde invoerde en op 'enter' drukte. Even later verscheen de lijst, met daarop veel vertrouwde achternamen uit zijn vorige zoekopdrachten. Maar de naam boven aan de lijst herkende hij niet.

De EAR heeft een uitzonderlijk zeldzame marker. Die heeft maar 2 procent van de wereldbevolking. Toen Holes op de bovenste naam klikte, zag hij dat dat profiel die zeldzame marker had. Hij kwam ook overeen met elf andere markers van de EAR. Allemaal dezelfde. Genetische afstand 0. Holes had nooit eerder een genetische afstand 0 gehad.

Hij wist niet wat hij het eerst moest doen. Hij pakte de telefoon om Ken Clark te bellen, de rechercheur van Sacramento

County die hij het meest had gesproken, maar legde hem weer neer zonder het nummer in te toetsen. Sacramento was een uur rijden vanaf Holes' kantoor in Martinez. Hij pakte zijn autosleutels.

Hij ging naar de plek waar het allemaal was begonnen, zesendertig jaar geleden.

Michelle heeft de climax nooit kunnen opschrijven – het soort climax die iedereen die zo lang aan deze zaak had gewerkt tot waanzin zou kunnen drijven. Het blijkt dat een gepensioneerde agent van de geheime dienst en een amateurdetective, Russ Oase, anoniem de markers van de EAR in de database had geüpload. De match die Paul Holes meende te hebben, was dus in feite het resultaat van twee mensen die het DNA-profiel van dezelfde moordenaar hadden ingevoerd en een gespiegelde match kregen.

DNA was de draad die Michelle het meest geschikt achtte om uit het doolhof van de Golden State Killer te komen. Californië was een van de slechts negen staten in Amerika die het testen van overerfbare DNA binnen de database van de staat toestond. Als de broer van de Golden State Killer morgen voor een ernstig misdrijf zou worden gearresteerd, zouden we een treffer hebben. Maar in die database staan alleen maar mensen die voor een misdrijf zijn veroordeeld.

Michelle dacht dat ze de moordenaar misschien had gevonden toen ze zijn DNA-profiel uploadde naar een Y-STR-database die via Ancestry.com online beschikbaar was.

Een van de deskundigen die Michelle raadpleegde was Colleen Fitzpatrick, een forensisch genealoog die mensen helpt om hun biologische ouders te vinden en ook had geholpen bij het oplossen van enkele grote misdrijven, waaronder dat van de beruchte Canal Killer van Phoenix. Fitzpatrick wist alles over forensische genealogie – ze schreef er zelfs een boek over* – en bracht vele uren met Michelle aan de telefoon door, vaak in de kleine uurtjes, om de verschillende manieren te bespreken waarop je de genealogische route kon benaderen om de Golden State Killer te identificeren.

Na Michelles overlijden legde Colleen Billy uit dat we weliswaar vanuit de bovenstaande vergelijking geen bruikbare lijn kunnen volgen, maar dat we wel een aanwijzing hebben: ‘Zelfs als je Y-matches hebt die heel ver teruggaan maar wel dezelfde naam hebben, kun je zeggen dat het waarschijnlijk de achternaam van meneer X is en dat hij tot dezelfde familie behoort als die matches (langs de rechte lijn), misschien vele generaties terug. Maar in dit geval is er een verscheidenheid aan namen, dus je kunt er niet een vastpinnen. De “kleur” van de namen kan soms een aanwijzing geven over de etnische groep waar meneer X toe behoort. Stel dat de lijst bestaat uit Ierse namen, dan kun je zeggen dat hij waarschijnlijk Iers is. Dat heb ik met de moorden in Phoenix gedaan. Ik kwam niet alleen met de naam Miller voor de moordenaar die ze zochten, ik vertelde de politie van Phoenix ook dat hij een Miller van Ierse afkomst was. Een paar weken later arresteerden ze Bryan Patrick Miller. Zo kwam ik erop dat de EAR een Duitse naam had, maar van Britse afkomst was. In de onderzoeken die ik voor Michelle heb gedaan was dat de “kleur” van de namen waar ik mee kwam.’

We zochten dus een man met een Duitse naam wiens familie op een bepaald moment in Groot-Brittannië had gewoond. Maar hij kon natuurlijk geadopteerd zijn, en dan kon je het wel vergeten.

**Forensic Genealogy* (2005) door Colleen M. Fitzpatrick

Het komt allemaal neer op de grootte van de database waar je je monster mee wilt vergelijken. In 2016 bood een groot aantal bedrijven aan een DNA-profiel te maken en dat aan een snel uitdijend bestand toe te voegen. Die bedrijven maken een autosomaal DNA-profiel. Voor ongeveer honderd dollar en wat speeksel leveren die bedrijven je je DNA-profiel. Zo kun je niet alleen te weten komen of je aanleg hebt voor Alzheimer of welke kleur je ogen waarschijnlijk hebben, maar de test wordt ook gebruikt door mensen die zijn geadopteerd of met een alleenstaande moeder zijn opgegroeid. De uitslagen kunnen volle neven of nichten opleveren van wie je niet wist dat ze bestonden, en van daaruit kunnen ze je biologische vader en andere informatie over je identiteit opsporen. Als je niet meteen een treffer hebt is alle hoop nog niet verloren. De bedrijven sturen een e-mail als nieuwe familieleden hun DNA hebben geüpload. ‘U hebt nieuwe DNA-verwanten’, stond er in een mail die Billy onlangs van 23andme kreeg nadat hij een paar jaar daarvoor zijn DNA had ingevoerd, ‘51 mensen met hetzelfde DNA als u zijn in de afgelopen 90 dagen met DNA-verwanten in contact gekomen.’ De tests verbinden niet alleen de afstamming in de mannelijke lijn. Ze verbinden iedereen.

En wat het belangrijkste is, de databanken zijn gigantisch – 23andme heeft 1,5 miljoen profielen en Ancestry 2,5 miljoen.

Bedenk eens hoeveel moorden, verkrachtingen en geweldsmisdrijven zouden kunnen worden opgelost als de politie DNA van plaatsen delict in die databanken mocht invoeren en via een neef of nicht van de dader in de juiste richting kon worden gewezen. Helaas wil vanwege de privacy en de leveringsvoorwaarden geen van beide bedrijven met de overheid samenwerken.

Het idee dat de oplossing van dit mysterie zich waarschijnlijk schuilhoudt in de databanken van 23andme en Ancestry.com hield Michelle ’s nachts uit de slaap.

Als we alleen al het genetische materiaal van de dader – dus niet alleen bepaalde markers – in een van die databanken konden invoer-

ren, zou de kans groot zijn dat we een achter- of achter-achterneef of -nicht vonden die ons na onderzoek naar de identiteit van de moordenaar kon leiden.

De kans bestaat dus dat de oplossing zich achter die gesloten deur bevindt. Een slot dat bestaat uit zaken als privacy en onrechtmatig verkregen bewijs.

Michelle wilde het DNA van de moordenaar in die snel uitdijende commerciële databanken kunnen invoeren. Dan zou ze hun leveringsvoorwaarden schenden. Maar om je DNA in de databank te kunnen invoeren stuurt het bedrijf je een buisje waar je in moet spugen en dat je vervolgens moet terugsturen. Michelle had geen speeksel van de moordenaar, niet eens een uitstrijkje. Ze had alleen zijn profiel op papier. Volgens een wetenschapper met wie Billy bevriend was, viel dat wel te omzeilen. Als critici over privacy, leveringsvoorwaarden en het Vierde Amendement beginnen, doet dat denken aan de klassieke uitspraak van Malcolm in *Jurassic Park*: 'Jullie wetenschappers waren zo verdiept in de vraag of het mogelijk was, dat het niet bij jullie opkwam je af te vragen óf je het eigenlijk wel moest doen.'

—

Toen Michelle aan het artikel voor het tijdschrift *Los Angeles* begon waarop dit boek is gebaseerd, kwamen er steeds meer dossiers in haar bezit. Ze las het materiaal zorgvuldig en legde een register aan van mensen, plaatsen en dingen die in de rapporten werden genoemd. Haar doel was driedig: het gemakkelijk terugvinden van elementen van het onderzoek, het uitsluiten van onduidelijkheid omtrent individuen en het vinden van degenen die op grond van latere geografische beweging van belang kunnen zijn, en overlappende namen of mogelijke banden tussen slachtoffers te vinden.

Michelle had contacten met actieve en gepensioneerde onderzoekers opgebouwd die geleidelijk uitgroeiden tot een transparante,

open uitwisseling van informatie. Ze was een soort onbezoldigd onderzoeker en haar energie en inzicht bliezen de zaak nieuw leven in. Ze gaf onze bevindingen en de basislijst door aan enkele actieve onderzoekers.

De verzameling officieel bewijsmateriaal bleef groeien. Het hoogtepunt was een verbijsterende acquisitie van fysiek bewijsmateriaal in januari 2016, toen Michelle en Paul op het bureau van de sheriff van Orange County naar een smalle bergruimte werden gebracht waar vijftig archiefdozen met dossiers over de EAR/ONS lagen opgeslagen. Opmerkelijk genoeg kregen ze toestemming ze te bekijken – onder toezicht – en te lenen wat ze wilden.

Dat was De Jackpot.

Van de ongeveer vijftig archiefdozen zetten ze er vijfendertig apart – samen met twee grote plastic bakken – om mee terug te nemen naar L.A..

Michelle had vooruitgedacht. In plaats van een dag samen met één auto te gaan, reden ze met twee SUV's in colonne naar Santa Ana. Ze stapelden de archiefdozen op rijdende plateaus en rolden ze naar het laadperron achter het hoofdkwartier van de sheriff van Orange County, waar ze ze in de twee auto's laadden terwijl de hulpsheriff, die niet wist waar ze mee bezig waren, uit het gebouw tevoorschijn kwam en gelukkig niet leek op te merken wat er gebeurde. Ze deden alles zo snel mogelijk, voordat iemand bij de OCSO van gedachte veranderde.

Ze kwamen terug in L.A. en brachten de dozen naar de eerste verdieping van Michelles huis. Wat ooit de speelkamer van haar dochter was geweest, werd nu de Dozenkamer.

Ze begonnen al snel met het doorspitten van het materiaal. Alle heilige gralen, de achtergehouden stukken die Michelle nog niet had gezien, zaten erbij, samen met hele stapels aanvullende rapporten. Aanvullende rapporten – samengesteld uit opzichzelfstaande informatie, de unieke stukken die achter in de archieven terechtkomen omdat ze nergens onder te brengen zijn –, dat was het soort ma-

teriaal waar ze op hadden gehoopt. Michelle en Paul waren ervan overtuigd dat als de naam van de misdadiger ergens in deze dossiers stond, het waarschijnlijk een aanwijzing in de kantlijn was: de vergeten verdachte, het getuigenverslag dat over het hoofd was gezien, het voertuig dat op een vreemde plek stond, maar waar verder geen aandacht aan is besteed, of de sluiper die destijds ogenschijnlijk geloofwaardig had uitgelegd waarom hij daar was.

Michelle schafte twee scanners aan die grote hoeveelheden aankonden en ze begonnen het materiaal te scannen. Een groot deel daarvan was rechercheurs als Paul Holes, Ken Clark en Erika Hutchcraft nog niet onder ogen gekomen. De stukken zouden door het scannen niet alleen toegankelijker en makkelijker doorzoekbaar worden, maar Michelle kon de genereuze rechercheurs zo ook een wederdienst van onschatbare waarde bewijzen.

Dit was absoluut de spannendste doorbraak sinds het begin van het onderzoek. Het was een scharnierpunt, een cruciale wending. Volgens Michelle bestond er een kans van 80 procent dat de naam van de dader zich ergens in die dozen bevond.

—

Nadat het artikel in de *Los Angeles* was verschenen, schreef Michelle een blogpost over brieven die ze van amateurdetectives kreeg die haar verhaal hadden gelezen en – al was het maar een paar uur – geobsedeerd waren geraakt met het oplossen van de zaak.

De afgelopen week heb ik tientallen reacties van lezers gehad op mijn artikel ‘In the Footsteps of a Killer’. Veel e-mails bevatten inzichten over het bewijsmateriaal en frisse ideeën over de beste manier om de Golden State Killer te pakken, de ongrijpbare seriepleger die van 1976 tot 1986 door heel Californië op slachtoffers aasde.

De plattegrond riep de meeste ideeën op, waarbij veel lezers theorieën aandroegen vanuit hun professionele of academische achtergrond. Een van de lezers, een bouwopzichter met ervaring in 'wijken met golfbanen', vond dat de plattegrond leek op veel van de wijken waar hij had gewerkt. De handgetekende paden leken op paden voor golfkarretjes, zei hij.

Een ander had een huiveringwekkend inzicht in de gedetailleerde perceelgrenzen. Die geven afrasteringen aan, schreef de tipgever, omdat de tekenaar wil weten tegen welke barrières hij in het donker aan zou lopen.

Een lezeres had het gevoel dat er een aanwijzing zat in de dagboek aantekening 'Razend is het woord dat me doet denken aan de 6e klas van de lagere school.' De '6' van de '6e' klas lijkt op een 'G', betoogde ze, en voegde daaraan toe dat de schrijver duidelijk later het woord 'de' voor de '6' heeft ingevoegd, alsof hij veranderde wat hij oorspronkelijk wilde schrijven, en volgens haar was dat de naam van de stad waar hij was opgegroeid. Een naam die begint met een 'G', vermoedde ze.

Het bewijsstuk dat begint met 'Razend is het woord' beschrijft nauwkeurig de woede van de schrijver jegens zijn onderwijzer in de zesde klas. Meer dan één lezer betoogde dat mannelijke leerkrachten in de jaren zestig, toen de schrijver waarschijnlijk op de lagere school zat, relatief ongebruikelijk waren.

Weer een andere lezer merkte op dat er in Visalia, waar de Golden State Killer waarschijnlijk als jonge delinquent is begonnen, veel piloten van de nabijgelegen marinebasis Lemoore woonden. De moordenaar zou een zoon van een piloot kunnen zijn geweest, speculeerde de tipgever, aangezien meerdere plaatsen delict in de buurt van luchtmachtbases lagen.

Sommige van die aanwijzingen kunnen helpen bij het vormen van een beeld van de moordenaar. Andere hebben misschien helemaal

niets met hem te maken, zoals een puzzel die je op een rommelmarkt koopt en waar stukjes van twintig andere puzzels bijzitten.

Michelle was tot het eind toe vastbesloten om van elk stukje te onderzoeken of het paste.

Een van de laatste documenten die ze op haar harde schijf heeft bewerkt – gedateerd 18 april 2016, drie dagen voor haar dood – was getiteld ‘NogTeDoen’.

- Debbi D vragen naar zaklantaarn; zouden ze een zaklantaarn uit ander huis hebben meegenomen? Weet zij of Greg bij Toltec op bezoek is geweest?
- Kennedy moest met psychiatrisch verlof na o/m [Offerman/Manning], volgens Ray ergste plaats delict die hij ooit had gezien (in e-mail aan Irwin). Waarom erger dan Domingo/Sanchez?
- Voor Erika: Ik ben niet opgeleid om plaatsen delict te ontcijferen, maar wat denk jij dat er in Cruz is gebeurd?
- Voor Ken Clark: Was er een openbare schakel of persschakel naar Maggiore toen de moord plaatsvond? Is het waar dat de FBI een DNA-check heeft gedaan, 200 tot 400 treffers verwachtte, maar er nul kreeg?
- Ken vragen wat hij precies bedoelde met de echtgenoot of de man in het clownspak die door die straat liep.

De vragen gaan pagina's lang door. We zullen op Michelles blog True Crime Diary proberen de antwoorden te vinden op de vragen die ze nog had. De discussie over de zaak is nog gaande en we verwelkomen lezers die mee willen doen, samen met de talrijke fora waar dag en nacht nieuwe aanwijzingen en verschillende theorieën over de moordenaar opduiken. Michelle heeft altijd gezegd dat het haar niet uitmaakt wie deze zaak oplost, zolang hij maar werd opgelost.

Dat gezegd zijnde is er geen twijfel over Michelles impact op het onderzoek. ‘Het is niet eenvoudig om het vertrouwen van zoveel

rechercheurs in zoveel districten te winnen,' zei Erika Hutchcraft, 'maar het is haar gelukt en je wist dat dat kwam door haar reputatie, haar doorzettingsvermogen en haar intense betrokkenheid bij de zaak.'

Paul Holes sloot zich daarbij aan en hij ging zover dat hij Michelle als collega-rechercheur beschouwde. 'We hadden voortdurend contact. Als ik iets interessants tegenkwam, stuurde ik het haar toe en dan was zij ook enthousiast. Als ze een naam opgroeef stuurde ze me die toe om te onderzoeken. Deze zaak is de ultieme achtbaan – het is een geweldige kick als je denkt dat je de man hebt gevonden, maar dan donder je weer naar beneden als het DNA de veelbelovende verdachte uitsluit. Michelle en ik deelden die ups en downs. Ik had mijn goede verdachten en zij de hare; we mailden elkaar in een crescendo van opwinding en ervoeren dan de anticlimax van de definitieve uitsluiting.

Michelle was in staat om niet alleen mijn vertrouwen te winnen, maar dat van onze hele eenheid, en ze bewees zich als een geboren rechercheur door waarde toe te voegen met haar eigen inzichten en haar vasthoudendheid. Dat leervermogen, dat inzicht dat lang niet iedereen is gegeven, dat doorzettingsvermogen, dat opgewekte, innemende karakter, en dat allemaal in één persoon verenigd – ongelooflijk. Ik weet dat ze de enige was die had kunnen bereiken wat zij in deze zaak heeft bereikt, eerst als buitenstaander en daarna steeds meer als een van ons. Ik denk dat dit semiofficiële partnerschap bij een misdaadonderzoek echt uniek was. Michelle was er geknipt voor.

Ik zag Michelle voor het laatst in Las Vegas, waar we samen veel over de zaak hebben gesproken. Ik wist nog niet dat het de laatste keer zou zijn dat we elkaar persoonlijk zagen. Haar laatste e-mail aan mij was van woensdag 20 april. Zoals altijd stuurde ze me een paar bestanden die zij en haar onderzoeker hadden gevonden en waarvan ze vond dat ik ze moest zien. Ze eindigde het mailtje met 'Spreek je gauw, Michelle'.

Ik downloadde de bestanden die ze had gestuurd nadat ik had gehoord dat ze die vrijdagavond was overleden. Zo hielp ze me nog steeds.’

In een e-mail aan haar redacteur van december 2013 had Michelle het over iets waar iedere misdaadjournalist mee worstelt die over een onopgeloste zaak schrijft: hoe loopt het af?

Ik ben nog steeds optimistisch over de ontwikkelingen in de zaak, maar ik ben niet ongevoelig voor de uitdaging om over een vooralsnog onopgelost raadsel te schrijven. Ik had er wel een idee over. Nadat mijn tijdschriftartikel was verschenen, ontving ik een stortvloed aan mail van mijn lezers, die vrijwel allemaal begonnen in de trant van: ‘Misschien hebt u hier al aan gedacht, maar zo niet, wat dacht u van (vul maar een willekeurige aanpak in).’ Dat was voor mij echt de bevestiging dat iedereen een Sherlock Holmes in zich heeft die gelooft dat hij het mysterie kan oplossen als hij maar de juiste hoeveelheid informatie krijgt. Als je het een zwak punt vindt dat het ontbreken van een oplossing voor de lezer onbevredigend is, waarom het dan niet omdraaien en juist als sterk punt inzetten? Ik heb letterlijk honderden bladzijden analyses, zowel oud als recent – van geografische profielen, analyses van schoeisel, dagen van de week waarop hij toesloeg, etc. Een van mijn ideeën was om er een paar van in het boek op te nemen, zodat de lezer de kans krijgt om zelf detective te spelen.

We zullen niet rusten voordat we zijn naam hebben. Ook wij zullen detective spelen.

Billy Jensen en Paul Haynes
Mei 2017

NAWOORD
DOOR PATTY OSWALT

Michelle vond alles wat met magie en ruimteschepen te maken had saai. ‘Ik haak af,’ zei ze dan lachend. Straalgeweren, toverstokjes, gloeiende zwaarden, bovennatuurlijke gaven, spoken, tijdreizen, sprekende dieren, *superscience*, betoverde relikwieën of oude vloeken: ‘Allemaal flauwekul.’

‘Gaat hij nu alwéér een harnas bouwen?’ vroeg ze tijdens een vertoning van de eerste *Iron Man*-film. Als de film twintig minuten bezig is, verandert Tony Stark het hoekige, grijze harnas van Mark I in een vorstelijk kaneelrood met gouden superpak. Michelle grinnikte even en ging boodschappen doen.

Spaghettiwesterns waren te lang en te gewelddadig. Zombies waren wetenschappelijk gezien ongeloofwaardig. Duivelse seriemoordenaars met ingewikkelde plannen waren wat haar betreft net zoets als eenhoorns.

Michelle en ik zijn tien jaar getrouwd geweest en we waren dertien jaar samen. We hadden geen enkel raakpunt in de popcultuur. O, wacht – *The Wire*. *The Wire* vonden we allebei goed. Kijk eens aan.

Toen we elkaar ontmoetten, was ik een borrelende, bruisende ketel vol obscure wetenswaardigheden en onsamenhangende feiten. Films, romans, strips, muziek.

En seriemoordenaars.

Ik kon je vertellen wie op welke manier hoeveel slachtoffers had

gemaakt, en uit mijn hoofd uit interviews citeren. Voorraden traditionele kennis over seriemoordenaars aanleggen is een soort overgangsrte voor jongens van in de twintig die duister en gevaarlijk willen overkomen. Ik was op die leeftijd precies het soort malloot dat er álles voor over zou hebben om duister en gevaarlijk over te komen. Het hele brave laatste decennium van de twintigste eeuw heb ik bijzonderheden over Henry Lee Lucas, Carl Panzram en Edmund Kemper lopen afratelen.

Al die feiten en trivia kende Michelle ook. Maar voor haar was het achtergrondruis, even onbelangrijk en oninteressant als het stor-ten van beton.

Wat haar interesseerde, wat haar geest deed opleven en al haar neuronen en receptoren activeerde, waren *mensen*. Vooral re-chercheurs en onderzoekers. Mannen en vrouwen die gewapend met een handvol willekeurige aanwijzingen (of vaker *te veel aanwijzingen* die allemaal moesten worden uitgezocht voordat ze als valse sporen terzijde konden worden gelegd) een val konden bouwen om een monster te vangen.

(Bah – dat was de filmtrailerbeschrijving van wat Michelle heeft gedaan. Sorry. Het is lastig om niet helemaal los te gaan in hyperbolen als ik het over haar heb.)

Ik ben tien jaar lang met een misdadbestrijdster getrouwd geweest. Een onvervalste, systematische misdadbestrijdster van het type ‘grijze celletjes’, empathisch, een groot brein. Ik zag haar op-rechte woede als ze getuigenverklaringen van slachtoffers las of fami-lieleden interviewde die nog steeds stonden te tolleren nadat hun een dierbare was ontruikt. Er waren ochtenden dat ze achter haar laptop zat te huilen als ik haar koffie bracht, gefrustreerd, kapot omdat het zoveelste spoor abrupt bleek dood te lopen. Maar dan nam ze een grote slok cafeïne, droogde haar tranen en begon weer op haar toetsenbord te rammen. Een nieuw venster geopend, een nieuwe schakel gevolgd, een nieuwe achtervolging op de weerzinwekkende, moordzuchtige gluiperd ingezet.

Het boek dat je net hebt gelezen was zo dichtbij als zij is gekomen. Ze heeft altijd gezegd: ‘Het maakt me niet uit of ik degene ben die hem pakt. Ik wil alleen dat hij wordt geboeid en dat de celdeur achter hem dichtslaat.’ En ze meende het. Ze was geboren met het hart en de hersens van de ware rechercheur – ze wilde gerechtigheid, geen glorie.

Michelle was een ongelooflijke schrijfster. Ze was eerlijk – soms overdreven – tegen zichzelf en óver zichzelf. Dat zie je in de biografische stukken in *Ik zal verdwijnen in het donker*. Je ziet hoe eerlijk ze was over haar eigen obsessies, haar eigen manie, haar soms gevaarlijke toewijding aan de achtervolging – vaak ten koste van slaap en gezondheid.

De hersens voor onderzoek en logica. Het hart voor empathie en inzicht. Ze combineerde die twee op een manier die ik nooit eerder had gezien. Met vanzelfsprekend gemak zorgde ze ervoor dat ik mijn eigen levensweg en mijn omgang met mensen en de dingen waar ik waarde aan hechtte opnieuw ging overdenken. Ze maakte alles van mij en alle anderen om haar heen beter. Dat deed ze door kalm en moeiteloos oorspronkelijk te zijn.

Ik zal een specifiek, anekdotisch voorbeeld en dan een breder, algemener voorbeeld geven.

Anekdotisch: in 2011 werkte ik met Phil Rosenthal aan de ontwikkeling van een sitcom, gebaseerd op mijn leven. *Louie* liep al een jaar en ik was helemaal weg van die totaal nieuwe manier om een sitcom op te bouwen en het persoonlijke komisch te presenteren. Eigenlijk wilde ik mijn eigen *Louie* maken. Phil en ik namen dus mijn dagelijks leven door.

‘Wat doet je vrouw voor werk?’ vroeg Phil op een middag tijdens het schrijven.

Ik vertelde dat ze een blog was begonnen dat True Crime Diary heette. Het was begonnen als een manier om over de talloze onopgeloste en nog lopende zaken te schrijven die ze online volgde. Dat ze MySpace-posts van mogelijke verdachten integreerde (de

sociale media zijn een goudmijn voor onderzoekers; de oude, moeizame methode om een verdachte aan het praten te krijgen was niets vergeleken met de geestelijke vuilstort die zulke psychopathische narcisten dagelijks op hun eigen Tumblr-, Facebook- en Twitter-accounts aanboden) en Google Maps en een tiental andere nieuwe platforms gebruikte om oplossingen voor schijnbaar doodlopende zaken te zoeken. Ze was vooral bedreven in het samenvoegen van gegevens van een obscure tien jaar oude zaak met een ogenschijnlijk losstaande, onbelangrijke hedendaagse misdaad: ‘Zie je hoe hij zijn modus operandi verbetert? Mislukte kidnapping in een straat zonder makkelijke toegang tot de snelweg heeft zich ontwikkeld tot een keurige ontvoering vlak bij een klaverblad waar hij kan invoegen en terugrijden. Hij heeft aan zijn moed en zijn vaardigheden gewerkt. Elke keer gebruikt hij dezelfde auto, maar dat wordt niet opgemerkt omdat het in een andere staat is en de verschillende politiemachten vaak geen informatie willen delen.’ (Ik herinner me dat die monoloog een keer in bed werd gehouden met de laptop tegen de knieën; dat was Michelles idee van *pillow talk*.)

Haar blogposts wekten de belangstelling van lokale nieuwsprogramma's en *Dateline NBC* toonde interesse en huurde haar in om verdachten in een mormoonse zwarte-weduwemoordzaak opnieuw te interviewen. Toen de betrokkenen door een grote omroep werden benaderd, wilden ze niet meewerken. Maar ze wilden best met een blogger babbelen. Ze beseften alleen niet dat de blogger met wie ze praatten zojuist een gemuteerde, openhartiger vorm van moordonderzoek had uitgevonden. Ze vertelden haar alles.

Nadat ik was uitgepraat bleef Phil nog wat namijmeren. Toen zei hij: ‘Dat is een stuk interessanter dan de sitcom waar wij aan werken. Zullen we van je tv-vrouw dan maar een partyplanner maken? Lijkt dat je wat?’

Het algemene: we leven in een cultuur van swipe-naar-rechts en de korte spanningsboog van de *clickbait*, ruzies van 140 tekens en virale

video's van 30 seconden. Aandacht krijgen is makkelijker dan ooit. Maar het is bijna onmogelijk om iemands aandacht vást te houden.

Michelle had te maken met een onderwerp dat een aanhoudende, vaak niet-lonende aandacht vereiste om enige vorm van voldoening of afronding op te leveren. Het had niet alleen de aandacht nodig van een enkele lezer, maar van tientallen politieagenten, dataonderzoekers en burgerjournalisten om zelfs maar een kleine doorbraak te veroorzaken.

Michelle verdiende die aandacht en hield hem vast door onberispelijk, meeslepend te schrijven en verhalen te vertellen. Je begreep ieders standpunt in haar stukken en ze heeft haar personages geen van alle verzonnen. Het zijn mensen die ze kende, om wie ze gaf en voor wie ze de tijd nam om hen echt te zién: de politie, de overlevenden, de nabestaanden en, hoe onvoorstelbaar dat ook lijkt, zelfs een beschadigd, destructief insect als de Golden State Killer.

Ik hoop nog steeds dat hij de celdeur achter zich dicht zal horen slaan. En ik hoop dat zij het op de een of andere manier ook hoort.

—

Afgelopen kerst pakte onze dochter Alice een cadeau uit dat de Kerstman voor haar had meegebracht. Ze was blij toen ze haar digitale cameraatje uitpakte en met de instellingen rommelde. Leuk cadeau. Fijne feestdagen, lieverd.

Later die ochtend zei ze vanuit het niets: 'Papa, hoe komt het dat jij en de Kerstman hetzelfde handschrift hebben?'

Michelle Eileen McNamara is niet meer. Maar ze heeft een kleine detective nagelaten.

En een raadsel.

Patton Oswalt
Herndon, VA
2 juli 2017

EPILOOG

BRIEF AAN EEN OUDE MAN

Je was je benadering: de dreun tegen het hek. De temperatuurdaling vanwege een geforceerde patio deur. De geur van aftershave die om drie uur 's nachts in een slaapkamer doordringt. Een lemnet tegen een keel. 'Niet bewegen of ik vermoord je.' Het permanent gekoppelde alarmsysteem dat gedwee flikkerde tijdens de bewusteloze slaap. Geen tijd om rechtop te gaan zitten. Ontwaken betekende begrijpen dat je in staat van beleg verkeert. Telefoonlijn doorsneden. Kogels uit vuurwapens verwijderd. Vastbindtouw voorbereid en uitgespreid. Vanuit de periferie kwam je dwingende actie, een waas van masker en vreemd, gulzig ademen. Je was angstaanjagend goed op de hoogte. Je handen vlogen naar moeilijk te vinden lichtschakelaars. Je wist namen. Aantal kinderen. Stamkroegen. Je voorbereiding gaf je een cruciale voorsprong, want als je slachtoffers wakker werden van de verblindende zaklantaarn en tussen opengekleemde tanden gesiste bedreigingen was jij een vreemde voor hen, maar zij nooit voor jou.

Harten bonkten. Monden werden droog. Je lichamelijke bleef ondoorgrondelijk. Je was een harde schoen die vluchtig werd gevoeld. Een met babylotion ingesmeerde penis tussen vastgebonden handen geduwd. 'Doe het goed.' Niemand zag je gezicht. Niemand voelde je volledige lichaamsgewicht. De geblinddoekte slachtoffers waren afhankelijk van hun reuk en hun gehoor. Geparfumeerd talkpoeder. Vleugje kaneel. Gerinkel aan een gordijnroede. Een rits van een tas die opengaat. Munten die op de grond vallen. Gejammer,

een snik. 'O, mama.' Een glimp van koningsblauwe suède tennis-schoenen.

Geblaf van honden, geleidelijk wegstervend in westelijke richting.

Je bent wat je achterliet: een verticale snee van tien centimeter in de hor voor het raam van de bungalow op Montclair in San Ramon. Een hakmes met groen heft op de heg. Een stuk touw dat in een berkenboom hangt. Schuim op een lege fles Schlitz Malt Liquor in de achtertuin. Onidentificeerbare vegen blauwe verf. Beeldje 4 van fotorolletje 3 van de Contra Costa County Sheriff's Department, van de plek waar ze denken dat je over het hek bent geklommen. De paars geworden rechterhand van een meisje, die nog urenlang gevoelloos is gebleven. De contouren van een breekijzer in het stof.

Acht verbrijzelde schedels.

Je was een voyeur. Een geduldig observator van gewoonten en routines. De eerste avond dat een echtgenoot nachtdienst ging draaien in een centrale sloeg je toe. Er waren vier tot zeven dagen oude schoenafdrukken met visgraatmotief onder het badkamerraam op de plaats delict in het huizenblok met de huisnummers vanaf 3800 in Thornwood, Sacramento. Agenten merkten op dat je van daaruit in de slaapkamer van het slachtoffer kon loeren. 'Neuk me als je eigen vent,' siste je alsof je precies wist hoe dat ging. Je trok een meisje hoge hakken aan, wat ze ook met haar vriendje in bed deed. Je stal bikini-polaroids als aandenken. Je sloop rond met je priemende zaklantaarn, herhaalde je afgemeten zinnestukjes, was tegelijk de regisseur en de ster van de film die zich in je hoofd afspeelde.

Vrijwel alle slachtoffers beschrijven dezelfde scène: het moment dat ze merkten dat je terug was nadat je een ander deel van het huis overhoop had gehaald. Geen woorden. Geen beweging. Maar ze wisten dat je er stond en konden zich de levenloze blik achter de gaten in je bivakmuts voorstellen. Een slachtoffer voelde dat je naar het litteken op haar rug staarde. Nadat ze een tijdje niets had gehoord, dacht ze: hij is weg. Ze ademde uit, net op het moment dat de punt van het mes naar beneden kwam en het litteken natrok.

Je fantasie gaf je adrenaline. Je verbeelding compenseerde de mislukte werkelijkheid. Je onvolkomenheden stonken. Een slachtoffer experimenteerde met omgekeerde psychologie en fluisterde: 'Je bent goed.' Je ging direct van haar af, verbijsterd. Je stoere jongensleef rook onecht. Het sissen door je tanden klonk beverig, af en toe stotterde je. Een ander slachtoffer beschreef tegen de politie hoe je heel even in haar linkerborst kneep. 'Alsof het een deurknop was.'

'Wat is dit lekker, hè?' vroeg je aan een jong meisje terwijl je haar verkrachtte en je drukte een mes tegen haar keel tot ze het beaamde.

Je fantasieën gingen diep, maar lieten je nooit struikelen. Elk onderzoek naar een gewelddadige crimineel op vrije voeten is een hardloopwedstrijd; je bleef altijd aan kop. Je was gewiekst. Je parkeerde precies buiten het blikveld van de politie, tussen twee huizen of op een onbebouwd perceel, om argwaan te vermijden. Je maakte gaatjes in vensterruiten, gebruikte gereedschap om houten deurklinken weg te schuiven, maakte ramen open, en dat allemaal terwijl je slachtoffers sliepen. Je zette de airconditioner uit zodat je kon horen of er iemand aankwam. Je liet hekken aan de zijkant van het huis open en herschikte het meubilair op de patio zodat je ongehinderd naar buiten kon. Je ontsnapte aan een FBI-agent op een fiets met tien versnellingen; hij reed in een auto. Je vluchtte over daken. Op 6 juli 1979 sloeg een speurhond zo hevig aan bij een klimopstruik op Sycamore Hill Court dat de begeleider dacht dat het geurspoor kersvers was.

Een buurman zag je van een plaats delict wegvlugten. Je ging zoals je was gekomen: zonder broek.

Helikopters. Wegversperringen. Buurtwachten die kentekens noteerden. Hypnotiseurs. Spiritisten. Honderden blanke mannen die op een gaasje kauwen om speeksel af te staan. Niets.

Je was een geur, voetafdrukken. Speurhonden en rechercheurs volgden ze allebei. Ze leidden weg. Ze leidden tot niets.

Ze leidden naar de duisternis.

Je bent heel lang in het voordeel. Je snelheid is stuwend. In je kielzog volgen de politieonderzoekers. De ergste ogenblikken in

iemands leven worden in slordig schuinschrift door een vaak gehaaste, slaperige agent genoteerd. Heel vaak verkeerd gespeld. De structuur van schaamhaar wordt in een krabbel in de kantlijn beschreven. Onderzoekers volgen aanwijzingen op trage draaischijf-telefoons. Als er niemand thuis is, rinkelt de telefoon gewoon door. Als ze een oud rapport moeten opzoeken, graven ze met de hand door stapels papier. Het ratelende telexapparaat stanst rommelige gaatjes in een papieren lint. Veelbelovende verdachten worden uitgesloten op grond van het alibi dat hun moeder ze geeft. Uiteindelijk wordt het rapport in een dossier gestopt, dan in een doos en dan in een kamertje. De deur gaat dicht. Het vergelen van het papier en het vervagen van het geheugen begint.

De race is voor jou. Je bent zeker van je overwinning, je voelt het al. De slachtoffers raken uit het zicht. Ze lopen uit de maat, hun vertrouwen is uitgeput. Ze gaan gebukt onder angsten, hun herinneringen maken hen onzeker. Scheidingen en drugs eisen hun tol. Zaken verjaren. Bewijsstukken worden weggegooid wegens ruimtegebrek. Wat ermee is gebeurd is begraven, glanzend en onbeweeglijk als een munt op de bodem van een poel. Zij doen hun best om door te gaan. Jij ook.

Maar het spel is niet spannend meer. Het script herhaalt zich en vraagt om hogere inzetten. Je begon met raamkozijnen, daarna ging je erdoor naar binnen. De angstreactie wond je op. Maar na drie jaar voldoen grimassen en smeekbedes niet meer. Je geeft je over aan je duisterder impulsen. Je moordslachtoffers zijn allemaal prachtige meiden. Sommige hebben een ingewikkeld liefdesleven. Ik weet zeker dat het voor jou allemaal hoeren zijn.

Er golden andere regels. Je wist dat je minstens een kwartier had om een buurt uit te vluchten als je je slachtoffers levend en vastgebonden achterliet. Maar als je op 13 maart 1980 het huis van Lyman en Charlene Smith in Ventura uit loopt, voel je geen noodzaak om je te haasten. Hun stoffelijk overschot zal de komende drie dagen niet worden gevonden.

Haardblok. Breekijzer. Moersleutel. Je doodt je slachtoffers met voorwerpen die je in hun huis vindt – ongebruikelijk misschien, maar het is altijd je gewoonte geweest om licht te reizen, belast door vrijwel niets behalve je woede.

En dan, na 4 mei 1986, verdwijn je. Sommigen denken dat je dood bent. Of in de gevangenis zit. Ik niet.

Ik denk dat je de handdoek in de ring gooide toen de wereld begon te veranderen. Je leeftijd zal je ook hebben vertraagd. Het testosteron, ooit een kolkende stroom, werd een straaltje. Herinneringen vervagen. Papier vergaat.

Maar de technologie verbetert.

Je kapte ermee toen je over je schouder keek en zag dat je tegenstanders dichterbij kwamen.

Jij kon de race winnen. Jij was de observator aan de macht, je werd zelf nooit geobserveerd. Een eerste tegenslag kwam op 10 september 1984 uit een lab aan de universiteit van Leicester, toen de geneticus Alec Jeffreys het eerste DNA-profiel ontwikkelde. De volgende kwam in 1989, toen Tim Berners Lee een plan schreef voor het World Wide Web. Mensen die niet van jouw bestaan of je misdaden op de hoogte waren, begonnen algoritmen te ontwerpen die konden helpen om je te vinden. In 1998 integreerden Larry Page en Sergey Brin hun bedrijf Google. Er werden dozen vol politierapporten over jou tevoorschijn gehaald, gescand, gedigitaliseerd en gedeeld. De wereld gonsde van connectiviteit en snelheid. Smartphones. Optische tekstherkenningstechnologie. Op maat te maken interactieve plattegronden. Overerfbaar DNA.

Ik heb foto's gezien van de wafelijzerafdrukken van je zware schoenen, die je op 17 juli 1976 in de modder onder het raam van de slaapkamer van een tienermeisje in Carmichael hebt achtergelaten, een cru overblijfsel van een tijd dat voyeurs geen andere keus hadden dan persoonlijk voor een raam te gaan staan. Je was de meester van de stiekeme, zijdelingse beweging. Maar het meesterschap uit je

beste tijd heeft nu geen waarde meer. Je vaardigheden zijn achterhaald. De rollen zijn omgedraaid. Overal om je heen openen zich virtuele ramen. Jij, de meester-toekijker, bent in hun dradenkruis een verouderend, lomp voortzwoegend doelwit.

Een bivakmuts zal je niet meer helpen.

Vierentwintig jaar nadat ze verkracht was ging de telefoon van het slachtoffer over. 'Wil je spelen?' fluisterde een man. Dat was jij. Ze wist het zeker. Je deed nostalgisch, als een voormalige stervoetballer met artritis die een wedstrijd op zijn videorecorder afspeelt. 'Weet je nog dat we hebben gespeeld?'

Ik zie je voor me terwijl je haar nummer draait, alleen in een donker kamertje, op de rand van je tweepersoonsbed, je telefoon is het enig overgebleven wapen in je arsenaal en daarmee vuur je een herinnering af, je kunt nog steeds doodsangst zaaien met je stem.

Binnen niet al te lange tijd zul je een auto voor je deur horen stoppen. De motor wordt afgezet. Je hoort voetstappen naar je voordeur komen. Net als bij Edward Wayne Edwards, negenentwintig jaar nadat hij in Sullivan, Wisconsin, Timothy Hack en Kelly Drew had vermoord. Net als bij Kenneth Lee Hicks, dertig jaar na de moord op Lori Billingsley in Aloha, Oregon.

De bel gaat.

Er staan geen hekken meer open aan de zijkant van het huis. Je kunt allang niet meer over een hek springen. Adem nog maar eens gulzig, opgewonden in. Zet je tanden op elkaar. Schuifel bedeesd naar de dringende bel.

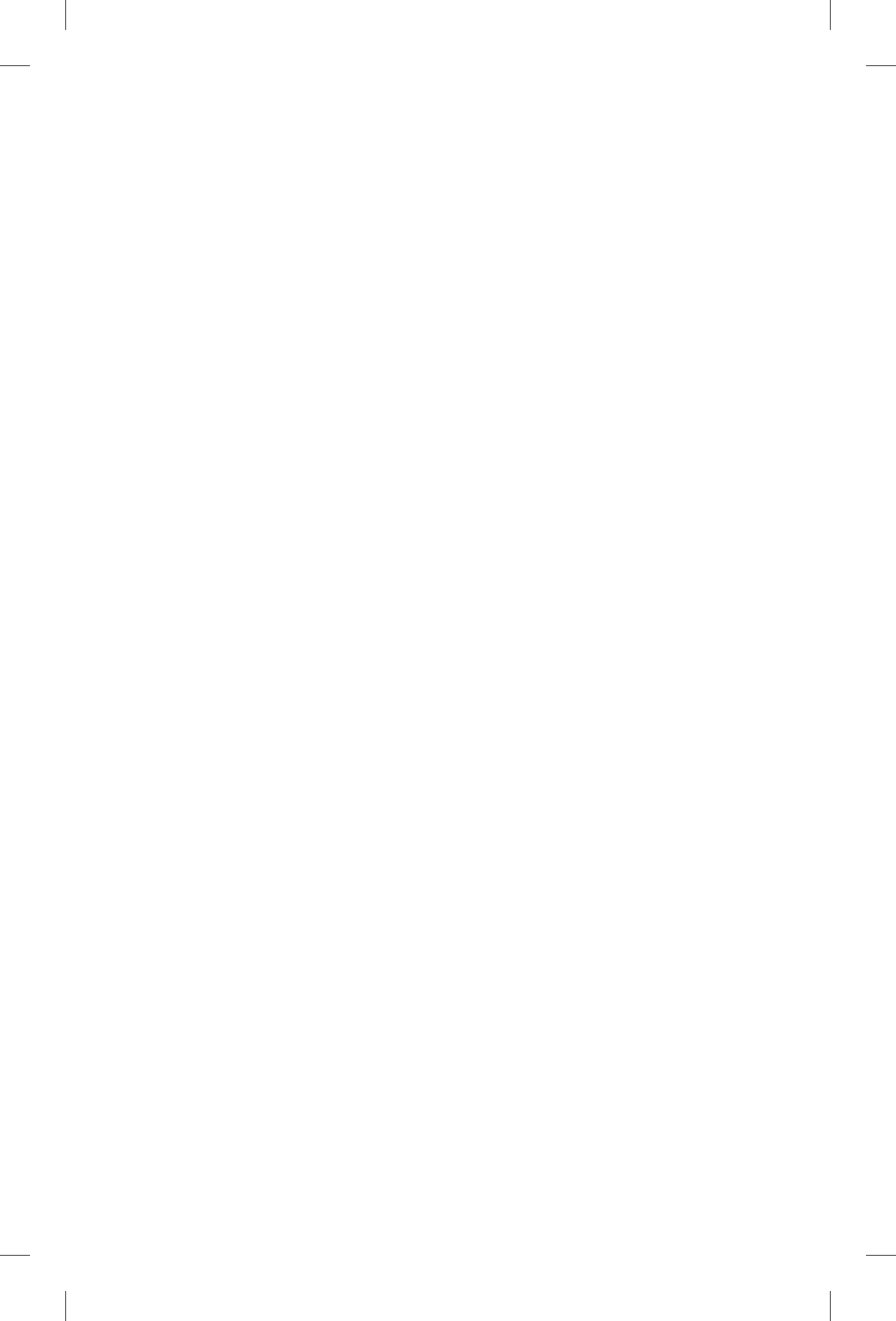
Zo loopt jouw verhaal af.

'Jij zult voor altijd zwijgen en ik zal verdwijnen in het donker,' zei je ooit dreigend tegen een slachtoffer.

Doe de deur open. Laat je gezicht zien.

Kom in het licht.

Michelle McNamara

OVER DE AUTEUR

Michelle McNamara (1970-2016) was de auteur van de website True Crime Diary. Ze behaalde haar master fictieschrijven aan de universiteit van Minnesota en verkocht tv-pilots aan ABC en Fox en een scenario aan Paramount. Ze heeft ook als deskundige voor *Dateline NBC* gewerkt. Ze woonde in Los Angeles en laat een echtgenoot, Patton Oswalt, en een dochter, Alice, achter.

